Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ Α/Γ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α΄. ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

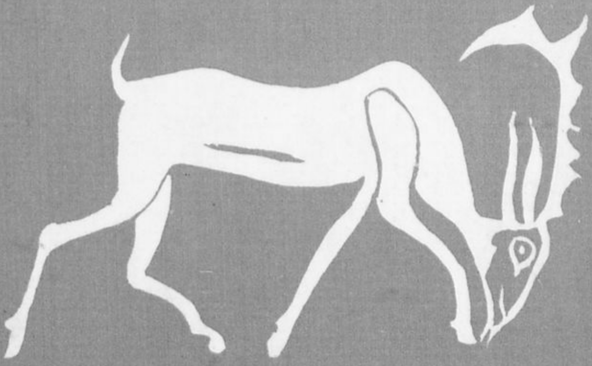

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1965

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η 6 ΝΕΓ

Δημητρακόπουλος (x) - Παρασκευόπουλος 1/6

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η 6 ΝΕΓ

Χ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ
Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ, ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ

Δημητρακόπουλος (Χ.) - Παρασκευόπουλος (Θ.)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1965

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1. ΥΠΟΘΗΚΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΥΡΤΑΙΟΥ: ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΡΙΟΝ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Τί τιμὴ στὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο στὴ φωτιὰ
σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα στὴ δεξιά.
Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφήνη τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά,
τὰ καλά του τὰ χωράφια καὶ νὰ ζῆ μὲ διακονιά,
μὲ γονιὸ νὰ παραδέρνη, μὲ γυναίκα ὀμορφονιά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά.
Κι ἀπ' τὴ στέρηση καὶ φτώχεια ὅπου πάη, ὅπου σταθῆ,
νὰ γνωρίζη ὅτ' εἶναι σ' ὅλους ἡ ζωὴ του μισητή.
Νὰ ντροπιάζη τὴ γενιά του, νὰ ντροπιάζεται κι αὐτός,
καὶ ποτὲ νὰ μὴν τοῦ λείπη ἀπ' τὰ στήθη ὁ στεναγμός.
Τέτοιον ἄνθρωπο καθένας ζωντανὸ καταφρονᾶ,
μήδ', ἀφοῦ στὸν τάφο πέση, τ' ὄνομά του μελετᾶ.
Μὲς στὴ μάχη ἂς χυθοῦμε ὅλοι μ' ἄφοβη καρδιά,
στὴ φωτιά, παλληκαράδες, γίνετ' ὅλοι ἕνα κορμί,
στὴ φωτιὰ μὴν ντροπιαστῆτε σὰ φυγάδες, σὰ δειλοί.
Λεοντόκαρδο τὸ στῆθος καθενός σας ἂς φανῆ,
τοὺς ἐχθρούς σας πολεμώντας μὴν ψηφᾶτε τὴ ζωή.
Τί ντροπή! ντροπὴ μεγάλη! ἀπὸ πίσω νά 'ναι ὁ νιὸς
κι ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ πεθάνη μπροστινός,
πού 'χει κάτασπρα τὰ γένια, κάτασπρη τὴν κεφαλή,
καὶ στὰ χώματα ν' ἀφήση τὴν ἀδούλωτη ψυχή.
Ὅλ' οἱ κίνδυνοι, οἱ πολέμοι, ὅλοι πρέπουνε στὸ νιό,
ναί, στὸ νιὸ πολέμοι πρέπουν, ποὺ τὸ σῶμα ἔχει ἀνθηρό.
Ἂς ριχτῆ μπροστὰ στὸ γέρο κι ἄσειστος ἂς στυλωθῆ,
καὶ τὰ δόντια του ἂς σφίξη, μὲς στὸ αἷμα ἂς κυλιστῆ.

Μετάφρασις Σπ. Τρικούπη

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Ὦ ΝΕΟΙ τοῦ Γένους, σεῖς, τοὺς ὁποίους ἐπαράβαλαν μὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους, διότι καὶ ἀληθῶς τῆς ἡλικίας σας τὸ ἄνθος ὁμοιάζει τὸ ἀνθηρὸν ἔαρ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ τὰ ἄνθη ὑπόσχονται καὶ καρπούς, καὶ τούτους ἀπαιτεῖ, τούτους ἐλπίζει ἀπὸ σᾶς ἡ ἐρημωθεῖσα ἀπὸ τὸν ἄγριον τύραννον πατρίς σας. Μὴ ματαιώσετε τὴν ἐλπίδα της.

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς νέους, ὅσοι ἕως τώρα ἐδράματε εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, οὐδ' ἐφοβήθητε νὰ κενώσετε τὰς φλέβας σας ἀπὸ τὸ αἷμα, διὰ νὰ ἐκδικήσετε ὅσα αἵματα ἀθώων ἔχυσε καὶ χύνει καθ' ἡμέραν ὁ παράνομος καὶ ἄνανδρος τύραννος τῆς Ἑλλάδος...

Οἱ ἕως τῆς ὥρας ταύτης ἀγῶνές σας εἶναι λαμπροί· τὸ ἐλευθερωθὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐγεύθη τοὺς ἐλπιζομένους ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας γλυκεῖς καρποὺς καὶ καυχᾶται ἡ πατρίς σας εἰς τὴν γέννησιν τοιούτων τέκνων.

Ἀλλὰ σᾶς μένουν ἄλλοι ἀσυγκρίτως ἐνδοξότεροι τούτων ἀγῶνες, ὦ γενναῖα τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῶν παρόντων ἠλευθερώσατε τὴν Ἑλλάδα, τῶν δὲ νέων ἀγώνων σκοπὸν πρέπει νὰ προβάλετε τὴν φύλαξιν τῆς Ἐλευθερίας, φύλαξιν δύσκολον καὶ διὰ τοῦτο προσοχῆς πολλῆς ἀξίαν.

Οἱ πρότεροί σας ἀγῶνες ἐκαθάρισαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ τυράννου, σᾶς μένει τώρα ὁ μέγας ἀγών, νὰ τὴν καθαρίσητε ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀδικίας του, βάλλοντες εἰς τόπον αὐτῆς τὴν Δικαιοσύνην, τὴν μητέρα τῆς Εἰρήνης...

Ἀδ. Κοραῆς

ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ — ΜΕΓΑΛΟΙ ΛΟΓΟΙ — ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν Ὕφασιν ἐξηκρίβωσεν, ὅτι πρὸς Δ. τοῦ ποταμοῦ εἶναι χώρα μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὅτι αὐτὴν κατοικοῦν λαοὶ πολεμικοί, ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἐλέφαντες πολλοί, μεγαλύτεροι καὶ ἀγριώτεροι τῶν ἄλλων.

Καὶ ηὐχαριστήθη πολύ, διότι διέβλεπε νέον στάδιον πολεμικῆς δόξης. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ προχωρήσῃ.

Ἀλλ' οἱ στρατιῶταί του, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμουν συνεχῶς ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη, εἶχον ἀποκάμει. Καὶ ἐπιθυμία κατέλαβε τὴν ψυχὴν αὐτῶν νὰ ἐπανέλθουν πλέον εἰς τὴν πατρίδα, πλησίον τῶν γονέων, συζύγων καὶ τέκνων αὐτῶν.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατενόησε καλῶς τὸ πρᾶγμα καί, πρὶν γίνῃ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ ἀθυμία τῶν στρατιωτῶν μεγαλυτέρα, ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς εἰς συνεδρίασιν καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

—Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, βλέπω ὅτι τώρα πλέον δὲν μὲ ἀκολουθεῖτε εἰς τοὺς κινδύνους μὲ τὴν ἰδίαν προθυμίαν. Σᾶς ἐκάλεσα λοιπὸν ἐδῶ μὲ σκοπὸν νὰ σᾶς πείσω, ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον· ἐάν, ὅμως, πεισθῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τοῦτο, θὰ σταματήσωμεν ἕως ἐδῶ καὶ θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν Πατρίδα.

Ὅσα κατωρθώσαμεν μὲ τοὺς μέχρι τοῦδε κοινούς μας ἀγῶνας, σᾶς εἶναι γνωστά. Κατέχομεν τὴν Ἰωνίαν, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Φρυγίαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Παφλαγονίαν, τὴν Λυδίαν, τὴν Καρίαν, τὴν Λυκίαν, τὴν Παμφυλίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Λιβύην, μέρη τῆς Ἀραβίας, τῆς Συρίας, τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Σουσιανῆς, τῆς Περσίας καὶ ὅλας τὰς χώρας μέχρι τοῦ Τανάιδος ποταμοῦ καὶ πέραν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου.

Τώρα διατί διστάζετε νὰ προσθέσετε εἰς τὸ κράτος μας καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται πέραν ἀπὸ τὸν Ὕφασιν ποταμόν; Ἢ φοβεῖσθε, μήπως προβάλουν ἀντίστασιν οἱ βάρβαροι; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἄλλοι μὲν ἔρχονται καὶ ὑποτάσσονται ἑκουσίως, ἄλλοι δὲ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι, ἄλλοι δὲ φεύγουν καὶ ἀφήνουν εἰς ἡμᾶς τὴν χώραν των ἔρημον, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δίδομεν εἰς τοὺς συμμάχους ἢ εἰς ὅσους μᾶς παραδίδονται ἑκουσίως;

Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες νομίζω ὅτι ἔχουν πάντοτε τοὺς κόπους ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των. Διὰ μεγάλων κόπων κατορθώνονται τὰ καλὰ καὶ μεγάλα ἔργα.

Ἐάν, ὅμως, σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ἐκστρατείαν μας, φοβοῦμαι μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μας οἱ ἐλεύθεροι ἐκεῖνοι λαοὶ παρακινήσουν εἰς ἀποστασίαν τοὺς ὑποτεταγμένους. Καὶ τότε ὅλοι οἱ ἀγῶνες θὰ ματαιωθοῦν. Τότε θὰ παραστῇ ἀνάγκη πάλιν ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐπιχειρήσωμεν νέας ἐκστρατείας καὶ νὰ ὑποβληθῶμεν πάλιν εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέους κινδύνους.

Ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν ζωήν, εὐχαριστοῦνται νὰ κοπιάζουν καὶ ὅταν ἀποθάνουν, ἐγκαταλείπουν δόξαν ἀθάνατον.

Ἢ δὲν ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πρόγονος ἡμῶν, οὐχὶ μένων εἰς τὴν Τίρυνθα ἢ εἰς τὸ Ἄργος ἢ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ εἰς τὰς Θήβας ἔφθασεν εἰς τοιαύτην δόξαν, ὥστε νὰ γίνῃ ἢ νὰ νομίζεται θεός;

Καὶ ἡμεῖς τί καλὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἐὰν ἐκαθή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεθα εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐθεωροῦμεν ἀρκετὸν μόνον νὰ φυλάσσωμεν τὰς οἰκίας ἡμῶν;

Καὶ ἐὰν μὲν σεῖς μόνον ἐκοπιάζετε καὶ ἐκινδυνεύετε, ἐγὼ δὲ ὁ ἀρχηγός σας ἀπέφευγον πάντα κίνδυνον, τότε θὰ εἴχετε δίκαιον νὰ παραπονῆσθε.

Ἀλλὰ τώρα βλέπετε ὅτι ὅλοι ἐξ ἴσου ὑποβαλλόμεθα εἰς τοὺς ἰδίους κόπους καὶ εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους, τὰ δὲ βραβεῖα εὑρίσκονται εἰς τὸ μέσον ὅλων, ὅσοι ἀγωνίζονται. Καὶ ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν κατελάβομεν, εἶναι ἰδική σας, καὶ σεῖς σατραπεύετε αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα τὰ περισσότερα δίδονται εἰς σᾶς.

Καὶ ὅταν θὰ κυριεύσωμεν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τότε σᾶς ὁρκίζομαι ὅτι θὰ σᾶς φορτώσω μὲ ἀγαθὰ τόσα, ὅσα δὲν φαντάζεται κανεὶς ἀπὸ σᾶς. Καὶ ὅσους μὲν θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των, θὰ φροντίσω νὰ τοὺς ἀποστείλω ἢ καὶ θὰ τοὺς ὁδηγήσω ἐκεῖ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅσους δὲ θέλουν νὰ μένουν, θὰ τοὺς καταστήσω ζηλευτοὺς εἰς τοὺς ἀπερχομένους.

Π. Π. Οἰκονόμου

ΤΡΕΙΣ ΓΕΝΕΑΙ

«Ἄμμες ποκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι.
Ἄμμες δέ γ' εἰμές, αἰ δὲ λῇς, πεῖραν λάβε
Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάρρονες».

Γενιά, ποὺ χρόνους καὶ καιροὺς εἶχες πιστὰ συντρόφια
στὰ κορφοβούνια τοὺς ἀιτούς, στὰ πέλαγα τοὺς γλάρους,
κι ἀπὸ τῆς κούνιας τὸ φιλὶ κι ὡς τὸ φιλὶ τοῦ τάφου
διπλὴ λαχτάρα σ' ἔθρεψεν : ἡ Πίστη καὶ ἡ Πατρίδα!
Καὶ σύ, γενιά, ποὺ ἐβλάστησες στὸ γέρικο κορμό της
καὶ δὲν ψηφᾶς φθινόπωρο τὰ φύλλα σου νὰ ρίξῃ,
γιατὶ τὰ μαρμαρόδεσε μαρμαροχέρα ἡ Δόξα!
Καὶ σύ, γενιὰ νιοφτέρουγη, δειλὸ ξεπεταρούδι,
ποὺ παραιτῶντας τὴ φωλιὰ πετᾷς ὁλόγυρά της,
γιὰ νά 'σαι πάντοτε κοντὰ στῆς μάνας σου τὰ χάδια!

Ὦ τρεῖς γενιὲς καλότυχες καὶ χρονοκαταλύτρες,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ χθεσινὴ κι ἡ σημερνὴ κι ἡ αὐριανή, σᾶς εἶδα
τὶς τρεῖς μαζὶ στὸν ὕπνο μου, στὴν ὑπνοφαντασιά μου.
Λαγκάδια, βράχοι καὶ βουνὰ καὶ πέλαγα καὶ κάμποι,
σὰν νά 'χαν σμίξει ὅλες μαζὶ τὶς χάρες των καθένα
κι ἔκαναν κάτι ἀγνώριστο, σὰν ἔξω ἀπὸ τὴν πλάση.
Κι ἐκεῖ — ξάστερο τ' ὄνειρο — κι οἱ τρεῖς γενιὲς ἀντάμα
τριπλὸ τραγούδι ἐλέγανε, τριπλὸ χορὸ εἶχαν στήσει.

Κι ἔλεγ' ἡ χθεσινὴ γενιὰ μὲ μιὰ φωνὴ καθάρια:

—Ἤμαστε κάποτε κι ἐμεῖς καὶ νιοὶ καὶ παλληκάρια,
κι ἂν σκλάβοι ἐγεννηθήκαμε, δὲν ἤμαστε καὶ δοῦλοι.
Τὸν ὕπνο δὲ χορτάσαμε· τὴ νύχτα καραούλι,
τὰ ξημερώματα χορὸ καὶ τὴν ἡμέρα μάχη
ἀπὸ κλεισούρα σὲ γκρεμὸ κι ἀπὸ κορφὴ σὲ ράχη
. . . .
Ὡς ὅτου πιὰ μὲ τὸ αἷμα μας, ποὺ χύνονταν πλημμύρα,
τὸ σάβανο τῆς Λευτεριᾶς τὸ κάναμε πορφύρα,
κι ἀφοῦ τὴν ἀναστήσαμε σ' ἄφθαστο μετερίζι
μὲ τὸ νερὸ τ' ἀθάνατο, ποὺ ἡ Πίστις ἀναβρύζει,
κορόνα τῆς φορέσαμε στ' ἀχτινωτὸ κεφάλι,
κορόνα, ποὺ ὀμορφότερη στὸν κόσμο δὲν εἶν' ἄλλη.
Ζαφείρια τὴ στολίζουνε καὶ τὰ ζαφείρια ἐκεῖνα
ἔχουν μπριλάντι ἡλιόφωτο στὴ μέση, τὴν Ἀ θ ή ν α.

Κι' ἔλεγ' ἡ σημερνὴ γενιὰ μὲ μιὰ φωνὴ καθάρια :

— Εἴμαστε σήμερα κι ἐμεῖς καὶ νιοὶ καὶ παλληκάρια.
Σκλάβοι δὲ γεννηθήκαμε σὲ θλιβερὰ κρεβάτια,
στ' ἄπλετο φῶς τῆς Λευτεριᾶς ἀνοίξαμε τὰ μάτια.
. . . .
Ἡ ξενοιασιὰ μᾶς ἔριχνε τὰ δολερά της βρόχια.
Γοργὰ ξεχνοῦν οἱ νιόπλουτοι τὴν πρωτινή τους φτώχεια.
Πρωτότοκοι τῆς Λευτεριᾶς καὶ πρῶτοι κληρονόμοι,
γοργὰ κι' ἐμεῖς ξεχάσαμε πὼς μένουν κι ἄλλοι ἀκόμη.
Ὡς ὅτου ἀκούσθη μιὰ φωνὴ καὶ δεύτερη καὶ τρίτη
μέσ' ἀπ' τῶν ἅγιων τάφων σας τὴν ἱερὴ τὴν κρύπτη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔτσι στὸ θεῖο πρόσταγμα ποὺ ἔκαμ' ἡ ψυχή σας,
φωτιὰ ἦταν τὸ ἀνασήκωμα κι ἄνεμος ἡ φωνή σας.
. . . .

Καὶ νά ἡ γενιὰ ἡ αὐριανή, δειλὸ ξεπεταρούδι,
χορεύει ἀναθαρρεύοντας καὶ τέτοιο λέει τραγούδι :

— Φιλῶ τὸ χέρι σου, παππού, τὸ χέρι σου, πατέρα,
μὰ ἐμεῖς καλύτεροι ἀπὸ σᾶς θὰ γίνωμε μιὰ μέρα.
Ὅ,τι γενναῖο κι ὅ,τι ἱερὸ στὸ νοῦ μας σᾶς ὑψώνει
θ' ἀστράφτη ἐμπρὸς στὰ μάτια μας καὶ θὰ μᾶς τὰ θαμπώνη.
Κι ὅ,τι μικρὸ καὶ ταπεινὸ ἢ στὴν ψυχὴ ἢ στὴ σκέψη
κακοὶ καὶ δίσεχτοι καιροὶ σᾶς ἔχουν δασκαλέψει
στὰ θαμπωμένα μάτια μας θὰ χάνεται, θὰ σβήνη,
καὶ δάσκαλός μας κι ὁδηγὸς ἡ νίκη σας θὰ γίνη.
. . . .

Κι ὅρκο σᾶς κάνομε βαρύ, κι ὅρκο ζωῆς, θανάτου,
πὼς γρήγορα μὲ τὸν καιρό, στὸ γοργοκύλισμά του,
θὰ φέρωμε καὶ μεῖς στερνὸ στολίδι στὴν κορόνα
χρυσὸ δικέφαλον αἰτὸ νὰ λάμπη στὸν αἰώνα!

Ἰω. Πολέμης

ΑΙ ΔΙΧΟΝΟΙΑΙ ΔΕΝ ΦΕΡΟΥΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Πρὸς ΟΔΥΣΣΕΑ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΝ

Ἐκ Παρισίων, 17 Ἰουνίου 1824

Υἱὲ τῆς Ἑλλάδος, ἀγαπητὲ καὶ γενναῖε τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε, Ὀδυσσεῦ!

Ἡ ἐπιστολή σου, τὴν ὁποίαν ἔλαβα τὴν 7ην Ἰουνίου τοῦ παρόντος ἔτους, ἐκατάβρεξε τοὺς γηραλέους ὀφθαλμούς μου μὲ δάκρυα λύπης καὶ χαρᾶς. Χαρᾶς, ὅτι βλέπω τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἀγωνιζόμενα προθύμως ν' ἀναστήσωσι τὴν νεκρωμένην ἀπὸ τὸν τύραννον μητέρα των. Λύπης, ὅτι ὅλα της τὰ τέκνα δὲν ὁμοιάζουσι τὸν Ὀδυσσέα, ἀλλ' εὑρίσκονταί τινες μεταξύ σας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ καταλάβωσιν ὅτι αἱ διχόνοιαι δὲν θέλουν φέρει ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ὅλη ἡ Ἑλλάς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Φίλε 'Οδυσσεῦ, τὰ κατορθώματα καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων σου κατέστησαν τὴν νέαν 'Ελλάδα ὄχι ὀλιγώτερον θαυμαστὴν τῆς παλαιᾶς 'Ελλάδος· σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ τὴν καταστήσετε καὶ σεβαστήν, στολίζοντές την μὲ τὴν παιδείαν, ἥτις ἔχει νὰ φέρῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκόλουθον τῆς δικαιοσύνης ὁμόνοιαν καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὰ ἄλλα ἔθνη νὰ σᾶς ἀφήσωσιν ἀνενοχλήτους νὰ ὀργανώσετε τὴν πολιτείαν σας, ὡς εἶναι δίκαιον, ἐσεῖς μόνοι, ἐπειδὴ καὶ σεῖς μόνοι ἐχύσατε αἵματα δι' αὐτήν.

Χωρὶς τὴν ἱερὰν ταύτην ὁμόνοιαν, πίστευσε τὸν γηραιὸν πατέρα σου, υἱὲ ἀγαπητὲ (ἐπειδὴ μ' ἔκαμες τὴν τιμὴν νὰ ὀνομασθῇς υἱός μου), ὅτι καὶ ἐὰν παρὰ τὰ ἕως τώρα ἡρωικά σας ἀνδραγαθήματα δείξετε ἀκόμη ἡρωικώτερα εἰς τὸ ἑξῆς ἄλλα, μὴν ἐλπίζετε τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖτε ἀνεξαρτησίαν.

"Ω, Θεέ! τρέμει καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ἡ ψυχὴ συλλογιζομένου τὰ ἐκ τῆς διχονοίας ἐνδεχόμενα. Μετὰ τόσας θυσίας, μετὰ τόσους ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους καὶ ὁ Λεωνίδας καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελαν θαυμάσει, ἂν ἐπέστρεφαν εἰς τὸν κόσμον, ν' ἀναγκάσετε μὲ τὴν διχόνοιάν σας τοὺς ξένους νὰ ὀργανώσωσι τὴν πολιτείαν σας! 'Εσεῖς νὰ φυτεύσετε καὶ μὲ τὰ αἵματά σας νὰ ποτίσετε τῆς ἐλευθερίας τὸ δένδρον, καὶ νὰ ἔλθωσιν ἔξωθεν ἄλλοι νὰ σᾶς διδάξωσι πῶς καὶ πότε νὰ γεύεσθε τοὺς καρποὺς των!

Στρατιῶται, Στρατηγοί, Νομοθέται, Κυβερνῆται, πάσης τάξεως πολῖται, ὑποφέρετε νὰ πάθῃ τόσην καταισχύνην ἡ κοινή σας μήτηρ, ἡ 'Ελλάς; Καὶ ποίαν χάριν ἔχει νὰ σᾶς χρεωστῇ, ὅτι τὴν ἐλευθερώσατε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν καταστήσετε καὶ τὴν ἐλευθερίαν της ἀνεξάρτητον μὲ τὸν ἱερὸν δεσμὸν τῆς ὁμονοίας;

"Οσα λέγω, φίλε 'Οδυσσεῦ, περὶ ὁμονοίας δὲν ἀποβλέπουν κατ' εὐθεῖαν ἐσέ· ἔδειξες μὲ τὴν ἕως τώρα διαγωγήν σου ὅτι δὲν ἔχεις χρείαν ἀπὸ τοιαύτας παραγγελίας. 'Ενδέχεται, ὅμως, νὰ εὑρίσκωνται μεταξύ σας τινές, ὄχι κακοὶ στρατηγοί, ὄχι κακοὶ πολῖται, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀπατημένοι ἀπὸ φαρμακερὰς συμβουλὰς ἐχθρῶν τῆς 'Ελλάδος· ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι, ὅστις κρατεῖ ὅπλα, εἶναι καὶ ἐλεύθερος, εἶναι καὶ δυνατός, εἶναι καὶ ἀσφαλής, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι κρατεῖ ὅπλα.

Πλάνην μεγάλην πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι.

Μόνη ἡ δικαιοσύνη φέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν· ὅπλα χωρὶς δικαιοσύνην, γίνονται ὅπλα ληστῶν, ζώντων εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καθημερινὸν κίνδυνον νὰ στερηθῶσι τὴν δύναμιν ἀπὸ ἄλλους ληστὰς ἢ καὶ νὰ κολασθῶσιν ὡς λησταὶ ἀπὸ νόμιμον ἐξουσίαν.

Ἡ ἀνδρεία χωρὶς τὴν δικαιοσύνην εἶναι εὐτελὲς προτέρημα· ἡ δικαιοσύνη, ἂν ἐφυλάσσετο ἀπὸ ὅλους, οὐδὲ χρείαν ὅλως εἶχε τῆς ἀνδρείας, ὡς ἔλεγεν ὁ ἔνδοξος καὶ μέγας στρατηγὸς Ἀγησίλαος: «Οὐδὲν ἀνδρείας χρῄζομεν, ἐὰν πάντες ὦμεν δίκαιοι». Καὶ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ παντοδυναμία ἤθελ' εἶσθαι χωρὶς ὄφελος διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν ἦταν ἑνωμένη μὲ τὴν ἄπειρον δικαιοσύνην του.

Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, υἱὲ τῆς Ἑλλάδος Ὀδυσσεῦ, νὰ εὐλογήσῃ τὰ ὅπλα σου, διὰ νὰ ἀληθεύσῃ εἰς μὲν ἐσᾶς τὸ «εἷς διώξεται χιλίους», εἰς δὲ τοὺς ἐχθρούς σας τὸ «γεννηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς!».

Ὁ φίλος καὶ σοῦ καὶ τῆς κοινῆς πατρίδος.

«Ἐπιστολαί», τ. Γ'. *Ἀδ. Κοραῆς*

Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Παλληκάρια μου! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρὰ
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

Ἀπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλὰ ἀνίκητη μιὰ μένει
ποὺ τὲς δάφνες σᾶς μαδεῖ·

μία, ποὺ ὅταν ὡσὰν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη,
ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

Ἡ Διχόνοια ποὺ βαστάει
ἕνα σκῆπτρο ἡ δολερὴ
καθενὸς χαμογελάει,
«πάρ' το» λέγοντας «κι ἐσύ».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κειὸ τὸ σκῆπτρο ποὺ σᾶς δείχνει
ἔχει, ἀλήθεια, ὡραία θωριά·
μὴν τὸ πιάστε, γιατὶ ρίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

Ἀπὸ στόμα ὁποὺ φθονάει,
παλληκάρια, ἂς μὴν 'πωθῆ
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν» Δ. Σολωμὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ

Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, τὸ γαλανὸ καὶ τ' ἄσπρο,
κομμάτι ἀπ' ἀνοιξιάτικο καὶ ξάστερο οὐρανό,
ποὺ εἶναι λευκὸ σὰν τὸν ἀφρὸ τοῦ κύματος ποὺ ἀνθίζει
σὲ περιγιάλι ὁλόγλυκο, σὲ πέλαο μακρινό.
Αὐτὸ εἶναι τὸ ἱερὸ πανί, ποὺ ὅταν περνάη μπροστά μας,
ὑγραίνονται τὰ βλέφαρα καὶ σπαρταρᾶ ἡ καρδιά μας.

Δὲν εἶναι ἡ αὔρα, ποὺ ἔρχεται γλυκὰ νὰ τὸ χαϊδέψη,
δὲν τ' ἀνεμίζει πρόσχαρα ἡ αὔρα ἡ σιγανή,
εἶναι μιὰ ἀθάνατη πνοή, ποὺ ὁρμάει νὰ ζωντανέψη
μὲ ἀνατριχίλα ἀνέκφραστη τὸ δίχρωμο πανί.
Τὸ πῆρε κάποια μάγισσα καὶ τό 'καμε χλαμύδα
καὶ ζῆ σ' αὐτὸ καὶ πάλλεται ὁλόκληρη ἡ Πατρίδα.

Εἶναι ἡ Σημαία! Τὴ βλόγησαν παπάδες μ' ἄσπρα γένια
μὲς στῆς σκλαβιᾶς τὸ τρίσβαθο κι ἀπόκρυφο σχολειό,
ἔκλαψαν μάτια καὶ καρδιὲς ἐπάνω της, κι οἱ κόρες
τὴ νύχτα τὴν ὑφαίνανε κρυφὰ στὸν ἀργαλειό.
Σὰ βόρειο σέλας ἄστραψε στὴ Λαύρα μιὰν ἡμέρα
κι ἁπλώθηκε ὡς τὸν ἕβδομο οὐρανὸ κι ἀκόμη πέρα.

«Διάπλασις τῶν Παίδων», 1917 *Στ. Δάφνης*

ΑΥΤΟ ΗΤΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ 1940 - 1941

Οὐδέποτε εἶδον τοιαύτην ἀπόφασιν, τοιαύτην αὐθόρμητον καὶ φυσικὴν πειθαρχίαν καὶ τοιαύτην καρτερικότητα. Καὶ ἦτο τότε, ὅταν ἕνας ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, ὁ ὁποῖος διοικοῦσεν ἕνα φρούριον εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπον, ἐκάλεσε τοὺς τριακοσίους ἀνομοιογενεῖς ἄνδρας του καὶ τοὺς εἶπεν :

— Οἱ Γερμανοὶ εὑρίσκονται ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους πρὸς βορρᾶν. Πιθανὸν ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ φρουρίου μας. Πόσοι ἀπὸ σᾶς εἶσθε ἔγγαμοι;

Ἐνενήκοντα περίπου ὕψωσαν τὰς χεῖράς των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμὴν δίδω εἰς ὅλους τοὺς ἐγγάμους δίμηνον ἄδειαν ἀπουσίας, ἐὰν τὴν ἐπιθυμοῦν, καὶ θὰ τοὺς ἀναπληρώσω μὲ ὅσους εἶναι ἄγαμοι. Πόσοι ἀπὸ σᾶς ἐπιθυμεῖτε νὰ πάρετε ἄδειαν ;

Οὐδεὶς ἀπήντησε, καὶ οὐδεὶς ἐδέχθη νὰ λάβῃ ἄδειαν.

Βραδύτερον τὸ φρούριον ὑπέστη ἐπίθεσιν. Οἱ Γερμανοὶ τὸ προσέβαλλαν ἀδιαλείπτως καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπερασπιστῶν του ἐφονεύθησαν. Ἀλλὰ τὸ φρούριον δὲν ἔπεσεν. Οἱ Γερμανοὶ εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κανὲν σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ φρούρια δὲν ἐκυριεύθη.

Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ἕνα πνεῦμα, τὸ ὁποῖον εἶναι δύσκολον ν' ἀναλυθῇ καὶ δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ. Γενικῶς, ὅμως, οἱ Ἕλληνες ὅλοι μετεῖχον τῆς παραδόξου καὶ ὑπερόχου ταύτης ἀποφασιστικότητος. Καὶ ἦτο αὕτη τὸ πλέον ἐμψυχωτικὸν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισα μέχρι τοῦδε.

Στάνλεϋ Κάσσον
Ἀπεσταλμένος ἀγγλικῆς ἐφημερίδος
εἰς τὸ ἑλληνικὸν μέτωπον

ΟΙ ΝΕΟΙ ΤΡΙΑΚΟΣΙΟΙ

Τὸ ἀνακοινωθὲν ἔλεγεν : «Ἡμετέρα πυροβολαρχία ἔβαλε τὴν πρωΐαν σήμερον ἀπὸ προκεχωρημένης θέσεως ἐπιτυχέστατα κατὰ τῶν βουλγαρικῶν θέσεων».

Ἀθόρυβα, σιωπηλά, τεχνικὰ ἡ πυροβολαρχία προχωρεῖ μέσα ἀπὸ τὶς χαράδρες. Περνᾶ ἀπὸ τὰ χαρακώματα τῆς πρώτης γραμμῆς· καὶ οἱ ἄγρυπνοι φαντάροι, ποὺ φρουροῦν ἐκεῖ μὲ τὸ ὅπλο στὸ χέρι, ἀνταλλάσσουν μιὰ βουβή, θερμὴ χειραψία μὲ τοὺς ἀδελφοὺς πυροβολητάς.

Τώρα ἡ πυροβολαρχία μας προχωρεῖ ἐπὶ τοῦ ἀδεσπότου ἐδάφους, ποὺ χωρίζει τὶς δυὸ ἀντίπαλες γραμμές. Βῆμα πρὸς βῆμα, γιὰ νὰ μὴν ἀκουσθοῦν τὰ πατήματα. Γύρω βαθιὰ σιγή. Μόνο τὸ μονότονο τραγούδι τοῦ τριζονιοῦ, ποὺ μοιάζει σὰν ἕνας ὕμνος πρὸς τὴ σιωπή, καὶ κάπου - κάπου, σὰν ἕνα μακρινὸ γάβγισμα σκυλιοῦ, ὁ ὑπόκωφος κρότος τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ μας...

Θὰ εἶναι τρεῖς ἡ ὥρα, ὅταν ἡ πυροβολαρχία μας φθάνῃ στὸ σημεῖο ποὺ τῆς εἶχε ὁρισθῆ. Οἱ ἀξιωματικοὶ δίδουν ψιθυριστὰ σχεδὸν τὰς διαταγάς των. Τὰ κανόνια τοποθετοῦνται εἰς τάξιν μάχης κατὰ μῆκος τῆς χαράδρας. Γρήγορα - γρήγορα οἱ ἄνδρες ἑτοιμάζουν ἕνα πρό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χειρο «καμουφλὰζ» ἐπάνω ἀπὸ τὰ κανόνια μὲ μερικὰ χαμόκλαδα. Ἔπειτα κάθονται ὅλοι χάμω ἀκίνητοι καὶ περιμένουν ἀνυπόμονα τὴν ὥρα.

Δὲν ἀργεῖ! Οἱ κορυφογραμμὲς τοῦ σκοτεινοῦ ὄγκου τοῦ Παγγαίου ἀρχίζουν νὰ διαγράφωνται ἐπάνω στὸν ὀλιγώτερο μαῦρο ὁρίζοντα Καὶ σιγὰ - σιγὰ ὁ ὁρίζων αὐτὸς παίρνει ἀνοικτότερες ἀποχρώσεις.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ ἀξιωματικοὶ βγάζουν τὰ ρολόγια τους Τὰ συννεφάκια ἐπάνω ἀπὸ τὸ βουνὸ γίνονται κρέμ, ἔπειτα κίτρινα, ἔπειτα πορτοκαλιά, ἔπειτα πορφυρά.

Ἡ χαραυγὴ ξύπνησε τοὺς πτερωτοὺς κατοίκους τοῦ κάμπου. Τὸ φαιδρὸ τραγούδι τους ἀντηχεῖ σὰν ἕνα ὡραῖο ἑωθινό.

Καὶ τώρα μία κατακόκκινη φωτεινὴ γλῶσσα ξεπροβάλλει ἐπάνω ἀπὸ τὸ Παγγαῖο. Ὁ ἥλιος! Εἶναι 5 καὶ 25'. Ἀκόμη λίγα λεπτά...

Ἔξαφνα τὴ γαλήνη τοῦ κάμπου διακόπτει ἀπότομα ἡ ὁμοβροντία τῶν κανονιῶν μας. Καὶ ἀμέσως κατόπιν ἄλλη. Καὶ ἔπειτα ἄλλη. Ἀλλεπάλληλοι αἱ ὁμοβροντίαι ξυπνοῦν τὴν κοιμισμένη ἠχὼ τῆς κοιλάδος. Καὶ ἔρχεται ἀδύνατη, σβησμένη ἡ ἀντήχηση ἀπὸ πέρα, ἀπὸ τὴ σκλαβωμένη γῆ τῶν Σερρῶν, σὰν μία ἀπελπισμένη ἱκεσία πρὸς τοὺς ἐλευθερωτάς της, σὰν ἕνα πνιγμένο «ἐλᾶτε, παιδιά, ἐλᾶτε»!

Κρατεῖ μιάμισι ὥρα ὁ βομβαρδισμός. Ρίχνει ἡ πυροβολαρχία μας ἐπάνω ἀπὸ 300 βλήματα. Καὶ ὁ παρατηρητὴς ἀπὸ τὴν ὑψηλή του θέση ἀναφέρει :

«Πανικὸς εἰς τὰ βουλγαρικὰ χαρακώματα. Αἱ ὀβίδες μας πέφτουν σχεδὸν πάντοτε εἰς τὰ χαρακώματά των. Οἱ Βούλγαροι τρέχουν ἄσκοπα ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὰν ξαφνιασμένες μέλισσες κυψέλης».

Οἱ πυροβοληταί μας ρίχνουν ἀκούραστοι. Μεγάλες σταγόνες ἱδρῶτος βρέχουν τὰ ἡλιοκαμένα πρόσωπά των... Ἀλλ' ἰδοὺ ἐπὶ τέλους καὶ τὸ βουλγαρικὸ πυροβολικό. Ἀπὸ τρεῖς διευθύνσεις οἱ Βούλγαροι κτυποῦν τοὺς δικούς μας.

Δυὸ γερμανικὰ ἀεροπλάνα μὲ τὸν μαῦρο σταυρὸ στὰ πτερύγιά τους σηκώνονται καὶ ἔρχονται νὰ ἐπισημάνουν τὴ θέση τῆς πυροβολαρχίας. Εὐτυχῶς ὅμως τὰ κανόνια εἶναι σχετικῶς καλὰ καμουφλαρισμένα· καὶ οἱ ἀεροπόροι δὲν μποροῦν νὰ σημειώσουν ἀκριβῶς τὴ θέση τους.

Ἐν τούτοις αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες ἀρχίζουν νὰ σπάζουν γύρω ἀπὸ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χαράδρα καὶ ὑψώνουν θεόρατα σύννεφα σκόνης. Πέντε βουλγαρικαὶ πυροβολαρχίαι, βαρέος καὶ πεδινοῦ πυροβολικοῦ, ἔχουν τώρα συγκεντρώσει τὸ πῦρ τους ἐναντίον τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν τοὺς ὑπέδειξαν τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα μὲ τὸν ἀσύρματό τους.

Ὁ διοικητὴς τῆς μοίρας διατάσσει τότε τοὺς ἄνδρας του νὰ ἀφήσουν τὰ κανόνια καὶ νὰ πᾶνε νὰ κρυφθοῦν σὲ μιὰ συστάδα θάμνων λίγο πιὸ πίσω. Κανείς, ὅμως, δὲν ὑπακούει.

—Ἐσεῖς γιατὶ δὲν φεύγετε, κύριε μοίραρχε; ρωτᾶ ἕνας πυροβολητής.

—Ἐγώ, παιδί μου, δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω τὰ κανόνια μου.

— Τότε γιατὶ νὰ τ' ἀφήσωμε ἐμεῖς, κύριε μοίραρχε; Ἐδῶ θὰ μείνωμε!

Καί, σὰν ἄλλοι τριακόσιοι τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ γενναῖοι αὐτοὶ πυροβοληταὶ μένουν ἀπτόητοι στὶς θέσεις τους, ἐνῶ αἱ βουλγαρικαὶ ὀβίδες βουίζουν γύρω τους.

Ἕνα θραῦσμα ὀβίδος πληγώνει τὸν ἀρχισκοπευτὴ δεκανέα Πατσᾶν Νικ. κάτω ἀπὸ τὸ μάτι. Ὁ μοίραρχος διατάσσει τοὺς νοσοκόμους νὰ τὸν πᾶνε πίσω καὶ νὰ τὸν περιποιηθοῦν. Ὁ γενναῖος ὅμως Λαρισινὸς ἀρνεῖται :

— Θὰ μείνω στὴ θέση μου, κύριε μοίραρχε.

Δὲν ἀφήνει κἂν οὔτε νὰ ἐπιδέσουν τὸ τραῦμα του, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ρέει ἄφθονο τὸ αἷμα. Ἀρκεῖται μόνο νὰ τὸ ἀλείψη μόνος του μὲ λίγο ἰώδιο. Καὶ μένει στὴ θέση του.

Ἕνα ἄλλο θραῦσμα πληγώνει σοβαρὰ στὸ στῆθος τὸν ἀνθυπίατρο Κωστάκη καὶ τέσσερεις πυροβολητὰς καὶ φέρνει κάποια μικρὴ βλάβη σ' ἕνα κανόνι.

Ὁ ἀνθυπίατρος ἐπιβλέπει μόνος του τὴν ἐπίδεση τῶν τραυμάτων καὶ ἔπειτα ἀφήνει τοὺς νοσοκόμους νὰ τὸν μεταφέρουν, σχεδὸν ἀναίσθητο πιά, πρὸς τὰ πίσω.

Ὅλη τὴ μέρα οἱ γενναῖοι μας, ἀπτόητοι, γαλήνιοι, μειδιῶντες, ἀστειευόμενοι ἔμειναν στὶς θέσεις τους, χωρὶς εὐτυχῶς νὰ ὑποστοῦν καμία ἄλλη ἀπώλεια ἢ ζημία. Καὶ μόνο κατὰ τὶς 9 τὸ βράδυ ἡ πυροβολαρχία, σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς ποὺ εἶχε, μπῆκε εἰς τάξιν πορείας καὶ ἤσυχα - ἤσυχα, σὰν νὰ ἐπέστρεφε ἀπὸ γυμνάσια, ἐγύρισε πίσω στὴ θέση της. Ἡ γενναία πυροβολαρχία ἐγράφη μὲ ἄσβεστα γράμματα στὴν ἐθνικὴ βίβλο τῶν ἀφανῶν ἡρώων.

Ἐφημ. «Ἑστία», 1918 *Ἀχ. Κύρου*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΝΙΚΗ

'Εδῶ στὸ ἑλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ στοιχειωμένο κι ἱερό,
ποὺ τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρό,

στὸ χῶμα τοῦτο πάντα ἀνθοῦνε
κι ἔχουν ἀθάνατη ζωὴ
καὶ μᾶς θαμπώνουν, μᾶς μεθοῦνε
νεράιδες, ἥρωες, θεοί.

'Εδῶ στὸ ἑλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ στοιχειωμένο κι ἱερό,
ποὺ τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρό,

εἶδα τὴ Νίκη τὴ μεγάλη,
τὴ Νίκη τὴν παντοτινή,
τὴν εἶδα ἐμπρός μου νὰ προβάλλῃ
μὲ φορεσιὰ ὁλοφωτεινή.

«Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», 1888 — *Κ. Παλαμᾶς*

Η ΓΑΛΑΝΟΛΕΥΚΗ ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

...Νωρὶς τὸ πρωὶ ξεκίνησε ἡ «"Ολγα» γιὰ τὸ ταξίδι πρὸς τὴ Λέρο. Σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὲς τοῦ Ναυαρχείου ἔπρεπε νὰ ὑπολογίσῃ ἔτσι τὴν ἐκκίνηση καὶ τὴν ταχύτητά της κατὰ τὸν πλοῦν, ὥστε νὰ βρεθῇ κοντὰ στὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Κρήτης κατὰ τὸ σούρουπο. 'Απὸ κεῖ καὶ πέρα ἄρχιζε ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη διαδρομή, μέσα σὲ μιὰ περιοχή, ὅπου κυριαρχοῦσαν ἀπόλυτα τὰ γερμανικὰ ἀεροπλάνα, οἱ τορπιλλάκατοι καὶ τὰ ὑποβρύχια, καὶ ὅπου ὁ κίνδυνος καραδοκοῦσε σὲ κάθε μίλι.

"Αρχιζε νὰ πέφτῃ τὸ σκοτάδι, ὅταν ἀντίκρισαν ἀπὸ μακριὰ τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης. "Οσοι ναῦτες δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, ἀνέβηκαν νὰ δοῦν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔστω, τὸ θέαμα αὐτό. Βαθιὰ συγκίνηση τοὺς συνεῖχε ὅλους. Ἦταν ἡ πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ὁλόκληρα ἐκπατρισμοῦ καὶ σκληροῦ ἀγῶνος, ποὺ ἀντίκριζαν ἑλληνικὰ βουνά. Καὶ ξυπνοῦσε μέσα τους αὐτὸ τὸ θέαμα τόσους πόθους, τόσες νοσταλγίες! Ἀλλὰ τὸ σκοτάδι ἔπεσε πολὺ γρήγορα καὶ ἔκρυψε ἐντελῶς ἀπὸ τὰ μάτια τους τὰ ἑλληνικὰ βουνά. Τὸ ἴδιο, ὅμως, σκοτάδι βοήθησε τὴ «Βασίλισσα Ὄλγα» καὶ τὸ ἀγγλικὸ ἀντιτορπιλλικὸ «Ἰντρέπιντ», ποὺ τὴν συνόδευε μὲ ἀνάλαφρο φορτίο, νὰ περάσουν χωρὶς ἀπευκταῖο τὰ τόσο ἐπικίνδυνα νερὰ τοῦ Αἰγαίου, νὰ διαφύγουν τὴν ἄγρυπνη προσοχὴ τῶν Γερμανῶν καὶ νὰ φτάσουν στὸ λιμάνι τῆς Λέρου.

Γιὰ πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ δυόμισι χρόνια, ἡ «Ὄλγα» ἦταν πάλι σὲ ἑλληνικὸ λιμάνι. Ἔβλεπαν γυμνοὺς λόφους μὲ τὶς χαρακτηριστικώτατες ἑλληνικὲς γραμμές, ὡραῖα καταπράσινα περιβόλια, ποὺ τοὺς θύμιζαν τὴν Αἴγινα καὶ τὸν Πόρο, σπιτάκια ὁλόασπρα μὲ τὴν ἑλληνικὴ νησιώτικη ἀρχιτεκτονική, ποὺ δὲν μποροῦσαν ν' ἀλλοιώσουν οἱ ἀτέλειωτες ἰταλικὲς ἀποθῆκες καὶ τὰ ἄλλα πολυάριθμα στρατιωτικὰ κτήρια. Καὶ ἔπειτα ἤξεραν ὅτι εἶναι στὰ Δωδεκάνησα, τὰ ἀξέχαστα καὶ πολυαγαπημένα ἑλληνικὰ νησιά, ποὺ τόσον καιρὸ περίμεναν μάταια τὴν ἀπελευθέρωσή τους. Καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ναυτικοὺς αὐτούς, ποὺ ἤξεραν τώρα ὅτι οἱ ἀγαπημένοι τους στὰ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιὰ καὶ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια τραβοῦσαν τὰ βασανιστήρια τῆς σκλαβιᾶς, δὲν μποροῦσε νὰ κρύψη τὴ συγκίνησή του μπροστὰ στὸ θέαμα καὶ τὶς σκέψεις αὐτές.

Ἡ Λέρος εἶχε καταληφθῆ δυὸ μέρες νωρίτερα ἀπὸ τοὺς «κομμάντος», Ἕλληνες καὶ Ἄγγλους, ποὺ μετέφεραν οἱ ἀτρόμητες «ἡμιολίες». Ἡ «Ὄλγα» μαζὶ μὲ τὸ «Ἰντρέπιντ» ἦταν τὰ πρῶτα καθαυτὸ πολεμικὰ τῶν συμμάχων, ποὺ ἤρχοντο νὰ στεριώσουν τὴν κατοχὴ αὐτή, τόσο ἐπισφαλῆ καὶ ἀνεπαρκῆ, ἀλίμονο!

Λίγοι, ἐλάχιστοι ἦταν οἱ κάτοικοι ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τοὺς ἀμείλικτους διωγμοὺς στὸ νησί. Κι αὐτοὶ ἦταν τόσο φοβισμένοι ἀπὸ τὴν τρομοκρατία δεκαετιῶν ὁλοκλήρων, εἶχαν τόση ἀγωνία ὅτι θὰ διαλυθῆ γρήγορα τὸ ἀπίστευτο ὄνειρο ποὺ ἔβλεπαν τώρα, ὥστε νὰ μὴν τολμοῦν νὰ ἐκδηλώσουν ἀκόμα τὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμό τους.

Δυὸ παιδάκια πλησίασαν μόνο μὲ μιὰ βαρκούλα, καὶ μὲ καθαρά, περιποιημένα ἑλληνικὰ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸ ποὺ ἦταν κοντὰ στὴ σκάλα νὰ τοὺς δώση τὴν ἄδεια νὰ ἀνέβουν στὸ καράβι. Ἔτρεμαν ἀπὸ τὴ συγκίνηση τὰ παιδάκια αὐτά, ποὺ εἶχαν γεννηθῆ μέσα στὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἰταλικὴ τρομοκρατία, ποὺ δὲν εἶχαν δεῖ ποτὲ τὴ Γαλανόλευκη νὰ κυματίζῃ ἐλεύθερα στὸν ἀέρα, ποὺ μόνο ἀπὸ τὸν παπποὺ καὶ τὴ γιαγιά τους θὰ εἶχαν ἀκούσει γιὰ τὴ μακρινὴ Πατρίδα, ποὺ δὲν τοὺς ξέχασε ποτὲ καὶ θὰ ἔφτανε μιὰ ἡμέρα νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ.

Σὰν ὑπνωτισμένα ἀπὸ τὸ θέαμα ποὺ ἔβλεπαν ἐμπρός τους, προχώρησαν πρὸς τὸν μικρὸ ἱστό, ὅπου κυμάτιζε ἡ σημαία τῆς «Ὄλγας». Γονάτισαν πρῶτα, ἔμειναν κάμποση ὥρα, σὰν νὰ ἔκαναν τὴν προσευχή τους καί, ἀφοῦ σηκώθηκαν, ἔπιασαν τὴν ἄκρη τῆς σημαίας καὶ τὴν ἔφεραν εὐλαβικὰ στὰ χείλη τους. Ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ναυτῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς «Ὄλγας», ποὺ τὰ παρακολουθοῦσαν, μάτια ποὺ εἶχαν ἀντιμετωπίσει ἀδίστακτα τόσους κινδύνους καὶ τόση φρίκη, τὰ δάκρυα ἀργοκύλησαν — γιὰ πρώτη φορὰ — ἐπάνω στὰ ἡλιοκαμένα μάγουλα.

Δὲν εἶπαν τίποτ' ἄλλο τὰ δυὸ παιδάκια. Φίλησαν μόνο τὸ χέρι τοῦ ἀξιωματικοῦ, ποὺ τοὺς εἶχε ἐπιτρέψει νὰ ἀνέβουν, καὶ κατέβηκαν πάλι στὴ βαρκούλα τους.

« Βασίλισσα Ὄλγα », 1946 — *Ἀχ. Κύρου*

ΣΤΗ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟ

Μὲ τὶς φωνὲς τῶν ἀηδονιῶν καὶ τὶς ἀνάσες τῶν ἀνθιῶν
τὸ πλέκει ὁ Μάης μήνας
τὸ πολυκέλαδο ἄγγελμα, τὸ εὐωδιασμένο μήνυμα
στοὺς κήπους τῆς Ἀθήνας.

Τ' ἀκοῦς, κυρούλα τῶν κυρῶν; Τ' ἀκοῦς, μητέρα Ἑλλάδα μας;
Ἔλα καὶ πάλι ὀρθώσου
καὶ βάλε τὰ λαμπριάτικα τὰ ροῦχα σου, γιὰ νὰ δεχτῆς
τὴ Δωδεκάνησό σου.

Εἶναι κι αὐτὴ ἀπ' τὶς πιὸ ἀκριβὲς τὶς κόρες σου. Στὰ σίδερα
δεμένη σκλάβα αἰῶνες,
ἀπὸ τὸ πικροπότηρο τῶν θυσιῶν ἐρούφηξε
καὶ τὶς στερνὲς σταγόνες.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μὰ οἱ τύραννοι δὲν μπόρεσαν τὸ αἷμα της νὰ μολέψουνε
κι Ἑλληνοπούλα ἐστάθη
ἀμόλευτη, ἄσπιλη, λευκὴ μέσα στῆς πολυκύμαντης
τῆς Ἱστορίας τὰ βάθη.

Κι ἔρχεται τώρα! Κι ἔρχονται μαζί της ὅλες οἱ χαρές,
μαζί της ὅλοι οἱ πόθοι!..
Ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, Πασχαλιά, ἄχ, τέτοια, ἀλήθεια, Ἀνάσταση
κάθε καρδιὰ τὴ νιώθει.

«Δωδεκάνησος», 1945 *Σωτ. Σκίπης*

Ο ΠΝΙΓΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΔΗ

(Ἡ 5η μεραρχία ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ματθαιόπουλον κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912, ἀφοῦ ἔδωκε νικηφόρον μάχην πρὸς τοὺς Τούρκους εἰς Λαζαράδες, κατήρχετο πρὸς τὸν Ἀλιάκμονα, ἵνα ζεύξῃ τοῦτον καὶ βαδίσῃ πρὸς τὴν Κοζάνην, διά νὰ ἀνακόψῃ τοῦ ἐχθροῦ τὴν ὑποχώρησιν ἢ παρεμποδίσῃ ἐπίθεσιν ἐχθρικῶν ἐκ Σόροβιτς κατερχομένων δυνάμεων).

Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσημέρι διετάχθησαν τὰ σώματα νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἀφοῦ εἶχεν, ἐννοεῖται, προηγηθῆ τὸ μηχανικὸν τῆς μεραρχίας καὶ ἀπεπειρᾶτο τὴν ζεῦξιν. Ἡ γέφυρα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀκριβῶς εἰς κάποιον πόρον εὑρισκόμενον ἐκεῖθεν τοῦ χωρίου Λαζαράδες.

Πρὸ τοῦ πόρου ὑπάρχει μιὰ γραφικωτάτη κοιλὰς μὲ δάσος ἀπὸ ὑπερύψηλα δένδρα, τοὺς κορμοὺς τῶν ὁποίων, ὅταν ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ἐθέριζαν οἱ πελέκεις τῶν γεφυροποιῶν καὶ τὰ κτυπήματά των ἀντηχοῦσαν ρυθμικὰ καὶ μονότονα.

Οἱ ὀλίγοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο εἰς τὴν ὄχθην, ἦσαν ἐκτάκτως συγκεκινημένοι. Πρὸ δύο λεπτῶν εἶχε πνιγῆ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια των μαζὶ μὲ τρεῖς ἱππεῖς ὁ ἀνθυπίλαρχος Κορδῆς, ἕνας πρόθυμος καὶ θαρραλέος ἀξιωματικός, χωρὶς νὰ ἠμπορέσουν νὰ τοῦ δώσουν τὴν παραμικροτέραν βοήθειαν. Ὁ Κορδῆς τὴν προηγουμένην νύκτα, ἐπιχειρῶν τολμηρὰν ἀναγνώρισιν, εἶχε διαβῆ ἔφιππος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν πόρον, ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ κάμουν τὴν γέφυραν. Ἤθελε λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐπομένην. Δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ τὴν ραγδαίαν βροχὴν ἑνὸς ὁλοκλήρου ἡμερονυκτίου εἶχε πλημμυρίσει ὁ ποταμός, εἶχε φουσκώσει, καὶ ὁ πόρος δὲν ἦτο πλέον βατός.

Πραγματικῶς ἡ περίφημος Βίστριτσα, τὴν ὁποίαν εἴχαμεν ἐμπρὸς μας, ἦτο πολὺ ὠργισμένη. Τὰ νερά της, δικαιολογοῦντα τελείως τὸ ὄνομα «Καρὰ σοῦ» — μαῦρα νερά —, τὸ ὁποῖον τῆς ἔδωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἐκόχλαζαν καὶ ἐβούιζαν μέσα εἰς τὴν πλατεῖαν τεναγώδη κοίτην, ὡσὰν μυριάδες τεράστια φίδια, ποὺ φεύγουν ἀκράτητα, κυνηγημένα, δὲν γνωρίζω ἀπὸ ποῖον μυθολογικὸν ἥρωα. Ματαίως οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ συνάδελφοί του συνέστησαν ἐπανειλημμένως εἰς τὸν Κορδῆν νὰ προσέξῃ. Ἐσπηρούνισε τὸ ἄλογό του καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν. Ἐκεῖ εἰς τὸν πόρον, ὅπου ἡ κοίτη γίνεται ὀλιγώτερον βαθεῖα καὶ εἶναι στρωμένη μὲ χαλίκια μεγάλα καὶ βράχους, τὰ φίδια ὑψώνονται, συστρέφονται. Γίνεται δίνη. Μόλις ὁ ἀνθυπίλαρχος ἐπλησίασεν ἐκεῖ, αὐτὰ τὰ φίδια τὸν ἔζωσαν, τὸν περιεκύκλωσαν, τὸν ἥρπασαν ἀπὸ τὴν σέλαν τοῦ ἀλόγου του καὶ τὸν ἐρρούφησαν. Ἀπὸ τὴν ὄχθην δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἰδοῦν παρὰ μόνον τὰ χέρια του, ποὺ ἐπάλαισαν δι' ὀλίγα λεπτά.

Τὸ ἄλογον μὲ τὸν τράχηλον καμαρωτόν, τὰ ρουθούνια κατακόκκινα, τὴν χαίτην ἀνεμιστὴν προσπαθοῦσε νὰ δαμάσῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ νεροῦ. Ἔβγαζε διὰ μίαν στιγμὴν τὰ ποδάρια του ἀπὸ τὸν ποταμόν, ἐχρεμέτιζεν, ἐρρουθούνιζε καὶ προχωροῦσε μὲ αἰφνίδια κυλίματα ὡσὰν τὸ δελφίνι, μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἔμειναν δι' ὀλίγα λεπτὰ σὰν ἀπολιθωμένοι. Δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύουν ὅτι ἐχάθη ἕνα παλληκάρι ἔτσι γρήγορα, εἰς μίαν στιγμήν !

Σπ. Μελᾶς

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
μὰ φτάνει πέρα ὡς πέρα,
ποὺ κλαῖν οἱ σκλάβοι ἀδελφοὶ
στὸ σκλαβωμένο ἀγέρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
φτάνει μακριὰ καὶ γύρα,
ὡς τὴ μεγάλην ἐκκλησιὰ
μὲ τὴν κλεισμένη θύρα.

Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ Πατρίδα μας,
μὰ φτάνει πέρα ὡς πέρα,
ποὺ τὸ σπαθί μας κι ὁ σταυρὸς
θὰ φτάσουνε μιὰ μέρα!

Κ. Μάνος

ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ἡ ἁμαξοστοιχία πλήρης πυροβολητῶν ἐξεκίνησεν ἀργὰ - ἀργὰ ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης καί, ἀφήνουσα ὀπίσω της πυκνὰ σύννεφα μολυβένιου καπνοῦ, ἐχύθη ὡς πελώριος ὄφις πρὸς τοὺς Μύλους Ἀττικῆς.

Ἐπροχωροῦσε θορυβωδῶς μέσα ἀπὸ τὴν μικρὰν λαϊκὴν συνοικίαν, ἡ ὁποία εἶχε παρατάξει λευκοὺς οἰκίσκους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς. Εἰς ἓν ὕψωμα γυναῖκες συγκεντρωμέναι ἐφαίνοντο ὅτι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν στρατιωτῶν. Ἐκεῖνοι κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα ἔσειον τὰ πηλήκιά των, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὕψωμα μερικὰ ἄσπρα μανδήλια ἐκινήθησαν σπασμωδικά. Μία βροντώδης ζητωκραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὰ βαγόνια τῶν στρατιωτῶν, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὕψωμα μία εὐχὴ ἐσκέπασε τὸν θόρυβον τοῦ σιδηροδρόμου :

— Στὸ καλό!...

Ἡ πόλις ἐχάνετο ἤδη ὀπίσω μας. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀτμομηχανὴ ὥρμησεν εἰς τὸν στενὸν λαιμὸν τῆς Πάρνηθος καὶ αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐφαίνοντο πλέον. Γύρω μου ἐβομβοῦσεν ὁ εὔθυμος θόρυβος τῶν στρατιωτῶν. Ἔκλεισα τὰ μάτια μου. Εἶναι καὶ αὐτὸ εἷς τρόπος νὰ μὴ ἀκούῃ κανείς. Ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτὸ εἶναι εἷς τρόπος νὰ συγκεντρωθῇ κανεὶς εἰς τὸν ἑαυτόν του, νὰ μείνῃ μόνος του μὲ τὰς σκέψεις του.

Καὶ ἐσκεπτόμην.

Ἄφηνα ὀπίσω μου μίαν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἔτρωγεν ὁ ὑψηλὸς πυρετὸς τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐψιθυρίσθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς συνω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μολόγησε συμμαχίαν μὲ τὰ ἄλλα βαλκανικὰ κράτη, μόλις εἶχον περάσει ὀλίγαι ἑβδομάδες.

Καὶ εἰς τὸ μεταξὺ αὐτὸ αἱ ἑτοιμασίαι, μυστικαὶ καὶ φανεραί, ἐβροντοφωνοῦσαν ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἠμπορεῖ ν' ἀκουσθῇ τὸ « τουφέκι ». Ὅλη ἡ Ἑλλὰς εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ χακί. Κάτω ἀπὸ τὸ πηλήκιον τοῦ ἐφέδρου ἐφαίνοντο πλέον ὅλα τὰ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα πρόσωπα, καὶ ἑκάστην νύκτα οἱ κοιμισμένοι δρόμοι ἐξυπνοῦσαν ἀπὸ τὸν βαρὺν ἦχον τῶν τροχῶν τῶν τηλεβόλων, ποὺ ἔφευγον ἀτελείωτα διευθυνόμενα πρὸς τὰ σύνορα.

Μοῦ ἦλθε ζωντανώτατα εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ἐπεισόδιον τοῦ καλοῦ συναδέλφου, μὲ τὸν ὁποῖον χρόνια εἶχον ἐργασθῆ εἰς τὸ ἴδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν μάλιστα. Μόλις ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τῆς ἐπιστρατεύσεως, ὁ συνάδελφός μου ἐπῆγε καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐθελοντῶν. Ἀλλὰ μία σκέψις τὸν ἐτρόμαζε. Πῶς θὰ ἀνήγγελλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα του, ἕνα σεβαστὸν καὶ ἔρημον γέροντα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἄλλον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ αὐτὸ τὸ παιδί. Ἦτο βέβαιον, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγγελία θὰ ἐφόνευε τὸν γέροντα ἐκεῖνον.

Ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός μου ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν καὶ μίαν ἑσπέραν, ὅταν ὅλα πλέον ἦσαν ἕτοιμα καὶ οἱ ἐθελονταὶ συνεκεντροῦντο εἰς τὸν στρατῶνα, ὁ συνάδελφός μου ἐξωμολογήθη τὸ διάβημά του εἰς τὸν πατέρα του καὶ τοῦ ἐζήτησε τὴν εὐχήν του.

Ἀδάκρυτος ὁ γέρων, κρύπτων τὴν συγκίνησίν του, ἀπεχαιρέτισε τὸν υἱόν του μὲ λόγια, τὰ ὁποῖα θὰ ἐζήλευε Σπαρτιάτης τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου :

— Πήγαινε, παιδί μου, στὴν εὐχή μου, εἶπεν. Ἡ ὑποχρέωσις πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν πατέρα. Κοίταζε νὰ κάμῃς τὸ καθῆκόν σου. Ἂν μάθω πὼς ἐσκοτώθης, πιθανὸν νὰ μὴ πεθάνω. Ἂν μάθω ὅτι ἐδειλίασες, θὰ πεθάνω ἀπὸ ἐντροπήν.

Καὶ πῶς νὰ λησμονήσω τὴν ἄλλην σκηνήν, ποὺ εἶδα μίαν ἑσπέραν, ὅταν τὸ πρῶτον σκότος τῆς νυκτὸς κατέβαινε πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν θύραν ἑνὸς οἰκίσκου μιὰ μάνα ἀποχαιρετοῦσε τὸ παιδί της, ποὺ ἔφευγε διὰ τὰ σύνορα :

— Στὸ καλό, τοῦ εἶπε. Κοίταξε νὰ γυρίσῃς, ὅπως σὲ θέλομεν ὅλοι. Ἂν σκοτωθῇς, πάλι θὰ ἰδωθοῦμε γρήγορα.

Ἡ μάνα, ποὺ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ τὰ λόγια, δὲν ἦτο Λάκαινα σύγχρονος τοῦ Λεωνίδου. Ἦτο γυναικούλα τῶν Ἀθηνῶν, ἀπ' ἐκείνας, ποὺ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπαντῶμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸν δρόμον μας, χωρὶς νὰ ὑποπτευώμεθα ὅτι κρύπτεται μέσα εἰς τὴν ψυχήν των ὁ ἡρωισμός, ποὺ ἀναφέρεται παραδειγματικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπιστράτευσις, αὐτὰ τὰ παραδείγματα τῆς προθυμίας τῶν νέων, τοῦ ἡρωισμοῦ τῶν γονέων, ἤρχοντο ἀτελείωτα καὶ ἀλληλένδετα, ὡς κρίκοι μιᾶς χρυσῆς ἁλύσεως, νὰ σκορπίσουν ἐλπίδας, νὰ ἐμπνεύσουν τὸ θάρρος.

Ἡ ἱστορία τῶν πολέμων 1912 - 1913 δὲν θὰ γραφῆ βεβαίως συντόμως. Μία ἱστορία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη οὔτε θὰ ὑπάρξουν γρήγορα. Ἀλλ' ὅταν ἡ ἱστορία αὐτὴ θὰ γραφῆ, θὰ ἀποτελέση ἕνα τόμον ἄξιον νὰ ταχθῆ εἰς τὴν βιβλιοθήκην παραπλεύρως τοῦ τόμου, ποὺ περιγράφει τοὺς μηδικοὺς πολέμους, καὶ τοῦ ἄλλου, ποὺ διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ 1821...

« Ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν », 1913 *Γ. Τσοκόπουλος*

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

— Καλέ μου, οἱ Ἁι - Δημήτρηδες ἔχουν ἀνθίσει ὅλοι,
κι ἀσπρολογᾶ, σὰ νά 'πεσε χιόνι, τὸ περιβόλι.

Ὅσοι περνοῦν στὴ γειτονιὰ κι ὅσοι τοὺς ἀντικρίζουν,
ὅλοι τοὺς καμαρώνουνε καὶ μᾶς καλοτυχίζουν.

Περνοῦνε τ' ἄγουρα παιδιὰ κι ἀνθὸ κοιτᾶν νὰ κλέψουν,
ἔρχονται οἱ νιὲς καὶ μοῦ ζητοῦν κλωνάρι νὰ φυτέψουν.

Μὰ ἐγὼ δὲ δίνω κανενός. Καὶ μοναχὰ στεφάνι
γιὰ τ' Ἁι - Δημήτρη κάτασπρο τὸ εἰκόνισμα εἶχα κάνει.

Ἀνήμερα τῆς χάρης του τὸ πῆγα μοναχή μου
καὶ τὸν ἐπαρακάλεσα θερμὰ στὴν προσευχή μου,

— ποὺ εἶναι στρατιώτης σὰν καὶ σὲ — οἱ φλόγες τοῦ πολέμου
νὰ μὴ σοῦ 'γγιάξουν οὔτε μιὰ τριχούλα σου, καλέ μου!

« Καιρὸς Πολέμου » 1919 *Γ. Ἀθάνας*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἀξιομνημονεύτου ἡμέρας, τῆς Παρασκευῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν παρουσίασε θέαμα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου σπανίως ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τοὺς ἱστορικοὺς νὰ περιγράψουν.

Ἡ ἡμέρα ἀπὸ πρωίας ἦτο βροχερά. Ὁ πνέων ἄνεμος ἐσκόρπιζε τὰς ψεκάδας, αἱ ὁποῖαι διαρκῶς κατέπιπτον ἀπὸ τὰ σκεπάζοντα τὸν οὐρανὸν θολὰ σύννεφα. Ἐν τούτοις ἡ κίνησις εἰς τὰς ὁδούς, ἐπειδὴ συνέπιπτε καὶ τὸ ἑορτάσιμον τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, πανηγυρίζεται ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἐξηκολούθησε ζωηροτάτη, ἐπιταθεῖσα ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας.

Ἤδη ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ἐκυκλοφόρει ἡ φήμη, ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη κατελήφθη ἢ ἐπρόκειτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ νικηφόρου ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προήλαυνε παρὰ τὸν Ἀξιὸν μετὰ τὴν ἔνδοξον μάχην τῶν Γιαννιτσῶν. Ἡ ἀγωνία ὁλονὲν ηὔξανεν. Οἱ ἐπίσημοι κύκλοι ἐτήρουν σιγὴν σφιγγός. Αἱ πρωιναὶ καὶ αἱ ἑσπεριναὶ ἐφημερίδες, τῶν ὁποίων αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐκδόσεις ἐξηντλοῦντο ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ, περιεῖχον εἰδήσεις συγκεκαλυμμένας ἢ ἀντιφατικάς. Ἐν τοσούτῳ δὲ διαδόσεις ψιθυριζόμεναι κρυφίως ὑπό τινων, οἱ ὁποῖοι διισχυρίζοντο ὅτι διετέλουν ἐν γνώσει τῶν συμβαινόντων, διότι ἐλάμβανον τὰς πληροφορίας των ἀπὸ φίλους των ξένους διπλωμάτας, ἐβεβαίωνον τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Διαδόχου.

Εἰς τὰ καφενεῖα, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν τὰ κέντρα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατηγικῶν συζητήσεων, ὁ συνωστισμὸς ἦτο ἀσφυκτικός. Ἐπὶ τῶν ἀνεπτυγμένων εἰς τὰ τραπέζια χαρτῶν περιεφέροντο ἀκούραστοι οἱ δάκτυλοι καὶ αἱ ἄκραι τῶν μολυβδοκονδύλων. Ἐσημειοῦντο αἱ διευθύνσεις τῆς πορείας τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, ὑπελογίζοντο αἱ ἀποστάσεις καὶ ἐξήγοντο τὰ πιθανὰ συμπεράσματα. Ἀλλ' οἱ μᾶλλον ἀνυπόμονοι μεθ' ὅλην τὴν κακοκαιρίαν περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδούς, διὰ νὰ κορέσουν τὴν ἄσβεστον αὐτῶν περιέργειαν. Ἠρώτων τοὺς συναντωμένους γνωρίμους των, ἐσχημάτιζον ὁμίλους εἰς τὰ πεζοδρόμια μετὰ γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἢ συνωθοῦντο παρὰ τὴν εἴσοδον τῶν γραφείων τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀνεγίγνωσκον καὶ ἐσχολίαζον τὰ ἐκεῖ τοιχοκολλώμενα τηλεγραφήματα.

Κατὰ τὴν τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν, ὅτε ἡ ἀγωνία εἶχε κορυφωθῆ, διεσπάρη αἴφνης ἡ φήμη, ὅτι ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γείου ἡ εἴδησις, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι παρεδόθη εἰς τὸν Διάδοχον ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὑπάρχων ὀθωμανικὸς στρατὸς ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐκυκλοφόρησεν ἀδείᾳ τῆς κυβερνήσεως τὸ πρῶτον παράρτημα ἐφημερίδος, τὸ ὁποῖον ἐπεβεβαίωνε τὴν φήμην.

Πάραυτα οἱ κώδωνες πάντων τῶν ναῶν τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπὸ πρωίας ἀνεμένετο τὸ σύνθημα, ἤρχισαν νὰ κρούωνται χαρμοσύνως καὶ νὰ διαλαλοῦν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν 'Αθηνῶν τὸ αἴσιον ἄγγελμα. Αἱ σημαῖαι ὑψώθησαν θριαμβευτικῶς εἰς τοὺς ἐξώστας. Ἡ ὁδὸς Σταδίου, αἱ δύο πλατεῖαι, πολλαὶ οἰκίαι καὶ ἐμπορικὰ καταστήματα ἐφωταγωγήθησαν ἀμέσως, διότι εἶχεν ἐπέλθει ἤδη τὸ νυκτερινὸν σκότος. Ἡ ἕως τότε συγκρατουμένη συγκίνησις ἐξέσπασεν εἰς μίαν μυριόστομον κραυγὴν ἀνακουφίσεως, ἀγαλλιάσεως, θριάμβου. Καὶ ἀπὸ τὰ πέρατα τῶν συνοικιῶν, ἀπὸ πάσης ὁδοῦ τὰ πλήθη, ἐξορμήσαντα ὡς χείμαρροι, κατέκλυσαν τὰ κέντρα τῆς πόλεως.

Ἤδη ἡ βροχὴ ἐνδυναμωθεῖσα κατέπιπτε κρουνηδόν. 'Αλλ' ἡ καταιγὶς δὲν ἠδύνατο νὰ κατασβέσῃ τὴν ἐκραγεῖσαν πυρκαϊὰν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Πάντες ἐγκαταλείψαντες κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸ ἔργον των, τὴν ἀσχολίαν των τὰς κοινωνικάς των ὑποχρεώσεις, τὴν ἀνάπαυσίν των, πρεσβῦται καὶ ἀσθενεῖς ἀκόμη, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, πολῖται καὶ στρατιῶται ἀπετέλεσαν τεραστίαν συγκέντρωσιν πλήθους. Ἡ κίνησις ἐξηκολούθησεν ἐπὶ ὥρας εἰς τὰς πλημμυρισμένας ἐκ τοῦ ὄμβρου ὁδούς, ἐνῷ ἀντήχουν διαρκῶς αἱ ζητωκραυγαί, τὰ πατριωτικὰ ᾄσματα, τὰ ἐνθουσιώδη ἐμβατήρια τῶν μουσικῶν καὶ οἱ χαρμόσυνοι καὶ πανηγυρικοὶ πυροβολισμοί.

Ἡ αἴγλη τῆς νίκης ἔλαμπεν εἰς τὰ πρόσωπα. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐξεχείλιζεν. Αἱ κραυγαὶ ἐξεφέροντο μὲ ἰδιαίτερον τόνον παιᾶνος. Οἱ περισσότεροι ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὑγροί. Μεταξὺ ξένων καὶ ἀγνώστων ἀντηλλάσσοντο χειραψίαι καὶ ἀσπασμοί. Νηφάλιος ἐδείχθη ὁ λαὸς τῶν 'Αθηνῶν ἐπὶ τόσας ἡμέρας, καθ' ἃς ἀδιακόπως ἀνηγγέλλοντο εἰς αὐτὸν τόσα ἀλλεπάλληλα κατορθώματα τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων καὶ τόσα εὐτυχῆ γεγονότα, σεμνὸς εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς του, ὥστε νὰ ἀποροῦν οἱ ξένοι. 'Αλλ' αἴφνης κατελήφθη ἐκ τῆς μέθης τοῦ θριάμβου καὶ μὲ σπασμοὺς νευρικῆς, ἀλλὰ χαρμοσύνου κρίσεως, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐτέλει ἑορτὴν πατριωτικῶν Διονυσίων.

« Νῖκαι κατὰ βαρβάρων » *Χαρ. Ἄννινος*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἡ Σαλονίκη ποὺ ἔσβηνε μὲ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα
— καντήλι ποὺ τρεμόφωτο γιὰ λάδι λαχταρᾶ —
ἀποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη σκλάβα,
καὶ τὴν αὐγούλα ξύπνησεν ἀρχόντισσα κυρά.

Τί νά 'βλεπε στὸν ὕπνο της, τί νά 'ταν τ' ὄνειρό της;
— Τὸν Ἁι - Δημήτρην ἔβλεπε στ' ἄτι του τὸ γοργό,
ποὺ ροβολώντας ἔκραζε μὲ τὴ φωνὴ τῆς νιότης:
« Ἄνοιξε, πόρτα τῆς σκλαβιᾶς, ἡ Λευτεριὰ εἶμ' ἐγώ ! »

Κι ἄνοιξ' ἡ πόρτα ὀρθάνοιχτη μπροστὰ στὸν καβαλάρη
καὶ μπῆκ' ἐκεῖνος κι ἔλαμψε σὰν τὸν αὐγερινό,
κι ὑψώνοντας καὶ παίζοντας τ' ἀστραφτερὸ κοντάρι
ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ Ὀλύμπου τὸ βουνό.

Κι ἔστρεψ' ἐκεῖ τὰ μάτια της ἡ σκλάβα ἡ πονεμένη
κι ἀγνάντεψε ἀστραπόλαμπρη τοῦ Ὀλύμπου τὴν κορφὴ
κι εἶδε ἀπ' τὴ ράχη στὴν πλαγιὰ γοργὰ νὰ κατεβαίνη
ἡ ὄμορφη, ἡ πεντάμορφη τοῦ ἥλιου ἡ ἀδερφή.

Ἡ κόμη της ἀνέμιζεν, ἰτιὰ χρυσοκλωνάτη,
τὰ στήθη της χιονόλευκα, τὰ μάτια γαλανά,
στὸ χέρι της τὴ φλογερὴ γυμνὴ ρομφαία ἐκράτει,
κι ὁλόχρυσα ἀντιφέγγιζαν τ' ἀπόμακρα βουνά.

Κατέβηκε καὶ διάβηκε τὴ διάπλατη τὴν πόρτα
ἡ ὄμορφη, ἡ πεντάμορφη τοῦ ἥλιου ἡ ἀδερφή·
κι ὅπου πατοῦσε εὐώδιαζε, καὶ τ' ἄνανθα τὰ χόρτα
ρόδα καὶ κρίνους ἄνθιζαν σὲ κάθε της στροφή.

Κι ἔπεσε ἡ σκλάβα ταπεινὰ μπρὸς στὴν ὡραία Παρθένα
γονατισμένη, ἀμίλητη, σκυμμένη, ντροπαλή·
κι ἐκείνη τὴν ἀνάγειρε μὲ χέρια ἀντρειωμένα
καὶ τὴν ἐσφιχταγκάλιασε μ' ἀτέλειωτο φιλί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ σμίξανε γιὰ τὸ φιλὶ τὰ χείλια,
ἔπεσαν, βροντοκόπησαν τὰ σίδερα βαριά,
οἱ ἁλυσίδες ἔσπασαν, στόματ' ἀγγέλων χίλια
ἀθώρητα τραγούδησαν τὸ «Χαῖρε 'Ελευθεριά!».

Κι ἡ σκλάβα ξύπνησε μεμιᾶς· πετιέται ἀπ' τὸ κρεβάτι,
τὰ ξαφνιασμένα μάτια της στὰ κάστρα της κολλᾶ.
Ὄχι, δὲν ἦταν ὄνειρο, νά τη ἡ Παρθένα, νά τη!
ὄμορφη, γαλανόλευκη μὲ τὸ σταυρὸ ψηλά.

«Διάπλασις τῶν Παίδων» *Ἰ. Πολέμης*

ΤΑ ΠΗΡΑΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα
μάτια πολλὰ τὸ λένε,
μάτια πολλὰ τὸ λένε,
ὁποὺ γελοῦν καὶ κλαῖνε.

Τὸ λὲν πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν
κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου,
ποὺ τά 'σκιαζεν ἡ παγωνιὰ
κι ἀνατριχίλα φόβου.

Τὸ λένε χτύποι καὶ βροντές,
τὸ λένε κι οἱ καμπάνες,
τὸ λένε καὶ χαρούμενες
οἱ μαυροφόρες μάνες.

Τὸ λένε κι οἱ Γιαννιώτισσες,
ποὺ ζοῦσαν χρόνια βόγγου,
τὸ λένε κι οἱ Σουλιώτισσες
στὶς ράχες τοῦ Ζαλόγγου.

Γ. Σουρῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΠΑΠΑΣ

Ἦσαν ἐννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις. Ὁ ἕνας πρηνής, ὁ ἄλλος ὕπτιος, κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἕνα κομμένον κορμὸν δένδρου. Ὅλοι μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νὰ περιΐπταται ἀνυπόμονον παρ' ὅλας τὰς σφαίρας καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἐννέα κατὰ τὴν πεισματώδη συμπλοκήν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρίν. Ἔκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ καὶ ἐγκατελείφθη μὲ τοὺς ἐννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχώδους κορυφῆς του.

Μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς βροχῆς καὶ ὁμίχλης, εἶχεν ἐπικρατήσει αἰθρία καὶ ἕνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἐξακολουθοῦντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ἰδίων θέσεων ἑκατέρωθεν τοῦ λόφου.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῆ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, τὰς πλαγιὰς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῆ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἐννέα; Δὶς καὶ τρὶς ἐπεχείρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἕρποντες νὰ τοὺς τραβήξουν κάτω, καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβά· οἱ ἐννέα εἶχον γίνει δώδεκα!

— Καί, ὅμως, πρέπει νὰ ταφοῦν! Ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω στὰ ὄρνια, ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς.

Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς! Ὁ ἀγαθώτατος παπα-Γεώργης, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἁπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Ρούμελης εὑρέθη ἕνα πρωὶ ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη: Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἦσαν ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἤξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκας των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλαι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νὰ δεχθῇ, διὰ νὰ προστατεύῃ τὰ παιδιὰ μὲ τὸ σχῆμα του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δυνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνικήσει τοὺς δισταγμούς του καὶ πρὸ πάντων εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὴν παπαδιὰ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάμνει εἶναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἔκτοτε ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους ἠκολούθει τὸ τάγμα, ἐσυνήθισεν εἰς τὰς στερήσεις μὲ ὅλα τὰ πενήντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πεῖναν, εἰς τὸ ψῦχος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς ἓν πρᾶγμα δὲν ἠδύνατο νὰ συνηθίσῃ.

Τοῦτο ἦτο, νὰ συγκρατῇ τὰ δάκρυά του καὶ μίαν φρικίασιν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν ἐπάνω εἰς κάποιαν τάφρον ἀπὸ τὰς ἀνοιγμένας εἰς κορυφὴν ἢ χαράδραν καὶ μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα, ὁ εἷς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι καὶ ἀγνώριστοι οἱ γνωστοί του τῆς χθές, διὰ τοὺς ὁποίους τὴν ἴδιαν νύκτα ἔγραφεν εἰς τὴν πατρίδα του τὸ σύνηθες καὶ τακτικόν του : « νὰ πῇς μὲ τρόπον στὴ γυναίκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναϊδῇ ».

— Νὰ πάῃ καὶ ὁ παπὰς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγματάρχης.

Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας ἕκαστος μὲ ἕνα πτύον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὤμου. Διέβησαν κάτω ἀπὸ τὴν δασώδη χαράδραν βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπλησίασαν τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἠκολούθει μὲ ἕνα μικρὸν σκοῦφον φέροντα τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, μὲ τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ράσα ὁ ἱερεύς, κρατῶντας εἰς τὸ ἕνα χέρι τὸν σταυρὸν καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὑπὸ μάλης διπλωμένον τὸ πετραχήλι του.

Ὅπως κάθε πρωί, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὅλοι ἐτάχυναν τὸ βῆμα, διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Ἐβάδιζον κατ' ἀρχὰς ὄρθιοι. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε, τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπάς.

Ὅταν ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα τῆς κορυφῆς, ἔπεσαν ἄλλοι πρηνεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια, καὶ βοηθούμενοι μὲ τὰς χεῖρας, μὲ τὰ γόνατα, ἕρποντες ἐπλησίασαν τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ἔσυραν ἕνα ἕνα ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχώδη, ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ γονυπετεῖς τουλάχιστον. Ἐκεῖ συγκεντρωμένοι ἤρχισαν νὰ σκάπτουν μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηνεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο τὴν τάφρον, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον καὶ ἤρχισε νὰ διαφαίνεται ἕνας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε-πότε ἐσφύριζε καμιὰ σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμνε νὰ σκύβουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιβερὰν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, προτοῦ νὰ ρίψουν πάλιν ἐπάνω τὰ χώματα, ἐκάλεσαν ὅλοι μαζὶ τὸν παπὰν μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτά του ὡς κραυγὴ θανάτου, προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου :

—Ἐμπρός, τώρα, πατεράκη, ἡ δουλειὰ ἡ δική σου.

Ἕρπων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου καὶ ἐκαλύφθη ὄπισθεν ἑνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο - τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περίεργοι μὲ τὰ δίοπτρα ἀπὸ τὸν ὄπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγὰ - σιγὰ μὲ μυρίας προφυλάξεις καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμήν, ὡσὰν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὡσὰν νὰ ἐδίσταζεν, ἐξεδίπλωσε τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν, ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἔξαφνα διακρίνομεν ἕνα μαῦρο ράσον νὰ σηκώνεται ὄρθιον, καὶ τὸ χρυσίζον πετραχήλι νὰ λαμποκοπᾷ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἑνὸς λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει τὴν ὁμίχλην καί, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, ἤρχισε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη γενικὸν πῦρ. Αἱ βολίδες συρίζουν καὶ τὰ μικρὰ νέφη τῶν διαρρήξεων τῶν ὀβίδων σχίζουν τὸν γλαυκὸν οὐρανόν.

— Κάθισε κάτω, παπά ! Θὰ μᾶς δοῦν ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι. Ἀλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο, ὡς νὰ μὴ ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἀνεστύλωσε περισσότερον τὸ μικρόν του ἀνάστημα, ὕψωσεν ὅσον ἠδύνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιόν του χέρι τὸν σταυρὸν καὶ ἡ λευκάζουσα γενειάς του ἤρχισε νὰ κινῆται, διότι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του ἀργὰ-ἀργὰ αἱ εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου του !

Οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας, ἀφοῦ ἐσκέπασαν ταχέως τοὺς νεκρούς, ἤρχισαν νὰ τρέχουν εἰς τὴν κατωφέρειαν καὶ ἐξηφανίσθησαν κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστυλωμένος, ἐξηκολούθει νὰ μένῃ εἰς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στάσιν ἐκείνην, ἕως ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ πετραχήλι του ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ μὲ βῆμα βραδὺ καὶ σταθερὸν κατῆλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὄρθιος, ρίπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, ἕως ὅτου ἔφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν ἀσφαλὴς καὶ ἐκτὸς κινδύνου.

Ὅταν τὸ βράδυ μετὰ τὴν μάχην ἐπῆγα νὰ ἐκφράσω τὸν θαυμασμόν μου, τὸν εὗρον νὰ κάθεται σταυροπόδι εἰς τὸ ἀντίσκηνόν του καὶ νὰ γράφῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά :

— «Νὰ εἰπῇς μὲ τρόπον στὴ γυναίκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός, καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πὼς δὲν θὰ τὸν ξαναϊδῇ».

Ν. Πειμεζᾶς

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἤρχισε συστηματικὴ καὶ ἐπίμονος ἡ μάχη εἰς τὰ πρῶτα ὑψώματα τῆς εἰσόδου τῶν Πέντε Πηγαδίων. Οἱ ἄνδρες τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 15ου συντάγματος εἶχον καταπονηθῆ, διότι τὸ πῦρ ἐξηκολούθησε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ὑψωμάτων σφοδρὸν καὶ ἀκατάπαυστον· καὶ τοὺς ἠνάγκαζε νὰ μένουν διαρκῶς χωμένοι εἰς τὰ προχώματα, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ μετακινοῦνται οὔτε κατὰ τρίχα διὰ τὸν κίνδυνον τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων.

Συνέβη τότε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης ν' ἀναπαύωνται μερικοὶ δι' ὀλίγα λεπτά, διὰ νὰ στρίψουν ἕνα τσιγάρο ἢ διὰ νὰ τανύσουν τὰ μουδιασμένα πόδια των. Ἄλλωστε τὴν προηγουμένην νύκτα τὴν εἶχαν περάσει χωρὶς ἀντίσκηνα· καὶ τὸ ὅτι κατώρθωσαν τώρα νὰ κρατοῦν μάνλιχερ καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ἀποτελεσματικῶς ἦτο ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ θαύματα, ποὺ ἐπέδειξεν ἡ ἑλληνικὴ ἀντοχή.

Τότε εἰς τὸ ἄκρον τῆς μαχομένης γραμμῆς ἐθεάθη ὁ στρατιώτης Μαυροδῆμος βγάζων ἀπὸ τὴν τσέπην του χαρτί, φάκελον καὶ μολύβι. Τοῦ εἶχεν ἔλθει ἡ ὄρεξις νὰ γράψῃ ἕνα γράμμα λίγων λεπτῶν· ἀπορροφημένος ἀπὸ τὰ γραφόμενά του, κατήντησε νὰ μὴν ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶχεν ἀποκαλυφθῆ ὀλίγον ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ τὸ ἐχθρικὸν πολυβόλον περνοῦσε δρεπάνι κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς τῶν προχωμάτων τους. Ὁ Μαυροδῆμος ἔγραψε τὸ γράμμα του ἥσυχα καὶ ἀργά, ὡσὰν νὰ εὑρίσκετο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν σειρὰν τῶν λαϊκῶν γραφείων τοῦ Ταχυδρομείου Ἀθηνῶν, τὸ ἐδιάβασε μὲ εὐχαριστημένην ὄψιν καὶ ἐπέγραψε τὸν φάκελον. Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸν κλείσῃ καὶ ὅπως εὑρίσκετο γονατιστὸς ἔκλινεν αἰφνιδίως τὸ κεφάλι πρὸς τὸ στῆθος, ἀκούμπησε μὲ τὸ πλευρὸν εἰς τὰς πέτρας, αἱ ὁποῖαι ὠρθοῦντο δεξιά του, ἐκρέμασε τὰ χέρια κατὰ μῆκος τοῦ κορμοῦ καὶ παρουσίασε τὸ θέαμα ἀνθρώπου γονατισμένου καὶ καταληφθέντος ἔξαφνα ἀπὸ ὕπνον. Ὁ εὑρισκόμενος πλησίον του ἐσύρθη μέχρι τῆς θέσεώς του. Ὁ Μαυροδῆμος εἶχε φονευθῆ. Τὸ χιτώνιόν του, αἱματωμένον ἐμπρός, ἐμαρτύρει ὅτι ἡ σφαῖρα τὸν εἶχεν εὕρει κατάκαρδα. Ἐμπρός του ὑπῆρχε λοφίσκος ἀπὸ κάλυκας καὶ τὸ γράμμα ἀνοικτόν, ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν πατέρα του :

«Ὅσον διὰ τὴν ζωήν μου μὴν ἀνησυχῇς, πατέρα, τοῦ ἔγραφεν· εὑρίσκομαι πάντοτε εἰς μέρος ἀσφαλέστατον καὶ δὲν διατρέχω κανέναν κίνδυνον. Περνῶ ὡραῖα καὶ θὰ ἰδῆτε τί καλὰ θὰ εἶμαι, ὅταν θὰ ξαναγυρίσω».

Τὸ γράμμα αὐτὸ ἐστάλη εἰς τὸν πατέρα τοῦ καλοῦ παλληκαριοῦ, ποὺ δὲν ἤθελε ν' ἀνησυχήσῃ τὴν οἰκογένειάν του μὲ περιγραφὰς μαχῶν καὶ ἡρωισμῶν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστολὴν ἐγνωστοποιήθη ὁ θάνατός του, ὁ εὐγενέστερος ἀποχαιρετισμὸς ἑνὸς ἥρωος υἱοῦ.

Δ. Κόκκινος

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΜΟΥ, ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΕ

Τώρα ποὺ τόσο σ' ἔνιωσα χαρούμενο γιὰ νά 'σαι,
τραγούδι μου, φτερούγισε καὶ στὸ χωριό μου φτάσε.
Φτάσε, ὁ σκοπὸς μαγιάτικος νὰ μοῦ καλημερίσῃ
τὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας μὲ τὴν παλιά του βρύση.

Πάρε ἀπ' τὰ δάση, ὡς θὰ περνᾷς, τοῦ πεύκου ὅλα τὰ μύρα
καὶ πήγαινέ τα, σκόρπα τα μὲς στὴν αὐλή, πλημμύρα,
ζωὴ καινούργια οἱ γλάστρες μας νὰ πάρουν, ποὺ ποιός ξέρει
ἂν βρέθηκε ἕνα σπλαχνικὸ νὰ τὶς ποτίζῃ χέρι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ἂν δῆς γυρτὴ στὴν πόρτα μας μιὰν ἀκακία ν' ἀνθίζη,
βάλ' τὴ χαρά μου ἀπάνω της, ἀνθὸς κι αὐτὴ ν' ἀσπρίζη.
Κι ἄν, δίχως νὰ τὸ νιώσωμε, πῆρες μαζὶ ἕνα δάκρυ,
δροσούλα ἂς πέση ἀθόρυβη καὶ κεῖνο σὲ μιὰν ἄκρη.

Στὸ χαμηλὸ μπαλκόνι μας ἂν βρῆς τοῦ Μάη στεφάνι,
μιὰ πεταλούδα γίνε του καὶ στόλισέ το. Φτάνει.
Κι ἂν μιὰ χελιδονοφωλιὰ στὴ στέγη συναντήσης,
γίνου πουλὶ καὶ κάθισε καὶ σὺ νὰ τραγουδήσης.

«Γαλάζιες ρίμες», 1947 *Στ. Σπεράντσας*

Η ΣΗΜΑΙΑ ΕΝΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Εἶχαν πολεμήσει οἱ φαντάροι τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ροῦπελ τέσσερα μερόνυχτα χωρὶς στιγμὴ νὰ σταματήσουν. Εἶχαν κατανικήσει ὅλες τὶς ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν, ὅταν κατὰ τὶς τέσσερεις τὸ ἀπόγευμα τῆς 9ης Ἀπριλίου 1941 οἱ Γερμανοὶ — μετὰ τὴ διάσπαση τοῦ σερβικοῦ μετώπου καὶ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης — ἔστειλαν μπροστὰ σὲ κάθε φρούριο ἀπὸ ἕνα τὰνκ νὰ γυροφέρνη σιγὰ κρατώντας λευκὴ σημαία.

Οἱ Ἕλληνες δὲν τὰ πυροβόλησαν, παρὰ τὰ ἄφησαν νὰ πλησιάσουν, γιατὶ τὰ ἔβλεπαν νὰ κουνοῦν ἐπιδεικτικὰ τὴν ἄσπρη τους παντιέρα.

Ἀπὸ τὰ τὰνκς κατεβαίνουν σὲ λίγο κήρυκες, ποὺ ἀπαιτοῦν τὴν παράδοση τῶν ὀχυρῶν, ἐπειδὴ ὁ Ἕλλην διοικητὴς εἶχε συνθηκολογήσει στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἀξιωματικοὶ καὶ φαντάροι δὲν μποροῦν νὰ πιστέψουν τ' αὐτιά τους. Ἀπὸ τὴν καύχηση ποὺ εἶχαν γιὰ τὴν ἡρωικὴ ἀντίστασή τους, ὡς τὴν καταστροφὴ ποὺ τώρα μαθαίνουν, εἶναι δρόμος ποὺ δὲ δρασκελίζεται σὲ μιὰ στιγμή.

Ὡς τώρα αὐτοὶ ἔδερναν τὸ Γερμανό, ὄχι μόνο πίσω ἀπὸ τὶς πολεμίστρες, ἀλλὰ κι ἔξω στ' ἀνοιχτά, στῆθος μὲ στῆθος. Πῶς νὰ παραδώσουν φρούρια, σπίτια, πατρίδα χωρὶς νὰ νικηθοῦν;

Σὲ λίγο τοὺς ἔρχεται γραπτὴ ἡ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ τους νὰ παραδώσουν τὰ ὀχυρά. Τότε ξεσπάει μαύρη ἀπελπισία. Ἄλλοι κλαῖνε δυνατά, ἄλλοι ἀγκαλιάζουν καὶ φιλοῦν τὰ πολυβόλα μὲ πάθος, τόσο αὐθόρμητα, ποὺ σφίγγει τὴν καρδιὰ ὅσων τοὺς βλέπουν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὡστόσο ὑπακούουν στὴ γραπτὴ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ τους, παραδίδουν τὰ ὀχυρὰ καὶ ἀναχωροῦν μὲ κατεύθυνση πρὸς τὰς Σέρρας.

Καθὼς προχωροῦν πρὸς τὰς Σέρρας, βλέπουν ἐπάνω σ' ἕνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾶ ἡ φάλαγγα ὁλόισα πρὸς τὸν ὅμιλο ἐκεῖνο.

Σὰν ἀνέβηκαν στὴν κορφὴ τοῦ λόφου, εἶδαν ἕτοιμη θρακιά.

Ἐκεῖ γύρω στὴ φωτιὰ εἶναι συγκεντρωμένο ἕνα τμῆμα τοῦ 26ου συντάγματος, ποὺ ὑπερασπιζόταν τὸ φρούριο Λίσσε καὶ εἶχε τσακίσει ὁλόκληρη μεραρχία Ἀλπίνων.

Νά ὁ διοικητὴς περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νά ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, λέει κάποιος· καὶ ἡ ἰδέα πὼς θὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τὰ θεῖα τοὺς παρηγορεῖ.

Βγάζουν τὰ πηλήκιά τους, σταυροκοπιοῦνται κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη τὶς εὐχὲς ποὺ ἀρχίζει νὰ ψάλλη ὁ παπάς. Ὕστερα προβάλλει στὸ κέντρο ὁ ὑπασπιστὴς κρατώντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος.

Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ἡ ἴδια, ποὺ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλὴ - Βερὰν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἅρπαξε ὁ τότε συνταγματάρχης του καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἔξοδο κατόρθωσε νὰ διασπάση τὸν τουρκικὸ κλοιὸ καὶ νὰ σώση τὸ σύνταγμά του, χωρὶς ὅμως ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήση ἀπὸ τὸ θρυλικὸ κατόρθωμα, γιατί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῆ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε κρατώντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κουρασμένα κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστὴς τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπὰς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν ὑπερήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μετάξι ἀργεῖ νὰ καῆ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά.

Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης ποὺ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντας νὰ ριγήσουν. Οὔτε ἕνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι καθὼς ἀντικρίζουν τοὺς φρουράρχους τους, ψημένους πολε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μιστές, νὰ κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμη περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ παιδιάτικα στόματά τους σὲ λυγμοὺς κι ἀναφιλητά.

Μὰ τὸ κλάμα τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νὰ ὁρκισθῆτε, τοὺς λέει.

Τὸν ὑπακούουν, κι ἐκεῖνος ἀρχίζει :

—Ὁρκίζομαι...

—Ὁρκίζομαι...

—Ὅτι δὲν θὰ ἡσυχάσω...

—Ὅτι δὲν θὰ ἡσυχάσω...

—Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμα μου...

—Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου...

— Διὰ νὰ ἐκδικηθῶ καὶ νὰ ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα...

— Διὰ νὰ ἐκδικηθῶ καὶ νὰ ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα! βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὅρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς πονεμένες τους καρδιές. Κι ὅταν ξαναπαίρνουν τὸ δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰν ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρεῖ πάλι σκοπὸ ἡ ζωή τους.

Χρ. Ζαλοκώστας

ΤΟ ΑΤΙΜΗΤΟ ΜΟΥ ΦΥΛΑΧΤΟ

Ἂν κάποτε ξενιτευτῶ, γιὰ μένα
λίγο σας χῶμα θησαυρός, ὦ μέρη ἀγαπημένα.
Ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς κορφούλας τοῦ βουνοῦ
τοῦ ἀντικρινοῦ
κι ἀπὸ τὴν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ λίγα σπυριὰ ἔχω πάρει
καὶ τά 'κλεισα σὲ φυλαχτό, σὰν τὸ μαργαριτάρι.
Ἂν κάποτε ξενιτευτῶ,
τὸ ἀτίμητό μου φυλαχτὸ
στὸν κόρφο μου δυὸ μυρωδιὲς θὰ χύνη,
ποὺ δὲ θὰ βρίσκω ἀλλοῦ:
μοσκοβολιὰ τοῦ θυμαριοῦ ἀπ' τὴν κορφούλα ἐκείνη,
καὶ μιὰ ἄλλη τοῦ καθάριου μου γιαλοῦ.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὧρες », 1922 *Στ. Σπεράντσας*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὸ κοινότερο χορτάρι
γίνεται τὸ πιὸ ὄμορφο
τοῦ Μαγιοῦ λουλούδι.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὸ χειρότερο πουλὶ
λέει τὸ πιὸ γλυκὸ τραγούδι...

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
καὶ τοῦ φεγγαριοῦ τὰ χάδια
μάγισσες τὶς κάνουνε
τὶς γριὲς μουριὲς τὰ βράδια!

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
μιὰ βρυσούλα μοῦ μιλεῖ
γιὰ δροσιές, γιὰ δίψες.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ
τὴν ἀγάπη κάποιο χέρι
ἔσπειρε καὶ τάγισε
τῆς ψυχῆς τὸ περιστέρι.

« Πρωινὸ ξεκίνημα », 1918 *Γ. Ἀθάνας*

ΜΗΤΡΙΚΗ ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΙΣ

Ἦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο διὰ νὰ θρέψη τὴν θετὴν ἀδελφήν, καθὼς καὶ ἡμᾶς. Ἐγὼ τὴν συνώδευον κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, παίζων πλησίον αὐτῆς, ἐνῷ ἐκείνη ἔσκαπτε ἢ ἐξεβοτάνιζε. Μίαν ἡμέραν διακόψαντες τὴν ἐργασίαν ἐπεστρέφομεν ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιποθυμήση ἡ μήτηρ μου. Καθ' ὁδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ ραγδαιοτάτης βροχῆς, ἐξ ἐκείνων αἵτινες συμβαίνουσι παρ' ἡμῖν συνήθως μετὰ προηγηθεῖσαν ζέστην ἢ λαύραν, καθὼς τὴν ὀνο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μάζουν οἱ συντοπῖταί μου. Δὲν ἤμεθα πλέον πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν ἕνα χείμαρρον, ὅστις πλημμυρήσας ἐκατέβαινεν ὁρμητικώτατος. Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νὰ μὲ σηκώσῃ εἰς τὸν ὦμόν της. Ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην.

— Εἶσαι ἀδύνατη, τῆς εἶπον. Θὰ μὲ ρίψῃς μὲς στὸν ποταμόν.

Καὶ ἐσήκωσα τὰ φορέματά μου καὶ εἰσῆλθον δρομαίως εἰς τὸ ρεῦμα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νὰ μὲ κρατήσῃ. Εἶχον ἐμπιστευθῆ εἰς τὰς δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι πρὶν σκεφθῶ νὰ ὑποχωρήσω, τὰ γόνατά μου ἐλύγισαν, οἱ πόδες μου ἔχασαν τὸ στήριγμά των καὶ ἀνατραπεὶς παρεσύρθην ὑπὸ τοῦ χειμάρρου ὡς κέλυφος καρύου.

Μία σπαρακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ἦτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός μου, ἥτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεύματα, διὰ νὰ μὲ σώσῃ.

Πῶς δὲν ἔγινα αἰτία νὰ πνιγῇ καὶ ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ὁ χείμαρρος ἐκεῖνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῖν. Καὶ ὅταν λέγουν περί τινος « τὸν ἐπῆρε τὸ ποτάμι », ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν χείμαρρον.

Καὶ ὅμως ἡ μήτηρ μου, κατάκοπος καθὼς ἦτο, βεβαρημένη ἀπὸ ἐπαρχιακὰ φορέματα, ἱκανὰ νὰ πνίξουν καὶ τὸν δεξιώτερον κολυμβητήν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκθέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο νὰ μὲ σώσῃ.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκον καὶ μὲ ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τὸν ὦμόν της, ἤμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ αἰτιαθῶ τὴν ἀπρονοησίαν μου διὰ τὸ συμβάν, ἀπέδωκα αὐτὸ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς μητρός μου.

— Μὴ δουλεύῃς πιά, μάνα, τῆς εἶπον, ἐνῷ ἐκείνη μὲ ἐνέδυε στεγνὰ φορέματα.

— Ἄμ ποιός θὰ μᾶς θρέψῃ, παιδί μου, σὰν δὲν δουλεύω ἐγώ ; ἠρώτησεν ἐκείνη στενάζουσα.

— Ἐγώ, μάνα, ἐγώ ! τῆς ἀπήντησα τότε μετὰ παιδικοῦ στόμφου.

— Καὶ τὸ ψυχοπαίδι μας;

— Κι ἐκείνην ἐγώ !

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασεν ἀκουσίως διὰ τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον προφέρων τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἔπειτα διέκοψε τὴν ὁμιλίαν ἐπειποῦσα :

— Ἄμ θρέψε δὰ πρῶτα τὸν ἑαυτό σου καὶ ὕστερα βλέπουμε.

Ἡ μήτηρ βεβαίως οὐδ' ἐσημείωσε κἂν τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐγὼ ὅμως ἐνεθυμούμην πάντοτε ὅτι ἡ αὐταπάρνησίς της μοὶ ἐχάρισε διὰ δευτέραν φορὰν τὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν τῆς ὤφειλον. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην ἐπὶ τῆς καρδίας μου καὶ ὅσον ἐμεγάλωνα, τόσον σπουδαιότερον ἐνόμιζα τὸν ἑαυτόν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσίν της.

— Μὴ κλαίγης, μητέρα, τῆς εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγὼ πηγαίνω πιὰ νὰ κάμω παράδες. Ἔννοια σου! Ἀπὸ τώρα καὶ πέρα θὰ σὲ τρέφω καὶ σένα καὶ τὸ παραπαίδι μας. Ἀλλ' ἀκούεις; Δὲν θέλω πιὰ νὰ δουλεύῃς.

« Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου », 1912 *Γ. Βιζυηνὸς*
(Ἀπόσπασμα)

ΣΥΖΥΓΟΥ ΕΓΚΑΡΤΕΡΗΣΙΣ

(Ὁ στρατιωτικὸς σύζυγος Γεώργιος Δορίδης καταστρέφεται οἰκονομικῶς ἀπὸ τὴν χαρτοπαιξίαν καὶ καταλήγει εἰς ἀπόγνωσιν. Εἶναι ἕτοιμος νὰ προβῇ εἰς ἀπονενοημένον διάβημα. Ἡ καλή του σύζυγος τὸν ἐνθαρρύνει καὶ τὸν συγκρατεῖ εἰς τὴν κακὴν ὥραν... Ἕνα τυχερὸν λαχεῖον ἐπάνω εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν ἔσωσε τὴν κατάστασιν καὶ διεφύλαξε τὴν ὑπόληψιν τοῦ Γεώργη).

« Μὴν ἀνησυχῇς διὰ τίποτα, Γεώργη μου», τοῦ ἔλεγε. « Θὰ πεινάσουμε, θὰ στερηθοῦμε ἴσως γιὰ καιρό, ἀλλὰ θὰ σηκωθοῦμε πάλιν ὀρθοί. Εἶδες ἐκεῖ; Εἴμαστε ὅλοι γεροί· δοξασμένος νὰ εἶναι ὁ Θεός. Λοιπὸν ξερὸ ψωμί, ὀλίγο προσφάι καὶ τὸ κέρδος θὰ εἶναι διπλό. Θὰ μοῦ μένη ὅλη ἡ μέρα γιὰ τὸ βελόνι, μὰ ὅλη. Ὅσο γιὰ τὴ νύχτα, εἶναι καὶ ἄλλες δουλειές, νὰ μὴ κουράζωνται τὰ μάτια. Τὰ βλέπεις αὐτὰ τὰ χέρια, Γεώργη μου; Δὲν τὰ τρομάζει καμιὰ δουλειά. Θὰ δουλέψω γερά· νὰ δῇς. Καὶ ποῦ εἶσαι ἀκόμη! Σὲ τρία χρόνια θὰ δουλέψη καὶ τὸ βελόνι τῶν κοριτσιῶν μας. Μὰ κάηκε τὸ σπίτι μας; μὰ ἔγινεν ὅλο στάχτη; τίποτε δὲν ἀπόμεινε; Πάλι τὰ θεμέλια, ἡ γῆς μένουν· ἡ δουλειά, ἡ οἰκονομία. Θὰ τὸ σηκώσουμε πάλι τὸ σπιτάκι μας· νὰ δῇς. Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε καὶ ἂς ματώνουν τὰ δάχτυλά μας· καὶ ἂς πέφτουν τὰ νύχια μας. Τότε θὰ τὸ πονοῦμε πιὸ πολύ· τότε θὰ εἶναι πιὸ γλυκιὰ ἡ εὐτυχία, γιατὶ πρῶτα τὴν εἴχαμε, ἔτσι νὰ ποῦμε, χάρισμα καὶ δὲν τὴν ψηφούσαμε. Νὰ δῇς, Γεώργη μου, σὲ τρία χρόνια τὸ πολύ, αὐτὰ τὰ χρέη, ποὺ σοῦ τσιτσιρίζουν τὴν καρδιά, θὰ τὰ πληρώσουμε ὅλα, ὡς στὸ λεπτό· δὲ θέλουμε νὰ μᾶς χαρίση κανένας τίποτα· καὶ ἔπειτα θὰ ἀρχίσουμε νὰ βάνουμε κατὰ μέρος πάλι γιὰ τὰ κορίτσια μας. Ἐγὼ γιὰ χρόνια δὲ θέλω ἔξοδο γιὰ ροῦχα. Δὲ θὰ βγαίνω· ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σία, ὁ Μεγαλοδύναμος θὰ καταδεχτῆ νὰ ἀκούη ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν ταπεινή μου παράκληση, ὅταν θὰ τοῦ ζητῶ ὑγεία καὶ θάρρος. Ἀλλὰ τὴ στέρηση, τὴ φτώχεια νὰ τὴν δεχτῆς παλληκαρίσια, μὲ τὸ στῆθος μπρός, μὲ τὴ χαρὰ στὴν καρδιὰ καὶ μὲ τὸ γέλιο στὸ στόμα. Ἐσὺ δὲν μοῦ ἔλεγες πῶς ἔτσι ἀντίκριζες πάντα τὸ στόμα τοῦ τουφεκιοῦ; Τί νομίζεις; Μιὰ παντοτινὴ μάχη εἶναι καὶ ἡ ζωή, Γεώργη μου ».

Ἐλάλει μετὰ τόσου σθένους, ὥστε ἤθελέ τις νομίσει ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς τελείας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀποκαρτερήσεως ἡ γυνὴ τοῦ στρατιώτου εἶχε λάβει ἀνὰ χεῖρας τὴν σάλπιγγα σαλπίζουσα ἡρωικὴν κατὰ τῆς συμφορᾶς ἐπέλασιν.

Καὶ οἱ λόγοι της ἐξήρχοντο τοῦ στόματός της, ὡς χείμαρρος. Ἦσαν τραχεῖς, ἀσύνδετοι, ἀκαλαίσθητοι, ἀλλὰ στιβαροί, στερεοὶ καὶ ὑγιεῖς.

Ὁ δὲ Γεώργης ἐκυριεύετο κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν παραμυθητικῶν τούτων λόγων. Ἐδέχετο σταγόνα πρὸς σταγόνα τὴν δρόσον των, ὡς ὁ θνήσκων ἐκ δίψης εἰς αὐχμηρὰν ἔρημον ! Ἐλησμόνησε πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματικότητα καὶ ὕψωσε δειλὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἐλπίδα !

«Ὁ διαχειριστὴς τοῦ συντάγματος» *Ἐμμ. Λυκούδης*

ΤΗΣ ΚΟΚΩΝΑΣ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

Δὲν ἦτον δρόμος πλέον περαστικὸς εἰς ὅλον τὸ χωρίον. Ἀδύνατον νὰ μὴν ἐπερνοῦσε κανεὶς ἀπ' ἐκεῖ, ὅστις θὰ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν ἢ ὅστις θὰ κατέβαινεν εἰς τὴν κάτω. Λιθόστρωτον ἀνηφορικόν, ἀπὸ κάτω ἀπ' τῆς Σταματρίζαινας τὸ σπίτι ἕως ἐπάνω εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Σαλονικιᾶς. Χίλια βήματα, κάθε βῆμα καὶ ἆσθμα. Ἐφούσκωνεν, ἐκοντανάσαινε κανεὶς διὰ νὰ ἀναβῆ, ἐγλιστροῦσε διὰ νὰ καταβῆ.

Ἅμα ἐπάτει τις εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἀφοῦ ἄφηνεν ὀπίσω του τὸ μαγαζὶ τοῦ Καψοσπύρου, τὸ σπίτι τοῦ Καφτάνη καὶ τὸ παλιόσπιτον τοῦ γερο - Παγούρη μὲ τὴν τοιχογυρισμένην αὐλήν, εὑρίσκετο ἀπέναντι εἰς τὸ σπίτι τοῦ Χατζη - Παντελῆ, μὲ τὸν αὐλόγυρον σύρριζα εἰς τὸν βράχον. Κάτω ἔχασκε μέγας κρημνός, μονότονος, προκαλῶν σκοτοδίνην, σημειούμενος ἀπὸ ὀλίγους ἕρποντας θάμνους ἐδῶ κι ἐκεῖ, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐφαίνοντο εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκείνης, ὡς νὰ ἦσαν κακοποιοὶ ψηλαφοῦντες καὶ ἀναρριχώμενοι ἢ καὶ καλικάντζαροι ἐλλοχεύοντες καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καραδοκοῦντες, ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ εἰσβάλουν εἰς τὰς οἰκίας διὰ τῶν καπνοδόχων. Τὸ κύμα ὑποκώφως ἐφλοίσβιζεν εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ κρημνοῦ, καὶ ἀκούραστος βορρᾶς, φυσῶν ἀπὸ προχθές, μαλακώσας τὴν ἑσπέραν ταύτην, ἐξήπλωνε τὲς ἀποθαλασσιές του ἕως τὸν μεσημβρινὸν τοῦτον μικρὸν λιμένα, ὁ παγκρατὴς χιονόμαλλος βασιλεὺς τοῦ χειμῶνος.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου, ἀριστερὰ εἰς τὸν ἀνερχόμενον, δίπλα εἰς τὸ σπίτι τοῦ γερο - Παγούρη καὶ ἀντικρίζουσα μὲ τὸ τοῦ Χατζη - Παντελῆ, ὑψοῦτο ἀτελείωτος οἰκοδομή, μὲ τέσσαρας τοίχους ὀρθοὺς μέχρι τοῦ πατώματος, μὲ τὰς ξυλώσεις χασκούσας ἕως τῆς ὀροφῆς, μὲ τὴν στέγην καταρρέουσαν, μὲ φαιοὺς καὶ φθειρομένους τοὺς τοίχους, τὴν ὁποίαν ἡ ἐγκατάλειψις, ὁ ἄνεμος καὶ ἡ βροχὴ εἶχον καταστήσει ἐρείπιον καὶ χάλασμα. Τὰ παιδία, ὅσα κατήρχοντο τὴν μεσημβρίαν ἀπὸ τὸ ἓν σχολεῖον καὶ ὅσα ἀνήρχοντο τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ἀφήσωσι τὰ βιβλία εἰς τὴν οἰκίαν, κλέψωσι τεμάχιον ἄρτου ἀπὸ τὸ ἑρμάριον καὶ τρέξωσιν ἀκράτητα, διὰ νὰ παίξωσιν εἰς τὸν αἰγιαλόν, τῆς ἔρριπτον ἀφθόνους πέτρας, διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῶσι τὴν ἡμέραν δι' ὅσον τρόμον τοὺς ἐπροξένει, ὅταν ἐτύχαινε νὰ περάσωσι τὴν νύκτα.

Οἱ παπάδες, ὅταν ἐπέστρεφαν τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων ἐν σώματι ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ δημάρχου, μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ τὰς φωτιστῆράς των, ἁγιάζοντες οἰκίας, δρόμους καὶ μαγαζιὰ καὶ διώκοντες τοὺς καλικαντζάρους, ἐλησμόνουν νὰ ρίψωσι μικρὰν σταγόνα ἁγιασμοῦ καὶ εἰς τὴν ἄτυχον ἐγκαταλελειμμένην οἰκίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε χαρῆ ὁ οἰκοκύρης, ὅστις τὴν ἔκτισε, καὶ ἥτις δὲν εἶχεν ἀξιωθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Τοιαύτη οἰκία ἑπόμενον ἦτο νὰ γίνῃ κατοικητήριον τῶν φαντασμάτων, ἄσυλον ἴσως τῶν βρικολάκων, καὶ ἴσως ὁρμητήριον καὶ τόπος συγκεντρώσεως τῶν τυράννων τῆς ὥρας ταύτης, τῶν καλικαντζάρων.

Δὲν εἶχεν ἀξιωθῆ ν' ἀπολαύσῃ τὴν οἰκοκυράν της. Ὁ καπετὰν Γιαννάκος ὁ Συρμαής, ἀνὴρ αἰσθηματικὸς καὶ γενναῖος, « μερακλῆς » ὅσον κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν συγχρόνων του, εἶχεν ἐρωτευθῆ ποτὲ εἰς τὸ Σταυροδρόμι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Κοκκώνα — Ἀννίκαν, ὡραίαν, ὑψηλήν, μὲ χρυσόξανθα μαλλιά, λευκὴν καὶ μὲ χαρακτῆρας λεπτοτάτους. Ὁ πλοίαρχος ἠρραβωνίσθη ἐν τῇ Βασιλευούσῃ καὶ κατῆλθε μὲ τὸ καράβι εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου παρήγγειλε νὰ τοῦ κτίσουν, μὲ σχέδιον κομψὸν καὶ ἀσύνηθες ἕως τότε εἰς τὴν πολίχνην, τὴν μικρὰν ὡραίαν οἰκίαν, σκοπεύων μὲ τὸ πρῶτον ταξίδιον νὰ φέρῃ ἔπιπλα ἀπὸ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βενετίαν, διὰ νὰ εὐπρεπίσῃ, νὰ στολίσῃ τὴν νεόκτιστον οἰκίαν καὶ τὴν κάμῃ ἀξίαν τῆς ἁβρᾶς Κοκκώνας, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Πόλην.

Ἀλλ' ἡ οἰκία δὲν ἔμελλε νὰ τελειώσῃ καὶ ἡ Κοκκώνα δὲν ἔμελλε νὰ κατέλθῃ. Ἡ Κοκκώνα, ὀκτὼ μῆνας μετὰ τὴν μνηστείαν, ἀπέθνῃσκε φθισικὴ εἰς τὸ Σταυροδρόμι, καὶ ἡ οἰκία ἔμεινε ἀτελείωτη, ἔρημη καὶ ἄχαρη ἀνὰ τὸν λιθόστρωτον ἀνηφορικὸν δρόμον, σιμὰ εἰς τὸν κρημνώδη βράχον. Ὡς ἀόρατος δὲ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς καταρρεούσης οἰκίας, ὡς ἀόριστος τραγικὴ εἰρωνεία ἐπὶ τῆς τύχης της, ἔμενε τὸ ὄνομα « Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι ».

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 185..., δύο παιδάκια κατήρχοντο μὲ ζωηρὰ βήματα τὸ λιθόστρωτον, καὶ οἱ πόδες των, ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πέδιλα, τὰ ὁποῖα εἶχον φορέσει ἴσως ἐκτάκτως τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἔκαμνον μέγαν κρότον ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους. Ἀμφότεροι ἐκράτουν ἐλαφρὰς ῥάβδους. Ὁ εἷς ἐκράτει φανὸν μὲ τὴν ἄλλην χεῖρα. Ἦτο ἑβδόμη ὥρα. Νὺξ ἀστροφεγγὴς καὶ ψυχρά. Σφοδρὸς ἄνεμος κατήρχετο παγετώδης ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά. Ὁ ἄνεμος ἔκαμνε τὰ σφικτοκλεισμένα παράθυρα καὶ τὰς κλειδομανδαλωμένας θύρας νὰ στενάζωσιν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν πνοήν του. Τὰ παιδία ἐμάλωναν ὡς δύο γνήσιοι φίλοι.

—Ἐγὼ εἶδα π' σοὔδωκε ἕνα εἰκοσιπενταράκι, βρὲ Ἀγγελή, ἔλεγε τὸ ἕν.

—Ὄχι μά τὸ θεριό, ἔλεγε τὸ ἄλλο, μιὰ πεντάρα μοὔδωκε. Νά τηνε.

Καὶ ἐδείκνυε μεταξὺ τῶν δακτύλων του μίαν πεντάραν.

—Ὄχι, ἐπέμενε τὸ ἄλλο, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τὸ φανάριον. Τὸ εἶδα ἐγὼ πού ἦταν εἰκοσιπενταράκι· δὲ μὲ γελᾷς.

—Ὄχι, βρὲ Νάσο. Μιὰ πεντάρα, σοῦ λέω.

— Μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω ;

— Θὰ σ' πέσῃ τὸ φανάρι.

Διὰ μιᾶς ὁ Νάσος ἄφησε τὸ φανάρι κατὰ γῆς καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ψάξῃ τὸν Ἀγγελήν. Εἶχον λάβει τὸ μέτρον, ἐπειδὴ δὲν ἐνεπιστεύοντο ἀλλήλους (ἦσαν δεκαετεῖς τὴν ἡλικίαν), εὐθὺς ἅμα κατήρχοντο ἀπὸ ἑκάστην τῶν οἰκιῶν, ὅπου ἀνέβαινον κι ἐτραγουδοῦσαν τὰ Χριστούγεννα, νὰ κάμνωσιν εὐθὺς μερίδιον πεντάρα καὶ πεντάρα, καὶ κανεὶς ἐκ τῶν δύο νὰ μὴν εἶναι « κάσσα » μέχρι τέλους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν φορὰν ὁ Νάσος εἶχεν ὑποπτευθῆ τὸν Ἀγγελήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

'Εν τῇ θέρμῃ τῆς λογομαχίας των, εἶχον λησμονήσει ὅτι ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ στενὸν τοῦ λιθοστρώτου, τοῦ ἄγοντος εἰς τὴν ἐπάνω συνοικίαν, καὶ εὑρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸ σπίτι τῆς Κοκκώνας, ὅπου ἔβγαιναν φαντάσματα. 'Εκεῖ εἶχον σταματήσει, καὶ ὁ Νάσος ἤρχισε νὰ ψάχνῃ τὸν 'Αγγελήν.

'Ο 'Αγγελής, ἐνόσῳ ὁ ἄλλος ἠρεύνα τὰ θυλάκια τῆς περισκελίδος του, ἵστατο ἀδιάφορος, ἀλλ' ἅμα ἡ χεὶρ ἀνῆλθε καὶ ἤρχισε νὰ ψαύῃ τὸν κόλπον, ἔπιασεν ὁ ἴδιος τὸ γιλέκον του ἀριστερὰ πρὸς τὴν μέσην καὶ τὸ ἔσφιγγε μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του ἐμποδίζων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του νὰ φθάσῃ ἕως ἐκεῖ.

— Δὲν μ' ἀφήνεις νὰ σὲ ψάξω !

— Ἄφησέ με ! Δὲν ἔχω τίποτε.

— Εἶσαι ψεύτης !

'Ο 'Αγγελὴς ὕψωσεν ἀπειλητικὴν χεῖρα.

— Εἶσαι ψεύτης καὶ κλέφτης !

'Ελαφρὸς κόλαφος ἠκούσθη καὶ συγχρόνως φωνὴ παραδόξου ὄντος μελανοῦ τὴν ὄψιν, μὲ μαλλιὰ ἀνατσουτσουρωμένα, μὲ ἀλλόκοτα ράκη ὡς ἐνδυμασίαν, ἀντήχησε :

— Τί μαλώνετε, βρέ ;

Τὰ δύο παιδιὰ ἀφῆκαν συγχρόνως διπλῆν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἐδοκίμασαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν, ἀφήνοντα τὸ φανάριον κατὰ γῆς. 'Αλλὰ τὸ παράδοξον ὂν μὲ τὸν πόδα ἀνέτρεψε τὸ φανάριον, τὸ ὁποῖον ἔσβησεν εὐθύς, καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας συνέλαβεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας τὰ δύο τρέμοντα παιδία.

— Ποιός εἶναι κάσσα, βρέ ;

Τὰ δύο παιδία ἤσπαιρον κι ἐδοκίμαζον νὰ φύγουν.

— Μὴ φοβᾶσθε, δὲν σᾶς τρώω. Δῶστε μου τοὺς παράδες σας, γιὰ νὰ μὴ μαλώσετε καὶ σκοτωθῆτε. Καλὰ ποὺ βρέθηκα καὶ σᾶς γλύτωσα.

Ἔψαξε τὶς τσέπες τῶν δύο παιδίων καὶ συγχρόνως τὰ ἔσυρε πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου τῆς κατηρειπωμένης οἰκίας, ὁπόθεν εἶχεν ἐξέλθει, ὡς φαίνεται, τὸ παράδοξον ὄν. 'Εκεῖ ἔβαλε τὸν Νάσον ὑπὸ κράτησιν ὄπισθεν τῆς θύρας, ὠχύρωσε τὸ ἄνοιγμα μὲ τὸ ἴδιον σῶμά του καὶ ἔψαξεν ἐν ἀνέσει τὸν 'Αγγελήν. Εὗρε δεκαπέντε ἢ εἴκοσι πεντάρες καὶ δεκάρες εἰς τὰ θυλάκια. Εἶτα ἔψαξε τὸν Νάσον, εὗρεν ἄλλα τόσα καὶ εἰς αὐτοῦ τὸ θυλάκιον. 'Ακολούθως ἀπέπεμψε τὰ δύο παιδία.

— Πηγαίνετε τώρα καὶ μὴ φοβᾶσθε. Ἄλλη φορὰ νὰ μὴ μαλώνετε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Γιάννης ὁ Παλούκας δὲν εἶχε πῶς νὰ μεθύσῃ καὶ πῶς νὰ ἑορτάσῃ τὰ Χριστούγεννα ἐκείνην τὴν χρονιά. Ἦτο συνήθως ἄεργος, καὶ οἱ τεμπέλικες μικροδουλειές, τὰς ὁποίας ἐξετέλει κάποτε, κουβαλῶν νερὸ μὲ τὴν στάμναν ἐκ τῆς οἰκίας, πότε ὑπηρετῶν τοὺς κηπουρούς, τοὺς ἁλωνιστὰς καὶ τοὺς ἐργάτας τῶν ἐλαιοτριβείων, πότε βοηθῶν τοὺς γριπάρηδες εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τοῦ μακροῦ ἀτελειώτου γρίπου ἐπὶ τῆς μεγάλης ἄμμου εἰς τὸν αἰγιαλόν, δὲν τὸν εἶχαν « σηκώσει » κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τί νὰ κάμῃ ; Πῶς νὰ περάσῃ τέτοια χρονιάρα μέρα ; Τί ἐσοφίσθη ;

Τῆς Κοκκώνας τὸ σπίτι, τὸ ὁποῖον ἐφοβοῦντο τὰ παιδία τῆς πολίχνης καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἁγίαζαν οἱ παπάδες, ὅταν κατήρχοντο ἀπὸ τὴν ἄνω συνοικίαν μὲ τοὺς σταυρούς, ἦτο κατάλληλος σταθμὸς διὰ νὰ κρυβῇ κανεὶς καὶ νὰ περάσῃ ὡς καλικάντζαρος, ἐπειδὴ τὸ ἐκαλοῦσαν οἱ μέρες· ἀφοῦ μάλιστα χάριν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν θὰ τὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Παλούκας. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐπερνοῦσαν ὅλα τὰ παιδία τῆς κάτω ἐνορίας, δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τῶν παιδίων τοῦ χωρίου, εἰς τὸ γύρισμά των ἀπὸ τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ὅτε θὰ εἶχαν ἱκανὰ κέρματα εἰς τὰ θυλάκιά των.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐσκέφθη περισσότερον. Ἔλαβε παλαιὸν σιδηροῦν τηγάνιον, ἐμουντζουρώθη ὅλος εἰς τὸ πρόσωπον — μετέθεσε δηλ. δύο μῆνας πρωιμώτερον τὴν ἀποκριὰν — ἐφόρεσε παλαιὰ ράκη, τὰ ὁποῖα ἐπρομηθεύθη κάπου, καὶ ἀπελθών, ἅμα ἐνύκτωσεν, ἐξεκάρφωσεν ἀθορύβως τὰς παλαιὰς σανίδας, τὰς σχηματιζούσας χιαστὶ πρόχειρον φραγμὸν εἰς τὸ ἰσόγειον τῆς ἐρήμου οἰκίας τῆς Κοκκώνας, καὶ ἐχώθη μέσα. Μίαν ὥραν ὕστερον κατῆλθε διὰ τοῦ λιθοστρώτου ἡ πρώτη συνωρὶς τῶν ἀδόντων παιδίων, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελής. Εἴδομεν πῶς ἦλθαν βολικὰ τὰ πράγματα καὶ πῶς ὁ Παλούκας κατώρθωσε μάλιστα νὰ περάσῃ ὡς εἰρηνευτὴς μεταξὺ τῶν παιδίων ποὺ ἐμάλωναν.

Ἀφοῦ ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελὴς ἐτράπησαν εἰς φυγήν, αἰσθανόμενοι φεῦγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τοὺς πόδας των, κατῆλθον ἄλλα παιδία, εἶτα ἄλλα. Ὁ Παλούκας ἤκουε μακρόθεν τὸν κρότον τῶν βημάτων των, τὰς εὐθύμους φωνάς των καὶ ἐψιθύριζε :

— Μᾶς ἔρχεται ἄλλη ζυγιά.

Ἡ τελευταία ζυγιά, ἥτις κατῆλθε, συνίστατο ἀπὸ τὸν Στάμον καὶ ἀπὸ τὸν Ἀργύρην, δύο φρονίμους παῖδας. Οὗτοι δὲν ἐμάλωναν, ἀλλ' ἐσχεδίαζαν μεγαλοφώνως τί νὰ κάμουν τὰ λεπτὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἐμάζωναν ἐκείνην τὴν βραδιάν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Νὰ φτιάσωμε κι ἕνα σκερπανάκι, βρέ.

— Νὰ κόψουμε μιὰ λεύκα.

— Νὰ πάρουμε φλαμούρι, νὰ κάμουμε καράβι.

— Νὰ βγάλουμε ἀπὸ τὸν πεῦκο τ' 'Αλμπάνη τὴν καρίνα καὶ τὰ στραβόξυλα.

—'Εσὺ θὰ εἶσαι μαραγκός, κι ἐγὼ πρωτομάστορας.

— Βρέ ! Καλῶς τοὺς μαστόρους, ἠκούσθη ἔξαφνα μία φωνή.

'Ο Παλούκας εἶχεν ἐξορμήσει, τρίτην ἢ τετάρτην φοράν, ἀπὸ τὴν κρύπτην του. 'Ο Στάμος καὶ ὁ 'Αργύρης ἀφῆκαν πεπνιγμένην κραυγὴν καὶ ἠθέλησαν νὰ φύγουν. 'Αλλ' ὁ Παλούκας ἐφήρμοσε τὴν μέθοδόν του καὶ τοὺς ἐλήστευσε.

— Εἶναι ἄλλη ζυγιά ; ἠρώτησεν εἶτα.

Τὰ παιδία τὸν ἐκοίταξαν μὲ ἀπλανῆ ὄμματα, ἀπολιθωμένα ἀπὸ τὸν φόβον. 'Αλλ' ὁ Στάμος, ὅστις ἦτο δωδεκαετὴς καὶ ξυπνητός, ἐννόησεν ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα 'Ο φόβος του ἐμετριάσθη καὶ μετέδωκε θάρρος καὶ εἰς τὸν 'Αργύρην.

— Εἶναι κι ἄλλη ζυγιά ; ἐπανέλαβεν ἀκαταλήπτως ὁ παράδοξος ἄνθρωπος.

— Τί ζυγιά; ἠδυνήθη ν' ἀρθρώσῃ ὁ Στάμος.

— Εἶναι ἄλλα παιδιὰ νὰ κατεβοῦν ἀπ' τὸν ἀπάνω μαχαλά ;

— Δὲν ξέρω, εἶπεν ὁ Στάμος.

Τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Παλούκας εἶχεν ὀλιγωρήσει νὰ σβήσῃ τὸν φανόν, διότι ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας του ἐπείσθη ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀνεγνώριζαν τὰ παιδία. 'Αλλ' ὁ Στάμος τὸν ἐκοίταξε τόσον καλά, ὥστε « ἐγύριζε μὲς στὸ νοῦ του » ὅτι κάποιος ἦτο καὶ δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ.

— Πέστε μου, βρέ, ἂν εἶναι κι ἄλλη ζυγιά, ἐπέμεινεν ὁ Παλούκας.

— Δὲν ξέρουμε, ἐπανέλαβεν ὁ Στάμος.

Τέλος ὁ Παλούκας ἀφῆκε τὰ παιδία ἐλεύθερα.

Παρῆλθον δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ γενναῖον πετροβόλημα ἤρχισε νὰ δέρνῃ τὴν στέγην, τὰς ξυλώσεις καὶ τὰς δοκοὺς τοῦ ἀφατνώτου πατώματος τῆς ἐρήμου οἰκίας. Πολλοὶ λίθοι, μὲ ὑπόκωφον δοῦπον, διερχόμενοι διὰ τῶν δοκῶν, καὶ ἄλλοι διὰ τῆς θύρας, ἔπιπτον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ ἰσογείου.

Στράτευμα παιδίων εἶχεν ἐξορμήσει ἀπὸ τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τριῶν Ἱεραρχῶν, τριακόσια ἢ τετρακόσια βήματα ἀπέχοντος, καὶ ἐξετέλει φοβερὰν ἔφοδον κατὰ τοῦ ἀσύλου τοῦ καλικαντζάρου.

Τὰ πρῶτα ληστευθέντα παιδία, ὁ Νάσος καὶ ὁ Ἀγγελής, ἀφοῦ ἔφθασαν ἀσθμαίνοντα εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τὴν ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ, μὴ ἔχοντα πλέον διὰ τί πρᾶγμα νὰ μαλώσουν, ἔκαμαν ἀγάπην. Μετὰ φιλικωτάτην δὲ συζήτησιν ἐκ συμφώνου ἀπεφάνθησαν ὅτι τὸ παράδοξον ὄν, τὸ ὁποῖον τοὺς ἐπῆρε τὰ λεπτά, ἀφοῦ δὲν τοὺς ἐπῆρεν οὔτε τὴν φωνὴν οὔτε τὸν νοῦν των, θὰ εἰπῇ ὅτι δὲν ἦτο φάντασμα, οὔτε βρικόλακας, καὶ ἀφοῦ δὲν ἐδοκίμασε νὰ τοὺς φάγῃ, θὰ εἰπῇ ὅτι δὲν ἦτο οὔτε καλικάντζαρος. Τί ἄλλο θὰ ἦτο λοιπόν ; Θὰ ἦτο ἄνθρωπος, χωρὶς ἄλλο.

Ἡ δευτέρα ζυγιὰ τῶν παιδίων ἔφθασε μετ' οὐ πολύ, εἶτα ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. Ὅλα τὰ ὁμοιοπαθῆ παιδία δὲν ἤργησαν νὰ συνεννοηθῶσιν ὁμοῦ. Τέλος ὁ Στάμος, ὅστις ἦλθε τελευταῖος μετὰ τοῦ Ἀργύρη, ἐπρότεινε, καὶ ὅλοι ἐψήφισαν, νὰ ἐκτελέσωσι τακτικὴν νυκτερινὴν ἔφοδον κατὰ τῆς οἰκίας.

Ὁ Παλούκας τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδίσταζε καὶ εἶχεν ἀποφασίσει πλέον ν' ἀποσυρθῇ, ἀφοῦ εἶχε κάμει ἀρκετὴν λείαν, ὅση θὰ ἤρκει διὰ νὰ μεθύσῃ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τῶν Ἐπιλοχίων καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀκόμη. Ἐνῷ δὲ ἦτο ἕτοιμος νὰ φύγῃ καὶ πάλιν ἔμενεν, ἐπῆλθεν ἡ πρώτη πυκνὴ χάλαζα τῶν λίθων.

—Νά μιὰ ζυγιά ! ἐφώναξε φιλέκδικος ὁ Στάμος.

—Νά μιὰ ζυγιά ! ἐπανέλαβον ἐν χορῷ τὰ παιδία.

Πέντε δευτερόλεπτα πρότερον, ἂν ἀπεφάσιζεν ὁ Παλούκας νὰ φύγῃ, θὰ ἦτο ἐκτὸς βολῆς. Δυστυχῶς ἦτο ἀργὰ τώρα.

Ἀπεφάσισε ν' ἁρπάξῃ μίαν σανίδα καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σπάθην ἅμα καὶ ὡς ἀσπίδα νὰ ἐκτελέσῃ ἔξοδον, διασχίζων τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλὰ δευτέρα, ραγδαιοτέρα χάλαζα λίθων τὸν ἔκαμε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ μὲ δύο πληγάς, εἰς τὴν κνήμην καὶ εἰς τὸν βραχίονα.

—Νά κι ἄλλη ζυγιά! ἐφώναξεν ἀδιάλλακτος ὁ Στάμος.

—Νά κι ἄλλη ζυγιά ! ἠλάλαξαν τὰ παιδία.

Ὁ Παλούκας ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἐσωτέραν γωνίαν τοῦ ἰσογείου, στηρίξας τὰ νῶτα εἰς τὸν τοῖχον, ζαρωμένος ὑπό τινα δοκὸν τοῦ πατώματος, σύρριζα εἰς τὸν τοῖχον βαλμένην. Ἀλλὰ κι ἐκεῖ μέγας λίθος κτυπήσας ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐλόξευσε καὶ τὸν ἔπληξε, μετὰ μετρίας βίας, εἰς τὸν ὦμον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Βρέ! ἀπὸ σπόντα! ἐμουρμούρισε, γελῶν ἀκουσίως, ὁ Παλούκας.

Εὐτυχῶς δι' αὐτόν, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἔλθωσιν ἕως τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Λείψανον φόβου ὑπῆρχεν ἀκόμη, φαίνεται, εἰς τὸ βάθος τοῦ παιδικοῦ θράσους.

Τέλος, ἐπειδὴ ἡ μάχη παρετείνετο, ὁ Παλούκας, μετὰ φρόνιμον σκέψιν, ἀπεφάσισε ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὸν τοῖχον (ἐγνώριζε ποῦ ὑπῆρχαν ὀπαὶ ἀπὸ τὰ ἰκρία καὶ τὲς ξυλωσιὲς τῆς οἰκοδομῆς), πατῶν ἀπὸ ὀπὴν εἰς ὀπήν. Τὸ ἔκαμε ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς, καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ πάτωμα, ἀόρατος εἰς τὸν ἐχθρὸν ὄπισθεν λειψάνου ξυλοτοίχου, ἀποφασιστικῶς ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τῆς αὐλῆς τοῦ γερο-Παγούρη.

Ἦτον ὡς δύο μπόγια ὑψηλά, ὄχι περισσότερον. Διότι τὸ ἔδαφος ἦτο ὑψηλότερον κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας σπιθαμὰς ἔσωθεν τοῦ αὐλογύρου.

Ὁ Παλούκας ἔπεσε βαρύς, ἐκτύπησεν εἰς τὸ γόνυ, ἀνετράπη, ἀνωρθώθη, ἔψαυσε τὰ μέλη του, καὶ βεβαιωθεὶς ὅτι δὲν τοῦ εἶχε σπάσει κανὲν κόκαλον, ἐτράπη εἰς φυγήν, τρέχων πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ αὐλογύρου, ὅπου ἤξευρεν ὅτι ὁ περίβολος ἐκλείετο ἀπὸ ἁπλοῦν φράκτην, συγκοινωνῶν πρὸς αὐλὴν συγγενικῆς οἰκίας.

Ὁ δοῦπος τῆς πτώσεώς του ἠκούσθη ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς.

Ὁ Στάμος ἐφώναξεν «ἐμπρός!» καὶ δοκιμάσας τὸ μάνδαλον τῆς θύρας τοῦ αὐλογύρου εἶδεν ὅτι ἡ θύρα ἦτο ἀνοικτή. Εἰσώρμησε πρῶτος καὶ τὰ παιδία τὸν ἠκολούθησαν.

Ἡ πτῶσις τοῦ Παλούκα συνωδεύθη, ἐκτὸς τοῦ δούπου της καὶ ἀπὸ ἄλλον κρότον, κρότον μεταλλικόν. Λεπτὰ τοῦ εἶχαν πέσει ἀπὸ τὴν τσέπην.

Ὁ Παλούκας δὲν ἐγύρισεν ὀπίσω νὰ τὰ μαζέψῃ.

Ὁ Ἀγγελής, ἓν τῶν παιδίων, ἤκουσε ζωηρότατα τὸν μεταλλικὸν κρότον, ἀγρίκησε πολὺ καλὰ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον πέσει τὰ κέρματα καί, κύψας καί, ψηλαφῶν, ἤρχισε νὰ τὰ μαζώνῃ μὲ τὴν φούχταν, ἐνῷ τὰ ἄλλα παιδία ἔτρεχαν κατόπιν τοῦ φεύγοντος Παλούκα, ρίπτοντα λίθους καὶ κράζοντα:

— Νά κι ἄλλη ζυγιά! Νά κι ἄλλη ζυγιά!

Κρότος παραθύρου ἀνοιγομένου ἠκούσθη ἤδη εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ γερο-Παγούρη, ὅστις ἀκούσας τὴν ἀκατανόητον ἔφοδον, τὴν γενομένην τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὸν αὐλόγυρόν του, ἤνοιγε τὸ παράθυρον καὶ ἠρώτα ἔκπληκτος:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Τί εἶναι; Τί τρέχει;... Ποιός εἶναι;... Ποιοί εἶστε;... Ἔ! δὲν ἀκοῦτε;

Ἐνῷ ὁ Ἀγγελὴς εἶχε μαζέψει ἤδη ὅλα τὰ λεπτὰ ὅσα ηὗρε καὶ ἔφευγεν ὀπίσω διὰ τῆς μεσημβρινῆς θύρας, καὶ τὰ ἄλλα παιδία κατεδίωκον πέραν τοῦ βορεινοῦ φράκτου εἰς τὸν βρόντον τὸν Παλούκαν, ὅστις εἶχε γίνει ἄφαντος ἤδη, ἐπαναλαμβάνοντα :

— Νά κι ἄλλη ζυγιά ! Νά κι ἄλλη ζυγιά !

«Χριστουγεννιάτικα διηγήματα» 1912 *Ἀλ. Παπαδιαμάντης*

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΑ

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκωθῆκαν τὰ βουνά !
Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,
κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή,
παιδί μου, ὥρα σου καλή !

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρί, ποὺ στέκ' ἀντίκρυ στὸ χιονιά,
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ,
παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Βοΐζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή !
Ξηράθηκαν τὰ χείλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοὴ
σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί,
παιδί μου, ὥρα σου καλή !

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ Πλάστης μου, καταραμένη ξενιτιά !
Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά,
καὶ πίνουμε τόση χολή,
ὅταν τὰ λέμε « ὥρα καλή ».

«Ἀτθίδες Αὖραι», 1884 *Γ. Βιζυηνὸς*

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Φυσᾶ βοριάς, φυσᾶ θρακιάς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
μὲ παίρνουν, μάνα, σὰν φτερό, σὰν πεταλούδα τρυφερή,
καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
Ὤχ! Ἂς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά, κι ἦρθε στὰ χείλη μου ἡ ψυχή!
Δῶσ' με τὴν ἅγια σου δεξιά, δῶσ' με συντρόφισσαν εὐχὴ
νὰ μὲ φυλάῃ, μὴ χαθῶ.
Μάνα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Τὰ ποιήματα » *Γ. Βιζυηνὸς*

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ὕπνε, ποὺ παίρνεις τὰ μωρά, ἔλα πάρε καὶ τοῦτο,
μικρὸ μικρὸ σοῦ τό 'δωσα, μεγάλο φέρε μού το,
μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι,
κι οἱ κλῶνοι του ν' ἁπλώνουνται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση!

Δημοτικὸ

ΚΟΙΜΑΤΑΙ

Κοιμᾶται τὸ χρυσό μου τὸ πουλάκι,
κι ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Κοιμᾶται γελαστὸ κι εὐτυχισμένο
μὲς στὴ ζεστὴ τῆς μάνας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται ἕν' ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιά.

Μὰ δὲν μπορεῖ γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνῃ
στὸν ξέγνοιο τῶν ἀγγέλων τὸ χορό.
Μιὰ μέρα θά 'ρθῃ, ποὺ ἄντρας θὰ μοῦ γίνῃ
καὶ μὲς στὸν κόσμο θά 'μπῃ τὸ σκληρό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ τότε θά 'ρθουν βάσανα καὶ πόθοι,
παλμοὶ καὶ λύπες, ἔγνοιες καὶ δουλειά,
χρυσὰ καὶ τότε ὄνειρα θὰ νιώθη
σὰν τώρα σὲ μανούλας ἀγκαλιά ;

Δέσποινα Παναγιά, γλυκιὰ Παρθένα,
σῶζε το, 'Εσύ, ἀπὸ κάθε συμφορά,
ὅπως κι 'Εσύ, τό 'χω, Παρθένα μου, ἕνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

Κάμε το τὸ ταξίδι νὰ περάση
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι ἁγνό,
νὰ ζήση εὐτυχισμένο, νὰ γεράση,
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.

Κοιμοῦ, μικρό μου, ἀθῷο μου πουλάκι.
Μακάρι ἕνα χαμόγελο γλυκὸ
στὸν ὕπνο πάντα νά 'χης στὸ χειλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

Ν. Χατζιδάκης

ΝΑ ΗΜΟΥΝΑ ΠΑΠΠΟΥΣ

« Ἄχ ! ἔλεγε ὁ Κοκός,
παππούς νὰ ἤμουν τώρα,
νὰ κάνω τὸν σοφό,
νὰ βήχω, νὰ ρουφῶ
ταμπάκο κάθε ὥρα !

Νὰ ἔχω ἄσπρα γένια,
ποτὲ νὰ μὴ διαβάζω,
σχολειὸ νὰ μὴν πηγαίνω,
στὸ σπίτι μου νὰ μένω
καὶ ὅλο νὰ νυστάζω.

Νὰ παίζω ὅλη μέρα
μὲ ἕνα κομπολόγι,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ μὴ μοῦ λέν : δουλειά !
καὶ νὰ φορῶ γυαλιά,
καὶ νά 'χω καὶ ρολόγι.

Νὰ λέω παραμύθια
ἀπάνω ἀπὸ τὸ στρῶμα,
καὶ ὅλοι στὴ μιλιά μου
νὰ στέκουν ἐμπροστά μου
μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.

Νὰ μοῦ φιλοῦν τὸ χέρι,
εὐχὲς πολλὲς νὰ δίνω,
καὶ σ' ὅλους σεβαστός,
νὰ τρώγω καὶ νὰ πίνω.

Νά 'χω καὶ μιὰ μαγκούρα
νὰ κάνω τὸν κακό,
κι ἄμα θυμὸς μὲ πάρη,
ν' ἀρχίζω στὸ στυλιάρι
καὶ τὸν τρελὸ - Κοκό ».

Αὐτὰ καὶ ἄλλα λέει
μὲ γνώση παιδική.
Μὰ ὁ Κοκὸς δὲν ξέρει
πῶς θέλουν ὅλ' οἱ γέροι
νὰ γίνουνε Κοκοί.

«Ἅπαντα », 1909

Γ. Σουρῆς

ΑΘΩΟΙ ΦΟΒΟΙ

— Θέλω τὴ μάνα.
— Ἐπέταξε καὶ στ' ἄστρα πάει νὰ ζήσῃ.
— Πῶς τόσο μάκρος ἄρρωστη δυνήθηκε νὰ σχίσῃ ;
— Ἔχουν φτεροῦγες οἱ ψυχές.
— Γιατί δὲν τὶς ἁπλώνει
τότε ἡ δική μας, μὴν αὐτὴ τρέξῃ στ' ἀστέρια μόνη ;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Δὲν εἶναι μόνη. Γύρω της φτεροκοποῦν ἀγγέλοι.
— Σὰν ἄγγελό της μ' ἔλεγε, κοντά της θὰ μὲ θέλη.
—Ὤ, δίχως κάλεσμα Θεοῦ ψηλὰ κανεὶς δὲν πάει.
Κοιμήσου τώρα· ἡσύχασε.
— Καὶ ποιός μοῦ τραγουδάει ;
—Ἐγώ, πουλάκι μου.
—Ἐσὺ κλαῖς.
—Ὄχι, σὲ μὲ ἀπιθώσου.
« Ζάχαρη νά 'ναι ὁ ὕπνος σου καὶ μέλι τ' ὄνειρό σου ».
— Νυστάζω. Ἀπὸ τὸ πλάγι μου καθόλου μὴ σπαράξης.
Δῶσ' μου τὸ χέρι. Σκιάζομαι μήπως κι ἐσὺ πετάξης.

« Ποιητικὰ ἔργα », 1890 *Γεωρ. Μαρκοράς*

Η ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

Ἀνάθεμά τον ποὺ τὸ εἰπῆ : « Τ' ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται ».
Τ' ἀδέρφια σκίζουν τὰ βουνὰ καὶ δέντρα ξεριζώνουν.
Τ' ἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κι ἐνίκησαν τὸ Χάρο.

Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφὴ στὸν κόσμο ξακουσμένη,
τὴ φθόναγεν ἡ γειτονιά, τὴ ζήλευεν ἡ χώρα,
τὴ ζήλεψε κι ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρη.
Στὸ σπίτι τρέχει καὶ βροντᾶ σὰ νά 'ταν νοικοκύρης :
—Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ μπῶ, 'τοιμάσου νὰ σὲ πάρω,
τὶ ἐγὼ εἶμ' ὁ γιὸς τῆς μαύρης γῆς, τς ἀραχνιασμένης πέτρας.

—Ἄσε με, Χάροντ', ἄσε με, σήμερα μὴ μὲ πάρης,
ταχιὰ Σαββάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω,
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχή μου ».

Ἀπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἅρπαξε κι ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει·
νά καὶ τ' ἀδέρφια ποὺ 'φτασαν ψηλὰ ἀπ' τὸ κορφοβούνι·
τὸ Χάροντα κυνήγησαν καὶ γλύτωσαν τὴν κόρη.

Δημοτικὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΙΚΑ ΤΗΣ ΑΔΕΡΦΗΣ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφο νησὶ τὰ καράβια καὶ πάλι ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησὶ στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλό ! Στὸ καλό !

Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέση τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούση λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράση μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους του. Τέλος μπαίνει κι αὐτός, καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι ἀπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάνα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρό του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾶ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά. Λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾶ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα ποὺ βασίλευε ὁ ἥλιος χανόταν σιγὰ - σιγὰ καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὁρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἥλιου : Ψηλὰ στὴν κορυφὴ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτη Ἠλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη ταχτικὰ ἡ μάνα του ν' ἀνάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύη τὴ θάλασσα. Ν' ἀγναντεύη πότε θὰ γυρίση ἡ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γιό της, ποὺ θὰ φέρη τὴν προίκα νὰ παντρέψη τὴν ἀδερφή του!...

Ἦρθε τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἕνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴ μητέρα του τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλη πὼς ἐμποδίστηκε, γιατὶ βρῆκαν δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὅμως φόβο, γιατὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τὶς φουρτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίση καὶ τὰ προικιά.

Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάση στὸ λιμάνι δὲν μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρίμος ὁ καιρός. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριὰς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκισμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάνα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα θὰ βάλης κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

—Ἔ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε!

Ἀποφάσισε νὰ παλέψη καὶ νὰ νικήση. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάζη ἄγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατό του χέρι τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά ! πρόσταξε.

Ἵδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου. Ἵδρωσε κι ὁ καπετάνιος γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίση τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζη τὰ χέρια, καὶ πολλὲς φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονουν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείση. Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιά !... Ξέρα ἀριστερά μας.

Ἀκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι κι ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερὰ γυρίζει.

Πήγαινε ἀριστερά, δεξιὰ ἀργοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὧρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ καὶ ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὧρες φαίνονται χρόνος!

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζη, καὶ φάνηκε σὰ μαῦρος ὄγκος τὸ νησὶ ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρον ὁρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικό του λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πλώρη τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαιναν οἱ Ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

—Ἦρθα, μάνα μου! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔριξε τὴν ἄγκυρα.

Τὴ νύχτα, στὴν Ἀνάσταση, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὴν ἐκκλησία. Ἔφαγαν, ἅμα γύρισαν, καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῆ. Ἦταν τόσο κουρασμένο!

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη. Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα και σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησὶ μοσκοβολᾶ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς ἀνέστη!

—Ἀληθῶς ἀνέστη!

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια και τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο.

Ἥλιος ἦταν προξενητής,
αὐγερινὸς στεφανωτής.
Χαρὰ στὴ μάνα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,
ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,
χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασίλισσα τῆς γειτονιᾶς.

Ἔπειτα ἦρθε ὁ γαμπρός, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

— Καὶ στὰ δικά σου, Στάμο, εὐχήθηκε στὸ ναυτόπουλο ὁ καπετάνιος·

— Εὐχαριστῶ, μὰ τὰ δικά μου ἀργοῦν ἀκόμη!

Ἤθελε νὰ πῆ:

— Νὰ μεγαλώση κι ὁ ἀδερφός μου, νὰ χτίσουμε δικό μας καράβι, νὰ γίνω καπετάνιος, καὶ τότε...

Περιοδικὸ «Νεοελληνικὴ ἀγωγή» — *Ἀνδρ. Καρκαβίτσας*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Μιὰ μάνα εἶχε τέσσερα παιδάκια καμωμένα,
τέσσερα παιδιά.
Καὶ τά 'ζησε, τ' ἀνάθρεψε, τὰ προίκισ' ἕνα - ἕνα
μ' εὔθυμη καρδιά.

Καὶ βρῆκε καὶ τὰ πάντρεψε σ' ἀνθρώπους μὲ κεφάλι,
μὲ νοικοκυριό.
Καὶ κεῖνα σπιτωθήκανε καὶ γίνανε μεγάλοι
μέσα στὸ χωριό.

Μὰ τῆς γριᾶς τῆς μάνας των τῆς ἔδωκεν ἡ Μοῖρα
ἄσχημην εὐχή.
Καὶ πέθανεν ὁ γέρος της! Κι ἀπόμειν' αὐτὴ χήρα,
χήρα καὶ φτωχή.

Κι αὐτὸ σὰν νὰ μὴν ἔφθανεν, ἀρρώστησε μιὰ μέρα,
μιὰ κακὴ βραδιά !
Φωνάζει ξένον ἄνθρωπο, μηνᾶ μ' αὐτόνε πέρα
νά 'ρθουν τὰ παιδιά.

— Νὰ πᾶς νὰ πῆς τοῦ γιόκα μου νὰ 'ρθῆ νὰ μὲ κοιτάξη,
καὶ δὲν ἠμπορῶ.
Πῆγε καὶ ἦρθε καὶ λαλεῖ: « Τ' ἀμπέλι του θὰ φράξη !
Δὲν ἔχει καιρό ! ».

— Οἱ βάτοι νὰ φυτρώσουνε στὸ σῶμα του, εἶπε κείνη,
γιὰ παντοτινά!
Καὶ ἀπὸ τότ' ὁ κακογιὸς σκαντζόχοιρος ἐγίνη,
φεύγει στὰ βουνά.

— Νὰ πᾶς νὰ πῆς τῆς κόρης μου νὰ 'ρθῆ νὰ μὲ κοιτάξη,
καὶ δὲν ἠμπορῶ.
Πῆγε καὶ ἦρθε καὶ λαλεῖ : « Ὑφαίνει τὸ μετάξι !
Δὲν ἔχει καιρό ! ».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Νὰ ὑφαίνῃ καὶ νὰ διάζεται καὶ νά 'ναι, εἶπε κείνη,
μὲ χωρὶς πανί!
Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη ἀράχνη ἔχει γίνει,
ματαιοπονεῖ!

— Νὰ πᾶς στὴν ἄλλη κόρη μου νὰ 'ρθῇ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἠμπορῶ.
Πῆγε καὶ ἦρθε καὶ λαλεῖ: «Θὰ πλύνῃ καὶ θ' ἀλλάξῃ!
Δὲν ἔχει καιρό!».

— Ἡ σκάφη πὰ στὴ ράχη της νὰ γείρῃ, εἶπε κείνη,
ἄπλυτ' ἀλλαγή!
Καὶ ἀπὸ τότε ἡ ἄπονη χελώνα ἔχει γίνει,
σέρνεται στὴ γῆ!

— Νὰ πᾶς στὴν τρίτη κόρη μου νὰ 'ρθῇ νὰ μὲ κοιτάξῃ,
καὶ δὲν ἠμπορῶ.
Πρὶν ἐπιστρέψῃ καὶ τῆς πῇ, ἡ κόρη εἶχε προφτάξει!
Εἶχεν αὐτὴ καιρό.

— Γιατί στὰ χέρια, κόρη μου, στὰ δάχτυλα ζυμάρι
κι ἄλευρα ἐδῶ;
— Ἐζύμωνα, μανούλα μου, μὰ εἴδηση ἔχω πάρει
κι ἦρθα νὰ σὲ ἰδῶ.

— Ἀνθόσκονη τ' ἀλεύρι σου κι ἡ σκάφη σου κυψέλη.
Βρῆκες τὸν καιρό!
Ὅσο θὰ ζῇς νὰ γίνεται ὅ,τι κι ἂν πιάνῃς μέλι,
μέλι γλυκερό!

Λαλεῖ καὶ μὲ χαμόγελο ἀποκοιμιέται ἐκείνη
γιὰ παντοτινά!
Καὶ ἀπὸ τότε μέλισσα ἡ κόρη της ἐγίνη
καὶ καλοπερνᾶ.

«Ἀτθίδες Αὖραι», 1884

Γ. Βιζυηνός

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Ἔξαφν' ἀπ' τὸ χωριὸ κεῖ πέρα
τοῦ ἑσπερινοῦ τὸ σήμαντρον ἀργολαλεῖ,
πάλλει ἡ φωνή του μὲς στὸν βραδινὸν ἀέρα,
ὡσὰν ὑπόμνησις στὸν κόσμο ὑψηλή.

Εἰρήνης πνεῦμα ἁπλώνεται στὴ γῆ,
τ' ἄνθη συγκλίνουνε τὰ πέταλά των,
παύουνε τὰ πουλάκια τ' ᾄσματά των,
ἁγία βασιλεύει γύρωθε σιγή !

Ὅλη τῆς πλάσεως ἡ γαλήνη ἡ εὐλογημένη,
ποὺ πνέει μέσ' ἀπ' τὸν ἦχο τῶν κωδώνων,
σὰν ἀπ' τὰ βάθη χριστιανικῶν αἰώνων
μὲς στὴν ψυχή μου κατεβαίνει.

« Τρεῖς δυνάμεις », 1926 — *Ἀρ. Προβελέγγιος*

ΑΡΑΤΕ ΠΥΛΑΣ

Ὁ μπαρμπα-Κώστας, ἕως 65 ἐτῶν γέρων, ἄγαμος καὶ ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πλέον, εἶχε προσληφθῆ ἀπὸ 15 ἐτῶν ὡς ὑπηρέτης ἐν τῷ ναΐσκῳ τῆς κωμοπόλεως, ὡς ἐκκλησιάρχης κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν πόλεων, ὡς κανδηλανάπτης κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Ἤξευρε καὶ ὀλίγα γραμματάκια. Ἦτο μέτριος τὸ ἀνάστημα.

Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὸ ναυτικὸν στάδιον ἀκολουθῶν τὸ γενικὸν ρεῦμα τῶν κατοίκων τῆς θαλασσινῆς πολίχνης. Διὰ δὲ τῆς φιλοπονίας του κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ καὶ μικρὰν λέμβον, ἀγοράσας αὐτὴν ἀντὶ εὐτελοῦς ποσοῦ, ἡμισύντριμμα ἀπό τινος ναυαγήσαντος ὀλλανδικοῦ ἱστιοφόρου, εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ναυαγίων τοῦ ὁποίου εἰργάσθη, ἀνακαλύψας καὶ ἕνα κασκέτο ὀλλανδικὸν καὶ μίαν πίπαν. Ἀντὶ δὲ τῶν ὀλίγων μισθῶν του ἔλαβε τὴν χαλασμένην ἐκείνην λέμβον, τὴν σκαμπαβίαν, ὡς τὴν ὠνόμαζεν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο κατεσκευασμένος κατὰ τὴν παροιμίαν « πολυτεχνίτης καὶ ρημοσπίτης », μόνος του ἐπιδιώρθωσε τὴν λέμβον, χαρίσας τὴν πίπαν εἰς τὸν δασοφύλακα, ὅστις τὸν ἄφησε νὰ κόψῃ κρυφὰ ἐκ τοῦ δάσους δύο πεῦκα, καὶ ἐκράτησεν αὐτὸς μόνον τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κασκέτο, τὸ ὁποῖον ἐφόρει πάντοτε, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο «Ὁλλανδέζος».

Πλὴν δὲν ἦτο διόλου τυχηρὸς ὡς κυβερνήτης. Περισσότερον τυχηρὸς ἦτο, ὅταν δὲν εἶχε τίποτε. Πρέπει νὰ ἐναυάγησε πεντάκις μὲ τὴν σκαμπαβίαν του ἐκείνην, πότε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου μεταφέρων τὸν Ἰούνιον θημωνίας σίτου ἀπὸ ἑνὸς ὅρμου εἰς ἕτερον, πότε εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐβοίας τὸν Αὔγουστον, ὅτε συνήθιζε νὰ μεταφέρῃ εἰς Λοκρίδα τοὺς μελισσάδες τῆς νήσου.

—Ὅλο μὲς στὸ καλοκαίρι πέφτεις ὄξω, καημένε Ὁλλανδέζο, τῷ παρετήρουν οἱ κάτοικοι φιλοσκώμμονες πάντοτε.

—Ἔλα ντέ! ἀπήντα ὁ θαλασσοπνιγμένος ναύτης, ὅστις μετὰ τὸ ναυάγιον ἀνήρχετο τὸν ἀνήφορον τῆς ἀγορᾶς ὑψηλὰ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ ὑπερηφανεύετο, διότι κατώρθωνε νὰ ναυαγῇ καὶ νὰ διασῴζεται.

Τέλος νύκτα τινὰ τοῦ χειμῶνος μεταφέρων ξύλα ἀπὸ τῆς Κεχρεᾶς καὶ συναντήσας τρικυμίαν κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του, μόλις ἔσωσε τὴν ζωήν του καὶ τὸ κασκέτο του τὸ ὁλλανδικὸν ριφθεὶς ἔξω εἰς τοὺς βράχους τοῦ Μικροῦ Ἀσέληνου, ἀποτόμου καὶ ἀλιμένου ἀκτῆς, ὅπου ἡ σκαμπαβία διελύθη εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Καὶ τὰ μὲν καρφιὰ ἐβυθίσθησαν εἰς τὸν βαθὺν πυθμένα, αἱ δὲ σανίδες διεσπάρησαν εἰς τὸ πέλαγος μεταβληθεῖσαι εἰς γιαλόξυλα. Καὶ τότε πλέον ἀνέβη τὸν ἀνήφορον τῆς ἀγορᾶς χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν του ὁ ἀφελὴς ναυαγός. Εἶχε σύρει τὸ κασκέτο του μέχρι τῶν ὤτων καὶ ἀνέβαινε χωρὶς νὰ βλέπῃ σχεδόν, προσκρούων εἰς τὰ λιθάρια καὶ τὰ καλδερίμια. Τοῦ ἦλθεν ὡς ἐντροπὴ καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπάτησεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἀφιερώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐκκλησίας, ἀποκτήσας τὴν ἀγάπην τῶν ἐφημερίων, τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἐνοριτῶν. Ἰδίως, ὅμως, τὸν ἠγάπησαν τὰ μικρὰ παιδία, διότι τόσον καλά, μὲ τόσην τάξιν ἐμοίραζε πρὸς αὐτὰ τὰ κόλλυβα ὁ «Ὁλλαντέζος», ὥστε ἔπαιρναν ὅλα μὲ ἡσυχίαν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐσέβοντο τηροῦντα σιωπὴν ἀπόλυτον ἐν τῷ ναῷ. Καὶ τὸν ἔβλεπες ἐκεῖ τὸν μπαρμπα-Κώσταν μὲ τὸ ὁλλανδικὸν κασκέτο του ἐν μέσῳ τῶν παιδίων ὡς ἀπόμαχον πλοίαρχον διατάσσοντα ἐν τάξει τὰ πάντα. Καὶ μήπως δὲν ἦτο ἀπόμαχος πλοίαρχος; Καὶ μήπως δὲν «ἤπιε τὴν θάλασσαν μὲ τὴν κουτάλαν», ὡς λέγουν; Τί τάχα νὰ ταξιδεύῃ τις εἰς τοὺς φοβεροὺς ὠκεανοὺς ἢ εἰς τὰ κοιμώμενα παράλια τοῦ Μαλιακοῦ; Τί τάχα νὰ ναυαγήσῃ τις εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἢ εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἀκτὴν τοῦ Παγασητικοῦ; Τὸ ναυάγιον εἶναι πάντοτε ναυάγιον καὶ ὁ ἄνθρωπος πνίγεται ὁμοίως εἴτε εἰς τὸ πέλαγος εἴτε εἰς τὸν λιμένα. Καὶ εἰς μίαν χούφτα νερὸ ἀκόμη.

Ὁ μπαρμπα-Κώστας κατέστη ειδικός, ὅμως, εἰς μίαν ὑπηρεσίαν σπουδαίαν τῆς ἐκκλησίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγαπᾶτο ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν πολίχνην. Ὑπεκρίνετο θαυμάσια τὸν Ἅδην τὸ Μέγα Σάββατον κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου.

Εἶναι συνήθεια ἀρχαιοτάτη εἰς τὴν νῆσον, ἀφοῦ ὁ Ἐπιτάφιος ἐν λιτανείᾳ περιέλθῃ ἐν ὡραίῳ πανοράματι τὴν ἐνορίαν ὅλην, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ κλείωνται αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἡ εἰς αὐτὸν εἴσοδος τοῦ Ἐπιταφίου. Παρίσταται κατὰ τρόπον παράδοξον ἡ σκηνὴ τῆς εἰς Ἅδου καταβάσεως τοῦ Σωτῆρος, ὡς φέρεται τοῦτο ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει. Τότε ὁ πρῶτος τῶν ἐφημερίων προσεγγίζων εἰς τὰς πύλας κελεύει ἐπιτακτικῶς κρούων αὐτὰς καὶ κράζων: «Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης!».

Ὁ δὲ ἔσωθεν τῶν κεκλεισμένων πυλῶν παρὰ τὰ κλεῖθρα ὑποκρινόμενος τὸν Ἅδην ἐρωτᾷ αὐθαδῶς: «Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;».

Εἰς ταύτην λοιπὸν τὴν παράστασιν κατέστη ειδικώτατος ὁ μπαρμπα-Κώστας. Ὑπεκρίνετο τόσον ἐπιτυχῶς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντάρτου Ἅδου, τοῦ μὴ θέλοντος νὰ ἀναγνωρίσῃ Δεσπότην καὶ Κύριον ἀνώτερόν του, ὥστε τρόμος κατελάμβανε τὸ πλῆθος, ὅτε ἤκουε τὰς τρομερὰς ἐκείνας ἐρωτήσεις του: «Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;».

Ἐτόνιζε τὰς λέξεις κατ' ἴδιόν τινα τρόπον πολὺ τρομακτικόν. Ἐκίνει τὴν κεφαλήν του ἔσωθεν, ἠγρίευε τοὺς ὀφθαλμούς του, αἱ τρίχες τῆς κόμης του ἀνεσουσουρώνοντο, καθὼς τὸν περιέγραφον ὅσοι ἔμενον ἔνδον νὰ τὸν θαυμάσουν κατὰ τὴν θαυμασίαν ὑπόκρισιν, ὅλον τὸ σῶμά του ἔτρεμε κι ἐν γένει ἐπαθαίνετο, ὡς νὰ ἦτο αὐτὸς ὁ Ἅδης ἀληθῶς μὲ τὴν σατανικὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου δύναμιν προαισθανόμενος προσεγγίζον τὸ τέλος του.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ Μέγα Σάββατον, τὴν αὐγήν, ὁ μπαρμπα-Κώστας ἦτο εἰς τὴν θέσιν του ὑπερήφανος διὰ τὸ πρόσωπον τὸ φοβερὸν ὁποὺ ἤθελεν ὑποκριθῇ. Καθήμενος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ κενοῦ πλὴν καταφωτίστου ναοῦ, ἀνέμενε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἔχων ὕφος ἐπίσημον κυριάρχου. Δὲν ἦτο πλέον ὁ πτωχὸς κανδηλανάπτης μὲ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κεφαλὴν κάτω. Ἵστατο ἀσκεπὴς ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου κατωφλίου, ὡς εἰ ἔλεγεν : «Ἐγώ ! δὲν δέχομαι κανένα μέσα, οὔτε τὸν Βασιλέα ».

Ἰδού! ἀκούονται μακρόθεν ψαλμῳδίαι γλυκύταται καὶ τρυφεραὶ ὡς κλαυθμοί, ὡς θρῆνοι : « Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!... ». Ψάλλουσι τὸ πομπικὸν ᾆσμα : « Τὸν ἥλιον κρύψαντα », τὸ ἐξόδιον μέρος, τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον συγκινεῖ καὶ τὰ ἄψυχα : « Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον !... ».

Ὁ Ἰωσὴφ παρακαλεῖ τὸν Πιλᾶτον, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ νὰ θάψῃ « τὸν ξένον Ἰησοῦν καὶ ὠνειδισμένον...». Ψάλλουσιν οἱ μελίφθογγοι ψάλται ἀκολουθοῦντες τὴν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου καὶ ὑπηχεῖ ὁ λαὸς ὡς δι' ἑνὸς στόματος :

« Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...».

Ὦ πατρίς μου μικρά, πόσον μεγάλη εἶσαι ἐν τῇ θρησκείᾳ σου ! Ἡ μελῳδία γλυκυτάτη ὁλονὲν προσεγγίζει. Ὄπισθεν οἰκιῶν νεφέλαι φωτειναὶ ἀπὸ τῶν καιομένων λαμπάδων ἀναβαίνουσι πρὸς τὸ στερέωμα. Ἡ εὐωδία τῶν θυμιαμάτων, τὰ ὁποῖα καίονται κατὰ τὴν δίοδον τοῦ Ἐπιταφίου ἀπὸ τὰς οἰκίας ὅλας, φθάνει ἀπὸ μακρὰν ὡς ἄρωμα αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἀνέκφραστον :

« Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον!...».

Πρέπει νὰ ἴδῆτε τὴν λιτανείαν τοῦ Ἐπιταφίου κατὰ τὴν αὐγήν, ὅτε δὲν εἶναι οὔτε ἡμέρα οὔτε νύξ, ἢ μᾶλλον μὲ ὀλίγην ἡμέραν καὶ πολλὴν νύκτα, μὲ ὀλίγον φῶς καὶ μὲ πολλὰ ἄστρα, καμιὰ φορὰ μὲ σελήνην λειψίφωτον, ὅτε τὸ θέαμα γίνεται ὑπερκατανυκτικόν, μὲ ὀλίγας ἀηδόνας καὶ πολλὰ πρωινὰ πουλιῶν χαιρετίσματα, μὲ ὀλίγον εὐωδιάζοντα ἄρωμα πρωινὸν ἀέρα καὶ μὲ πολὺ θυμίαμα καὶ κάτω τὸ κύμα μελανόφαιον, ἐφ' οὗ ν' ἀντανακλῶνται τῶν ἱερῶν λαμπάδων αἱ χρυσαῖ λάμψεις !

Ἰδού ! Ἡ ἱερὰ λιτανεία προσεγγίζει ἤδη εἰς τὸν ναόν. Προηγοῦνται τὰ ἑξαπτέρυγα καὶ ὁ μέγας ξύλινος Ἅγιος Σταυρός. Εἶτα ὁ κλῆρος μὲ χρυσὰ βυζαντινὰ ἄμφια, θαῦμα ὑφαντικῆς καὶ ποικιλτικῆς ἐξαίσιον. Καὶ εἶτα τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον. Τί εὔμορφον λειτούργημα ! Ὡς νὰ ἦτο ἐζωγραφισμένον. Τετράγωνον ὀρθογώνιον ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν ἐρειδόμενον, ἐφ' οὗ ἐναποτίθεται ὁ Ἐπιτάφιος ραντισμένος διὰ φύλλων ρόδου, βιολέτας καὶ δενδρολιβάνου. Καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ διὰ τεσσάρων κιονίσκων ἐπιβαστάζεται ὁ θολίσκος αὐτοῦ ὡς θόλος ναΐσκου.

Βαστάζεται ὑπὸ τεσσάρων ναυτῶν μετὰ σεβασμοῦ καὶ κατανύξεως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ περιστοιχίζεται παρ' ἄλλων ναυτῶν, ἑτοίμων ἐκεῖ πλησίον ν' ἁρπάσωσιν εἶτα τὰς λαμπάδας του, φυλακτήρια ἐν ταῖς τρικυμίαις. Καὶ ἐνῷ βαδίζουν οἱ βαστάζοντες, σείεται τὸ Κουβούκλιον καὶ τὰ λοιπὰ χρυσὰ καὶ ἄνθινα στολίσματα. "Οπισθεν ἀκολουθεῖ ἐν μακρᾷ γραμμῇ τὸ πλῆθος λαμπαδηφόρον ἀποτελοῦν ἐν εὐλαβείᾳ καὶ κατανύξει ἕνα φωτεινὸν ὡραῖον ρεῦμα μ' ἐλαφρῶς παίζοντα τὰ κύματά του.

Ποσάκις δακρύων ἐξ ἀγνώστου χαρᾶς ἔμεινα κρυφὰ εἰς τὴν γωνίαν ἐκεῖ κάτω ἀκίνητος, ὡς ὁ φιλάργυρος ὁ φοβούμενος μὴ κλέψωσι τὸν θησαυρόν του, ἔμεινα νὰ βλέπω κρυφὰ - κρυφὰ τὴν τρυφερὰν αὐτὴν τοῦ 'Επιταφίου πομπὴν κατερχομένην ἀπὸ τὸν ἀνήφορον, εἰσπνέων βαθέως ἐν ἄσθματι, ὡς ἐντὸς κήπου ἀνθέων, ὡς νὰ ἤθελον νὰ ροφήσω διὰ μιᾶς ὅλην ἐκείνην τὴν μαρμαρυγήν, ὡς νὰ ἤθελον νὰ χορτάσω ὅλην ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον μαγείαν!

"Ηδη ὁ μπαρμπα-Κώστας ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ ναοῦ. Ἡ λιτανεία ἔστη πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ πλατείᾳ. Καὶ ὁ 'Επιτάφιος ἔστη ὡσαύτως, πλὴν κρατεῖται ὑψηλὰ πολὺ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐπιτηδείως, μὴ γίνῃ προπετὴς διαρπαγὴ τῶν λαμπάδων ἀκαίρως. 'Οπίσω δὲ εἰς δύο γραμμὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν μὲ τὰς λαμπάδας ἀναμμένας ἵστανται ἐν σιγῇ οἱ ἄνδρες χωριστὰ καὶ χωριστὰ αἱ γυναῖκες. Τὸ ᾆσμα ἔπαυσεν.

'Ο γέρων Οἰκονόμος τότε ἀργὰ - ἀργὰ πλὴν μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς — τοὺς εἶχε ζωηρεύσει ὅλους τόσα χρόνια ὁ ζωηρὸς τρόπος τοῦ μπαρμπα-Κώστα — κελεύει :

— «"Αρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης !».

Καὶ πάραυτα ἀκούεται ἔσωθεν φωνὴ τραχεῖα καὶ ἠχηρά, ὡς ὅταν φωνάζουν διὰ τῆς κογχύλης οἱ ἁλιεῖς, αὐθάδης φωνή :

— « Τίς ἐστιν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης ; ».

Τόσον δὲ ζωηρά, ὥστε ποτὲ δὲν τὸ ἐνεθυμοῦντο οἱ ἄνθρωποι. Τινὲς μάλιστα ἐψιθύρισαν δειλά :

—"Εχει ὄρεξιν ἐφέτος ὁ 'Ολλαντέζος.

Τότε τινές, ἰδίως ἐκ τῶν ναυτῶν, ἐκπλαγέντες ἀπὸ τὴν προπετῆ πρόκλησιν ἤρχισαν νὰ ἑτοιμάζουν τὰς χονδρὰς ἐξ ἐλαίας ράβδους των, νομίσαντες ὅτι θ' ἀρχίσῃ ἀληθὴς πάλη πρὸς ἐκβίασιν τῆς εἰσόδου. Καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν τρίτην φορὰν ἐμπνευσθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἀγαθοῦ κανδηλανάπτου ἐκραύγαζεν ἐπιτακτικώτερον τὸ «"Αρατε...», ὡς νὰ ἤθελε νὰ κατανικήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τοῦ ζωηροῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀδάρχου, καὶ συγχρόνως ὤθησε μετὰ δυνάμεως ἀσυνήθους τὰς πύλας διὰ χειρῶν καὶ ποδῶν ἐπιδοκιμάζοντος τοῦ πλήθους. Καὶ πάραυτα ἀνεῴχθησαν πέρα - πέρα μετὰ πατάγου φοβεροῦ αἱ πύλαι καὶ κρότου μὴ ἀκουσθέντος ἄλλοτε. Καὶ ἔλαμψαν, ἰδού, οἱ ἀναμμένοι τοῦ ναοῦ πολυέλαιοι. Ὁ δὲ ἱερεὺς ψάλλων τὸ «Ὁ Μονογενὴς Υἱός...» ἡτοιμάζετο νὰ εἰσέλθῃ, ὅτε ἐξαίφνης καὶ συγχρόνως κραυγαὶ ἠκούσθησαν, κραυγαὶ ὡς ἀπὸ δυστυχήματος ἀνελπίστου.

Ὁ μπαρμπα - Κώστας, ἀφιερωθεὶς ἐν τῇ προσφιλεῖ του ἀπομιμήσει, ἐλησμόνησε μετὰ τὴν τρίτην ἐρώτησιν νὰ παραμερίσῃ εἰς τὰ πλάγια, καὶ τὰ φύλλα τῆς βαρείας πύλης βιαίως ἀνοιγέντα τὸν ἐκτύπησαν εἰς τὰς σιαγόνας, διότι ὑπεκρίνετο ἐγγὺς τῆς ὀπῆς τῆς κλειδός, καὶ τὸν ἔρριψαν κάτω εἰς τὰς πλάκας βροντήσαντα ὡς κορμὸν δρυὸς καταπεσούσης ὑπὸ καταιγίδος. Εὐτυχῶς τὸ πάθημα δὲν ἦτο σοβαρώτερον. Ὁ μπαρμπα - Κώστας ἦτο γερὸ κόκαλο, πέντε φορὰς θαλασσοπνιγμένος. Ἡ ἱερὰ τελετὴ ἐξηκολούθησεν ἐν τάξει καὶ ἔληξεν ὡσαύτως ἐν τάξει. Καὶ αὐτὴ ἡ διαρπαγὴ τῶν λαμπάδων ἐγένετο ὑπὸ τῶν ναυτῶν ἐν « τακτικῇ ἀταξίᾳ ». Πλὴν τοὺς νησιώτας κατελύπησε τὸ ἀπρόοπτον πάθημα τοῦ μπαρμπα - Κώστα, ὅστις ἀφοῦ ἔτυχεν ἐκεῖ τῶν πρώτων περιποιήσεων καὶ κατόπιν ἐν τῷ οἰκίσκῳ του, ὑπομείνας ἀφορήτους τῷ ὄντι πόνους καὶ τυχὼν συντονωτάτης ἰατρικῆς περιθάλψεως ἐκ μέρους τῶν ἐπιτρόπων, ὅμως, ἔκειτο τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως πονῶν ἀκόμη καὶ ἄνευ ὀδόντων πλέον. Ἐν τῇ καταπτώσει ἔχασε καὶ τὰς δύο σειρὰς τῶν ὀδόντων του. Καὶ ἐλυπεῖτο πλέον ὁ πτωχὸς καὶ ἐπόνει ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν ὀδόντων, ὅσον διότι δὲν θὰ ὑπεκρίνετο πλέον τὸν Ἅδην, διότι ἡ ἔλλειψις τῶν ὀδόντων θὰ ἠλάττωνε κωμικῶς τὰς πρώτης δυνάμεως τραγικὰς ἐρωτήσεις του.

— Κι ἐδῶ ἐναυάηθα !

Ἔλεγε νωδῶς μετὰ ταῦτα παραπονούμενος διὰ τὴν τύχην του ὁ ἀγαθὸς μπαρμπα - Κώστας ὁ Ὁλλαντέζος, ἁπλοῦς κανδηλανάπτης πλέον τοῦ ναοῦ, φέρων καταφανῆ τὰ διπλὰ σημεῖα τῶν διπλῶν ναυαγίων, τὸ ὁλλανδικόν του κασκέτο καὶ τὰς ἄνευ ὀδόντων σιαγόνας. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς καλύβης του πλέον ἐκατοικοῦσεν εἰς ἕνα πολὺ εὔμορφον κελλίον, ὁποὺ τοῦ ἔκτισαν οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τοῦ κηπαρίου τοῦ ναοῦ καὶ ὅπου διῆλθε τὰ γηρατεῖα του ἀγαπώμενος ἀπὸ ὅλους.

« Διηγήματα », 1925 *Ἀλ. Μωραϊτίδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΚΑΜΠΑΝΑ

Ὁ ἥλιος γέρνει στὸ βουνὸ
καὶ χάνεται καὶ σβήνει
κι ὀπίσω του τ' ὁλόχρυσο
τὸ πέρασμά του ἀφήνει...

Χτυπάει ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὰ πόδια,
ὁ ζευγολάτης στάθηκε
καὶ σαλαγάει τὰ βόδια.

Γυρίζει, ἀκούει τὸν ἀχὸ
τρεμουλιαστὰ ποὺ φτάνει,
στέκει.., κοιτάζει τὸ χωριὸ
καὶ τὸ σταυρό του κάνει.

«'Ανοιχτὰ μυστικὰ» — *'Αλ. Φωτιάδης*

ΤΟ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Τὸ χωρίον ὅλον εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν, μὴ ἔχον δυνάμεις διὰ νὰ ἀντισταθῇ, ἔκρινε φρόνιμον καὶ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς οἰκίας καὶ νὰ σπεύσῃ πρὸς τὸ σπήλαιον, τὸ ὁποῖον πολλάκις ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία του, ἀπό τινων δὲ ἡμερῶν ἡ μόνη μετὰ τὸν Θεὸν ἐλπὶς καὶ καταφυγή του.

'Εκεῖθεν οὐδεὶς φόβος. Ζωοτροφίας εἶχον μετακομίσει ἤδη ἱκανάς, πέντε δὲ μόνον ἄνδρες ἤρκουν, ὅπως ὑπερασπίσουν ἐν ἀνάγκῃ τὴν μικρὰν καὶ χαμηλὴν ὀπήν, ἡ ὁποία, κρυμμένη ἐντὸς τῶν βράχων, ἐχρησίμευεν ὡς ἡ μόνη εἴσοδος.

Ἑκατοντὰς ἀνθρώπων εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸν δρόμον. Προηγοῦντο αἱ μητέρες φέρουσαι τὰ βρέφη των, γραῖαι κρατοῦσαι μικρὰ δέματα ἐνδυμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης. 'Ηκολούθουν δὲ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ παῖδες ἐγείροντες ὀγκώδη φορτία ἐφαπλωμάτων ἢ ἄλλων πολυτίμων διὰ τὴν περίστασιν εἰδῶν. Ὁ φόβος, ὅμως, συνήνωνεν ὅλους εἰς ἕνα ὅμιλον πυκνόν. Ἂν ἐκ τῆς καμπῆς τῆς ὁδοῦ παρουσιάζοντο ἐχθροί, ἀλλοίμονον...

Τὸ σπήλαιον ἀπεῖχε τοῦ χωρίου ἓν τέταρτον περίπου· ἀλλ' ἓν τέταρτον ἐπίσης ἀπεῖχον τοῦ χωρίου οἱ ἐχθροί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πότε καὶ πότε, ἐνῷ τὰ σώματα ἐφέροντο ταχέως πρὸς τὰ ἐμπρός, αἱ κεφαλαὶ ἐστρέφοντο πρὸς στιγμὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐπόθουν οἱ ὀφθαλμοὶ νὰ ἴδουν ἅπαξ ἔτι, νὰ ἀποχαιρετίσουν διὰ παντὸς ἴσως τοὺς ἐγκαταλειπομένους προσφιλεῖς οἴκους. Ποῖος ἐγνώριζεν, ἂν θὰ τοὺς ἐπανέβλεπον πλέον. Καὶ ἄλλοτε μόνον ἐρείπια πυρίκαυστα ἐπανεῦρον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυον εἰς τὴν θέαν ἐκείνην τὴν θλιβερὰν καὶ τὰ χείλη ἡμιανοίγοντο, ἵνα προφέρουν ἀκαταλήπτους συλλαβάς.

Εἶχον διανύσει ἤδη τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς ὁδοῦ. Δὲν ἀπεῖχον ἢ ἑκατοντάδας τινὰς βημάτων ἀπὸ τὸ καταφύγιον. Ἤδη θὰ παρέκαμπτον τὸν λόφον, ὁ ὁποῖος θὰ ἀπέκρυπτεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν θέαν τοῦ χωρίου. Καὶ ἐστρέφοντο διὰ νὰ περιβάλλουν αὐτὸ μὲ τὰ τρυφερώτατα ἀποχαιρετιστήρια βλέμματα.

—Ἄχ, τί ἔπαθα ! ἠκούσθη μία ἀνδρικὴ φωνή.

Ὅλοι ἐστράφησαν. Ὡμίλει ὁ Μανόλης, ὑψηλόσωμος καὶ λεπτοκαμωμένος νέος, ἓν ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ χωρίου.

Αὐτοστιγμεὶ μία τῶν προπορευομένων γυναικῶν ὥρμησε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησεν ἀνήσυχος :

— Τί ἔπαθες, γιέ μου ;

— Μάνα, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν τρέμουσαν, μάνα, ξέχασα τὸ 'κόνισμα τῆς Παναγιᾶς.

Ἡ γυνὴ ἐταράχθη, τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὠχρίασε.

— Καὶ τώρα ; εἶπεν ὁ Μανόλης ἀτενίζων αὐτὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Τώρα θὰ γυρίσω νὰ τὸ φέρω !

Ἡ μήτηρ ὠχρίασε περισσότερον. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ ἐχθροὶ θὰ ἦσαν τόσον πλησίον τοῦ χωρίου, ὥστε αἱ σφαῖραί των δὲν θὰ ἐλυποῦντο τὸν υἱόν της.

— Γιέ μου, μή, γιέ μου, κατώρθωσε ν' ἀρθρώσῃ ἱκετεύουσα αὐτὸν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

— Θὰ γυρίσω, μάνα.

— Μή, γιέ μου, μή ! ἐπανέλαβε κλονιζομένη ἐπὶ τῶν ποδῶν της ἡ δυστυχὴς γυνή.

— Μανόλη, εἶπε παρεμβαίνων ἕνας γέρων, ὅ,τι ἔγινε ἔγινε. Πᾶμε, θὰ σκοτώσῃς τὴ μάνα σου, ἂν γυρίσῃς.

Ὁ Μανόλης ἀπεσπάσθη ἤρεμα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πρεσβύτου καὶ μὲ ἐπιβάλλουσαν καὶ συγκινητικὴν φωνὴν εἶπεν :

—Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα μου, μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ ὡς ἠλεκτρισθεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του λόγους ὥρμησε τρέχων πρὸς τὸ χωρίον, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ στρέψῃ ἓν ἀκόμη βλέμμα πρὸς τὴν μητέρα του. Ἐφοβεῖτο, μήπως, ὅ,τι δὲν ἴσχυσε τοῦ πρεσβύτου ἡ ἀπειλή, θὰ τὸ κατώρθωνον οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοί της.

Ἡ μήτηρ ἀμίλητος παρηκολούθει διὰ τῶν ὀμμάτων της τὸν Μανόλην. Οὐδὲ λέξιν προέφερε πλέον. Ὅλαι αἱ αἰσθήσεις συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ὅρασιν. Ὁ ὅμιλος τῶν φυγάδων κατ' ἀνάγκην ἐστάθη. Ἡ μήτηρ θ' ἀνέμενε τὸν υἱόν της. Οἱ λοιποὶ θ' ἀνέμενον τὴν μητέρα καὶ τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ μόνος ἂν ἦτο ὁ Μανόλης, θὰ τὸν ἀνέμενον, καίτοι δὲν ἦτο ὅλως ἀκίνδυνος ἡ στάσις.

Ἤδη ταχὺς ὡς χελιδὼν ὁ Μανόλης, διασκελίζων φράκτας, ὑπερπηδῶν λίθους, ἵνα συντάμῃ τὴν ἀπόστασιν, ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου του, τοὺς πρώτους τοῦ χωρίου οἰκίσκους.

Ὀλίγον ἔτι καὶ θὰ τὸν ἔχανον ἀπὸ τὰ βλέμματά των κρυπτόμενον ὄπισθεν αὐτῶν.

Ἡ στιγμὴ ἦτο κρίσιμος δι' ὅλους. Φοβερὰ διὰ τὴν μητέρα. Εἴκοσι, δέκα, πέντε πηδήματα ἀκόμη καὶ δὲν θὰ τὸν βλέπῃ πλέον... Θὰ τὸν χάσῃ διὰ παντός...

Τὰ δάκρυα ἐγέμισαν καὶ πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς της. Δὲν τὸν ἔβλεπε πλέον.

— Μανόλη μου ! ἔκραξεν ὀλοφυρομένη.

Οἱ ἐχθροὶ εἶχον εἰσέλθει ἤδη εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐξήταζον τὰς πρώτας αὐτοῦ οἰκίας μὲ ὕβρεις καὶ βλασφημίας. Ἤλπιζον ὅτι θὰ εὕρισκον εἰς αὐτὸ καλὴν λείαν, ἀλλ' ἤδη ἔβλεπον ὅτι οὐδὲν σχεδὸν τοὺς εἶχον ἀφήσει οἱ Χριστιανοί.

Ὁ Μανόλης δὲν τοὺς ἔβλεπεν ἀκόμη. Ἤκουσε τὰς φωνάς των, ἀλλὰ δὲν ἐδειλίασε.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἰκίσκον, κατεβίβασεν ἀπὸ ἕνα καπνισμένον κοίλωμα τοῦ τοίχου τὸ εἰκόνισμα καὶ τὸ κατεφίλησεν εὐλαβῶς.

«Ἡ μάνα μου εἶναι μάνα, μὰ ἡ Παναγία εἶναι Παναγία ». Αὐτὰ δὲν εἶχεν εἰπῆ ; Καὶ θὰ ἄφηνε λοιπὸν τὴν Παναγίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων ; Αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ μάνα του δὲν τοῦ εἶπε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των : « Μανόλη, τὰ μάτια σου τέσσερα, μὴν ξεχάσῃς τὸ εἰκόνισμα ! »;

Μετὰ τὴν ἀστραπιαίαν ταύτην σκέψιν ὁ Μανόλης ἠσπάσθη καὶ πάλιν τὸ εἰκόνισμα. Ἤδη παρεκάλει τὴν Παναγίαν νὰ τὸν σώσῃ. Οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λόγοι τοῦ πρεσβύτου : « Θὰ σκοτώσῃς τὴ μάνα σου », ἐπανῆλθον εἰς τὴν μνήμην του. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔβαζε τὸ χέρι της ἡ Παναγία ;

Στιγμαὶ μόλις παρῆλθον, ἀφ᾽ ὅτου ἡ μήτηρ τοῦ Μανόλη ἐκραγεῖσα εἰς ὀλοφυρμὸν ἔκραξε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ της. Στιγμαὶ μόλις, ἀλλὰ χρόνος ἀτελεύτητος διὰ τὴν μὴ βλέπουσαν πλέον αὐτὸν μητέρα. Ἤκουε μόνη αὐτὴ τοὺς πυροβολισμοὺς χωρὶς νὰ τοὺς ἀκούουν οἱ ἄλλοι. Ἔβλεπε μαχαίρας ν᾽ ἀστράπτουν, πληγὰς νὰ καταφέρωνται, αἵματα...χωρὶς νὰ βλέπουν οἱ ἄλλοι... Αἴφνης χαρμόσυνοι κραυγαὶ ἀντήχησαν πανταχόθεν. Ὁ Μανόλης ἐφάνη δρομαίως παρακάμπτων τὸν τελευταῖον τοῦ χωρίου οἰκίσκον. Ἡ μήτηρ ἐσφόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ νὰ βλέπῃ εὐκρινέστερον.

— Γειά σου, Μανόλη ! ἐφώναζαν ὅλοι.

— Ἡ Παναγία μαζί του, ηὐχήθη μεγαλοφώνως ἡ μήτηρ.

Καὶ ὁ Μανόλης ἔτρεχεν, ἤρχετο.

Ἀλλ᾽ ἰδοὺ κάτι φοβερόν, φρίκη δι᾽ ὅλους, κεραυνὸς διὰ τὴν μητέρα : δρομαῖοι παρουσιάζονται καταδιώκοντες αὐτὸν πέντε, δέκα, ἑκατὸν ἐχθροί.

Τὰ ὅπλα των ὅλα στρέφονται κατ᾽ αὐτοῦ. Οἱ στίλβοντες σωλῆνες των γίνονται μάχαιραι εἰς τὴν καρδίαν τῆς μητρός.

— Ἐχάθηκε ! κράζει ἡ δυστυχής.

— Παναγία μου !...

Τὰ ὅπλα ἐκπυρσοκροτοῦν. Αἱ σφαῖραι τὸν περικυκλώνουν. Ὁ Μανόλης ὑπερπηδᾷ τὸν φράκτην, τὰ ξηρόκλαδα κινοῦνται, τὰ λιθάρια ἀναπηδοῦν. Ἀλλ᾽ ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Οἱ ἐχθροὶ πληθύνονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, νέοι σωλῆνες ὅπλων ἀναφαίνονται, νέαι σφαῖραι ἐξακοντίζονται, βοή, ἀλαλαγμὸς ἀντηχοῦν. Ἀλλ᾽ ὁ Μανόλης δὲν πίπτει, τρέχει, ἔρχεται. Ἦλθε.

Τὸ εἰκόνισμα ἐσώθη ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσε τὸν Μανόλην ἀπὸ τὰς σφαῖράς των. Ἦτο ἁπλοῦν συνηθισμένον εἰκόνισμα. Ἔκτοτε, ὅμως, ἔγινε θαυματουργόν, διότι ἡ Παναγία ἀπέναντι τοιαύτης αὐταπαρνήσεως δὲν ἀπηξίωσε νὰ περιβάλῃ αὐτὸ διὰ τῆς Ἁγίας Της χάριτος.

« Οἱ Κρῆτες μου », 1896 *Ἰω. Δαμβέργης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Στὴν ἔρημή σου ἔρχομαι καὶ πάλιν ἐκκλησία,
ἀγαπημένη Παναγιά, χλωμή μου Παναγία!
Ἦρθα τὸν πόνο νὰ σοῦ πῶ πού ἔχω στὴν καρδιά μου.
Δὲν ἔχω ἄλλον ἀπὸ σέ, τὸ ξεύρεις, Δέσποινά μου.
Μάνα τοῦ κόσμου! πρόφθασε· ἡ Χάρις Σου ἂς μὲ ράνη,
μ' ἀρρώστησε ἡ Μαρία μου, φοβοῦμαι μὴν πεθάνη.
Βασίλισσα τῶν οὐρανῶν, λευκὴ τοῦ κόσμου σκέπη,
μονάχα τώρα ἡ χρυσὴ εἰκόνα Σου μὲ βλέπει.
Ὄχι, δὲν ἦρθε σήμερα, σὰν ἄλλοτε μ' ἐμένα
ν' ἀνάψη τὰ κανδήλια Σου, καὶ κρέμονται σβησμένα.
Ποιός θὰ σοῦ φέρη, Δέσποινα, στὴν ἐρημιὰ λιβάνι,
ἂν ἴσως ἡ Μαρία μου, ἂν ἴσως ἀποθάνη;
Ὄχι, δὲν πῆγα σὲ γιατρούς, γλυκιά μου Παναγία,
ἦρθα σὲ Σένα νὰ τὸ πῶ νὰ γιάνης τὴ Μαρία.
Ἄχ! σ' ἐξορκίζω στὴ ματιὰ τοῦ τέκνου Σου τὴν πρώτη,
στὸ πρῶτο του χαμόγελο, στὴ σκεπτική του νιότη.
Σ' ὁρκίζω στὸ βαρὺ σταυρό, στ' ἀκάνθινο στεφάνι,
νὰ γιάνης τὴ Μαρία μου, γιατὶ θὰ μοῦ πεθάνη.
Ἄχ! κάμε μού τηνε καλά, καλή μου Παναγία,
λαμπάδα στὴν εἰκόνα Σου ν' ἀνάψω τὴν ἁγία.
Μεγάλη σὰν τὸ σῶμα της, λευκὴ σὰν τὴν ψυχή της,
ἐμπρός Σου ν' ἀκτινοβολῆ καθὼς οἱ ὀφθαλμοί της.
Ἄχ! κάμε μού τηνε καλά, ἡ Χάρη Σου ἂς τὴ γιάνη,
δὲν θέλω ἡ Μαρία μου, δὲν θέλω νὰ πεθάνη!
Ναί! ἂν Σοῦ ἔφερα ποτὲ λουλούδια μυρωμένα,
ἂν ἔχω τὴν εἰκόνα Σου κι ἐγὼ λιβανισμένα,
ἂν τοῦ παιδιοῦ Σου ἔκλαψα τὰ πάθη, Παναγία,
— κι ἔχετε ἕνα ὄνομα μαζὶ μὲ τὴ Μαρία —
δῶσ' μου, ἄχ! δῶσ' μου τῆς ζωῆς τὸ δροσερὸ βοτάνι
νὰ δώσω τῆς Μαρίας μου μὴν τύχη καὶ πεθάνη!

Ἀχ. Παράσχος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΥΧΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ

Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
λυγοῦν τὰ πόδια
καὶ προσκυνοῦν γονατιστὰ τὴ φάτνη τους
τ' ἄδολα βόδια.

Κι ὁ ζευγολάτης ξάγρυπνος θωρώντας τα
σταυροκοπιέται,
καὶ λέει μὲ πίστη ἀπ' τῆς ψυχῆς τ' ἀπόβαθα
Χριστὸς γεννιέται.

Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
κάποιοι ποιμένες
ξυπνοῦν ἀπὸ φωνὲς ὕμνων μεσούρανες
στὴ γῆ σταλμένες.

Κι ἀκούοντας τὰ «ὡσαννὰ» ἀπ' ἀγγέλων στόματα
στὸ σκόρπιο ἀέρα,
τὰ διαλαλοῦν σὲ χειμαδιὰ λιοφώτιστα
μὲ τὴ φλογέρα.

Τὴν ἅγια νύχτα τὴ Χριστουγεννιάτικη
—ποιός δὲν τὸ ξέρει;—
τῶν Μάγων κάθε χρόνο τὰ μεσάνυχτα
λάμπει τὸ ἀστέρι.

Κι ὅποιος τὸ βρῆ μὲς στ' ἄλλα ἀστέρια ἀνάμεσα
καὶ δὲν τὸ χάση
σὲ μιὰ ἄλλη Βηθλεὲμ ἀκολουθώντας το
μπορεῖ νὰ φτάση.

«Φευγάτα Χελιδόνια» 1935, *Γ. Δροσίνης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ξημέρωσαν Χριστούγεννα ! Οἱ ἐκκλησιὲς σημαίνουν,
κουνιοῦνται τὰ καμπαναριά, καὶ οἱ φωνὲς ποὺ βγαίνουν
ἀπ' τὸ βαθὺ καὶ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα,
μοιάζουν χερουβικοὺς ψαλμούς, σὰν ἀπ' τὸ οὐράνιο δῶμα

Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν ἀγγέλοι,
καὶ κάθε ἀχτίδα ἀπὸ ψηλά, ποὺ κάθε ἀστέρι στέλλει,
μοιάζει ἀγγελικὴ ματιά. Θρησκεία ! γλυκιὰ μάνα,
τί ὄμορφη δίνεις ἐσὺ λαλιὰ καὶ στὴν καμπάνα,

καὶ πόσο ἐκείνη ἡ λαλιὰ σαλεύει τὴν καρδιά μας !
Πόσες ἐκεῖνος ὁ Σταυρὸς ἀπ' τὰ καμπαναριά μας·
στὴν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσὲς ἀχτίδες
χύνει βαθιά μας, στὴν ψυχή, γλυκιὲς χρυσὲς ἐλπίδες!

Κι οἱ δυὸ ἐκεῖνες χαραυγές, ποὺ ἀγγέλοι κατεβαίνουν
μέσ' ἀπ' τὸν οὐρανὸ ψηλὰ κι ἔρχονται καὶ σημαίνουν
Χριστούγεννα κι Ἀνάσταση ὤ ! τί μυστήριο χύνουν !
τί χαραυγοῦλες εἶν' αὐτές, πόση ζωὴ μᾶς δίνουν !

Ξημέρωσαν Χριστούγενα ! Θύρες ὁλοῦθε ἀνοίγουν
κι ὁλοῦθε τώρα οἱ Χριστιανοὶ στὶς ἐκκλησιές μας σμίγουν !

«Ὁ καλόγηρος τῆς Κλεισούρας», 1939 — *Κ. Κρυστάλλης*

Ο ΑΙΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ

Ὁ Αἰνείας ἦτο εἷς τῶν σημαντικωτέρων ἡρώων οἱ ὁποῖοι μετὰ τοῦ Ἕκτορος γενναίως ὑπερήσπισαν τὴν Τρῳάδα κατὰ τὴν δεκαετῆ πολιορκίαν τῶν Ἑλλήνων. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλους τὴν Τρῳάδα οἱ Ἕλληνες, εὐσπλαγχνισθέντες τὴν δυστυχίαν τῶν νικηθέντων ἐκήρυξαν ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἓν τῶν πολυτιμοτέρων του καὶ ν' ἀναχωρήσῃ.

Ὁ Αἰνείας παραβλέψας πᾶν ἄλλο ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὸ ἄγαλμα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ἐφεστίου θεότητός του, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν βοηθόν, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ.

Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εὐχαριστηθέντες διὰ τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐσυγχώρησαν τότε εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ καὶ δεύτερον τῶν πολυτιμοτέρων ἀντικειμένων του. Ὁ δὲ Αἰνείας ἀγαπῶν μετὰ τὸν Θεὸν τὸν πατέρα του Ἀγχίσην, ὄντα ὑπέργηρων, ἀσθενῆ καὶ τυφλόν, ἔλαβεν ἀμέσως καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ ἐκίνησε παραβλέψας πάντα ἄλλον θησαυρόν. Τόσον δὲ ηὐχαριστήθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ταύτην τοῦ Αἰνείου, ὥστε τῷ ἀπέδωκαν ἀμέσως ὅλην τὴν πολύτιμόν του περιουσίαν, ἀποδείξαντες οὕτως ὅτι τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλοστόργους υἱοὺς καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί των τιμοῦν καὶ σέβονται.

Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων προγόνων μας οἱ Σπαρτιᾶται διεκρίνοντο διὰ τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ ἐν γένει διὰ τὸ πρὸς τοὺς γέροντας σέβας των καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν καὶ περισσότερον παντὸς ἄλλου λαοῦ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἡ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπη εἶναι ἡ πρώτη ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι δὲ καὶ τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς ἀγαθῆς, τῆς εὐαισθήτου καὶ ἐναρέτου καρδίας. Ὁ ἀγαπῶν τοὺς γονεῖς του δύναται ν' ἀγαπήσῃ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συμπολίτας του καὶ τὴν κοινὴν μητέρα, τὴν πατρίδα. Ἀλλ' ὁ μὴ αἰσθανόμενος εὐγνωμοσύνην, σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς γεννήσαντας καὶ ἀναθρέψαντας αὐτὸν γονεῖς πῶς εἶναι ποτὲ δυνατὸν ν' ἀγαπήσῃ ἄλλους, νὰ εὐγνωμονήσῃ πρὸς τοὺς εὐεργέτας, νὰ σεβασθῇ ἀνωτέρους καὶ ν' ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν πατρίδα;

« Γεροστάθης », 1858 — *Λ. Μελᾶς*

ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΟΛΓΟΘΑΝ

Ἦσουν βουνὸ καὶ ταπεινὸ καὶ στεῖρο
καὶ εἰς τὰ ἔρημα πλευρά σου γύρω
μόλις ἐφύτρωναν φτωχὰ χορτάρια.

Ἡ φρίκη στὴν κορφή σου τριγυρνοῦσε
καὶ πόδι καθαρὸ δὲν ἐπατοῦσε
τὰ αἱματοκυλισμένα σου λιθάρια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἦσουν σπαρμένο μὲ ληστῶν κρανία,
βογγοῦσε θάνατος καὶ ἁμαρτία
μὲς στὸν ἀφορισμένο σου ἀγέρα.

Μὰ φορτωμένος τὸ Σταυρὸ στὸν ὦμο
ὡσὰν ληστής, τὸν φοβερό σου δρόμο
ἀνέβηκεν ὁ Λυτρωτὴς μιὰ μέρα.

Καὶ τ' οὐρανοῦ ἐγέλασε τὸ δῶμα
ἐπάνω εἰς τὸ ἄχαρό σου χῶμα,
κι ἀπὸ τὴν ὥραν ἅγιασες ἐκείνη,

γιατὶ μὲ τοῦ Χριστοῦ μας τὸ μαρτύριο
τὸ πιὸ βαθὺ καὶ ὑψηλὸ μυστήριο
στὰ ὕψη σου, ὦ Γολγοθᾶ, ἐγίνη.

«Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα», 1896 — *Ἀρ. Προβελέγγιος*

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ

Τὴν Μεγάλην Πέμπτην πρωί, ἀφοῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἶχον μεταλάβει ὅλοι, ἡ καλὴ καὶ προκομμένη μήτηρ ἀνασκουμπώνεται καὶ ἀρχίζει νὰ βάφῃ ἐν τῇ χύτρᾳ τὰ αὐγά.

Ἔπειτα ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν θύραν ἀνὰ ζεύγη τὰ παιδιὰ τῆς πολίχνης μὲ τὸν ὑψηλὸν καλάμινον σταυρόν, στεφανωμένον μὲ ρόδα, δενδρολίβανον καὶ ποικιλόχροα ἀγριολούλουδα.

Ἔψαλλον δὲ τὸ ᾆσμα:

Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὸ ποὺ φαίνεται ἀπὸ πέρα,
ἐκεῖ σταυρῶσαν τὸ Χριστό, τῶν πάντων Βασιλέα.
. . . .
Σύρε, μητέρα μ', στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα,
κι ἐμένα νὰ μὲ καρτερῇς τὸ Σάββατο τὸ βράδυ,
ὅταν σημαίνουν οἱ ἐκκλησιὲς καὶ ψάλλουν οἱ παπάδες,
τότε καὶ σύ, μανούλα μου, νά 'χῃς χαρὲς μεγάλες.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ τί χαρὲς μεγάλες, τῷ ὄντι, τί χαρὲς δι' ὅλα τὰ παιδιά. Καὶ ἡ καλὴ ἡ μήτηρ ἔδιδε προθυμότατα ἀνὰ δύο κόκκινα αὐγὰ εἰς ὅλα τὰ παιδιά !

Μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ ἤρχιζε νὰ ζυμώνῃ καὶ νὰ πλάθῃ ἀρκετὲς κουλοῦρες μετ' αὐγῶν διὰ τὸν σύζυγον, διὰ τὴν πενθεράν της, διὰ τὸν ἑαυτόν της ὡς καὶ μικρὲς « κοκκῶνες » διὰ τὰ μικρὰ τέκνα της τὴν Μόρφω καὶ τὸν Εὐαγγελινὸν καὶ διὰ τὰ πτωχὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ μικρὸς Εὐαγγελινὸς μετὰ τὸ μοίρασμα ἔκλαιε λέγων ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη ἡ « κοκκώνα » του, ἡ μήτηρ τοῦ ἔδιδεν ἄλλην, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἡμέρωνε. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ἤθελε διὰ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ τότε ἡ μήτηρ τὸν ἐπαρηγόρει λέγουσα :

— Τὸ Σάββατο τὸ βράδυ θὰ 'ρθῆ ἡ κουρούνα « κρὰ κρά ! », νὰ φέρῃ τὸ τυρὶ καὶ τὸ κρέας « τσὶ τσί !», καὶ τότε νὰ ἰδῇς χαρές, σὰν ἀκούσῃς « κρὰ κρά ! », τὴν κουρούνα νὰ χτυπᾷ τὸ παραθύρι : « Πάρε, Βαγγελινέ, πάρε καὶ τὸ τσὶ τσὶ νὰ φᾶτε ».

Καὶ ὁ μικρὸς ἐψέλλιζε καὶ αὐτός. « Θὰ θῇ κουούνα νὰ φέῃ τὸ τσὶ τσὶ » καὶ ἑνώνων τὰς χεῖρας, δακτύλους μεταξὺ δακτύλων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς μητρός, ἐμιμεῖτο τὴν κίνησιν τῶν πτερῶν τῆς κουρούνας. Τὸ δὲ παιδίον τῆς γειτόνισσας ἑξαετές, ἄνιπτον, ρακένδυτον, καθισμένον εἰς μίαν γωνίαν μὲ τὴν « κοκκώναν » εἰς τὰ χέρια του, διεμαρτύρετο καὶ ἔλεγε :

— Ναί, θὰ 'ρθῆ ἡ κουρούνα, ἅμ δὲ θὰ 'ρθῆ !

Καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευήν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡ μήτηρ ὡδήγησε τὰ δύο παιδία εἰς τὴν ἐκκλησίαν. 'Εκεῖ ἔκαμαν τρεῖς γονυκλισίας πρὸ τοῦ Κουβουκλίου καὶ ἠσπάσθησαν εὐλαβῶς τὸν 'Επιτάφιον. Κατόπιν ἠσπάσθησαν τὸ ἀργυρόχρυσον Εὐαγγέλιον μὲ τ' ἀγγελούδια καὶ τὸν Σταυρὸν (τί χαρά, τί δόξα !) καὶ ἐπέρασαν τρεῖς φορὰς ὑπὸ τὸν ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ 'Επιτάφιον.

Μικρὸν δὲ μετὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἡ μήτηρ ἐξύπνησε τὸν Εὐαγγελινὸν καὶ τὴν Μόρφω, καὶ ἐνῷ ἐσήμαιναν διὰ μακρῶν οἱ κώδωνες, ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη τὸ « ὢ γλυκύ μου ἔαρ... » καὶ ἄλλα παθητικὰ ᾄσματα.

Ἔπειτα οἱ πιστοὶ ὅλοι μὲ ἀναμμένας λαμπάδας ἐξῆλθον εἰς τὸ ὕπαιθρον κάτω ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ἥτις ἔφθινεν, ἐνῷ ἡ αὐγὴ ἤρχισεν πλέον νὰ λάμπῃ ροδίνη καὶ ξανθή.

Προπέμπουν καὶ ἀκολουθοῦν ὅλοι τὸν 'Επιτάφιον μὲ σειρὰς ἀναμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένων κηρίων. Ἡ αὔρα ἐκίνει ἠρέμα τὰς φλόγας τῶν λαμπάδων, χωρὶς νὰ τὰς σβήνῃ, καὶ ἡ ἄνοιξις ἔστελνε τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώματά της εἰς τὸν Παθόντα καὶ Ταφέντα, ὡσὰν νὰ ψάλλῃ καὶ αὐτή:

— «Ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον!».

Τὰ δὲ παιδία προπορευόμενα τῆς πομπῆς ἔκραζον μεγαλοφώνως:

—« Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησον»! Καὶ ὁ Εὐαγγελινὸς ἐψέλλιζε μετὰ τῶν ἄλλων: « Κύϊε ἔησον! Κύϊε ἔησον!».

Καὶ ὕστερον, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὁ Εὐαγγελινὸς ἐξύπνησεν ἀπὸ τὰ βελάσματα τοῦ ἀρνίου, τὸ ὁποῖον ἡτοιμάζετο νὰ σφάξῃ διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ καπετὰν Κομνιανοῦ ὁ γείτονας Νικόλαος, ὁ σύζυγος τῆς Μηλιᾶς.

Ὁ Εὐαγγελινὸς καὶ ἡ Μόρφω ἐξῆλθον εἰς τὸ προαύλιον. Τί ὡραῖον! τί ἤρεμον! τί λευκόμαλλον ποὺ ἦτο τὸ ἀρνί! Καὶ πῶς ἐβέλαζε « μπὲ μπὲ » τὸ καημένο.

Τὴν ἑσπέραν ἔφερεν ὁ πατὴρ τὰς πασχαλινὰς λαμπάδας, ὡραίας, λεπτάς, περιτέχνους. Τί χαρά, τί θρίαμβος! Φαντασθῆτε ὡραίας μικρὰς λαμπάδας μὲ ἄνθη τεχνητά, μὲ χρυσόχαρτα.

Ὁ Εὐαγγελινὸς ἤθελε νὰ πάρῃ τὴν τῆς ἀδελφῆς του, λέγων ὅτι ἐκείνη εἶναι μεγαλυτέρα. Ἡ μήτηρ του τὴν ἔδωκεν, ἀλλ' ὁ μικρὸς τὴν ἔσπασεν, ἐκεῖ ποὺ ἔπαιζε μὲ αὐτήν, ἔσπασε καὶ τὴν ἰδικήν του καὶ ὕστερον ἔβαλε τὰ κλάματα. Ὁ πατὴρ ἠγόρασεν ἄλλην, ἀφοῦ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θὰ τὴν πιάσῃ εἰς τὴν χεῖρα ἕως τὰ μεσάνυχτα, ὅταν θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν.

Ὁ μικρὸς ἀπεκοιμήθη κλαίων καὶ χαίρων.

Μετὰ τὰ μεσάνυχτα ἔγινεν ἡ Ἀνάστασις. Ἤστραψεν ὁ ναὸς ὅλος, ἤστραψε καὶ ἡ πλατεῖα ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κηρίων. Τὰ παιδία ἤρχισαν νὰ καίουν μετὰ κρότου σπίρτα καὶ μικρὰ πυροκρόταλα ἔξω εἰς τὸν πρόναον.

Ἄλλα μικρὰ παιδιά, ἀγοράκια καὶ παιδίσκαι τετραετεῖς, μὲ τὰς κομψὰς ποικίλας λαμπάδας ἐτάχθησαν ἀνὰ τὸν χορόν, περὶ τὰ δύο ἀναλόγια καὶ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβῶσι, νὰ παίζωσι καὶ νὰ τσουγκρίζωσι τ' αὐγά των.

Μία παιδίσκη καὶ ἓν ἀγόρι πέντε ἐτῶν ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τοῦ τίνος ἡ λαμπάδα ἦτο εὐμορφοτέρα.

—Ὄχι, ἡ δική μου ἡ λαμπάδα εἶναι καλύτερη.

—Ὄχι, ἡ δική μου.

—Ἐμένα ὁ πατέρας μ' τὴν ἐδιάλεξε καὶ εἶναι πιὸ καλή.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

—Ἐμένα ἡ μάνα μ' τὴν ἐστόλισε μοναχή της.
— Καὶ ξέρει νὰ κάνῃ λαμπάδες ἡ μάνα σ';
—Ὄχι, δὲν ξέρει; Σὰν τὴ δική σ'.
— Τέτοια παλιολαμπάδα!

Καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ φιλονικία των, ἕως ὅτου ἔσπασαν τὰς λαμπάδας των καὶ κατέληξαν εἰς κλάματα.

Τὸ ἀπόγευμα πάλιν, ἀφοῦ ἐψάλη ἡ δευτέρα Ἀνάστασις καὶ ἔγινεν ἡ Ἀγάπη, ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὴν πλατεῖαν.

Ὕστερον ἡ μήτηρ ἔστρωσε τὴν τράπεζαν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ παρέθεσε τὰ αὐγὰ τὰ κόκκινα, τὸ τυρὶ ποὺ εἶχε φέρει ἡ κουρούνα, καὶ τὸ ἀρνὶ ψημένον. Τὰ παιδιὰ ἐστάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισαν νὰ τσουγκρίζουν τ' αὐγά των.

Τί χαρά, τί ἀγαλλίασις!

« Πασχαλινὰ Διηγήματα », 1912 — *Ἀλ. Παπαδιαμάντης*

ΕΞΟΧΙΚΗ ΛΑΜΠΡΗ

Καλὰ τὸ ἔλεγεν ὁ μπαρμπα-Μηλιός, ὅτι τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκινδύνευον νὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι οἱ Χριστιανοί, οἱ ξωμερίτες, τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα ἀλειτούργητοι. Καὶ οὐδέποτε πρόρρησις ἔφθασε τόσον ἐγγὺς νὰ πληρωθῇ, ὅσον αὐτή· διότι δὶς ἐκινδύνευσε νὰ ἐπαληθεύσῃ, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ Θεὸς ἔδωκε καλὴν φώτισιν εἰς τοὺς ἁρμοδίους καὶ οἱ πτωχοὶ χωρικοί, οἱ γεωργοποιμένες τοῦ μέρους ἐκείνου, ἠξιώθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἀκούσωσι τὸν καλὸν λόγον καὶ νὰ φάγωσι καὶ αὐτοὶ τὸ κόκκινον αὐγό. Ὅλα αὐτά, διότι τὸ μὲν ταχύπλουν, αὐτὸ τὸ προκομμένον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ δῆθεν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀτυχῶν νήσων καὶ τῆς ἀπέναντι ἀξένου ἀκτῆς, σχεδὸν τακτικῶς δὶς τοῦ ἔτους, ἤτοι κατὰ τὶς δύο ἀλλαξοκαιριές, τὸ φθινόπωρον καὶ τὸ ἔαρ, βυθίζεται καὶ συνήθως χάνεται αὔτανδρον· εἶτα γίνεται νέα δημοπρασία, καὶ εὑρίσκεται τολμητίας τις πτωχὸς κυβερνήτης, ὅστις δὲν σωφρονίζεται ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦ προκατόχου του, ἀναλαμβάνων ἑκάστοτε τὸ κινδυνωδέστατον ἔργον· καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὸ ταχύπλουν, λήγοντος τοῦ Μαρτίου, τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ τοῦ χειμῶνος γενομένου, εἶχε βυθισθῆ. Ὁ δὲ παπα-Βαγγέλης, ὁ ἐφημέριος ἅμα καὶ ἡγούμενος καὶ μόνος ἀδελφὸς τοῦ μονυδρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔχων κατ' εὔνοιαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἀπέναντι χωρίων, καίτοι γέρων ἤδη, ἔπλεε τετράκις τοῦ ἔτους, ἤτοι κατὰ πᾶσαν τεσσαρακοστήν, εἰς τὰς ἀντίκρυ ἐκτεινομένας ἀκτάς, ὅπως ἐξομολογήσῃ καὶ καταρτίσῃ πνευματικῶς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν μονήν του, ὅπως ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα. Ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος τὸ ταχύπλουν εἶχε βυθισθῆ, ὡς εἴπομεν, ἡ συγκοινωνία ἐκόπη ἐπί τινας ἡμέρας καὶ οὕτως ὁ παπα-Βαγγέλης ἔμεινεν ἀκουσίως ἠναγκασμένος νὰ ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα πέραν τῆς πολυκυμάντου καὶ βορειοπλήκτου θαλάσσης, τὸ δὲ μικρὸν ποίμνιόν του, οἱ γείτονες τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, οἱ χωρικοὶ τῶν Καλυβιῶν, ἐκινδύνευον νὰ μείνωσιν ἀλειτούργητοι.

Τινὲς εἶπον γνώμην νὰ παραλάβωσι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των καὶ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πολίχνην, ὅπως ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν καὶ λειτουργηθῶσιν. Ἀλλ' ὁ μπαρμπα - Μηλιός, ὅστις ἔκαμνε τὸν προεστὸν εἰς τὰ Καλύβια καὶ ἤθελε νὰ ἑορτάσῃ τὸ Πάσχα ὅπως αὐτὸς ἐνόει, καὶ ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης, χωρικός, ὅστις « τὰ ἤξευρεν ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ γράμματα τῆς Λαμπρῆς », ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ τίποτε « ἀπὸ μέσα » καὶ ἐπεθύμει νὰ ψάλῃ τὸ « Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε » — οἱ δύο οὗτοι ἐπέμειναν καὶ πολλοὶ ἠσπάσθησαν τὴν γνώμην των, ὅτι ἔπρεπεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ πείσωσιν ἕνα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐφημερίων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Καλύβια, νὰ τοὺς λειτουργήσῃ.

Ὁ καταλληλότερος δέ, κατὰ τὴν γνώμην πάντων, ἱερεὺς τῆς πόλεως ἦτον ὁ παπα - Κυριάκος, ὅστις δὲν ἦτο « ἀπὸ μεγάλο τζάκι », εἶχε μάλιστα καὶ συγγένειαν μέ τινας τῶν ἐξωμεριτῶν καὶ τοὺς κατεδέχετο. Ὁ ἐφημέριος οὗτος, ὡς οἱ πλεῖστοι τοῦ γνησίου ἑλληνικοῦ κλήρου, ἦτο κατὰ πάντα ἄμεμπτος. Ὁ παπα - Κυριάκος ἐπεθύμει νὰ ὑπάγῃ μὲν νὰ κάμῃ Ἀνάστασιν εἰς τοὺς χωρικούς, διότι ἦτο ἀνοιχτόκαρδος καὶ ἤθελε νὰ χαρῇ καὶ αὐτὸς ὀλίγην Ἀνάστασιν καὶ ὀλίγην ἄνοιξιν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ τὴν ἐνορίαν μὲ ἕνα μόνον ἱερέα τοιαύτην ἡμέραν.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ παπα - Θοδωρὴς ὁ Σφοντύλας ὁ συνεφημέριός του, τὸν παρεκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰπὼν ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴ χάσωσι καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν Καλυβιῶν, αἰνιττόμενος ὅτι, τά τε ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ ἔσοδα καὶ τὰ τῆς ἐξοχικῆς παροικίας, ἀμφότερα ἐξ ἴσου θὰ τὰ ἐμοιράζοντο.

Τοῦτο ἔπεισε τὸν παπα - Κυριάκον νὰ ὑπάγῃ.

Ἡ πούλια ἦτο ἤδη ὑψηλὰ « τέσσαρες ὧρες νὰ φέξῃ », καὶ ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης, ἀφοῦ ἐξύπνησε τὸν ἱερέα, κατασκευάσας πρόχειρον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σήμαντρον ἐκ στερεοῦ ξύλου καρυᾶς καὶ πλῆκτρον, περιήρχετο τὰ Καλύβια θορυβωδῶς κρούων, ὅπως ἐξεγείρῃ τοὺς χωρικούς.

Εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Εἷς μετὰ τὸν ἄλλον προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ μὲ τὰς χωρικάς των καὶ μὲ τὰ καλά των ἐνδύματα.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν Εὐλογητόν.

Ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης ἤρχισε νὰ τὰ λέγῃ ὅλα ἀπ' ἔξω, τὴν προκαταρκτικὴν προσευχὴν καὶ τὸν «Κανόνα», τὸ «Κύματι θαλάσσης...».

Ὁ παπα - Κυριάκος προέκυψεν εἰς τὰ βημόθυρα ψάλλων τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς».

Ἤναψαν τὰς λαμπάδας καὶ ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ ὕπαιθρον ν' ἀκούσωσι τὴν Ἀνάστασιν. Γλυκεῖαν καὶ κατανυκτικὴν Ἀνάστασιν ἐν μέσῳ τῶν ἀνθούντων δένδρων, ὑπὸ ἐλαφρᾶς αὔρας σειομένων εὐωδῶν θάμνων καὶ τῶν λευκῶν ἀνθέων τῆς ἀγραμπελιᾶς.

Ψαλέντος τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη» εἰσῆλθον πάντες εἰς τὸν ναόν. Θὰ ἦσαν τὸ πολὺ ἑβδομήκοντα ἄνθρωποι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδες.

Ὁ μπαρμπ' - Ἀναγνώστης ἤρχισε νὰ ψάλλῃ τὸν Κανόνα τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ ἱερεύς, ἅμα ἀντιψάλλων αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, ἐπροχώρησε καὶ ἀπετελείωσε τὴν λειτουργίαν.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν, οἱ χωρικοὶ τὸ ἔστρωσαν ὑπὸ τὰς πλατάνους παρὰ τὴν δροσερὰν πηγήν.

Ἡ δροσερὰ αὔρα ἐκίνει μετὰ θροῦ τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων καὶ ὁ Φταμηνίτης μὲ τὴν λύραν του ἀντέδιδε φθόγγους λιγυρούς.

Ὁ παπα - Κυριάκος προήδρευε τοῦ συμποσίου. Περὶ τὴν δείλην εἶχεν ἀρχίσει ὁ χορός, χορὸς κλέφτικος. Καὶ ὁ παπα - Κυριάκος μετὰ τῆς παπαδιᾶς καὶ τοῦ υἱοῦ του Ζάχου ἀποχαιρετίσαντες τὴν συντροφιὰν κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

«Πασχαλινὰ Διηγήματα», 1912 *Ἀλ. Παπαδιαμάντης*
(Ἀπόσπασμα)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
« Γλυκιὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ».

Χριστὸς Ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἑτοιμαστῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξετε ἀγκαλιὲς εἰρηνοφόρες
ὀμπροστὰ στοὺς Ἁγίους καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη,
πέστε Χριστὸς Ἀνέστη ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

« Ὁ Λάμπρος » (Ἀπόσπασμα) *Δ. Σολωμὸς*

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον λυτρωτὴν τῶν πόνων
ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον ἄνδρα γεωπόνον,
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.

Ἔφθασεν ὁ Θάνατος κι ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἶβις.
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο ἡ στέγη ἡ καλαμίνη.

Πέντε ἓξ ἀνήλικα καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανὰ τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
— Θνήσκεις, πάτερ ! ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ, ποῦ μᾶς ἀφήνεις;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ᾐσθάνθησαν τ' ἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κι ἐν ταὐτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,

ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
— Διατί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας ;
— Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήση,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήση ;

— Τρέξε, εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης !
Εἶπε κι εἰς τὴν ἄβυσσον, δίχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη.

Καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
— Θραῦσέ τον ! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει κι ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.

Τότε ὁ Πανάγαθος ἔκραξεν ὀργίλως,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος :
— Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου,
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου ;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα ;
Τίς γιγνώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα ;
Τίς ἐμοῦ, ὦ βέβηλε, κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ ;

Κι ἐν ταὐτῷ τὸ σκῆπτρόν του αἴρει ἡ δεξιά του,
δίδει εἰς τὸ μετάφρενον μίαν τοῦ θανάτου.

Ἤστραψε κι ἐβρόντησε, τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ θάνατος ἀπὸ τότε μένει.

Μάταια τὰ ὦτά του ὁ κλαυθμός μας κρούει.
Δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.

Ἰω. Καρασούτσας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(οἰκονομικὸς — γεωργικὸς — ναυτικὸς)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΟΥΠΙ ΚΑΙ ΤΙΜΟΝΙ

Ἡσυχάζ' ἡ θάλασσα, τὸ κουπὶ θυμώνει,
στρέφεται περήφανο, λέγει στὸ τιμόνι :
–Σκλάβος ἀλευθέρωτος πάντοτε δουλεύω,
σέρνω βάρη ἀσήκωτα καὶ τὰ κουβαλῶ,
μανιασμένα κύματα σχίζω καὶ παλεύω,
βγαίνω στὸ γιαλό.

Κι ἐνῶ 'γὼ μερόνυχτα στὴ δουλειὰ πεθαίνω,
ἐσὺ πάντα ξένοιαστο καὶ ξεκουρασμένο
ἀκουμπᾶς στὴν πρύμη σου, καὶ δουλειά σου μόνη
νὰ γυρίζης ἥσυχο καὶ καμαρωτό...
Φύγε, ξεφορτώσου με, ἄχρηστο τιμόνι,
εἶσαι περιττό !

Τρικυμία πλάκωσε καὶ τὸ κύμ' ἀφρίζει,
τὸ κουπὶ ἀνδρειεύεται, τὸν ἀγώνα ἀρχίζει.
Μανιασμέν' ἡ θάλασσα σὰν θεριὸ φουσκώνει
κι ἀψηφᾶ στὴ λύσσα της χίλια δυὸ κουπιά...
Τὸ κουπὶ ραγίζεται : — Πρόφθασε, τιμόνι,
δὲν ἀντέχω πιά !

«'Αλάβαστρα», 1900 *'Ιω. Πολέμης*

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

Οὐδεὶς εἰς τὰς 'Αθήνας καὶ ὀλίγοι εἰς ἄλλας πόλεις ὑπάρχουσι δρόμοι μακρότεροι τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τὸν φανὸν τοῦ Διογένους μέχρι τοῦ Θησείου, ἐπωνύμου τοῦ 'Αδριανοῦ. Κατὰ τὴν ποικιλίαν δὲν γνωρίζομεν ἐφάμιλλον αὐτοῦ κανένα. Πᾶν ὅ,τι θέλει καὶ πρὸ πάντων ὅσα δὲν θέλει εὑρίσκει τις εἰς τὴν ὁδὸν 'Αδριανοῦ : ἑλληνικὰ καὶ ρωμαϊκὰ ἐρείπια· χάρβαλα τῆς τουρκοκρατίας, στρατῶνας, τζαμία, δεσμωτήρια· κρεοπωλεῖα, μπαχαρικά, ὑπαίθρια τηγανιστήρια· ἁμαξοπηγεῖα, ἀγγειοπλαστεῖα, φοίνικας, πλατάνους, ὀρνιθῶνας· λύκεια, παρθενοτροφεῖα, δημοτικὰ σχολεῖα· στάβλους, σφαγεῖα· φαρμακοπωλεῖα, ἰατρούς, φερετροποιούς· κυπαρίσσους καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὅσον ζῇ καὶ ἀφοῦ πεθάνῃ.

Κατάλληλος πρὸς ἐπισκόπησιν πάντων τούτων ὥρα τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας εἶναι τὸ θέρος, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. 'Εκεῖ διακρίνει τις εἰς τὸ βάθος αὐλῆς, ὄπισθεν κομψοῦ κιγκλιδώματος, κατακόκκινον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄλσος ροδοδαφνῶν. Εἰς τὴν ἀντικρινὴν πρωταγωνιστεῖ μεγάλη μορέα καὶ ἡ παρέκει οἰκία ἐπισκιάζεται ὑπὸ πυκνῆς ἀμπέλου. Εὐθὺς ἔπειτα ἐκτείνεται εἰς μῆκος ὑπερεκατὸν βημάτων ὑψηλός, παχὺς τοῖχος, τοῦ ὁποίου μόνον τὸ χρῶμα κατώρθωσεν ὁ χρόνος νὰ ἀμαυρώσῃ, χωρὶς νὰ δυνηθῇ οὔτε μίαν νὰ χαράξῃ ρωγμὴν ἢ κἂν ἀμυχὴν ἐπὶ τῆς σκληρᾶς του ἐπιφανείας. Ὑπεράνω αὐτοῦ δύναταί τις νὰ θαυμάζῃ τὰς ὑψηλοτέρας κυπαρίσσους τῶν Ἀθηνῶν, πυκνὰ φυλλώματα πλατάνων καὶ ἀκακιῶν καὶ φοίνικα ἄξιον τῆς χώρας τῶν Φαραώ. Τὸ σύνολον ἔχει τὴν σοβαρὰν μεγαλοπρέπειαν παλαιῶν μοναστηρίων.

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ καὶ τὰς παρακειμένας στενωποὺς πᾶσα αὐλὴ εἶναι μικροσκοπικὸν τεμάχιον ἐξοχῆς. Πλὴν τῶν δένδρων, τῆς ἀμπέλου, τῆς βρύσεως, τοῦ ὄνου, τῆς αἰγός, τῶν ὀρνίθων, τῶν χηνῶν καὶ τῶν παιδαρίων κοσμοῦσιν αὐτὴν περὶ τὸ ἑσπέρας φαιδροὶ ὅμιλοι γυναικῶν πάσης ἡλικίας, καθημένων εἰς τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐσωτερικῆς κλίμακος ἢ ἐπὶ χαμηλῶν σκαμνίων, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου ἢ τῆς μορέας. Αἱ γυναῖκες ξεκουράζονται, δροσίζονται, τρώγουν, φλυαροῦν καὶ καμαρώνουν τὸν δύοντα ἥλιον ἢ τὴν ἀνατέλλουσαν σελήνην συναθροιζόμεναι εἰς τὰ πεζοδρόμια· αἱ νοικοκυραὶ πράττουν ταῦτα ἐντὸς τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας των. Ἡ Πλάκα παρουσιάζει τὸ τελειότερον πρότυπον τῆς ἀθηναϊκῆς ταύτης οἰκοκυρᾶς, τῆς ἐχούσης τὸ «ἰδικόν της» καὶ περιοριζούσης τὰ ἔξοδά της εἰς τὸ ἥμισυ τῶν ἐσόδων, ὁσάκις ταῦτα ὑπερβαίνουν τὰ πρὸς λιτότατον βίον ἀναγκαῖα. Ἡ τοιαύτη αὐτάρκεια καὶ ἀσφάλεια τοῦ ἄρτου τῆς ἐπιούσης μεταδίδουν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῶν καλῶν τούτων γυναικῶν ἰδιάζουσάν τινα ἔκφρασιν γαλήνης καὶ ἠρεμίας, δυσεύρετον εἴς τε τὰς πτωχικὰς καὶ τὰς ἀριστοκρατικὰς συνοικίας, ὅπου διεξάγεται ἀγριώτερος «περὶ ὑπάρξεως ἀγών». Αἱ γραῖαι Πλακιώτισσαι κάθηνται συνήθως μεμονωμέναι ἐκεῖ· ἀναπνέουν ἐν σιωπηλῇ μακαριότητι τὴν ἑσπερινὴν αὔραν, ἀναπαύονται ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ζύμωμα, τὸ ράψιμον, τὸ πλύσιμον ἢ καὶ τὸ σφουγγάρισμα. Οἱ κόποι οὗτοι ἔχουν τὸ πλεονέκτημα ν' αὐξάνουν τὴν ἡδονὴν τῆς ἑσπερινῆς ἀναπαύσεως εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἶναι ὁ διαβάτης ψυχολόγος, διὰ νὰ τὴν διακρίνῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου των καὶ νὰ τὴν ζηλεύσῃ ἐξ ὅλης καρδίας, ὅπως τὸ κηπάριον, τὴν βρύσιν, τὰς ὄρνιθας, τὴν ροδοδάφνην καὶ ὅσα ἄλλα χρυσώνουν εἰς τὰς αὐλάς των αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου...

«Ἑστία», 1896 — *Ἐμμ. Ροΐδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἕνα ἕνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι ἀνάρια,
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἁπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια,

πρώτη φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ
γλυκιὰ ἀνοιξιάτικην ἡμέρα
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη πέρα,

κάτασπρα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποὺ βόσκουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σὲ χλωροπράσινο λιβάδι.

Γ. Δροσίνης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Μικρούλια, κατακαίνουργα,
γυρμένα στ' ἀκρογιάλι
θὰ πίστευες τὰ κύματα
πὼς μόλις τά 'χαν βγάλει,
σὰ νὰ τὰ σάρωνε ἁπαλὰ
θαλασσινὴ φρεσκάδα,
φτωχὰ σπιτάκια χαμηλά,
γεμάτ' ἀσπράδα.

Καλοκαιριοῦ τὰ χρύσωνε
ἡμέρα ἡλιοκαμένη,
ἀλλὰ ψυχὴ δὲ θά 'βλεπες
μὲς στὸ χωριὸ νὰ μένη,
οὔτε τραγούδι οὔτε μιλιὰ
νὰ τρέχη στὸν ἀέρα.
Ἔλειπαν ὅλοι στὴ δουλειά,
στὸν τρύγο πέρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ποτάμι δὲν τὸ πότιζε,
βαλανιδιές, πλατάνια
δὲν ἔριχναν τοῦ ἴσκιου τους
σ' αὐτὸ τὴν περηφάνεια.
Μονάχ' ἀπὸ καμιὰ μεριὰ
ξεμύτιζε μυρτούλα,
ἀλλοῦ ροδιὰ καὶ λυγαριά,
καὶ μιὰ βρυσούλα.

'Απ' τὸ βουνό, ποὺ ὑψώνονταν
στὰ βάθη, ἀντικρινά του,
θ' ἀγνάντευες στῆς θάλασσας
τὴν ἄκρη τὴ θωριά του
σὰ ροῦχα στὴ σειρὰ λευκά,
πὄτυχ' ἐκεῖ ν' ἁπλώσουν
κάποια χεράκια ἐργατικά,
γιὰ νὰ στεγνώσουν.

Μικρούλι, κατακαίνουργο,
γυρμένο στ' ἀκρογιάλι,
βρέφος θὰ τὸ στοχάζοσουν
μ' ὁλόξανθο κεφάλι,
ὁποὺ γύρτὸ σὰν τὸ θωρῆ
μὲ τὸ φιλὶ στὸ στόμα,
πηγαίνει ὁ ὕπνος νὰ τὸ βρῆ
καὶ μέρ' ἀκόμα.

Καὶ μόνο στὴ βασίλισσα
τῆς ἐρημιᾶς γαλήνη
ἡ θάλασσα ἠχολόγαε
γλυκὰ - γλυκὰ κι ἐκείνη:
—Τὸ βρέφος σου τὸ χαρωπὸ
κοιμίζεις, ὢ μητέρα,
μὲ νανουρίσματος σκοπὸ
νύχτα καὶ μέρα.

Κ. Παλαμᾶς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἁπλώνονται εἰς τὰ σπιτάκια τῆς Ὕδρας. Ὁ ἥλιος—πελωρία αἱματόχρωμη σφαῖρα—ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὁμίχλην τοῦ ὁρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων ἐχάθησαν σιγὰ - σιγά, ὑποχωροῦσαι εἰς τὴν ἥμερον γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μολονότι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζῃ, φωναί, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικὰ δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικὰ καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἑσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμέναι καὶ ψημέναι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸ τραγοῦδι τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἑτοιμάζονται διὰ τὸ ταξίδι καὶ οἱ ὁποῖοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἀλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ἐπανίδῃ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δύτην. Δύο τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν πάρει. Καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὁλόκληρος οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονεῖς, ἀδέλφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφην καὶ νεοπαλαμισμένην βρατσέραν ὁ παπα - Πάμφιλος κρατῶν θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γύρω τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβανιοῦ.

« Κρὶν - κράν ! Κρὶν - κράν ! ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἁγιασμόν.

«Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν...».

Ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπᾶ μὲ τὸν χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν...».

«Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο...».

Γύρω οἱ σπογγαλιεῖς, καπετάνιος, κουπάδες, ροδάδες, κολαουζέρηδες, στέκουν εὐλαβῶς μὲ σταυρωμένα χέρια προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν.

Εἶναι μορφαὶ ἡλιοκαμέναι καὶ ἀρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἅλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ βραχίονες στρογγυλοί, ἔχοντες τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Ἤδη ὁ παπα-Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδὶ τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἁγιάζει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάικα καὶ τὰς ἀντλίας.

« Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου...».

Ὅλοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ.

Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἔπειτα νὰ τοῦ φιλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι !... Καλὰ κέρδη !...

Ὁ διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια τὴν εἰκόνα. Ἡ ἔξοδός της ἀπὸ τὴν βρατσέρα χαιρετίζεται μὲ βροντεροὺς πυροβολισμοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ἀντηχεῖ ὁ λιμήν. Ὁ ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη.

Ἡμέραν παρ' ἡμέραν τέσσαρα ἢ πέντε σκάφη κάνουν ἔξαφνα πανιὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος.

Ὁ σφουγγαρὰς εἶναι τὸ ἀγαπημένον παιδὶ τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης ἕως τοὺς τραχεῖς βράχους τοῦ Μαλέα, ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τὰς ἀκτὰς τοῦ Σαρωνικοῦ. Εἶναι ὁ μελαχροινὸς δαμαστὴς τοῦ κύματος καὶ ὁ ἐκβιαστὴς τῶν ὑγρῶν μυστικῶν του.

Ποία νῆσος τὸν εἶδε νὰ γεννηθῇ ;

Ἡ Αἴγινα ἄραγε, ἡ Ὕδρα, αἱ Σπέτσαι, ἡ Κάλυμνος, ἡ Σύμη ἢ τῆς Προποντίδος αἱ γαλαναὶ ἀκταί ;

Ἀδιάφορον !

Ὅπου καὶ ἂν εἶδε τὸ φῶς, τὸ κύμα τὸν ἐγέννησε, ἡ ἅλμη του τὸν ἔψησε καὶ ἡ μεγάλη του ζωὴ ἔπλασε τὴν ψυχήν του. Ἐβύζασε νήπιον τὴν αἰθρίαν της καὶ ἐπάλαισεν ἔφηβος μὲ τὴν ὀργήν της.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παιδὶ τῆς θαλάσσης, ἔζησε πάντοτε εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλην ζωὴν δὲν δύναται οὔτε νὰ φαντασθῇ οὔτε νὰ ζήσῃ. Εἰπέτε του νὰ φύγῃ ἀλλοῦ, νὰ γίνῃ γεωργός, ἔμπορος, τεχνίτης, ὅ,τι ἄλλο ἐπάγγελμα προσοδοφόρον καὶ ἀναπαυτικόν. Θὰ κουνήσῃ μὲ περιφρόνησιν τὸ κεφάλι καὶ θὰ γελάσῃ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θαλασσινοῦ γέλιο.

—"Ε, δὲν ξέρετε σεῖς !... λέγει ἐκεῖνο τὸ γέλιο.

Σᾶς χαρίζει ὅλα τὰ καλά σας, ὅλας τὰς ἀναπαύσεις, ὅλας τὰς ἀσφαλείας τῆς ἡσύχου ζωῆς. 'Εκεῖνος ἐννοεῖ τὴν ζωὴν μὲ τὰς μεγάλας συγκινήσεις.

Αὔριον θὰ κλεισθῇ εἰς τὴν βρατσέραν, καὶ τὸ μαϊστράλι θὰ τὸν σπρώξῃ σιγὰ - σιγὰ κάτω εἰς τὰ παράλια τῆς 'Αφρικῆς.

Βεγγάζη... Σφάξ... Τρίπολις !

Θ' ἀρχίσῃ πάλιν μῆνας ὁλοκλήρους εἰς τοὺς πυρωμένους ἐκείνους οὐρανοὺς τὸ παιγνίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τὴν καθημερινὴν πάλην μὲ τὰ στοιχεῖα.

« Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου », 1902 *"Αγγ. Τανάγρας*

Η ΨΑΡΟΒΑΡΚΑ

"Ερχετ' ἡ ψαρόβαρκα, ἔρχετ' ὁλοΐσια
πέρ' ἀπ' τὸν 'Ασπρόβραχο κι ἀπ' τὰ Πετρονήσια.
Σὰ νεράιδα ἀφρόπλαστη, νύφη φτερωτὴ
τὴ χαϊδεύει ὁ μπάτης.
Μύρια πλούτη ἀτίμητα στὴν ποδιὰ κρατεῖ,
ζηλευτὰ προικιά της.

"Ερχετ' ἡ ψαρόβαρκα χρυσοστολισμένη,
ἔρχετ' ἀσημόζωστη καὶ ροδοντυμένη,
τοῦ πελάου ἀρχόντισσα βεργολυγερὴ
μὲ πολλὰ καμάρια,
πλούτη καὶ στολίδια της ἔχει καὶ φορεῖ
τοῦ γιαλοῦ τὰ ψάρια.

« Γαλήνη », 1902 *Γ. Δροσίνης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ

Ριγμένη στ' ἀκρογιάλι ἡ πλανεμένη
βαρκούλα, σὰν ἐρείπιο τοῦ χρόνου
ἐκείτετ' ὡς τὰ χτὲς σκελετωμένη,
κομμάτι τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι πόνου.

'Ανέμοι στοὺς ἁρμοὺς τοὺς ἀνοιγμένους
φυσῶντας ἀπ' τὴν πλώρη ὡς τὴν πρύμη,
περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους,
περνοῦν σὰν ὄρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

Τὰ κύματ' ἀπαλὰ εἴτε μανιασμένα
— φιλοῦνε τὴ βαρκούλα ἢ τὴ χτυπᾶνε —
τὰ μυστικά της παίρνουν νεκρωμένα
καὶ στὸν βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε.

Μὰ νά ! οἱ ξυλοκόποι τὴ χαλοῦνε !
Ὁ γερο-ναύτης εἶπε στὰ παιδιά του :
τὰ κόκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνε
στὰ ξύλα πού 'χαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα νεκροκρέβατο στὸ μνῆμα
μέσα ἡ βαρκούλα ἀγνώριστη ἔτσι ἐθάφτη,
νὰ ταξιδεύῃ αἰώνια δίχως κῦμα
στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη.

Γιάννης Περγιαλίτης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤΟ ΨΑΡΟΛΙΜΑΝΟ

Ὦ καλοθύμητες βραδινὲς ὧρες !
πρὶν ἀναφτοῦν στὰ σπίτια τὰ λυχνάρια,
δένονται στὸ μουράγιο σὰ μουλάρια
βαριὲς ἀπ' τὰ βρεγμένα δίχτυα οἱ πλῶρες.

Κι ἀνάμεσα ἀπὸ ξάρτια καὶ κατάρτια
ψαράδων ἀδερφές, γυναῖκες, κόρες,
φέρνουν ὀρθοστημένες κανηφόρες
τὰ ψαροκόφινα γεμάτα ψάρια.

Στοῦ τηλεγράφου κελαηδοῦν τὰ τέλια
δυὸ χελιδόνια. Οἱ πάπιες σκοῦν στὰ γέλια.
Μιὰ χήνα τὰ λευκὰ φτερά της λούζει.

Κι ἡ θάλασσα, ποὺ τὴ χαϊδεύει ὁ μπάτης,
κυλώντας ἁπαλὰ τὰ κύματά της
μοσκοβολᾶ σὰ νιόκοπο καρπούζι.

Γ. Δροσίνης

ΣΤΗ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑ

Μαῦρα τὰ βουνά,
καταχνιὰ τὰ θάφτει,
θύελλα περνᾶ
καὶ βροντᾶ κι ἀστράφτει.

Ἄνεμος φυσᾶ,
ἡ καλύβα τρίζει,
ὁ γιαλὸς λυσσᾶ
καὶ βογγᾶ κι ἀφρίζει.

Γλάρος ποὺ πετᾶ
φαγητὸ γυρεύει,
βάρκα στ' ἀνοιχτά,
ναύτης κινδυνεύει.

Ἄχ, παρακαλῶ,
κάμε, Πλάστη, χάρη,
σῶσε τὸν καλό,
τὸ φτωχὸ βαρκάρη !

«Ἀτθίδες αὖραι», 1884

Γ. Βιζυηνὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΓΑΔΙ

Εἶναι ἀπὸ τὰ ἑλκυστικώτερα ψαρεύματα τὸ ψάρευμα τοῦ παραγαδιοῦ.

Ἐπὶ ἔτη ἠσχολήθην εἰς τὸ ὡραῖον αὐτὸ ψάρευμα κατὰ τὰ διάφορα παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ «καλάδες» (τὰ ριψίματα τοῦ παραγαδιοῦ), ποὺ ἔκαμα εἰς τὴν Σῦρον, εἰς τὴν Κύθνον καὶ ἄλλας νήσους, μοῦ ἀφῆκαν τὰς ζωηροτέρας ἀναμνήσεις.

Εἶχον δύο ἰδικά μου παραγάδια, τὰ ὁποῖα ἀνενέωσα ἐπανειλημμένως. Ἦσαν ὡραῖα παραγάδια, μὲ τριακόσια ἀγκίστρια ἕκαστον, καρφωμένα κυκλικῶς ἐπὶ φελλῶν εἰς τὸ χεῖλος δύο πανεριῶν, τὰ ὁποῖα ἐγέμιζεν ἡ μάνα τοῦ παραγαδιοῦ. Εἰς τὴν Σῦρον εἶχον ἕνα τακτικὸν λεμβοῦχον, ἀφωσιωμένον ἄνθρωπον εἰς ἐμέ, ὅστις ἦτο παλαιὸς ναύτης καὶ μὲ ἐθεώρει ἀδελφικὸν φίλον. Αὐτὸς λοιπόν, ἅμα ἦτο νηνεμία καὶ ἐπετύγχανε καλὸν δόλωμα, ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐλάμβανε τὰ παραγάδια, ἐδόλωνε τὰ ἑξακόσια ἀγκίστρια των καὶ μὲ ἐκάλει. Ἡ λέμβος του ἦτο μεγάλη, καὶ εἶχεν οὕτω τὸ πλεονέκτημα νὰ χωρῇ διὰ ψάρευμα ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν μας, ὡς καὶ ἕνα δυὸ φίλους.

Ἐγνώριζε τοὺς ἐκεῖ βυθούς, ὡσὰν νὰ ἦτο ὁ ἴδιος ψάρι. Καὶ μολονότι εἴχομεν ψαρεύσει πολλάκις, πάντοτε μοῦ ἐπανελάμβανε τὰς ὁδηγίας του.

Καὶ τώρα θὰ περιγράψω τὸ εὐτυχέστερον συριανόν μου ψάρευμα τοῦ παραγαδιοῦ, ψάρευμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμα μὲ τὴν οἰκογένειάν μου καὶ μὲ δύο προσκεκλημένους μου συναδέλφους.

Ἐξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν παραλίαν, τὸ «Νησάκι», τοῦ λιμένος τῆς Σύρου. Ἐγὼ ἤμην εἰς τὸ πηδάλιον, ἐκεῖνος εἰς τὰ κουπιά.

— Θώρειε δῶ, ἀφεντικό, μοῦ λέγει, μὲ προσοχὴ τὴν πρώτη γραμμὴ στὸν Κάβο-Σκαλιὰ τοῦ νησιοῦ τοῦ Φαναριοῦ, καί, ἅμα φτάσωμε στὰ μισά, πάρε ἐπάνω τὸ τιμόνι κι ἄρχισε νὰ καλάρης τὸ παραγάδι. Ἀφοῦ καλάρης καμιὰ ἑκατοστὴ ἀγκίστρια, νὰ γυρίσωμε πλώρη ἀντικρίζοντας τὶς Δῆλες καὶ νὰ ρίξης τὸ ἀποδέλοιπο.

— Τὰ ξέρω, Γιώργη, τὰ ξέρω. Πόσες φορὲς θὰ τὰ ποῦμε;

— Τὰ ξέρεις, ἀφεντικό, δὲ λέω ὄχι. Μὰ μὴ σοῦ κακοφαίνεται, καμιὰ φορὰ ξεχνιέσαι, βόσκει ἀλλοῦ ὁ νοῦς σου, κι ἔτσι καλάρομε τὸ παραγάδι ἐπάνω σὲ φυκιάδες καὶ ἄμμουδα καὶ προκόβουμε!

Ἀλλ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὸ παραγάδι ἔτυχεν εἰς τὰς καλυτέρας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θέσεις. Ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχον βράχοι καὶ τραγάνες καὶ ἀποχές, ὅπως τὸ ἀπέδειξε τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἠρχίσαμεν τὸ ψάρευμα πρωὶ πολύ, ἀπὸ τὴν αὐγήν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνεσύραμεν χάνους, μεγάλους, ὅμως, κοκκινωποὺς χάνους. Εἶχον ἀρχίσει νὰ στενοχωροῦμαι καὶ νὰ γογγύζω, μήπως μόνον αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ψάρευμά μας, ἀλλ' ὁ μπαρμπα-Γιώργης μὲ καθησύχασε:

— Μὴ γίνεσαι γκρινιάρης, ἀφεντικό. Δὲν βλέπεις ποὺ εἶναι χάνοι τῶν βράχων κοκκινοκίτρινοι; Ἂν ἦταν ἀσπρουλιάρικοι, ἀμμουδίτες, τότες θὰ εἶχες δίκιο νὰ χολοσκᾶς, γιατὶ θὰ εἴχαμε πέσει σὲ ἄμμουδα. Ἀλλὰ τώρα ἔχε τὸ νοῦ σου, καὶ θὰ δῇς λυθρίνια.

Καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι ἐλαφροὺς παλμοὺς εἰς τὴν χεῖρα ἀπὸ τὸ παραγάδι. Ἤξευρα τί σημαίνουν, καὶ ἔσκυψα. Εἰς βάθος μέγα ἐφαίνοντο ἀκολουθοῦντα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο εἰς ἀπόστασιν ὀργυιῶν τρία μικρὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα ἐλεύκαζον· ἔπλεον δὲ ἀκτινοειδῶς, κατὰ τὸ μῆκος τοῦ παράμαλλου, ὅπου ἦσαν ἀγκιστρωμένα. Ἐφ' ὅσον ἀνέσυρον τὸ παραγάδι, τόσον ἐμεγάλωνον· προσήγγιζον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος καὶ ἀπὸ τὴν ἀναπνοήν των ἀνέβαινον φυσαλίδες. Μετ' ὀλίγον τὰ ἐξαγκίστρωνα. Ἦσαν ὡραῖα λυθρίνια σχεδὸν ἡμισείας ὀκᾶς, ἐρυθρόχρυσα, μὲ τὸν ἀνεκφράστου ὡραιότητος χρωματισμόν, ὁ ὁποῖος δευτερόλεπτα μόνον διαρκεῖ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης καὶ ἐφεξῆς χάνοι καὶ λυθρίνια ἀνεσύροντο συνεχῶς. Ἀλλ' ἔπειτα εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν τ' ἀγκίστρια ἀνεσύροντο μὲ τὰ δολώματα ἄθικτα. Ἰδιοτροπίαι αὐταὶ τῶν πυθμένων! Ἀλλοῦ συναντᾶτε πλῆθος ψαριῶν καὶ ἀλλοῦ, μολονότι αἱ συνθῆκαι εἶναι εὐνοϊκαί, οὔτε ἕν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκόρεστος, καὶ αὐτὴ ἡ σειρὰ τῶν ἀγκιστριῶν μὲ τὰ ἄθικτα δολώματα μὲ ἐστενοχώρει. Ἀνεσύροντο ἤδη τὰ τελευταῖα ἀγκίστρια. Ὅταν ἔξαφνα ᾐσθάνθην ἕνα τιναγμὸν ἰσχυρὸν καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μοῦ φύγῃ τὸ παραγάδι ἀπὸ τὴν χεῖρα. Ὡς ἀπὸ τὸ βάρος ἐνόησα, θὰ ἦτο ἡ πέτρα, ἡ ὁποία δένεται εἰς τὸ τέλος τῆς μάνας, καὶ εἶχεν ἀνασυρθῆ ἀπὸ τὸν πυθμένα. Ἀφοῦ ἀνέσυρα μερικὰς ὀργυιάς, τὸ ἔδωσα τὸ παραγάδι εἰς τὸν λεμβοῦχον καὶ ἐπῆρα ἐγὼ τὰ κουπιά.

— Μεγάλο ψάρι, ἀφεντικό! Θὰ εἶναι κανένα σκυλόψαρο, τὸ ὁποῖον δὲν κατάφερε νὰ κόψῃ τὸ παράμαλλο. Ἂν πέσαμε σὲ σκυλόψαρο, ὅ,τι πιάσαμε πιάσαμε. Δὲν ἔχει ἄλλο!

Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ὁ ψαρὰς δου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λεύει διὰ λογαριασμὸν τοῦ σκυλόψαρου, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ τὸ ἀνάσυρμα καὶ τρώγει τὰ ἀγκιστρωμένα ψάρια. Τὸ πολὺ πολὺ ἀνασύρει τις τότε μερικὰ κεφάλια λυθρινιῶν πρὸς παρηγορίαν. Διότι φαίνεται ὅτι τὰ κεφάλια τῶν λυθρινιῶν δὲν ἀρέσουν εἰς τὰ σκυλόψαρα.

Ἀλλ' εἴχομεν ἀπατηθῆ. Μᾶς ἀνέμενε δὲ πολὺ εὐχάριστος ἔκπληξις, διότι μετ' ὀλίγον τὸ ψάρι διεφαίνετο εἰς μέγα βάθος. Ἔστιλβε! Δὲν ἦτο λοιπὸν σκυλόψαρο, τὸ ὁποῖον εἶναι βαθὺ φαιόχρουν, ὡς νὰ μισοπενθηφορῇ. Ὅταν ὑπελείποντο δύο ἢ τρεῖς ὀργυιαὶ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, μοῦ ἐφώναξεν ὁ βαρκάρης.

— Γιὰ τὸ Θεό, μὴ ζητήσῃς νὰ τὴν ἀνεβάσῃς μὲ τὸ παράμαλλο γιατὶ θὰ κοπῇ, ἅμα ξενερίσῃ ἀπὸ τὸ βάρος τ' ἀχείλι της, καὶ θὰ τὴ χάσουμε. Σιγὰ - σιγὰ καὶ πρὶν ξενερίσῃ θὰ βουτήξω τὸ χέρι μου μέσα στὰ σπάραχνα, καὶ θὰ τὴν ἀνεβάσω στερεὰ πιασμένη ἀπὸ τὸ κεφάλι. Ἀλλιῶς τὴν χάσαμε.

Καὶ αὐτὸ τὸ ψάρι, τὸ ὁποῖον προσηγόρευεν εἰς θηλυκὸν γένος, ἦτο συναγρίς, συναγρὶς πέντε ἕως ἓξ ὀκάδων, ἥτις μετ' ὀλίγον ἐσπαρτάριζε μέσα εἰς τὴν κουπαστήν.

Μετὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ἀνεσύραμεν ἐπάνω σειρὰν ἀπὸ χελιδονόψαρα. Εἶναι τοῦτο ψάρι, τὸ ὁποῖον πετᾷ ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, ὅταν καταδιώκεται, ὄχι ὑψηλά, ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν εἰς μικρὸν ὕψος. Ἔχει πολὺ ἄσχημον κεφαλήν, πλακωτήν, μὲ μεγάλα μάτια, ὁμοιάζουσαν πολὺ μὲ τὴν κεφαλὴν τῆς χελώνης. Ἔχει λέπια σκληρά, χονδρὸν δέρμα καὶ πτερύγια ἀπὸ μεμβράνην σχεδὸν διαφανῆ μὲ διάφορα χρώματα, πτερύγια, τὰ ὁποῖα μοιάζουν εἰς τὸ σχῆμα τὰ πτερύγια τῆς νυκτερίδος.

Παράδοξα αὐτὰ τὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα ἔβλεπον πρώτην φορὰν καὶ μὲ πολλὴν περιέργειαν οἱ δύο προσκεκλημένοι συνάδελφοί μου. Εὐθὺς ὡς τὰ ἀνέσυρον, ὁ μπαρμπα-Γιώργης ἄφηνε ἀμέσως τὰ κουπιά, ἀφήρει τὸ ἀγκίστριον μὲ πολλὴν προσοχὴν ἀπὸ τὰ χείλη των, καὶ τὰ ἔρριπτεν ἐκ νέου εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐγνώριζεν ὁ καλὸς ἄνθρωπος ὅτι μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποφέρω τοὺς σπαρακτικοὺς θρήνους αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Διότι βογγᾷ καὶ στενάζει σπαρακτικῶς αὐτὸ τὸ ψάρι.

Τὸ τελευταῖον ψάρι, τὸ ὁποῖον ἐκρέματο εἰς ἀγκίστριον τοῦ πρώτου παραγαδιοῦ, ἦτο μία ἔκπληξις. Εἶναι ψάρι, τὸ ὁποῖον ψαρεύεται μὲ χονδρὰ παραγάδια τῆς νυκτὸς εἰς τὰ μεγαλύτερα βάθη, ὅπου ψαρεύονται οἱ βακαλάοι καὶ οἱ βάλχοι, ψάρια συγγενῆ τῶν ροφῶν καὶ πολ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λάκις μεγαλύτερα τούτων. Καὶ ἦτο τὸ ψάρι τοῦτο ὁ λεγόμενος « σανπιέρος » ἢ « χριστόψαρο » εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἡ ἰταλικὴ ὀνομασία. Εἶναι λεπτὸν καὶ πλατύτατον, στακτοπράσινον, καὶ ἔχει τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν, ὅτι φέρει καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἀπὸ μίαν μαύρην βούλαν ὡς ἀποτύπωμα δακτύλων.

'Αλλ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὸ δεύτερον παραγάδι μᾶς ἐχαροποίησε μὲ ψάρευμά τι ὄχι πολὺ σύνηθες. 'Ανέσυρον ἓν πρᾶγμα βαρύ, ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶχε προσκολληθῆ πέτρα τῶν βυθῶν εἴς τι τῶν ἀγκιστρίων· τοῦτο συμβαίνει συχνά. 'Ανασύρει δηλ. τὸ παραγάδι λίθους μὲ ὡραίους χρωματισμούς, διατρήτους, στολισμένους μὲ ποικίλα ζῳόφυτα καὶ μὲ περιεργότατα φυτὰ τῆς ἐναλίου χλωρίδος ὅλων τῶν χρωμάτων.

'Αλλὰ δὲν ἦτο λίθος. Διότι, ὅταν ἔπιασε τὸ παραγάδι ὁ μπαρμπα-Γιώργης μὲ τὴν πολὺ μεγαλυτέραν πεῖραν του, μοῦ εἶπε :

— Δὲν αἰσθάνθηκες, λοιπόν, κανένα χτύπημα, ἀφεντικό ; διόλου ; Οὔτε τὸ χτύπημα ποὺ κάνει ὁ ἀστακός, χτυπώντας τὸ κορμί του μὲ τὴν οὐρά ; 'Αλλὰ τώρα δὲν ἀκούω καὶ ἐγὼ τίποτε. Μήπως ἠπατήθην ; 'Ασφαλῶς ἠπατήθην.

Καί, ὅμως, ἦτο πράγματι ἀστακός, πελώριος ἀστακὸς δύο ὀκάδων περίπου. 'Αλλ' εἶχε συμβῆ τὸ ἑξῆς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὁ μπαρμπα-Γιώργης δὲν ᾐσθάνετο πλέον τὰς παλμικὰς κινήσεις τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀστακοῦ.

'Ενῷ τὸν ἀνεσύρομεν, ὀκτάπους πρώτου μεγέθους τὸν εἶχεν ἐναγκαλισθῆ· τὸν περιέσφιγγε καὶ τοῦ ἔθλιβε τὰ κόκαλα μὲ τοὺς ἰσχυροὺς πλοκάμους του, ἵνα τὸν ἀπομυζήσῃ διὰ τῶν ἀπομυζητικῶν θηλῶν του.

'Εννοεῖται ὅτι, ὅταν θὰ ἔφθανεν ὁ ἀστακὸς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ ὀκτάπους θὰ μᾶς ἀπεχαιρέτα.

'Αλλ' ὁ μπαρμπα - Γιώργης ἦτο ἄνθρωπος προνοητικός. Πάντοτε κατὰ τὸ ψάρευμα εἶχε μαζί του καὶ τὴν ἀπόχην. Τὴν ἐβύθισε λοιπὸν μὲ προσοχήν, καὶ ἐνῷ τὸ ἐνηγκαλισμένον σύμπλεγμα εὑρίσκετο μίαν ὀργυιὰν κάτω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, τὸ περιέκλεισεν εἰς τὸ δίκτυον τῆς ἀπόχης καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν κουπαστήν.

« Ψαράδικες ἱστορίες », 1921 — *Ἐμμ. Λυκούδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ξύπνα τὸ πέλαγο τὸ κοιμισμένο,
φύσα ἀγεράκι μου ἑσπερινό !
Μὲ χιόνι σήκωνε στεφανωμένο
τὸ κύμα, ἀγέρι μου, τὸ γαλανό !

Φύσα καὶ φτέρωνε τὸ καϊκάκι,
ἀφρὸς τὰ στήθη του νὰ τοῦ φιλᾶ,
ν' ἀνοίγη πίσω του βαθὺ αὐλάκι,
νὰ φεύγουν πλάγι μας βουνὰ ψηλά.

Ἡ νύχτα ἁπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό.
Τὸ τρεχαντήρι μου μὲ χάρη γέρνει
τ' ἀγέρι ἥσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἐφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγοβολεῖ !
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
ἡ δροσοστόλιστη ἀνατολή !

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σὲ φῶς λουσμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου ! Ὤ, τί χαρά !
Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾶ.

Τρέξε στὰ πόδια της ! Ἀπ' τ' ἀκρογιάλι
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.
Πές της πὼς μ' ἔφερες ὀπίσω πάλι
ἐσύ, ποὺ μ' ἔσυρες στὴν ξενιτιά.

« Ποιήματα », 1916 — Ἀρ. Προβελέγγιος

ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ

Αἱ θημωνιαὶ τοῦ θερισμοῦ ὑψώνονται ὁλόχρυσοι μίαν φορὰν τὸ ἔτος, τὸν μῆνα Ἁλωνάρην - Ἰούλιον, ὡσὰν πύργοι εἰς τὸ ὑψηλὸν ὀροπέδιον τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἐπάνω κάθε χωρικὸς ἔχει τὴν θημωνιάν του, πλησίον τῆς ὁποίας ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον ἐργάζεται καὶ ζῇ. Τὰ ἁλώνια ἐδῶ καὶ ἐκεῖ λάμπουν στρωμένα, ἕτοιμα νὰ δεχθοῦν τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν μὲ τὴν αὐγήν, διὰ ν' ἀρχίση τὸ ἁλώνισμα.

Καὶ ἓν παμμέγιστον, πέραν ἐκεῖ εἰς τὸ ἄκρον, τοῦ γερο - Δήμου, τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μὲ τὴν αὐγὴν — πρωὶ - πρωὶ — ἄρχισε τὸ ἁλώνισμα πρῶτον. Τέσσαρα ἄλογα πηδοῦν ἐπάνω εἰς τὰ λυμένα δεμάτια τοῦ σίτου καὶ τὰ διαλύουν καὶ συντρίβουν τὰ καρπερά των στάχυα.

Καὶ ὁ γερο - Δῆμος μαστίζει καὶ παρακινεῖ τὰ ἄλογά του εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των. Μέσα εἰς τὸ μεγάλο ἐκεῖνο πετράλωνον τρέχει λαχανιασμένος κι ἁλωνίζει, ἐνῷ οἱ παραγιοί του παραστέκονται καὶ τὸν ὑπηρετοῦν.

Ἄ! Ἄ! ἀκούεται ἡ φωνή του πρώτη ὄπισθεν τῶν τεσσάρων ἀλόγων καὶ ἐξυπνᾷ τοὺς ἄλλους γεωργούς, ποὺ ἀκόμη κοιμῶνται. Ἡ κυρα-Δήμαινα, ὅπως καὶ εἰς ὅλα της πάντοτε οἰκονόμος σαρώνει μὲ ἕνα ἀγροτικὸν σάρωθρον τὰ στάχυα, ποὺ σκορπίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ σιτάρι. Σαρώνει καὶ συνάμα μὲ τὸ σάρωθρόν της τὸ ἀκανθωτὸν διώκει τὰς ὄρνιθας καὶ τὰς χῆνας, αἵτινες ὁρμοῦν καὶ καταπίζουν ὁλόκληρα στάχυα.

Μετ' ὀλίγον ὅλα τὰ ἁλώνια ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Ὅλον τὸ ὀροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς κραυγὰς τῶν γεωργῶν, οἱ ὁποῖοι μαστίζουν τὰ ἄλογα.

Ἄ! Ἄ! ἀκούεται ἡ φωνή των.

Ἀλλὰ πρῶτος εἰς ὅλα ὁ γερο - Δῆμος, ὁ πρωτογεωργός· πρῶτος εἰς τὸ ἁλώνισμα, πρῶτος εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς διακρίνεται εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον. Κοντὸς καὶ παχὺς μὲ ἕνα πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη ἁλωνίζει καὶ φωνάζει: Ἄ! Ἄ! Χωμένος μέσα εἰς τὰ λυμένα δεμάτια τῶν σταχύων μέχρι τῶν γονάτων παραπατεῖ καὶ πίπτει καὶ σηκώνεται καὶ ξαναπίπτει καὶ πάλιν σηκώνεται. Μόλις ἠμπορεῖ νὰ παρακολουθήση τοὺς κύκλους τῶν ἀλόγων του, τὰ ὁποῖα ἐρεθίζει τὸ μαστίγιον καὶ ἡ αὐστηρὰ φωνή του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

Ἀκούεται παρέκει φωνὴ τρέμουσα γραίας, ἡ ὁποία βοηθεῖ τὸν υἱόν της τὸν Θανασόν, ὅπου μόνος μ' ἕνα ἄλογον ἁλωνίζει τὴν μικρὰν του θημωνιάν. Ἀφοῦ κατεπάτησε καὶ ὁ ἴδιος μὲ τὰ πόδια του ὄπισθεν τοῦ ἀλόγου τὰ στάχυα, σωρεύει τώρα τὸ ἁλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν.

Ἀλλ' ὁ σωρὸς οὗτος φαίνεται ἀκόμη ὑψηλότερος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραίας, ἡ ὁποία ὀνειρεύεται τὸν ἄρτον τῆς νέας ἐσοδείας. Ὀνειρεύεται καὶ συγκινεῖται μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι θὰ φάγῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄρτον ἀπὸ ἐφετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ υἱοῦ της ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικάς της εὐλογίας ψημένον, τὸν ἄρτον, ὅπου εἶπεν ὁ Θεός : « Μὲ τὸν ἱδρῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ φάγῃς τὸν ἄρτον σου ».

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

Ὑψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο καλάμια εἰς τὸν ὁρίζοντα. Καὶ ἰδοὺ ἔξαφνα ἐπῆρε τὸ δροσερὸν ἀεράκι, τὸ ὁποῖον τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν καὶ δροσίζει τὰ στήθη των. Αἱ κορυφαὶ τῶν πεύκων ἐσείσθησαν πρῶται εἰς χαιρετισμόν.

« Χαίρεται ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα... »,

ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τότε μία συντροφιὰ χωρικῶν.

Ὁ ἥλιος ὑψώνεται εἰς τὸ κατακόρυφον.

Καὶ ὁ ζέφυρος ὁλονὲν δυναμώνει καὶ διασκελίζει τὰ βουνά. Γλυκὺ ἀκούεται τὸ θρόισμα τῶν πεύκων, καὶ δροσίζει τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν...

Ἐβράδιασεν. Ὁ γερο - Δῆμος ἐξέζεψε τὰ τέσσαρα ἄλογά του. Ἐλεύθερα τώρα, λυμένα, ξεζαλίζονται· ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἁλώνισμα καὶ τρώγουν ἠρέμα νεοπατημένην καλάμην. Καὶ ὁ γερο - Δῆμος ἀκουμβήσας εἰς μίαν ἀπομείνασαν θημωνιάν του ξεκουράζεται, ἵνα μετ' ὀλίγον φάγῃ τὸ δεῖπνόν του, ποὺ παρασκευάζει ἡ κυρα - Δήμαινα ἐκεῖ πλησίον.

« Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα », 1924 *Ἀλ. Μωραϊτίδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα ποὺ θά 'ρθῃ ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόπλαστο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
Ζυμώνουν τ' ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μὲς στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
Τὸ φοῦρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φοῦρνο, ἡ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ρόκας.

Ὦ βραδινὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ ποὺ ἀχνίζει,
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποὺ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια!

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλοσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῇς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ το κρασὶ θὰ σμίξῃς!

«Κλειστὰ Βλέφαρα», 1914 — *Γ. Δροσίνης*

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
ποὺ ἀπὸ χρυσὰ πυργώνομαι δεμάτια.
Ἕνα μονάχα μένει τὴ χρονιά,
νὰ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.
Ἐγὼ εἶμαι ἡ βλογημένη θημωνιά.

Ἐμένα δὲ μὲ χτίζουν μὲ λιθάρια,
μὲ χώματα, μὲ ξύλα, μὲ νερά.
Μὲ στήνουν λυγερὲς καὶ παλληκάρια
μὲ στάχνα, μὲ τραγούδια, μὲ χαρά,
κι ὁ ἱδρὼς μὲ ραίνει μὲ μαργαριτάρια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐγὼ εἶμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
πού κρύβω τὴν ἀτίμητη τροφή,
πού κάθε χρόνο ἡ μάνα γῆ τούς στέλλει
μέσ' ἀπ' τὰ σπλάχνα μὲ στοργὴ κρυφή,
γλυκύτερην ἀκόμα κι ἀπ' τὸ μέλι.

Λάμπω σὰν ἥλιος, λάμπω σὰν φεγγάρι,
καὶ σέρνω σκλάβα ἐμπρός μου τὴ ζωὴ
μὲ τὸ χρυσόξανθό μου τὸ σιτάρι,
πού λαχταροῦν ρηγάδες καὶ λαοὶ
καὶ μὲ λατρεύουν σὰν προσκυνητάρι.

« Νέα ποιήματα », 1892 *Γ. Στρατήγης*

ΟΙ ΔΥΟ ΜΙΚΡΟΙ

Εἰς τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ δύο μικροὶ ἵστανται. Ἡλιοκαῆ εἶναι τὰ πρόσωπά των καὶ τὰ ἐνδύματά των τετριμμένα. Ἀσκεπεῖς καὶ οἱ δύο καὶ ἡ δασεῖα κόμη των, ἄτακτος καὶ ἀκτένιστος, μόνη καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Ἀμφότεροι εἶναι τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἀναστήματος καὶ μὲ ὁμοιόμορφον περίπου τὴν πενιχρὰν περιβολήν, ἣν συμπληρώνει καταπίπτουσα ἀπὸ τῆς ζώνης μέχρι τῶν γονάτων μικρὰ ποδιά.

Ὁ εἷς κρατεῖ ἀνὰ χεῖρας τμῆμα χαρτίου κατερρακωμένον, κατεσπιλωμένον, ὑπομέλαν, ἐφ' οὗ διακρίνονται ἐξίτηλα τ' ἀποτυπώματα πληθύος δακτύλων, ἐφ' ὧν διῆλθε. Καὶ ὁ ἄλλος, ὁ προστριβόμενος εἰς αὐτὸν μηρὸν πρὸς μηρόν, ἀγκῶνα πρὸς ἀγκῶνα, κλείνει πλαγίως τὸ πρόσωπόν του ἐπὶ τοῦ χαρτίου καὶ ἀκροάζεται μετὰ προσοχῆς τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γράμματος. Διότι εἶναι γράμμα, καὶ ὁ φάκελος αὐτοῦ ἐρριμμένος κεῖται πρὸ τῶν ποδῶν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Εἶναι γράμμα δι' ἐπιτηδευμένων καλλιγραφικῶν χαρακτήρων γεγραμμένον μετ' ἐπιμελείας, μὲ εὐθείας τὰς σειράς, ὡς διὰ χάρακος τεθέντος ὑποκάτωθεν, ἴσως ἐπὶ τούτῳ, ὅπως τὰς σημειοῖ.

Καὶ ἀπευθύνεται, φαίνεται, πρὸς ἕνα τῶν μικρῶν, ἐκεῖνον ὅστις παρετήρει πλαγίως μετὰ προσοχῆς, ὡς προσπαθῶν νὰ μαντεύσῃ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἄγνωστον αὐτῷ σημασίαν τῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου σημείων,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἅτινα τῷ ἀπαγγέλλει ὁ σύντροφός του, ὅστις εἶναι πλέον γραμματισμένος, εἰς ὅν, ὅπως ἐξάγεται, κατέφυγεν ἵνα τοῦ τὸ ἀναγνώση.

Καὶ ἀναγινώσκει ὁ μικρὸς διερμηνεὺς πράγματι :

Καλαμάτα 27 Φεβρουαρίου 1884

Παιδί μου Γιώργη,

Πρῶτον ἔρχομαι νὰ ἐρωτήσω διὰ τὴν καλήν σου ὑγείαν καὶ δεύτερον, ἂν ἐρωτᾷς καὶ δι' ἡμᾶς, καλῶς ὑγιαίνομεν.

Παιδί μου, σοῦ γράφω καὶ σοῦ λέω πῶς ἀφότου ἔφυγες εἶμαι εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ λαχταρίζω νύχτα καὶ ἡμέραν κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ πῶς νὰ βρίσκεσαι μοναχό σου σὲ τόσο μεγάλη πολιτεία, ποὺ χάνονται οἱ μεγάλοι καὶ ὄχι ἐσὺ δέκα χρονῶν παιδί, καὶ τί νὰ γίνεσαι. Τὸ γράμμα σου ἔλαβα, ὁποὺ μοῦ ἔγραφες πῶς ὁ μπάρμπας σου ὁ 'Αντώνης ἐφρόντισε καὶ σ' ἔβαλε σ' ἕνα μαγαζὶ μὲ τριάντα δραχμὲς τὸ μῆνα. "Εκαμα, παιδάκι μου, τὸ σταυρό μου καὶ παρακάλεσα τὸ Θεὸ μέρες νὰ μοῦ κόβη καὶ χρόνους νὰ σοῦ τὶς δίνη. "Ελαβα καὶ τὰ δύο τάλληρα ποὺ μοῦ ἔστειλες ἀπὸ τὸ μισθό σου μὲ τὸν Παναγιώτη, καὶ σὲ εὐχήθηκα ἡ δυστυχισμένη. Πέτρα νὰ πιάνης καὶ μάλαμα νὰ γίνεται. Τώρα, ἀπὸ τότε ἔχω νὰ μάθω γιὰ σένα. Τί κάνεις, τί γίνεσαι, δὲν ξέρω. Ξημερώνει, βραδιάζει, μὲ τὴν ἔννοια σου ξυπνῶ. 'Η ἀδελφή σου μοῦ λέει : « Μὰ μὴ στενοχωριέσαι, τί κάνεις ἔτσι, θ' ἀρρωστήσης, καημένη μητέρα ! ». Μὰ ἐμένα ὕπνος δὲν μοῦ πάει νὰ συλλογίζωμαι ὁλοένα ποῦ νὰ εἶσαι καὶ πῶς νὰ περνᾷς. "Οσους ἔρχονται αὐτοῦ πηγαίνω καὶ τοὺς ρωτῶ γιὰ σένα, μὰ ἀραιὰ καὶ ποῦ νὰ βρῶ κανένα νὰ μοῦ πῇ πῶς σὲ εἶδε. 'Η ἀδερφή σου μοῦ λέει πάλι : « Μὰ ποῦ νὰ τὸν ἰδοῦνε, μάνα, τόσος κόσμος ἐκεῖ πέρα... ». Μὰ ἐμένα μοῦ φαίνεται σὰ νὰ σ' ἔχω χαμένο καὶ σένα καὶ τὸν πατέρα σου ... ».

Καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόνου καὶ δι' ἀναλόγων φράσεων, ἀνησυχίαν καὶ λύπην καὶ ἀγωνίαν ἐκδηλοῦσα. Προδήλως μητρὸς εἶναι τὸ κατερρακωμένον γράμμα, μητρὸς ἀγραμμάτου καὶ πτωχῆς — διὰ ξένης βέβαια χειρὸς γραφὲν — μητρός, ἥτις θὰ κατέφυγεν ἴσως καὶ αὐτὴ εἰς κανένα γραμματισμένον, διὰ νὰ τῆς τὸ γράψη ὑπαγορεύουσα αὐτῷ, ὅπως ὁ υἱός τώρα εἰς τὸν μικρὸν φίλον του κατέφυγε, διὰ νὰ τοῦ τὸ ἀναγνώση. Καὶ ἡ ἀγωνία, ἣν ἐκφράζει, εἶναι ἡ ἀγωνία τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χωρισμένης ἀπὸ τὸν υἱόν της αὐτόν, ὃν ἔστειλε, φαίνεται, μακρὰν εἰς τὴν μεγάλην πολιτείαν, περὶ ἧς ὁμιλεῖ, εἰς τὴν Ἀθήνα, εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀναγκασθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τῆς δυστυχίας, διὰ νὰ εὕρῃ πόρον ζωῆς, καὶ ἀγνοεῖ ἔκτοτε τί γίνεται καὶ πονεῖ διὰ τὸν χωρισμόν του.

Ὁ μικρὸς ἀναγινώσκει ἀργὰ - ἀργά, πιστῶς, εὐσυνειδήτως, συλλαβιστά, ἀπομονῶν τὰς λέξεις, διαιρῶν αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν, ὡς νὰ ταῖς ἀποδίδῃ ὑπέροχον ἔννοιαν. Καὶ ὁ ἄλλος ἀκούει ἐν σοβαρότητι, συγκεκινημένος κάπως, παρακολουθῶν τὸ βλέμμα τοῦ φίλου του φερόμενον ἐπὶ τῶν γραμμῶν, διαπορούμενος ἴσως καθ' ἑαυτὸν πῶς τ' ἄψυχα αὐτὰ στοιχεῖα τὰ κεχαραγμένα διὰ μελάνης ἐπὶ τοῦ χάρτου νὰ ἠμποροῦν νὰ τῷ φέρουν τὴν φωνὴν τῆς μάνας του, νὰ τῷ φανερώνουν τί σκέπτεται, νὰ τῷ μεταδώσουν πληροφορίας, νὰ τῷ διαβιβάζουν ἐρωτήσεις, ὡς νὰ τὴν ἔχῃ ἐμπροστά του καὶ νὰ τὴν ἀκούῃ τὴν ἰδίαν.

Πρὸ τριῶν μηνῶν τὴν ἀφῆκεν ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν Καλαμάταν, καὶ ἔφυγε καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, πλησίον τοῦ θείου του Ἀντώνη, διὰ νὰ τὸν βάλῃ εἰς κανένα μαγαζὶ ἢ νὰ τὸν μάθῃ καμίαν τέχνην. Καὶ ἔκτοτε πλανᾶται τὸ παιδίον ἀνὰ τὴν πρωτεύουσαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν μὲν τοῦ θείου του πάντοτε, ἀλλ' ἀφειμένον εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, ἐργαζόμενον ὅπως ζήσῃ, καὶ ἀμειβόμενον διὰ λογαριασμόν του, ὑπηρέτης εἰς ἕνα μαγαζί, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔβαλε, μικροσκοπικὸς παλαιστὴς τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. Καὶ ἰδοὺ ὁποὺ ἡ πτωχὴ μητέρα του, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζεν, ὅταν ἔφευγεν, ὅτι τὴν ἔχανε διὰ παντός, ἡ ἀπομείνασα ἐκεῖ εἰς τὸν τόπον των, χήρα μὲ τ' ἄλλα δυό της μικρά, ἀποφασίσασα νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ ὡς εἰς ἄλλην μητέρα εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἰς τὴν Ἀθήνα, ὡς τὴν ὀνομάζει — ἰδοὺ ὁποὺ τοῦ γράφει τώρα — περίεργον ! ὡς νὰ τοῦ ὁμιλῇ — ἀπὸ τὴν ἄκραν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου, ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί κάνει καὶ νὰ μάθῃ τί γίνεται !...

« Παιδί μου, λέγει ἡ ἐπιστολή, παιδί μου, νὰ ἔχῃς τὴν εὐχή μου, ν' ἀκοῦς τὸν μπάρμπα σου τὸν Ἀντώνη σὲ ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ λέῃ, σὰ νὰ εἶμαι ἐγὼ ἡ ἴδια. Νὰ κάνῃς τὴν δουλειά σου ἄξια καὶ τίμια καὶ νὰ γίνῃς καλὸς ἄνθρωπος, καὶ νὰ ἰδῶ καὶ ἐγὼ καὶ τ' ἀδέλφια σου καλὸ ἀπὸ σένα, μιὰ καὶ θέλησεν ὁ Θεὸς καὶ μᾶς πῆρε τὸν πατέρα σου καὶ μᾶς ἄφησε στοὺς πέντε δρόμους. Ν' ἀκοῦς τὸ ἀφεντικό σου καὶ νὰ κάνῃς ὅ,τι θελήματα σοῦ λέει. Τὰ λεπτά σου νὰ τὰ φυλᾷς καὶ νὰ μὴν τὰ σκορπᾷς ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἅμα σοῦ περισσεύουν ἢ νὰ τὰ δίνῃς τοῦ μπάρμπα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σου νὰ σοῦ τὰ φυλάῃ ἢ νὰ βρίσκῃς ἄνθρωπον πιστὸν ἀπὸ τοὺς πατριώτας μας καὶ νὰ μοῦ τὰ στέλνῃς... Μοῦ εἶπαν πὼς αὐτοῦ εἶναι ἕνα σχολεῖο γιὰ τὰ φτωχὰ παιδιά, τῶν Ἀπόρων, καὶ ἔγραψα καὶ εἰς τὸν μπάρμπα σου νὰ σὲ βάλῃ καὶ ν' ἀρχίσῃς νὰ πηγαίνῃς, γιὰ νὰ μάθῃς καὶ λίγα γράμματα, γιατὶ σήμερα ὅποιος δὲν ξέρει γράμματα χάνεται... ».

Τὸν συμβουλεύει δὲ οὕτω ἐπὶ μακρὸν ἐν ἀφελείᾳ, μετὰ πόνου ψυχῆς, μετὰ κοινοτάτων, ἀλλὰ πλήρων ποιήσεως ἐν τῇ πεζότητί των ἐκφράσεων μητρὸς ποθούσης νὰ ἴδῃ τὸ τέκνον της ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐργασίας του ἐν τιμῇ καὶ βοηθοῦν καὶ τὴν οἰκογένειάν του καὶ γινόμενον ἄνδρα τέλειον καὶ ἀποκαθιστάμενον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐν εὐτυχίᾳ. Καὶ τῷ δίδει ἐπὶ πολὺ ὁδηγίας καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων καὶ τὸν νουθετεῖ καὶ τὸν ποδηγετεῖ ἡ καλὴ ἐπαρχιῶτις. Τὸν νουθετεῖ πῶς πρέπει νὰ βαδίζῃ ἐν τῷ βίῳ, ἀπαραλλάκτως, νομίζεις, ὅπως θὰ τὸν ἐποδηγέτει ὅταν ἦτο βρέφος καὶ θὰ τοῦ ἐμάνθανε πῶς νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ ἐδάφους τοῦ ταπεινοῦ των οἰκίσκου.

Καὶ ὁ μικρὸς συγκινεῖται προδήλως ἐπὶ μᾶλλον, ἐφ' ὅσον προβαίνει ἡ ἀνάγνωσις, καὶ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του ἀποτυποῦται ἔκφρασις ἐνδομύχου ψυχικῆς ἐργασίας, ἥτις τελεῖται, φαίνεται, ἐν αὐτῷ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ γράμματος, καὶ ἐνίοτε τὸ ὄμμα του πλέει διὰ μιᾶς ὑγρὸν εἰς αἰφνίδιον δάκρυ.

Ὅμως ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς ἀπροσδόκητον νέφος ἐσκίασε τοῦ παιδίου τὴν μορφήν. Τὰς παρειάς του ἀνέρχεται παραδόξως βίαιον ἐρύθημα καὶ λευκαίνονται τὰ χείλη του τρέμοντα. Οἱ ὀφθαλμοί του μεγεθύνονται ἐν ἐκπλήξει καὶ σχεδὸν ἀνοίγει τὸ στόμα ἀποροῦν.

Προβαίνουσα λέγει ἡ ἐπιστολή :

« Παιδί μου Γιώργη, κάποιος ἀπὸ τοὺς πατριώτας ἦρθε ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐρώτησα καὶ μοῦ εἶπε πὼς εἶσαι κακὸ παιδὶ καὶ δὲ δουλεύεις τακτικὰ εἰς τὸ μαγαζὶ καὶ γυρίζεις μὲ τοὺς μπερμπάντες στὰ σοκάκια καὶ ξοδεύεις τὰ λεπτά σου ὅπου τύχῃ. Ἐγώ, παιδί μου, δὲν τὸ πίστεψα, μὰ κοίταξε καλὰ νὰ μὴν τύχῃ καὶ εἶναι ἀλήθεια, γιατὶ δὲν θέλω πιὰ νὰ σὲ ξέρω γιὰ παιδί μου... ».

Εἶναι πραγματικῶς διάδοσις ἀνακοινωθεῖσα εἰς αὐτὴν ἡ εἴδησις ἢ εἶναι τέχνασμα τῆς καλῆς μητρὸς ἐπιθυμούσης νὰ δοκιμάσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδίου ; Ἄδηλον. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἀνάγνωσις, ἐπὶ τοσοῦτον κοκκινίζει ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ ἐξαγριοῦται μὴ συνεχόμενος πλέον :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Ψέματα, ἀνακράζει αἴφνης ἐν ὀργῇ, εἶναι ψεύτης !

— Ποιός νά ν' αὐτὸς τάχα ; λέγει διακόπτων τὴν ἀνάγνωσιν ἐρωτηματικῶς ὁ σύντροφός του.

— Τὸν ξέρω κι ἐγὼ τὸν ψεύτη ; ἀπαντᾷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀργιζόμενος ὁ παῖς.

— « Σὲ φιλῶ. Ἡ μητέρα σου Ἀγγελική », ἐπανέλαβεν ὁ ἄλλος.

Ἐτελείωσεν ἡ ἐπιστολή. Καὶ οἱ δυὸ μικροὶ ἀποχωρίζονται...

— Πότε θά 'ρθης νὰ κάμουμε τὸ γράμμα ποὺ θὰ στείλω ; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος.

— Τὸ βράδυ νὰ μὲ περιμένης στὸ μαγαζί.

Δίδουν τὰς χεῖρας, ἀποχαιρετίζονται ὡς μεγάλοι συμφωνοῦντες περὶ σπουδαίας τινὸς ὑποθέσεως. Καὶ ἐνῷ ὁ ἀναγνώστης τοῦ γράμματος ἀπέρχεται ἤδη, ὁ φίλος του ἵσταται ἀκόμη ἐπὶ μακρόν, διπλώνει μετὰ προσοχῆς τὸ ὑπομέλαν καὶ κατεσπιλωμένον χαρτίον, καί, ἐνῷ τὸ εἰσάγει εὐλαβῶς καὶ τὸ ἐναποθέτει εἰς τὸν κόλπον του :

— Ψεῦτες ! ὑποτονθορίζει ἐκ νέου μεταξὺ τῶν ὀδόντων του θυμωδῶς. Ψεῦτες !...

Περιοδικὸν «Ἑστία» *Μ. Μητσάκης*

Η ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΦΟΡΕΣΙΑΣ

Ὁ Κώστας ἦτο δώδεκα ἐτῶν παιδὶ καὶ ἠγάπα πολὺ τοὺς γονεῖς του, τὰ γράμματα καὶ κάτι ἄλλο..., τὸ κολύμβημα.

Ὢ ! Πῶς τὸ ἠγάπα τὸ κολύμβημα !...

Ἡ μεγαλυτέρα του εὐτυχία ἦτο νὰ σχίζῃ τὴν θάλασσαν ἀφήνων ὀπίσω του ὑγρὸν αὐλάκι ὡσὰν βαρκούλα ἢ νὰ ταλαντεύεται γλυκὰ-γλυκὰ ἐπάνω εἰς τὸ γαλαζοπράσινον νερόν. Τοῦ ἤρεσκε νὰ παίζῃ σὰν ψάρι μέσα εἰς τὸ ἥσυχον κῦμα, νὰ γλιστρᾷ σὰν δελφίνι, νὰ κάμνῃ μακροβούτια, νὰ βλέπῃ θολά, σὰν ἀπὸ μέσα ἀπὸ γυαλί, τὸν βυθὸν κάτω τῆς θαλάσσης μὲ τὰ φύκια του, τὰ ὁποῖα ἐτραβοῦσε, διὰ νὰ προχωρῇ γρηγορώτερα. Νὰ παίρνῃ φόρα, νὰ βουτᾷ μὲ τὸ κεφάλι καὶ νὰ βγαίνῃ ἐπάνω ἀναπνέων μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του, καὶ ἔπειτα νὰ ρίπτῃ τὴν ἄμμον, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ἀπὸ κάτω μὲ τὴν φούκταν του.

Ἐπήγαινε βαθιά. Ὅταν ἦτο γαλήνη καὶ ἡ θάλασσα ὡμοίαζε μὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καθρέπτην, ἄλλον κρότον δὲν ἤκουεν ἐκεῖ μέσα εἰς τ' ἀνοικτὰ παρὰ τὸν κρότον τῶν χειρῶν του, μὲ τὰς ὁποίας ἐτάραζε τὴν θάλασσαν. "Οταν ἦσαν κύματα, δὲν ἐφοβεῖτο. Ἡ θάλασσα σιγὰ - σιγὰ τὸν εἶχε κάμει γενναῖον. 'Επροχωροῦσε χωρὶς φόβον κατεπάνω τους καὶ μὲ ἕνα τράβηγμα τῶν χεριῶν, ποὺ τὸν ἐτίναζεν ὑψηλά, τὰ ἐπηδοῦσε, χωρὶς νὰ σπάσουν εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ νὰ σκεπάσῃ ὁ ἀφρὸς τὸ κεφάλι του. Καὶ πότε τὸν ἀνέβαζαν ὑψηλὰ ὑψηλά, πότε τὸν κατέβαζαν χαμηλὰ χαμηλὰ μεταξὺ δύο θαλασσίων τοίχων. 'Εκινοῦντο τὰ κύματα, ἐβούιζαν σὰν ζωντανὰ ὄντα, καί, ὅπως τὸν ἐσήκωναν, τοῦ ἐφαίνοντο σὰν ἄλογα ἀτίθασα, τὰ ὁποῖα τὸν εἶχαν εἰς τὴν ράχιν των καὶ τὸν ἀνετίναζαν, διὰ νὰ τὸν κρημνίσουν, ἀλλ' αὐτὸς μὲ τὰ χέρια του ποὺ τ' ἀνοιγόκλειε διηύθυνε τὰ ἀφρισμένα χαλινάρια των...

Τὴν ἠγάπα πολὺ τὴν θάλασσαν ὁ Κώστας. Τὸν ἐνανούριζε μὲ τὸν ἥσυχον φλοῖσβόν της, τοῦ ἐνέπνεε θάρρος μὲ τὸν ρόχθον τοῦ θυμοῦ της καὶ τὸν ἔκαμνε ν' ἀγαπᾷ τὸν κίνδυνον. Καὶ τί δροσερὸν ποὺ ἦτο τὸ ἀεράκι της, καὶ τί ὡραῖα ποὺ ἐμοσχοβολοῦσαν τὰ φύκια της, ποὺ ὡμοίαζαν σὰν πράσινα κεντήματα!

Μίαν Κυριακὴν ὁ Κώστας εἶχεν ὑπάγει πάλιν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. 'Εφυσοῦσεν ἥσυχος μπάτης. Τί ὡραία ἡμέρα διὰ κολύμβημα!

Ὁ Κώστας παρετήρει μὲ ἀγάπην τὴν θάλασσαν. Μία φωνὴ τοῦ ἔλεγεν ἀπὸ μέσα του:

— Κολύμβα! κολύμβα! Τί ἔμορφη ποὺ εἶναι ἡ θάλασσα! 'Ακόμη στέκεσαι;

'Αλλ' ἄλλη φωνὴ τοῦ ἐψιθύριζε:

— Μὴ κολυμβᾷς, Κώστα, μὴ κολυμβᾷς! Θυμήσου τί ὑπεσχέθης εἰς τὴν μητέρα σου!

Τὴν φωνὴν ταύτην ἐνόμιζεν ὁ Κώστας ὅτι ἤκουεν ἀπὸ τὴν καινούργιαν του φορεσιάν, τὴν ὁποίαν εἶχε πρωτοφορέσει τὴν ἡμέραν ἐκείνην. 'Αλήθεια, πόσον κομψή, πόσον ὡραία φορεσιὰ ἦτο ἐκείνη! Κάτασπρη, λινή. Τὴν εἶχε ράψει ἡ μητέρα του μὲ τὰ χέρια της καὶ εἶχε βάλει ἐπάνω της ὅλην τὴν καλαισθησίαν της καὶ ὅλην τὴν ἀγάπην ποὺ εἶχε διὰ τὸν υἱόν της.

Μὲ τί καμάρι τὴν εἶχε φορέσει ὁ Κώστας! 'Απὸ τὴν αὐγὴν ἔκαμεν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν μάμμην του. "Επειτα ἐπῆγεν εἰς τὰς θείας του. "Επειτα εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς, καὶ τοὺς μακρινοὺς ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἠπόρησαν διὰ τὴν ἔκτακτον ἐκείνην τιμήν. Καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ στόματα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἴτε γεροντικὰ εἴτε νεανικὰ εἴτε παιδικά, μίαν φωνὴν ἤκουε : « Τί ὡραία φορεσιά ! ».

Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ τὴν ἀποχωρισθῇ, νὰ τὴν ἀφήσῃ ἔξω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ἐπάνω εἰς τὰ χαλίκια, νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν φύλαξίν της εἰς ἄλλα παιδιά, καὶ αὐτὸς νὰ ὁλογυρνᾷ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν γυμνός ;

—Ὄχι ! εἶπε. Δὲν θὰ κολυμβήσω.

Καὶ ἐπειδὴ εἶχε θέλησιν καὶ δὲν μετέβαλλε τὰς ἀποφάσεις του, δὲν παρετήρει μὲ ζήλειαν ἓν παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκολύμβα ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐκεῖ πλησίον. Εὑρῆκε μόνον τὰ πιὸ καθαρὰ πετραδάκια τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἐκάθισεν ἐκεῖ μὲ προσοχὴν καὶ ἐκοίταζε τὰ πλοῖα ποὺ ἦσαν ἀραγμένα μακράν, καὶ τὰς λέμβους ποὺ ἦσαν δεμέναι ἀπὸ πίσω των.

Τί ἐσκέπτετο ὁ Κώστας ; Καὶ αὐτὸς δὲν τὸ ἤξευρε. Ἄφηνε τὰς σκέψεις του ἐλευθέρως νὰ περιφέρωνται ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, ἕως τ' ἀντικρινὰ βουνά, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἦτο ὁμίχλη, ἐφαίνοντο τόσον μακράν, καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἦτο αἴθριος ὁ καιρός, ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των καὶ νὰ ἐπλησίασαν.

Ἔξαφνα ὅμως ὁ Κώστας ἀκούει φωνὰς πλησίον του, ὁ νοῦς του ἐπιστρέφει γρήγορα ἀπὸ τὸ μακρινὸν ταξίδιόν του εἰς τὴν παραλίαν.

—Ὁ Ἀντώνης τῆς Μήτραινας πνίγεται ! Πάει ! Χάνεται !

Ἐκεῖ ἐμπρός του, ἀρκετὰ βαθιά, ὁ Κώστας βλέπει δυὸ χέρια ποὺ κτυποῦν δυνατὰ τὴν θάλασσαν, ἀκούει μουγκρητὰ καὶ βλέπει ἕνα κεφάλι νὰ βουλιάζῃ, νὰ χάνεται κάτω ἀπὸ τὸ νερόν. Ἦτο τὸ παιδίον, τὸ ὁποῖον ἐκολύμβα, ἐνῷ ὁ Κώστας ἐκάθητο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν. Τὸ δυστυχὲς εἶχε προχωρήσει βαθιά, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε νὰ κολυμβᾷ καλά, ἀπέκαμεν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐπάλαιε μὲ τὰ κύματα. Μερικὰ παιδιὰ τὸ εἶχον ἴδει καὶ ἔβαλαν τὶς φωνές.

Ὁ Κώστας τινάζεται τότε ἐπάνω. Παρατηρεῖ τριγύρω, ἀλλὰ κανὲν ἄλλο παιδίον δὲν εἶναι εἰς τὴν θάλασσαν. Καμιὰ βάρκα δὲν περνᾷ.

Μετ' ὀλίγον φαίνεται πάλιν ἡ κεφαλή, ἀκούονται τὰ μουγκρητὰ καὶ τὰ δύο χέρια κτυποῦν μὲ ἀπελπισίαν τὴν θάλασσαν, ὡς νὰ θέλουν νὰ κρατηθοῦν εἰς τὴν ζωὴν ἀπὸ τὸ νερόν. Αὐτὸ ὅμως δὲν πιάνεται, δὲν κρατεῖται. Καὶ τὸ παιδὶ βουλιάζει...

Αἱ φωναὶ εἶχον ἀκουσθῆ μακρύτερα. Πέραν δύο ναῦται σπρώχνουν πρὸς τὴν θάλασσαν μίαν βάρκαν τραβηγμένην ἔξω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, καὶ εἷς ἄλλος τρέχει νὰ πάρῃ τὰ κουπιὰ ἀπὸ ἕνα μαγαζί. Ἀλλὰ θὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προφθάσουν ; 'Από τὴν ἀκρογιαλιὰν ἀκούονται σπαρακτικαὶ φωναί :

— Πνίγεται ! Πνίγεται ! Πάει, χάθηκε !

Ἡ καρδιὰ τοῦ Κώστα κτυπᾷ δυνατά. Δὲν θὰ προφθάση ἡ βάρκα. Τὸ γνωρίζει. Μίαν φορὰν ἀκόμη θ' ἀναβῆ ἡ κεφαλὴ τοῦ πνιγομένου κι ἔπειτα θὰ μείνη ἐκεῖ κάτω μὲ μάτια ὀλάνοικτα, μὲ στόμα ἀνοικτό, χωρὶς ψυχήν.

Ὁ Κώστας λαμβάνει τὴν ἀπόφασίν του. Τραβᾶ βιαστικὰ τὸ σακάκι του, τὸ πετᾶ χωρὶς νὰ ἰδῆ ποῦ πέφτει, καὶ ὁρμᾶ εἰς τὴν θάλασσαν. Καλυμβᾶ μὲ γρηγοράδα. Σχίζει γοργὰ τὴν θάλασσαν. Οὔτε νιώθει ἂν τὸν βαρύνουν τὰ φορέματα ποὺ φορεῖ.

Τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἐμαζεύθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ἐμβάλλει ὀξεῖαν κραυγήν. Ὅλοι φοβοῦνται μήπως ἀντὶ ἑνὸς παιδίου πνιγοῦν δύο. Καὶ παρατηροῦν ὅλοι μὲ ἀγωνίαν τί θὰ γίνη.

Ὁ Κώστας εἶχε πλησιάσει τώρα. Ὅλην τὴν προσοχήν του εἶχεν εἰς τὸ κεφάλι, τὸ ὁποῖον θ' ἀνέβαινε διὰ τελευταίαν φοράν, καὶ μόλις τὸ εἶδε, τὸ ἁρπάζει ἀπὸ τὰ μαλλιὰ μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν καὶ τὸ κρατεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ νερόν. Εἶχεν ἀναγνώσει ἄλλοτε πῶς πρέπει νὰ καταπιανώμεθα, διὰ νὰ σώσωμεν ἕναν ποὺ πνίγεται. 'Επρόσεχε λοιπὸν νὰ μὴν ἀφήση νὰ τὸν ἀγκαλιάση τὸ παιδὶ ποὺ ἐπαράδερνε καὶ νὰ σύρη καὶ ἐκεῖνον μαζί του εἰς τὸν βυθὸν διὰ παντός. Μὲ τὴν μίαν του χεῖρα τὸ σπρώχνει πρὸς τὴν ἀκρογιαλιὰν καὶ μὲ τὴν ἄλλην κολυμβᾶ. Φθάνουν μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ρηχά. Πατεῖ μὲ τὰ πόδια του καὶ σύρει μὲ τὰ δυό του χέρια τὸ παιδὶ ἕως τὴν ἀκρογιαλιάν. Τότε ἔφθασε καὶ ἡ βάρκα μὲ τοὺς ναύτας.

Ὅλοι ἐτριγύριζαν τὸ παιδὶ καὶ ἔσκυβαν μὲ καρδιοχτύπι ἀπ' ἐπάνω του. Ἦτο ἄραγε ζωντανὸν ἀκόμη ἢ εἶχεν ἀποθάνει ; Θὰ τὸ προφθάσουν ; Τὸ ἔβαλαν μπρούμυτα, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, διὰ νὰ βγάλη τὴν θάλασσαν ποὺ εἶχε καταπίει. Ἦτο κατάχλωμον ὡς νεκρόν. Ἔφθασε μετ' ὀλίγον ἡ χήρα ἡ μητέρα του μὲ λυμένα μαλλιὰ καὶ ἤρχισε νὰ κτυπιέται καὶ νὰ δέρνεται. 'Αλλ' εὐτυχῶς ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔνιωσαν μίαν ἀδύνατον ἀναπνοὴν νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα του. Τὰ κλειστὰ μάτια ἤνοιξαν καὶ ἀντίκρισαν τὰ μάτια τῆς μητέρας, ποὺ τὸ ἐκράτει εἰς τὴν ἀγκαλιά της.

Τότε ἐνεθυμήθησαν τὸν σωτῆρα.

'Αλλὰ ματαίως τὸν ἐζητοῦσαν τριγύρω των. Ὁ Κώστας δὲν ἦτο ἐκεῖ. 'Αφοῦ παρέδωκεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀναίσθητον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σῶμα, εἶχεν ἀποσυρθῆ παράμερα. Ἦτο τόσον κουρασμένος !... Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι θὰ λιγοθυμοῦσε. Τὰ αὐτιά του ἐβούιζαν καὶ ὅλα γυρνοῦσαν ὁλόγυρά του. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ σταθῆ εἰς τὰ πόδια του. Ἐκάθισεν εἰς μίαν πέτραν, ἀνέπνευσε δυνατά, καὶ ἀφοῦ συνῆλθεν ὀλίγον, ἐπῆρε τὸ σακάκι του καὶ ἐτράβηξε πρὸς τὸ σπίτι του.

Δὲν ἐπῆγεν ἀπὸ τὸν πλατὺν δρόμον τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ὅπου ἦσαν τὰ καταστήματα καὶ τὰ καφενεῖα. Ἐχώθηκεν εἰς κάτι στενοὺς παράμερους δρομίσκους. Ἡ φορεσιά του, ὁ ὁλοκαίνουργη λινὴ φορεσιά του, ἦτο εἰς κακὴν κατάστασιν. Τὸ σακάκι του τσαλακωμένον καὶ λερωμένον, τὸ γιλέκο καὶ τὸ πανταλόνι κολλημένον ἐπάνω του κι ἔσταζαν θάλασσαν !

Ὅταν ἐπερνοῦσεν, αἱ γειτόνισσαι τὸν ἐκοίταζαν μὲ βλέμμα ἐπιπλήξεως, ὡς νὰ ἤθελαν νὰ τοῦ εἴπουν :

— Τὸ κακόπαιδον ! Ἔπαιζε καὶ ἔπεσε στὴ θάλασσα. Κρίμα στὰ ὄμορφα καινούργια ροῦχα.

Ὁ Κώστας ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ εἰς αὐτάς :

— Δὲν ἔπαιζα, ἐγλύτωσα μίαν ζωήν !

Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε. Τί τὸν ἔνοιαζε ; Ἂς ἔλεγαν ὅ,τι ἤθελαν.

Ἀνέβη μὲ καρδιοχτύπι τὴν κλίμακα τῆς οἰκίας των. Τί θὰ ἔλεγεν ἡ μητέρα του, ὅταν θὰ τὸν ἔβλεπεν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ; Καὶ ἀλήθεια, ἔκπληξις, λύπη καὶ θυμὸς ἐζωγραφίσθησαν μονομιᾶς εἰς τὸ πρόσωπόν της, ὅταν τὸν εἶδεν ἔτσι ἐμπρός της. Παρ' ὀλίγον πικρὸς λόγος νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ χείλη της. Ἀλλ' ὁ Κώστας, ὠχρὸς ἀκόμη ἀπὸ τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν ἐξάντλησιν, ἔτρεξε πρὸς αὐτὴν καὶ τῆς διηγήθη τί εἶχε συμβῆ.

Τότε ἤνοιξεν ἐκείνη τὴν ἀγκάλην της καὶ ὥρμησεν ὁ Κώστας καὶ ἡ μητέρα του τὸν ἔσφιγγε δυνατά.

— Καὶ ἂν ἐπνιγόσουν καὶ σύ, παιδί μου ; τοῦ εἶπε μὲ τρέμουσαν φωνήν. Καὶ τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της. Καὶ τὸν ἐπέπληττε τρυφερά, θωπευτικά, ὡς ν' ἀνατρίχιαζε ἀκόμη ἡ μητρική της καρδία ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ποὺ ἤγγισε τὸ παιδί της. Ἀλλ' ὁ Κώστας ᾐσθάνετο ὅτι ἦτο πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ αὐτόν.

Ὁ πατέρας τοῦ Κώστα ἦτο εἰς τὸ καφενεῖον καὶ ἐκεῖ ἔμαθε τί συνέβη. Ἦλθε βιαστικὰ εἰς τὸ σπίτι. Ὅταν εἶδε τὸν Κώσταν, τὸν ἐσήκωσεν ὑψηλὰ καὶ τὸν ἐφίλησε, καὶ ἐσκούπισε κρυφὰ ἕνα δάκρυ αὐτός, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν ἐδάκρυε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αὐτὰ φέρει εἰς τὸν νοῦν του τώρα ὁ Κώστας παρατηρῶν τὴν λινὴν φορεσιάν, τὴν ὁποίαν μὲ στοργὴν φυλάττει ἀπὸ τότε. Βλέπων αὐτήν, ξαναβλέπει ἐμπρός του μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς του. Αἰσθάνεται εἰς τὰ χείλη του τὰ φιλήματα τῆς μητέρας του καὶ ἐπάνω εἰς τὸ μάγουλόν του τὸ δάκρυ τοῦ πατέρα του. Ἀσφαλῶς ἡ φορεσιὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ὡραιοτέρα ἀπὸ ὅλας, ὅσας ἐφόρεσεν ἕως τώρα!

Ἀρ. Κουρτίδης

Η ΣΤΑΦΙΔΑ ΤΟΥ ΓΕΙΤΟΝΑ

Γείτονά του δὲν ἄφηνε ἀπείραχτον ὁ Ἀντώνης ὁ Κατσιβούλης. Ὅλο καὶ φιλονικοῦσε γιὰ τὰ σύνορα τῆς σταφίδας του. Ἂν δὲν παράβλεπαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς παίρνη κάθε χρόνο καὶ κάμποσο τόπο, ἔπρεπε νὰ περιμένουν δικαστήρια καὶ κάθε εἶδος ἀναποδιά. Μὰ περισσότερο εἶχε στενοχωρήσει τὸ Γιώργη τὸ Χριστοδουλιᾶ. Ἕνα χαντάκι χώριζε τὶς σταφίδες τους, τ' ἁλώνια τους καὶ τὰ σπίτια τους.

Κάποιον Αὔγουστο ὁ Κατσιβούλης κι ὁ Χριστοδουλιὰς εἶχαν μαζέψει στὴν ἀποθήκη τὸ πρῶτο χέρι. Μὰ ἡ περισσότερη σταφίδα ἦταν στ' ἁλώνια.

Ἕνα μαυραδάκι φάνηκε στὸν οὐρανό. Ὁ Κατσιβούλης μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὴ μεγαλύτερή του κόρη ἔλειπαν στὴν πόλη. Τὴ σταφίδα τὴν πρόσεχε τὸ μικρό τους ἀγόρι, ὁ Νάσος, ὡς δέκα χρονῶν. Τὸν εἶχαν ἀφήσει ἐκεῖ γιὰ τὰ μάτια, γιατὶ κι ἀφύλαχτη νὰ ἦταν, κανεὶς δὲν τὴν πείραζε.

— Δὲν μ' ἀρέσει τὸ σημάδι, εἶπε στοὺς δικούς του ὁ Χριστοδουλιάς. Γρήγορα νὰ μαζέψουμε τὴ μαυρομάτα, νὰ μὴν ἔχουμε τὰ ἴδια τὰ περσινά.

Πέρσι ἔτυχε κι αὐτὸς νὰ λείπη. Ἦταν ἡ γυναίκα του, μὰ σὲ μιὰ δυνατὴ κι ἔξαφνη μπόρα ποὺ ἦρθε, λίγη σταφίδα πρόφτασε νὰ μαζέψη. Ὁ Κατσιβούλης μποροῦσε νὰ βοηθήση, μὰ δὲν τὸ ἔκαμε. Ἀπάνω ἀπὸ τὸν ἐξώστη καθόταν καὶ ἔβλεπε μὲ χαρὰ πῶς ἔπαιρνε τὸ νερὸ τὴν ξένη σταφίδα.

Τώρα ὁ Χριστοδουλιὰς μὲ τοὺς δικούς του δούλευαν γρήγορα καὶ εἶχαν μαζεμένη τὴν περισσότερη σταφίδα. Ἄρχισαν νὰ πέφτουν ο πρῶτες ἀραιὲς σαλαματιές. Ὁ Νάσος τοῦ Κατσιβούλη ἔβαλε τὶς φωνές Καταλάβαινε τὸ κακὸ ποὺ τοὺς εὕρισκε, μὰ καταλάβαινε καὶ τὴν ἀδυναμία του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

—Ἔ, θὰ κλάψης καὶ σύ, ὅπως κλάψαμε καὶ μεῖς πέρσι, εἶπε τὸ ἀγόρι τοῦ Χριστοδουλιᾶ.

— Κάνε τὴ δουλειά σου καὶ τέτοια λόγια δὲ μ' ἀρέσουν. Τ' ἀκοῦς ;... Νὰ μὴ σ' ἀκούσω νὰ τὸ ξαναπῆς ! εἶπε αὐστηρὰ ὁ Χριστοδουλιάς.

Δὲν ἤθελε τὸ κακὸ κανενός, μὰ καὶ δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ μαζέψη τὴ σταφίδα τοῦ Κατσιβούλη. Αὐτὸ δὰ ἔλειπε !...

Ἔπειτα, ὅμως, συλλογίστηκε : « Καὶ τί φταίει τὸ μικρὸ νὰ πεινᾶ ὅλο τὸ χρόνο; Κι ἔπειτα ἔχει νὰ παντρέψη καὶ τὴν κόρη του καὶ τὴν προίκα θὰ τὴν δώση ἀπὸ τούτη τὴ σταφίδα... Θὰ πῆς, κι ἐγὼ φτωχὸς ἤμουν κι εἶχα νὰ παντρέψω, κι ἐγὼ εἶχα μικρὰ καὶ πείνασαν. Τὰ σκέφτηκε ἐκεῖνος ; Γιατί νὰ μὲ σκοτίζουν ἐμένα τώρα ; ».

Ἡ σταφίδα του στὸ μεταξὺ ἦταν ἀσφαλισμένη. Τώρα μποροῦσε νὰ πάη σπιτάκι του. Δυνατὸς ἀέρας σήκωσε σύννεφο τὴ σκόνη, κι ὕστερα οἱ σταλαματιὲς ἄρχισαν νὰ πέφτουν πιὸ πυκνά. Μιὰ ἀστραπὴ θάμπωσε τὰ μάτια τους κι ἀκολούθησε βροντὴ ποὺ ἔσεισε τὴ γῆ.

— Κρίμα νὰ χαθῆ ἡ μαυρομάτα ! συλλογίστηκε.

Πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ τὰ ἔξοδα καὶ τὰ βάσανα ποὺ περνοῦν, ὥσπου ν' ἀποθηκιάσουν τὴ σταφίδα καὶ νὰ τὴν πουλήσουν. Κλάδεμα, σκάψιμο, ξανασκάψιμο, βλαστολόγημα, κορφολόγημα, χαράκωμα, θειάφισμα καὶ ράντισμα μὲ γαλαζόπετρα. Ἔπειτα τὸ καρδιοχτύπι νὰ τρυγηθῆ ἡ σταφίδα, ν' ἁπλωθῆ στὸ ἁλώνι, νὰ ξεραθῆ, νὰ μαζευτῆ, νὰ τὴν βάλουν στὰ σακιὰ καί... νά 'ρθη κι ὁ ἔμπορος.

—Ἁμαρτία νὰ χαθῆ ἡ μαυρομάτα ! εἶπε πάλι ὁ Χριστοδουλιάς.

Στάθηκε ἔπειτα γιὰ μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος κι ἔπειτα φώναξε :

—Ἐμπρός, παιδιά, ἐλᾶτε νὰ μαζέψουμε καὶ τοῦ γείτονα τὴ σταφίδα.

Κάτι θέλησαν νὰ μουρμουρίσουν μερικοί, μὰ μὲ μιὰ ματιὰ ὁ Χριστοδουλιὰς τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν πὼς ἔπρεπε νὰ τρέξουν, σὰ νὰ ἦταν δική τους καὶ καλύτερα ἀκόμη. Δὲ δίστασαν περισσότερο, καὶ ὅλοι ρίχτηκαν πρόθυμα στὴ δουλειά.

Τὴν ὥρα ποὺ πλάκωσε ἡ δυνατὴ βροχὴ κι αὐλάκωναν τὸν οὐρανὸ οἱ ἀστραπὲς καὶ ξεκούφαιναν οἱ βροντές, δὲν ἦταν οὔτε σπυρὶ σταφίδα τ' ἁλώνια. Τὴν ἴδια ὥρα φάνηκε ἀπάνω στὸ ἄλογό του τρεχάτος ὁ Κατσιβούλης. Ἔσταζαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν ἱδρώτα. Καθὼς εἶδε ἀπὸ μακριὰ τὸ ἁλώνι ἄδειο, ἔβαλε τὶς φωνές. Ὅταν πλησίασε καὶ εἶδε τὸ Χριστοδουλιᾶ, τοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή.

—Ἐσὺ νὰ μοῦ κάμης αὐτὸ τὸ καλό !

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Γιατί ὄχι ; Γείτονες εἴμαστε, εἶπε μὲ γέλιο ὁ Χριστοδουλιάς. Πρῶτα θὰ δῆ κανεὶς τὸ γείτονά του κι ὕστερα τὸν ἥλιο.

Ὁ 'Αντώνης ὁ Κατσιβούλης εἶχε ἀπομείνει ἄφωνος, σὰν ἀποσβολωμένος. Αἰσθανόταν δυὸ πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα. Αἰσθανόταν καὶ εὐγνωμοσύνη καὶ ντροπή ! Εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸ γείτονά του καὶ ντροπὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του !

Νώντας Ἔλατος

Ο ΦΟΙΝΙΞ

Τὸν εἶδον τὸ πρῶτον ἀνάγλυφον ἐπὶ χαλκοῦ, ὅταν, ἑπταετὴς μόλις, ἀπεθαύμαζον ὑπερμεγέθη δεκάραν.

Εἶχεν ἁπλωμένας τὰς πτέρυγας τὸ πτηνόν, καθήμενον ἐπὶ δέσμης ξύλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γλῶσσαι πυρὸς περιέβαλλον τὸ σῶμά του. Τὸ πτηνὸν ἀτάραχον, μὲ λαιμὸν τεταμένον ἀνέβλεπε πρὸς ἀκτινοβόλον σταυρόν, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του.

Δὲν ἐγνώριζον οὔτε τί ἦτο τὸ νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας, οὔτε ποῖον ἦτο ἐκεῖνο τὸ πτηνὸν οὔτε καὶ ἠδυνάμην νὰ ἀναγνώσω ἀκόμη τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα τὸ περιέβαλλον κύκλῳ καὶ τὰ ὁποῖα ἐσημείωναν ἕνα ἡγιασμένον ὄνομα, « Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος », ὄνομα, τὸ ὁποῖον ὁσάκις ἀναπολήσω, ἡ ψυχή μου κάμπτεται εἰς γονυκλισίαν.

Θὰ μὲ ἐρωτήσετε τί εἶναι τὸ πτηνὸν αὐτό ; Εἶναι μόνον βέβαιον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν γαμψωνύχων καὶ τὸ γένος τῶν ἀετῶν. 'Αλλ' οὐδὲν ζῳολογικὸν μουσεῖον τὸν φιλοξενεῖ, καὶ φοβοῦμαι ὅτι δυσκόλως θὰ ἀνεύρετε τῆς ὑπάρξεώς του μάρτυρας αὐτόπτας.

Ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ἡρόδοτος τὸν θέλουν ζῶντα ἡμίσειαν χιλιετηρίδα. Ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ ἱστορικοί, Ἕλληνες καὶ ξένοι διάσημοι, λέγουν :

« Αἱ Ἰνδίαι καὶ ἡ Αἰθιοπία γεννοῦν τὰ ὡραιότερα πτηνά. Τὸ περιφημότερον πάντων εἶναι ὁ φοῖνιξ, ἐὰν τὰ περὶ ὑπάρξεώς του δὲν ἀποτελοῦν μῦθον. Ζῆ εἷς καὶ μόνος φοῖνιξ καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον, ὀλίγοι δὲ τὸν εἶδαν.

» Ἔχει, λέγουν, μέγεθος ἀετοῦ, γύρω δὲ εἰς τὸν λαιμὸν πτέρωμα λάμπον ὡς χρυσός· τὸ ἄλλο σῶμα ἔχει πτέρωμα πορφυροῦν, ἡ οὐρὰ εἶναι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κυανῆ μὲ παρένθετα ροδόχροα πτερά, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ἔχει λοφίον.

» Λέγουν ὅτι οὐδεὶς εἶδε ποτὲ τοῦτο νὰ τρώγῃ.

»'Ο φοῖνιξ ζῇ εἰς τὴν 'Αραβίαν 509 ἔτη.

»"Οταν γηράσῃ ὁ φοῖνιξ κατασκευάζει φωλεὰν ἀπὸ κλάδους κασσίας καὶ ἀπὸ ἄλλους εὐώδεις κλάδους ἔπειτα γεμίζει τὴν φωλεὰν αὐτὴν ἀπὸ ἀρώματα, θέτει πῦρ καὶ θνήσκει καιόμενος ἐπ' αὐτῆς.

»'Απὸ τὴν τέφραν καὶ τὰ ὀστᾶ του γεννᾶται κατ' ἀρχὰς σκώληξ, ὁ ὁποῖος μεταμορφοῦται εἰς φοίνικα.

» Τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ νέου φοίνικος εἶναι ν' ἀποδώσῃ ἐπικηδείους τιμὰς εἰς τὰ λείψανα τῆς πρώην αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ νὰ φέρῃ ταῦτα μεθ' ὁλοκλήρου τῆς φωλεᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ 'Ηλίου ἐπὶ βωμοῦ ».

'Επειδὴ εἶναι τοιαύτη ἡ ποιητικωτάτη περὶ τοῦ πτηνοῦ παράδοσις, ὁ Χριστιανισμός, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς δόγμα τὴν ἀθανασίαν, τὴν νίκην τοῦ θανάτου, τὴν 'Ανάστασιν καὶ τὴν ἀτελεύτητον αὐθυπαρξίαν τῆς ψυχῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ οὐδὲν τὸ ποιητικώτερον καὶ παραστατικώτερον σύμβολον ἀπὸ τὸν φοίνικα.

Διὰ τοῦτο ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνάγλυφον τὸν φοίνικα, ὡς σύμβολον ἀναστάσεως εἰς νέαν ζωήν. Καὶ τοιοῦτον σύμβολον θεωροῦν αὐτὸ οἱ Χριστιανοὶ πατέρες τῆς 'Εκκλησίας καὶ Χριστιανικοὶ συγγραφεῖς (Κλήμης, 'Ωριγένης, Ναζιανζηνός).

Καὶ ἤδη, ὅταν ἡ 'Ελλὰς σχίζουσα τὰ ἐντάφια σάβανα ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπὶ τόσους αἰῶνας κατέκειτο, ὅταν ἀληθῶς ἐκ τῆς τέφρας της ἐγεννήθη κατὰ τὸν ποιητὴν ἡ 'Ελευθερία,

σὰν τὴ σπίθα κρυμμένη στὴ στάχτη,

ποῖον παραστατικώτερον, ποῖον ποιητικώτερον σύμβολον ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ὡς αἰώνιον αὐτοῦ ἔμβλημα τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰν ἑλληνικὸν Ἔθνος, παρὰ τὸν φοίνικα, τὸν ὁποῖον ὁ πατὴρ τοῦ Ἔθνους καὶ Κυβερνήτης 'Ιωάννης Καποδίστριας, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ἀδιασείστως καὶ εἰργάσθη ὑπὲρ θεμελιώσεως ἀληθοῦς ἑλληνικοῦ μέλλοντος, ἔταξεν ἔμβλημα αὐτοῦ ;

'Ηδύνατο ἐπιτυχέστερον νὰ συμβολίσῃ τὴν πίστιν του εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς 'Ελλάδος ὁ μέγας τοῦ Ἔθνους πολίτης ;

« Σελίδες», 1921 *'Εμμ. Λυκούδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΕΤΟΣ ΣΤΟ ΚΟΤΕΤΣΙ

Τὸν ἀετὸ τὸν ἔκλεισαν μέσα σ' ἕνα κοτέτσι.
Κι ὁ κόκορας τὸν ρώτησε : « Γιατί πικραίνεσ' ἔτσι,
πού τά 'χεις ὅλα τώρα ;
Καὶ τὸ νερὸ στὸν τόπο του, καὶ τὸ φαΐ στὴν ὥρα,
καὶ στὰ κατσάβραχα δὲν πᾶς, ὅπου μπορεῖ στὸ τέλος
μὲς στὰ καλὰ καθούμενα νὰ φᾶς κανένα βέλος.
Γιά πές μου τί σοῦ λείπει
κι ὅλο σὲ δέρνει ἡ λύπη
καὶ τὴν καρδούλα σου χαλᾶς ; ».
Κι ἐκεῖνος τ' ἀποκρίθηκε : « Σὰν κόκορας μιλᾶς ».

« Μύθοι », 1936 *'Αλ. Φωτιάδης*

Ο ΑΝΑΠΟΔΙΑΣΜΕΝΟΣ

Τὴν κοινὴν περιέργειαν εἶχε διαγείρει τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἡ γριὰ Σπύραινα. Τουλάχιστον δωδεκάκις ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐπὶ τοῦ βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ὁ λιμὴν τῆς νήσου καὶ τὸ μακρινὸν πέλαγος.

— Τί νὰ ἔπαθεν ἄραγε ; ἔλεγον αἱ γειτόνισσαι.

— « Οὔτε καράβια στὸ γιαλὸ οὔτε πουλιὰ στὸν κάμπο ! », ἐμουρμούριζεν ἡ γραῖα καὶ ἐπέστρεφε περίλυπος, ἐνῷ ὁ βορρᾶς ἐφύσα μανιώδης.

Ἔπνεεν ἤδη ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. Εἰς τὰ βουνὰ ἐλεύκαζον αἱ χιόνες καὶ ὁ βορρᾶς ἐμαίνετο εἰς τὸ πέλαγος. Οὐδὲν ἱστίον εἰς τὸν ἔρημον πόντον. Τὰ πλοῖα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀποκλεισμένα εἰς τοὺς λιμένας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἁλιεῖς ἀπελπισθέντες πλέον ἔθεσαν ἐντὸς σάκων τὰ δίκτυα, ἔσυραν εἰς τὴν ἀκτὴν τὰ πλοιάριά των καὶ καθήμενοι εἰς τὰ καφενεῖα τῆς παραλίας ἐρρόφων λαιμάργως τὸν ἀργιλέν των.

Ἦτο πλέον δειλινόν. Ὅλοι οἱ οἰκογενειάρχαι ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὸ χοιρινὸν διὰ τὴν αὐριανὴν ἑορτὴν καὶ ὅσα ἄλλα τρόφιμα ἀπήτει ἡ ἡμέρα. Καὶ ἡ γριὰ Σπύραινα ἐθεάθη καὶ πάλιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου. Ἐστρέφετο νὰ ἀπέλθῃ, ὅτε τὴν ἐσταμάτησε νεαρὸς ναύτης κατερχόμενος εἰς τὴν ἀγοράν :

— Τὸν Γεωργάκη περιμένεις, θειὰ Σπύραινα ; Μὲ ποιό καράβι ταξίδεψε ;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Μὲ τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ, παιδάκι μου. Τὸν περιμένομεν ἀπὸ τὴ Σαλονίκη. Πῆγαν ἁλάτι ἀπὸ τὶς Φώκιες.

— Μὲ τὸν καπετὰν Κωνσταντῆ ; λέγει ὁ ναύτης καὶ ἤρξατο γελῶν. Μὲ τὸν Ἀναποδιασμένο ; Καὶ κάθεσαι καὶ τὸν καρτερεῖς, θειὰ Σπύραινα ; Θὰ τὸν θύμωσαν οἱ ναῦτες, καὶ θὰ τὸν πείραξεν ὁ Γεωργάκης σὰν ἀστεῖος ποὺ εἶναι, καὶ θὰ τὸ ἔσπασε τὸ παλιοκάικο. Ξέρεις τί ἀναποδιασμένος ποὺ εἶναι ; Καλὰ Χριστούγεννα! προσέθηκεν ὁ ναύτης καὶ κατῆλθε πρὸς τὴν ἀγοράν.

Ἡ γραῖα ἔμεινεν ἄφωνος, προσπαθοῦσα νὰ ἐμποδίσῃ δυὸ μεγάλα δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἔλαμψαν εἰς τὰ μάτια της ὡσὰν διαμάντια.

Κάτι ἤξερεν ἡ γραῖα· κάτι εἶχεν ἀκούσει περὶ τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ καὶ ἤρχισαν νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὴν μητρικήν της καρδίαν ἀόριστοι φόβοι. Καὶ ἐνῷ προηγουμένως εἶχεν ἀποφασίσει νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ κρεοπωλείου καὶ νὰ προμηθευθῇ ὀλίγον χοιρινόν, τώρα τόσον ἐλυπήθη, ὥστε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν της μὲ κενὰς τὰς χεῖρας.

—Ἀκοῦς νὰ πάγῃ μὲ τὸν Ἀναποδιασμένον !

Δὲν εἶναι παράξενον ἐπάνω εἰς τὸ γλέντι του νὰ ἔσπασε τὸ παλιοκάικο.

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς, τὸν ὁποῖον οἱ ἀστεῖοι καὶ εἴρωνες νησιῶται ἀπεκάλουν ἀ ν α π ο δ ι α σ μ έ ν ο ν, ἦτο πλοίαρχος ἑξήκοντα πέντε περίπου ἐτῶν. Ξηρὸς καὶ αὐστηρός, διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν φιλεργίαν του καὶ τὴν ναυτικήν του ἱκανότητα. Πρῶτος αὐτὸς ἐτόλμησε νὰ ἐπιδείξῃ πλοῖον τῆς πατρίδος του, τὴν « Εὐαγγελίστριαν », εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μαύρης Θαλάσσης· ἠδύνατο νὰ μαντεύῃ ὅλας τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ. Ἦτο εἰς ἄκρον οἰκονόμος καὶ τὸ ὄνειρόν του ἦτο ν' ἀποκτήσῃ μεγάλον βρίκιον. Καὶ τὸ κατώρθωσε.

Μὲ ποίαν χαρὰν κατέπλευσε διὰ πρώτην φορὰν μὲ τὸ βρίκιον ἐκ τοῦ Δουνάβεως εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ! Ὅταν ἀπεβιβάζετο διὰ τῆς λέμβου εἰς τὸ λιμεναρχεῖον, οἱ ναῦται ἐκωπηλάτουν καὶ αὐτὸς ἐκαμάρωνεν εἰς τὴν πρύμνην.

Ἀλλ' εἶχε μίαν μεγάλην ἰδιοτροπίαν ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς. Δὲν ἐδέχετο ποτὲ ὁδηγίας καὶ παρατηρήσεις ἐκ μέρους τῶν ναυτῶν του διὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πλοίου. Ὁσάκις δὲ ναῦται ἀγνοοῦντες τὴν ἰδιοτροπίαν του αὐτὴν ἤθελον νὰ ὁδηγήσωσι τὸν καπετὰν Κωνσταντῆν, οὗτος ἔπραττεν ὅλως τὸ ἐναντίον, ἔστω καὶ μὲ βλάβην τοῦ πλοίου του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τρὶς εἶχε προσαράξει τὴν «Εὐαγγελίστριαν» ἐπὶ βράχων, διότι κατὰ τὸν πλοῦν τῷ ὑπεδείχθη παρὰ ναύτου νὰ προσέξῃ, ἐπειδὴ ἐκεῖ κάπου ἦτο ὕφαλος ἄγνωστος τάχα εἰς αὐτόν. Καὶ ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς τὴν ἐγνώριζεν. Ἤξερεν, ὡς ἔλεγε, «νὰ περάσῃ ὅλες τὶς ξέρες μὲ κλειστὰ μάτια»· ἀλλὰ τοῦ ἤρχετο ἄσχημα «νὰ τὸν δασκαλεύουν τὰ παιδιά του».

Ὅταν τῷ ὑπεδείχθη ποτὲ γνωστὴ εἰς αὐτὸν ὕφαλος:

— Σὺ θὰ μὲ μάθῃς, ἀγράμματε; εἶπεν ὁ Κωνσταντῆς θυμωμένος. Καὶ ἐνῷ ἦτο ἕτοιμος μὲ δεξιωτάτην κίνησιν νὰ στρέψῃ τὴν πρῷραν καὶ νὰ παρακάμψῃ τὴν ὕφαλον, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὁδηγεῖται ἐξηκολούθησε νὰ πλέῃ κατ' εὐθεῖαν καὶ ἰδού:

Κράφφ! ἔτριξεν ἡ «Εὐαγγελίστρια» ἐπὶ τῆς ὑφάλου.

Εὐτυχῶς καὶ τὰς τρεῖς φορὰς οὐδὲν ἔπαθε τὸ ξύλινον σῶμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεθύμαινε πάντοτε ἡ παράδοξος ἰδιοτροπία τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ.

Ἡ γριὰ Σπύραινα, ἴσως ἀπὸ τὸν γεννηθέντα ἐν αὐτῇ φόβον, ἀπέκαμε περὶ τὴν ὥραν τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ δὲν ἐφάνη πλέον εἰς τὸν βράχον. Ἦτο καὶ τόσον δριμὺ τὸ ψῦχος... Μίαν στιγμὴν ἠκούσθη μία γειτόνισσα εἰς τὴν θύραν:

— Τὰ συχαρίκια. Ἦλθ' ὁ Γεωργάκης.

— Ἦλθε, παιδί μου;

Τοῦτο μόνον εἶπεν ἡ γραῖα κι ἐξῆλθε τρέχουσα πρὸς τὴν παραλίαν. Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς συνήθιζε πάντοτε τὰ Χριστούγεννα νὰ τὰ ἑορτάζῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ποιμήν τις ἀπὸ πρωίας ἰδὼν πλοῖον κατερχόμενον ἐκ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὴν γραῖαν, ἥτις ὡς εἴδομεν, τοσάκις παρετήρει τὸ πέλαγος ἀπὸ τοῦ βράχου.

Καὶ ἀληθῶς περὶ τὴν ἑσπέραν ἐφάνη ἡ «Εὐαγγελίστρια» κάμπτουσα τὴν πρὸ τοῦ λιμένος ξηρὰν νησῖδα καὶ προσπαθοῦσα διὰ λοξοδρομιῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, διότι τὴν ὥραν ἐκείνην ἔπνεεν ὀξύτατος βορειοανατολικὸς ἄνεμος. Ἀλλὰ πολὺ ἐδυσκολεύετο νὰ προσεγγίσῃ τὸν λιμένα.

Ὁ Κωνσταντῆς ἐπεριποιεῖτο πολὺ τὸ πλοῖόν του. Ἠγάπα πολὺ τὸ μαῦρο χρῶμα καὶ ἔστιλβε κατάμαυρη ἡ «Εὐαγγελίστρια». Εἶχε συνηθίσει, ὅταν ἔφθανεν εἰς τὴν πατρίδα του νὰ ὑψώνῃ πλὴν τῆς μεγάλης σημαίας τοῦ πλοίου του καὶ ὅλα τὰ ποικιλόχρωμα ἐκεῖνα σήματα τὰ «σε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νιάλα » λεγόμενα, τὰ χρησιμεύοντα διὰ τὴν ἐν τῷ πελάγει συνεννόησιν.

— Θέλω νὰ μὲ καταλαβαίνουν σὰν ἔρχομαι, ἔλεγεν ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς.

Οἱ κάτοικοι εὐκόλως ἀνεγνώρισαν τὴν « Εὐαγγελίστριαν ». Συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ηὐχαριστοῦντο βλέποντες τὸ μικρὸν βρίκιον ν' ἀψηφῇ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων. Ἀλλ' ἀνέμενον πάντοτε καὶ καμίαν ἀναποδιάν του, διὰ νὰ γελάσουν. Δὲν ἐφαντάζοντο ὅμως καὶ δὲν ἐπεθύμουν τόσον θλιβερὸν ἀτύχημα.

Κατὰ τὴν τελευταίαν βόλταν ὁ Γεωργάκης ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅτι ἔφθανεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ βλέπων ὅτι ὁ πλοίαρχος κακῶς διηύθυνε τὸ πλοῖον, ἐλησμόνησε μὲ ποῖον εἶχε νὰ κάμῃ κι ἐφώναξε:

— Τί κάνεις, καπετὰν Κωνσταντῆ;

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς εἶχεν ἤδη ἀντιληφθῆ τὸ λάθος του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ τὸ διορθώσῃ. Ὑπακούων ὅμως εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν του ἐθεώρησε καλύτερον νὰ καταστρέψῃ τὸ πλοῖον, παρὰ νὰ φανῇ ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὴν ναυτικήν. Καὶ ἀφῆκε τὸ πλοῖον εἰς τὸν ἐπικίνδυνον δρόμον του.

Καὶ ἰδοὺ ἀπαίσιος τριγμὸς ἀκούγεται, ὡς νὰ ἐθραύοντο τὰ ὀστᾶ πελωρίου σκελετοῦ.

Ἡ « Εὐαγγελίστρια » εἶχε προσαράξει ἐπὶ τῆς βραχώδους ξηρονήσου.

Περὶ τῆς σωτηρίας της οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς. Ἀλαλαγμὸς ἠκούσθη πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅλοι ἔσπευδαν πρὸς τὴν ξηρόνησον. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ διεκρίνετο ὁ ὀλολυγμὸς τῆς γριᾶς Σπύραινας, ἡ ὁποία διαρκῶς ἐμουρμούριζε:

—Ἀκοῦς νὰ πάῃ μὲ τὸν Ἀναποδιασμένον! Ἀκοῦς ἐκεῖ!

Ἄλλοτε πάλιν ἐφώναζεν πρὸς τὸν υἱόν της:

—Ἔβγα ἔξω, Γεωργάκη! Ἔβγα ἔξω!

Ἀλλ' οἱ ναῦται ἔμενον ἀκόμη ἐντὸς τοῦ σκάφους, νομίζοντες ὅτι καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν κατοίκων θὰ ἠδύναντο νὰ τὸ σώσουν.

Ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς, ὡς νὰ μὴ συνέβη τίποτε καὶ ὡς νὰ μὴ ἦτο αὐτὸς ὁ αἴτιος τῆς καταστροφῆς του, κατεγίνετο καὶ αὐτός, μεταβαίνων ἀπὸ τῆς πρῴρας εἰς τὴν πρύμνην καὶ ἐκφωνίζων ἀσυναρτήτους φράσεις.

Ἀλλ' ὅλα εἰς μάτην. Εἷς δυνατὸς κλονισμὸς διέλυσε τὸ πλοῖον καὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν θάλασσαν ἱστοί, ἱστία, σχοινία, ξύλα καὶ διάφορα ἔπιπλα τοῦ πλοίου. Οἱ δὲ ναῦται μόλις ἐπρόφθασαν καὶ ἔσωσαν τὰς κασέλας των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ νησιῶται τεθλιμμένοι βαθέως διελύθησαν. Ἕκαστος μετέβη εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ νὰ ἐγερθῇ μετὰ τὰ μεσάνυκτα εἰς τὴν χαρμόσυνον ἀκολουθίαν τῶν Χριστουγέννων.

Μετ' ὀλίγον ἔσβησαν καὶ τὰ φῶτα τῶν ὀλίγων οἰκιῶν, ἐν αἷς, φαίνεται, περισσότερον ἠγρύπνησαν. Πλὴν ἔξω εἰς τὰ Ἁλώνια οἰκίσκος τις μονώροφος διετήρει τὸ φῶς του ἀκόμη· ἐκεῖ ἡ γριὰ Σπύραινα, ἡ μητέρα τοῦ Γεωργάκη, ἠγρύπνει, καὶ φέρουσα καινουργὲς σάλι, ἀτάραχος καὶ γαληνιαία, καθημένη παρὰ τὴν ἑστίαν ἐγυάλιζε μετὰ μητρικῆς ἀγαλλιάσεως τὰ ὑποδήματα τοῦ υἱοῦ της· καὶ αὐτὸς πλησίον τῆς πυρᾶς ἀνεπαύετο τεταραγμένον ὕπνον ἀκόμη, διότι ἀνελογίζετο, ἴσως, εἰς τὸν ὕπνον του, ὅτι ἐγένετο αἰτία τόσης καταστροφῆς, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ Ἀναποδιασμένου.

« Διηγήματα », 1925 — *Ἀλ. Μωραϊτίδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

῞Οταν ἐχθροὶ καὶ βάρβαροι μὲ βέλη καὶ μὲ τόξα
σ' ἀπόδιωξαν, ὦ Δόξα,
ἀνέβηκες ἐκεῖ·
κι ἀθάνατη ἐμαρμάρωσες, καθὼς στὸ παραμύθι,
ποὺ πέτρινη ἐκοιμήθη
ἡ κόρη ἡ εὐγενική.

῾Ο βράχος ἀξιώθηκε προσκύνημα νὰ γίνη
κι ἀθάνατος νὰ μείνη
στοῦ χρόνου τὴ βοή·
κι ἐμπνέει μεγάλα ὀνείρατα κι αἰσθήματα γενναῖα,
κι ἑνώνει αὐτὸς τὴ νέα
μὲ τὴν ἀρχαία ζωή.

Κι ὅλες οἱ σκόρπιες πέτρες του κι οἱ μαρμαρένιοι στύλοι
γενῆκαν τόσα χείλη
μὲ σάλπιγγος φωνή,
καὶ βροντερὰ σ' ἐκήρυξαν στὴ γῆ, στὴν οἰκουμένη,
ὦ Δόξα τιμημένη,
ὦ Δόξα ἀληθινή !

'Ιω. Πολέμης

Η ΑΘΗΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΙΣ

῾Η 'Αθηνᾶ δὲν ἦταν θεὰ πολεμικὴ μόνο. Προστάτευε τὸ ἀνθρώπινο γένος μὲ σοφὲς συμβουλές. Αὐτὴ ἐφεῦρε τὸ ἄροτρο κι ἔμαθε τοὺς ἀνθρώπους νὰ βάζουν τὰ βόδια στὸ ζυγό. ῎Επειτα ἐφεῦρε διάφορα γυναικεῖα ἐργόχειρα καὶ γι' αὐτὸ εἶχε ὀνομασθῆ 'Εργάνη. Σ' αὐτὴν ὀφείλουν τὴν πρόοδό τους οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες. Σ' αὐτὴν ἀπεδίδετο ἡ ἐφεύρεση τῆς οἰκοδομικῆς, τῆς ποιητικῆς, τῆς ραπτικῆς. 'Ακόμη καὶ τῆς ἰατρικῆς. Αὐτὴ φρόντιζε γιὰ τὴ μόρφωση. ῎Αν δὲν ἦταν αὐτή, ἴσως ἴσως οἱ ῞Ελληνες δὲν θὰ νικοῦσαν στὴν Τροία. Δὲν μποροῦσε αὐτή, ἡ πολυσέβαστη παρθένος, νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἀπαγωγὴ τῆς ῾Ελένης ἀπὸ τὸν Πάρη. Καὶ τοὺς βοήθησε νὰ βγάλουν τὴν ντροπή...

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦταν μιὰ θεά, ποὺ βρισκόταν σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ἦταν ἡ ἀθάνατη ποὺ ρίζωνε κι ἔτρεφε μέσα στὶς καρδιὲς τὸν πόθο τῆς δουλειᾶς, τὸν πόνο τῆς πατρίδας, κάθε εὐγενικὸ αἴσθημα. Ὁ Παλαμᾶς τραγουδώντας τὶς θεῖες χάρες της λέει:

Τῶν τραγουδιῶν οἱ ἀντίλαλοι κι οἱ βρόντοι τῶν ἁρμάτων
ζευγαρωμένοι ἀκούγονται μὲς στὸ γοργό σου διάβα.
Περνᾶς, τὰ κάστρα τὰ ψηλά, τὰ σιδεροχτισμένα
σωριάζονται, συντρίβονται σὰ νὰ ἤτανε γυαλένια,
ἂν ἔτυχε καὶ τά 'χτισαν τὰ χέρια τῶν ἀδίκων.

Περνᾶς, καὶ χῶρες ταπεινές, ξαρμάτωτες, μονάχες
θεριεύουν κι εἶν' ἀνίκητες, φτάνει τὸ δίκιο νά 'χουν,
ἁπλώνεις τὴν ἀσπίδα σου καὶ τὶς ἀποσκεπάζεις.
Κι ἐνῶ κρατεῖς φαρμακερὸ κι ἀλάθευτο κοντάρι,
κι ἐνῶ προστάζεις δοῦλο σου τὸ θάνατο, τὸ φόβο,
ἔχεις πιστὴ συντρόφισσα τὴν πλουτοδότρα Εἰρήνη,
κι ἡ Νίκη ἐσέν' ἀκολουθᾶ μὲ τὴ Δικαιοσύνη.

Περνᾶς, συνάζονται οἱ λαοὶ στὰ καρπερὰ χωράφια
κι οἱ βασιλιάδες κάθονται στὴ μέση σὰν πατέρες
καὶ διαλαλοῦνε οἱ φύλακες κι ἀκοῦνε τὴ φωνή τους
πεζοὶ καὶ καβαλάρηδες καὶ βγαίνουν καὶ παλεύουν,
τίμια στεφάνια ἀπ' τὰ κλαριὰ τῆς δάφνης καὶ τῆς λεύκης
κι οἱ μεγαλόφωνοι ποιητὲς γεμάτοι ἀπὸ τὸ φῶς σου
στὴ λύρα τὴν ἑφτάχορδη τὴ νίκη τους παινεύουν.

Τὰ βόδια τὰ δουλευτικὰ τῆς γῆς τὰ σπλάχνα ὀργώνουν
κι ἀκολουθᾶ κατάκοπος ὁ ζευγολάτης· ὅμως
μιὰ θύμηση ἀκριβώτατη τὸν κόπο του ἀλαφρώνει,
τὸν καρτερᾶ ἡ γυναίκα του στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του,
νὰ τὸν ποτίση μὲ κρασὶ τὸ βράδυ σὰν γυρίση.

Παρέκει γάμοι γίνονται κι ἀντιλαλοῦν φλογέρες,
καὶ πᾶν ἐμπρὸς οἱ νιόνυφοι καὶ πίσω οἱ συμπεθέροι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στ' ἀμπέλια πλούσια κρέμουνται τὰ κόκκινα σταφύλια,
τρυγᾶνε οἱ νιοὶ καὶ πλάι τους νιὲς μὲ πλεχτὰ καλάθια,
κι ὅταν τελειώνη ὁ τρυγητός, χοροί, χαρὲς ἀρχίζουν,
καὶ λιγερόφωνο παιδὶ πικρὸ τραγούδι λέει,
λέει τὸ τραγούδι τὸ παλιὸ τοῦ νιοῦ, ποὺ πῆρε ὁ Χάρος
σὰ δροσερὸ τριαντάφυλλο στοῦ τρυγητοῦ τὸ κάμα.

Περνᾶς, κι ἀνθρωπινότερο τὸν ἄνθρωπο τὸν κάνεις,
σὰν ἀστραπή, σὰν ἄνεμος παντοῦ ταράζεις, λάμπεις,
τ' ἄστρα τὸ φῶς σοῦ ζήλεψαν κι οἱ ἀιτοὶ τὸ πέταμά σου !

Ὁ ποιητὴς τὴν βλέπει νὰ περνᾶ παντοῦ, νὰ βοηθῇ, νὰ μάχεται, νὰ ἐμπνέῃ, νὰ καθοδηγῇ. Μὰ κάποτε ἡ 'Αθηνᾶ στάθηκε « ἐδῶ στὴ μεγαλόπρεπην 'Ακρόπολιν ἐπάνω ». Καὶ τῆς λέει ὁ ποιητής :

Παλάτι σου εἶν' ὁ Ὄλυμπος, κι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ναός σου,
καὶ τοῦ ναοῦ σου ὁ πιὸ λαμπρὸς βωμὸς εἶν' ἡ 'Α θ ή ν α !

«Ὕμνος εἰς τὴν 'Αθηνᾶν», 1889 *Κ. Παλαμᾶς*

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΧΟΛΗΝ ΗΡΩΩΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΑΥΡΟΥ ΧΕΙΡΩΝΟΣ

Κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐβασίλευεν εἰς τὴν 'Ιωλκὸν τῆς Θεσσαλίας ὁ υἱὸς τοῦ Κρηθέως Αἴσων. Ὁ Αἴσων εἶχεν ἀδελφὸν ἀπὸ ἄλλον πατέρα, τὸν Πελίαν. Ἡ μήτηρ τοῦ Πελίου καὶ τοῦ Αἴσονος, ἡ Τυρώ, ὅταν ἐγέννησε τὸν Πελίαν, τὸν ἀπέθεσεν εἰς δασῶδες ὄρος. 'Εκεῖ ἄγριος ἵππος τον ἐπάτησεν ἐλαφρῶς εἰς τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἐκ τούτου « πελιόν », δηλαδὴ μαυροκίτρινον.

Κάποιος ποιμὴν εὗρε τυχαίως τὸ παιδίον, τὸ παρέλαβε καὶ τὸ ὠνόμασε Πελίαν ἀπὸ τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου.

Ὅτε ἐνηλικιώθη ὁ Πελίας, ἔγινε πολὺ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο. Ἔμαθε τότε ὅτι ὁ Αἴσων ἦτο ὁμομήτριος ἀδελφός του καὶ κατώρθωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τῆς 'Ιωλκοῦ. 'Εντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος ὁ Πελίας ἤρχισε νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ φονεύῃ ὅλους τοὺς συγγενεῖς του. Ὁ Αἴσων ἀντελήφθη ὅτι ἐκινδύνευε σοβαρῶς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔλαβε λοιπὸν τὸ μικρόν του τέκνον καὶ ἔφυγε διὰ νυκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰωλκόν. Ἀπὸ φόβον μήπως συλληφθῇ καθ' ὁδὸν ἀπὸ τοὺς φύλακας τοῦ Πελίου ἐβάδιζε διὰ μέσου ἀμπελώνων καὶ ἐλαιώνων καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πηλίου, πλησίον τοῦ μέρους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον πηγάζει ὁ χείμαρρος Ἄναυρος.

Ἐκεῖ, κάτω ἀπὸ ἓν πυκνόφυλλον δένδρον, ἀνεπαύθη ὀλίγον μὲ τὸ τέκνον του καὶ κατὰ τὸ λυκαυγὲς ἤρχισε ν' ἀναβαίνῃ εἰς τὸ ὄρος ἀπὸ ἀποκρήμνους καὶ δυσβάτους ἀτραποὺς καὶ μακρὰν ἀπὸ τὰς γνωστὰς διαβάσεις. Εἰς τὸν δρόμον του παρετήρησε πλησίον τῆς ρίζης μεγάλου πλατάνου πηγὴν ὕδατος διαυγοῦς καὶ εἰς τὸ βάθος μιᾶς δασώδους ἐκτάσεως σπήλαιον ἀπόκρημνον.

— Βλέπεις, υἱέ μου, εἶπεν ὁ Αἴσων, τὸ σκιερὸν ἐκεῖνο μέρος ; Ἐκεῖ εἶναι τὸ περίφημον σπήλαιον ἑνὸς σοφοῦ Κενταύρου. Ὁ Κένταυρος αὐτὸς ὀνομάζεται Χείρων. Ἐξεπαιδεύθη ἀπὸ τὴν Ἀρτέμιδα καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Εἶναι μοναδικὸς εἰς τὴν θήραν, θαυμάσιος εἰς τὴν ἰατρικήν, ἄφθαστος εἰς τὴν μουσικήν, ἀνυπέρβλητος εἰς τὴν γυμναστικὴν καὶ διάσημος εἰς τὴν μαντικὴν τέχνην. Ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς ἥρωες ὑπῆρξαν μαθηταί του. Ἀλλ' ἂς προχωρήσωμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν πλησίον τοῦ σπηλαίου. Ἐστάθησαν καὶ ἔβλεπον μὲ πολὺν θαυμασμόν. Τὸ μέρος ἦτο καταπράσινον καὶ κατάφυτον ἀπὸ μεγάλα καὶ πυκνόφυλλα δένδρα· εἰς τοὺς κλάδους των εἶχον τὰς φωλεάς των ἀναρίθμητα πτηνά. Καὶ ἀπὸ τοὺς βράχους, ἄνωθεν τοῦ σπηλαίου, ἐκρέμοντο πρὸς τὰ κάτω κλήματα κατάφορτα ἀπὸ σταφυλάς. Ἀπὸ δύο δροσερὰς πηγὰς ἔτρεχεν ὕδωρ κρυσταλλῶδες καὶ ἐκυλίετο ἠρέμα κάτω εἰς χλοερὰν κοιλάδα. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπηλαίου ἠκούετο γλυκὺς ἦχος λύρας καὶ φωνὴ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἔψαλλε. Καὶ ὅλη ἡ γύρω ἔκτασις ἀντήχει ἀπὸ τὴν θείαν μελῳδίαν.

Ὁ Αἴσων εἶπεν εἰς τὸ τέκνον του μὲ φωνὴν χαμηλήν :

— Ὕπαγε, τέκνον μου, εἰς τὸ σπήλαιον. Θὰ εὕρῃς ἐκεῖ ἄνθρωπον παράδοξον. Μὴ τὸν φοβηθῇς· πλησίασον, βάλε τὰς χεῖράς σου ἐπάνω ἀπὸ τὰ γόνατά του καὶ εἰπέ του : « Ἐν ὀνόματι τοῦ Διός, τοῦ πατρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τίθεμαι ὑπὸ τὴν προστασίαν σου ».

Τὸ παιδίον ὑπήκουσε μὲ προθυμίαν εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρός του καὶ μὲ θάρρος καὶ ἀφοβίαν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον. Ἐπροχώρησεν εἰς τὸ βάθος, ὅπου εἶδε τὸν Κένταυρον Χείρωνα καθήμενον ἐπάνω εἰς κλά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δους μυρσίνης καὶ δάφνης. Ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ μέσου εἶχε μορφὴν ἀνθρώπου, πρὸς δὲ τὰ κάτω σῶμα ρωμαλέου ἵππου. Αἱ λευκαὶ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἐκυμάτιζον ἐπάνω εἰς τοὺς πλατεῖς ὤμους του, ὁ δὲ χιονόλευκος καὶ μακρός του πώγων ἔπιπτε μεγαλοπρεπῶς ἐπάνω εἰς τὸ στῆθός του· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν ἥμεροι καὶ γλυκεῖς, τὸ δὲ μέτωπόν του ὑψώνετο ὑπερήφανον.

Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός του ἐκράτει χρυσῆν λύραν, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς ἔκρουεν ἁρμονικῶς τὰς χορδὰς καὶ ἔψαλλε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν. Ἔψαλλε πῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἔγινε τὸ Χάος καὶ ἡ Γῆ· τὰ σκοτεινὰ Τάρταρα καὶ ὁ κάτασπρος Οὐρανός· τὰ ἁλμυρὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης καὶ οἱ αἰώνιοι θεοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου. Ἔψαλλε τὴν δύναμιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς· τὰ μέταλλα καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους· τὰ βότανα καὶ τὴν θεραπευτικήν των δύναμιν· τὴν φωνὴν τῶν πτηνῶν καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ μέλλοντος. Ἔψαλλε τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ρώμην τοῦ σώματος· τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν γενναιότητα· τὴν μουσικὴν καὶ τοὺς ὕμνους· τὸ κυνήγιον καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, διὰ τῶν ὁποίων τὰ σώματα τῶν ἡρώων ἀναπτύσσονται εἰς κάλλος καὶ ἀκμήν· ἔψαλλε τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἔνδοξον θάνατον· τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἰσονομίαν· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μελῳδικὴ φωνὴ τοῦ Κενταύρου ἐξεχύνετο ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ ἀντήχουν αἱ βαθεῖαι φάραγγες· τὰ δὲ ἄγρια θηρία ἐπλησίαζον πρὸς τὸ μέρος τῆς φωνῆς, ὡσὰν νὰ ἐμαγεύοντο ἀπὸ τὴν γλυκύτητα τῆς μελῳδίας. Ἐπὶ τῶν δένδρων, ἔξω τοῦ σπηλαίου, ἦτο συνηθροισμένον πλῆθος παντοειδῶν πτηνῶν, τὰ ὁποῖα ἐπέταξαν ἐκεῖ διὰ ν' ἀκούσουν τοὺς ὕμνους τοῦ σοφοῦ.

Τὸ παιδίον ἔμενε σιωπηλόν· ἔβλεπε μὲ θαυμασμὸν τὸν σεβάσμιον Κένταυρον. Ἤκουε μὲ προσοχὴν τὸ ᾆσμά του καὶ ἐλησμόνησεν ἐντελῶς τὴν παραγγελίαν τοῦ πατρός του.

Ὁ Χείρων ἀντελήφθη τὸ παιδίον καὶ τὸ προσεκάλεσε νὰ ἔλθῃ πλησίον του. Ὁ μικρὸς ὑπήκουσεν. Ἔσπευσε πρὸς τὸν Χείρωνα καὶ ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῶν γονάτων του· ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν ἠμπόδισε καὶ μὲ τρόπον ἥμερον τοῦ εἶπε :

—Ἐγὼ γνωρίζω καλὰ καὶ σὲ καὶ τὸν πατέρα σου. Εἰπὲ εἰς τὸν πατέρα σου νὰ εἰσέλθῃ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ παιδίον προθύμως ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ Κενταύρου καὶ ἐντὸς ὀλίγου εἰσῆλθεν ὁ Αἴσων.

— Διατί δὲν ἦλθες ὁμοῦ μὲ τὸν υἱόν σου ; ἠρώτησεν ὁ Χείρων.

—Ἠθέλησα νὰ δοκιμάσω, ἀπεκρίθη ὁ Αἴσων, ἂν εἶναι τολμηρὸς καὶ ἄφοβος, ὅπως ἁρμόζει εἰς υἱὸν ἥρωος. Ἀλλά, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Διός, λάβε τὸν υἱόν μου ὑπὸ τὴν προστασίαν σου καὶ ἐκπαίδευσον αὐτὸν μετὰ τῶν υἱῶν τῶν ἄλλων ἡρώων. Ὅταν δὲ μεγαλώσῃ, ἂς κατεβῇ εἰς τὴν Ἰωλκὸν καὶ ἂς ἀπαιτήσῃ τὰ δίκαιά του.

Ὁ Χείρων ἤκουσε μὲ εὐμένειαν καὶ καλωσύνην τοὺς λόγους τοῦ Αἴσονος· ἔσυρε πλησίον του τὸ παιδίον, ἔθεσε τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ξανθήν του κεφαλὴν καὶ εἶπεν :

—Ἤκουσας τί εἶπεν ὁ πατήρ σου ; Θέλεις νὰ μείνῃς πλησίον μου ; Δὲν μὲ φοβεῖσαι ;

—Εὐχαρίστως θὰ μείνω πλησίον σου, ἀπεκρίθη τὸ παιδίον μὲ θάρρος, διότι τὸ θέλει ὁ πατήρ μου· οὔτε σὲ φοβοῦμαι. Θὰ ἤθελα μάλιστα ἐγὼ νὰ εἶμαι Κένταυρος, ἂν ἠδυνάμην νὰ ἔχω συγχρόνως καὶ τὸ χάρισμα τῆς φωνῆς σου.

Ὁ Χείρων εἶπε μειδιῶν :

— Κάθισε λοιπὸν πλησίον μου· θὰ ἔλθουν καὶ οἱ συμμαθηταί σου !

Ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν Αἴσονα καὶ εἶπε :

— Σὺ δέ, υἱὲ τοῦ Κρηθέως, ὕπαγε ἥσυχος. Ὁ υἱός σου δὲν θὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἰωλκόν, πρὶν γίνῃ ἄξιος νὰ δοξάσῃ καὶ σὲ καὶ τὸ γένος του.

Δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ ἔφθασαν οἱ παῖδες τῶν ἡρώων φέροντες ἄφθονον κυνήγιον.

Ὁ Χείρων θωπεύων διὰ τῶν χειρῶν τοὺς νεαροὺς κυνηγοὺς ἔλεγεν εἰς καθένα ἐπαινετικὸν λόγον.

Ἀμέσως ἔσχισαν ξύλα, ἤναψαν πυρὰν καὶ ἔψησαν τὰ κρέατα τῶν κάπρων καὶ τῶν ἐλάφων. Ἔπειτα ἐλούσθησαν μὲ ψυχρὸν ὕδωρ, ἔφαγον μὲ πολλὴν ὄρεξιν καὶ ἔπιον ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγήν. Ὁ Χείρων δὲν ἐπέτρεπε νὰ πίουν οἶνον, διότι ἔλεγεν ὅτι ἦτο βλαβερὸς εἰς τοὺς νέους.

Μετὰ τὸ δεῖπνον ἀνεπαύθησαν ὀλίγην ὥραν συνομιλοῦντες ἢ ψάλλοντες ἢ παίζοντες λύραν. Ἔπειτα ἐσηκώθη ὁ Κένταυρος καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ἄκραν ὑψηλοῦ βράχου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ἡ θάλασσα, τὴν ὁποίαν ἐφώτιζεν ἡ σελήνη καὶ τὴν ἔκαμνε νὰ λάμπῃ ὡς ἄργυρος. Ἐκεῖ ἐστάθη, ἔστρεψε τὴν κεφαλήν του πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἤρχισε νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρούῃ τὴν λύραν ἁρμονικῶς, ἐνῷ συγχρόνως ἔψαλλε μὲ φωνὴν γλυκεῖαν ὕμνον εἰς τὴν νύκτα, τοὺς ἀστέρας, τὴν σελήνην.

Οἱ νέοι ἔμενον ἀκίνητοι καὶ ἤκουον μὲ εὐλάβειαν· ὅτε δὲ κατέβη ὁ Χείρων, ἔτρεξαν ὅλοι καὶ ἐφίλησαν τὰς χεῖράς του. Ἔπειτα ἕκαστος κατέβη εἰς τὴν κλίνην του. Ὁ Κένταυρος, ὅμως, δὲν ἐκοιμήθη· ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἄγρυπνος. Παρετήρει τὸν δρόμον τῆς σελήνης καὶ τὰς θέσεις τῶν ἀστέρων καὶ ἐχάραττεν ἐπάνω εἰς ὄστρακα τὰ συμπλέγματα τῶν ἀστερισμῶν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἐκοιμήθη εἰς στρῶμα μυρσίνης καὶ δάφνης σκεπασμένον μὲ πυκνόμαλλα δέρματα ἄρκτων.

Περὶ τὸ λυκαυγές, ὅτε ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Πηλίου ἐφωτίσθη ἀπὸ τὸ γλυκὺ φῶς τῆς 'Ανατολῆς, ὁ ἀγαθὸς Χείρων ἐξύπνησε πρῶτος, ἐξῆλθε πρῶτος ἐκ τοῦ σπηλαίου καὶ μετέβη εἰς μίαν δροσερὰν πηγήν. Ἔλουσε τὸ σῶμά του εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα αὐτῆς καὶ προσηυχήθη εἰς τοὺς θεούς, οἱ ὁποῖοι δίδουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅλα τὰ ἀγαθά. Ἔπειτα ἐπέστρεψεν, ἔλαβε κερατίνην σάλπιγγα καὶ ἐσάλπισε τρίς. Οἱ παῖδες ἐξύπνησαν· ἔτρεξαν εἰς τὴν πηγὴν καὶ ἐλούσθησαν· κατόπιν ἐξῆλθον εἰς μακρὸν περίπατον, ὁ δὲ Κένταυρος προεπορεύετο διδάσκων.

Αἱ χρυσαῖ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἤρχισαν νὰ φωτίζουν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὅτε ὁ σοφὸς Κένταυρος καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ προεγευμάτισαν. Ἡ τροφή των ἦτο ἄρτος, μέλι, βούτυρον καὶ γάλα. Ἔπειτα ἔλαβε καθεὶς τὴν λύραν του καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς ἐπὶ πολλὴν ὥραν.

Ὁ Χείρων, ὁσάκις ἤκουε παρατονίαν τινά, ἐλάμβανε τὸ πλῆκτρον ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ μαθητοῦ καὶ μὲ μειδίαμα πατρικὸν ἐδίδασκε πῶς νὰ παίζῃ τὸν ἁρμόζοντα τόνον.

Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις καὶ αἱ ἄλλαι καλαὶ λεγόμεναι τέχναι ἐξεγείρουν εὐγενῆ αἰσθήματα· ἐνθαρρύνουν εἰς ἔργα καλὰ καὶ μεγάλα· προκαλοῦν τὸ ἔλεος, ἐμπνέουν τὴν γαλήνην, ἀνυψώνουν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν ! ἔλεγεν ὁ σοφὸς Χείρων.

Μετὰ τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς ἐσηκώθησαν ὅλοι. 'Εκάθισαν εἰς λίθινα καθίσματα πλησίον εἰς τὰς ρίζας μεγάλων δένδρων καὶ ἤκουον μὲ προσοχὴν ἐπὶ πολλὴν ὥραν τὸ « περὶ Θεοῦ καὶ περὶ δικαιοσύνης μάθημα ».

—Ἡ δικαιοσύνη, ἔλεγεν ὁ σοφὸς Κένταυρος, εἶναι ἡ βάσις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ὅπου δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη ἐκεῖ συσσωρεύονται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅλα τὰ κακά, ὅσα βασανίζουν τὴν ἀνθρωπότητα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς διώρισεν ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεῖς, διὰ νὰ ἀγρυπνοῦν καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ κράτους, νὰ μὴ παρεκτρέπωνται ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης· πάντα δὲ παρεκτρεπόμενον τὸν τιμωροῦν αὐστηρῶς. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ ἔθνους του, πρέπει νὰ προσπαθῇ ἡμέραν καὶ νύκτα νὰ καταστήσῃ τὸν λαόν του εὐτυχῆ καὶ τὴν βασιλείαν του κραταιὰν καὶ ἔνδοξον.

Τοιαῦτα ἔλεγεν εἰς τοὺς νεαροὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἦσαν ἐπίδοξοι διάδοχοι κραταιῶν βασιλέων.

Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐπορεύοντο εἰς μέρος καταπράσινον καὶ ἐπίπεδον Ἐκεῖ ἀπέβαλλον τὰ ἐνδύματά των καὶ ἤρχιζαν γυμναστικὰς ἀσκήσεις. Ἄλλοι ἐπυγμάχουν, ἄλλοι ἔτρεχον, ἄλλοι ἐπήδων καὶ ἄλλοι ἐπάλαιον ἀπὸ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς γέλωτας αὐτῶν ἀντήχουν αἱ πέριξ κοιλάδες καὶ φάραγγες.

Ἔπειτα ὁ Χείρων ἐλάμβανεν εἰς τὰς χεῖρας τὴν λύραν καὶ οἱ νέοι ἐσχημάτιζον χορόν. Καὶ ὁ μὲν γέρων ἔκρουε τὰς χορδὰς ἁρμονικῶς, ἐκεῖνοι δὲ ἐχόρευον ρυθμικῶς.

Ὁ υἱὸς τοῦ Αἴσονος καθ' ἡμέραν διδασκόμενος καὶ γυμναζόμενος μετὰ τῶν συμμαθητῶν του ἀνεπτύσσετο καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἔγινε θαλερὸς νεανίας, εὔρωστος καὶ δυνατός.

Ὁ Χείρων τὸν ἐδίδαξεν ὅλα, ὅσα ἐθεώρει ἀναγκαῖα, διὰ νὰ τὸν καταστήσουν ἄξιον μαχητὴν καὶ τολμηρὸν ἥρωα· τὸν ἐδίδαξεν ὄχι μόνον τὴν μουσικήν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ μυστήρια τῆς ἰατρικῆς. Καὶ κατέστη ὁ υἱὸς τοῦ Αἴσονος ἔμπειρος εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὴν ἰαματικὴν δύναμιν τῶν βοτάνων καὶ εἰς τὸ νὰ ἰατρεύῃ πᾶσαν πληγήν. Ἕνεκα τούτου ὠνομάσθη Ἰάσων.

Ὅταν ἦλθεν ὁ χρόνος ν' ἀναχωρήσῃ ὁ Ἰάσων, ἤκουσε τὸν σοφὸν Χείρωνα νὰ τοῦ λέγῃ: «Ἰάσων, πρόσεχε εἰς δύο πράγματα. Ποτὲ μὴ φερθῇς ἀποτόμως πρὸς κανένα καὶ νὰ κρατῇς πάντοτε τὰς ὑποσχέσεις σου».

Ὁ Ἰάσων ὑπεσχέθη νὰ φυλάξῃ τὰς σοφὰς συμβουλὰς τοῦ σεβασμίου διδασκάλου του, τὸν κατεφίλησε μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀνεχώρησεν.

«Ἥρωες» *Μετάφρασις Μ. Κωνσταντινίδου*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΠΡΙΑΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΧΙΛΛΕΥΣ

῾Ο Πρίαμος μὲς στὴ σκηνὴ μπαίνει τοῦ 'Αχιλλέα.
Τὰ γόνατά του ἀγκάλιασε καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ χέρια
καὶ μὲ τρεμάμενη φωνὴ παρακαλεῖ καὶ λέει :
— Θυμήσου, παλληκάρι μου, τὸ γέρο σου πατέρα.
Μπορεῖ κι αὐτὸν νὰ τυραννοῦν ἄλλοι γειτόνοι γύρω
καὶ νὰ μὴν ἔχῃ βοηθό. Μὰ ζῆ μὲ τὴν ἐλπίδα
νὰ ἰδῆ τὸ λατρευτό του γιό. Μ' ἀλίμονο σὲ μένα,
ὁπού 'χασα τόσα παιδιά ! Καὶ τὸ καλύτερό μου
τὰ χέρια σου τὸ ἀφάνισαν. "Ετσι τό 'θελε ἡ μοίρα,
ἐκείνου ποὺ μ' ὀρφάνεψε τὰ χέρια νὰ φιλήσω...
Λυπήσου με καὶ πάρ' τηνε τὴν πλούσια ξαγορά μου,
καὶ δῶσ' μου πίσω τοῦ φτωχοῦ παιδιοῦ μου τὸ κουφάρι.

Σὰν εἶδε ἔτσι τὸν Πρίαμο δακρύζει ὁ 'Αχιλλέας.
Κλαίει γιὰ τὸν πατέρα του, κλαίει καὶ γιὰ τὸν φίλο.
Κλαίει καὶ ὁ γέρο βασιλιὰς γιὰ τ' ἄμοιρο παιδί του.
Κι ἅμα τὸ κλάμα χόρτασαν, σηκώθη ὁ 'Αχιλλέας
καὶ τοῦ Πριάμου ἔπιασε τὸ χέρι καὶ τοῦ λέει :
— Δυστυχισμένε βασιλιά, πῶς βάσταξε ἡ καρδιά σου
νὰ 'ρθῆς ἐδῶ σὲ μένανε, ποὺ σοῦ 'χω σκοτωμένα
τόσ' ἀντρειωμένα σου παιδιά ; Καρδιὰ ἔχεις σιδερένια.
Μὰ σήκω τώρα, κάθισε, κι οἱ δυό μας τώρα πρέπει
τὶς λύπες μας νὰ κλείσωμε στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας.
— Πῶς νὰ καθίσω, στρατηγέ, προτοῦ νὰ ἰδῶ τὸ γιό μου !
Δῶσ' μου τὸ παλληκάρι μου, καὶ πάρε, μὲ χαρά σου,
τὰ πλούσια δῶρα πού 'φερα. Καὶ οἱ θεοὶ νὰ δώσουν
πίσω νὰ πᾶς στὸν τόπο σου γιὰ τὸ καλὸ ποὺ κάνεις.

Τότε λοξὰ τὸν κοίταξε καὶ τοῦ 'πε ὁ 'Αχιλλέας :
— Μὴ μ' ἐρεθίζῃς, γέροντα, νὰ μὴ τὸ μετανιώσω,
κεῖνο ποὺ θέλει ἡ γνώμη μου καὶ οἱ θεοὶ προστάζουν.
Κι ὁ Πρίαμος φοβήθηκε κι ἄλλο δὲν εἶπε λόγο.
Κι ἐκεῖνος σὰ λιοντάρι εὐθὺς ἀπ' τὴ σκηνή του βγαίνει
κι οἱ παραγιοί του πᾶν κοντά. Ξεζεύουνε τ' ἁμάξι
καὶ παίρνουμε τοῦ "Εκτορα τὴν ξαγορὰ τὴν πλούσια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ὁ 'Αχιλλέας φώναξε καὶ πρόσταξε τὶς σκλάβες
καλὰ νὰ πλύνουν τὸ νεκρό, νὰ τὸν ἀλείψουν λάδι,
ἐκεῖ κάπου παράμερα, μὴν τὸν ἰδῆ ὁ γέρος.
Καὶ οἱ σκλάβες σὰν τὸν πλύνανε, μὲ λάδι τὸν ἀλεῖψαν
καὶ τὸν ὀμορφοστόλισαν. Καὶ τότε ὁ 'Αχιλλέας
μονάχος τὸν ἐσήκωσε, τὸν ἔβαλε στὸ στρῶμα
κι οἱ παραγιοί του, οἱ δυὸ μαζί, τὸν πήγανε στ' ἁμάξι.

῞Υστερα μπαίνει στὴ σκηνή, κάθεται στὸ θρονί του
κι εἶπε στὸ γερο - Πρίαμο, ποὺ ἀμίλητος καθόταν :
— Λεύτερο τώρα, γέροντα, τὸ λείψανο, ὅπως εἶπες,
ἥσυχο ἐκεῖ στὸ στρῶμα του. Κι ἅμα χαράξη ἡ μέρα,
πάρ' το καὶ σύρε στὸ καλό. Μόν' ἔλα τώρα, ἂς φᾶμε.
Εἶπε κι οἱ δοῦλοι του ἔσφαξαν λευκόμαλλον ἀρνάκι,
τὸ ψήσανε, τὸ λιάνισαν καὶ κάθισαν νὰ φᾶνε.
'Ο γέρος πίνοντας ἐκεῖ θαυμάζει τοῦ 'Αχιλλέα
τὸ στέριο λεβεντόκορμο καὶ τὴν ἀντρίκειαν ὄψη,
κι ὁ 'Αχιλλέας τὸ ἀγαθὸ τὸ ἀνάβλεμμα τοῦ γέρου
καὶ τὴ γλυκιά του τὴ λαλιὰ καὶ τὴ σοφὴ κουβέντα.
Κι ἀφοῦ ἤπιαν κι ἀπόφαγαν, ὁ Πρίαμος τοῦ λέει :
— Παιδί μου, ἡ ὥρα πέρασε, πές τους νὰ μοῦ ἑτοιμάσουν
λίγο κι ἐγὼ νὰ κοιμηθῶ, Δὲν ἔχω κλείσει μάτι,
ἀφόντας ὁ λεβέντης μου σκοτώθηκε καὶ πάει.
Εἶπε ὁ 'Αχιλλέας κι ἑτοίμασαν, καὶ ρώτησε τὸ γέρο :
— Πές μου, πόσο θέλεις καιρὸ τὸν ῞Εκτορα νὰ κλάψης,
νὰ πῶ νὰ πάψη ὁ πόλεμος ; Κι ὁ Πρίαμος τοῦ εἶπε :
— Μέρες ἐννιὰ τὸ λείψανο θὰ κλαῖμε μὲς στὸν πύργο,
στὶς δέκα θὰ τὸν θάψωμε καὶ θὰ δειπνήση ὁ κόσμος,
τὴ μέρα τὴν ἑνδέκατη θὰ στήσωμε τὸ μνῆμα.

Τ' ἄλλο πρωὶ σηκώθηκεν ὁ πικραμένος γέρος,
πῆρε τοῦ γιοῦ του τὸ κορμὶ καὶ γύρισε στὴν Τροία,
κι ὅπως τὰ συμφωνήσανε ἔτσι κι ἔγιναν ὅλα.

« 'Ομήρου 'Ιλιὰς » *Μετάφρασις Μ. Στασινοπούλου*
(Ραψωδία Ω)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΓΩΝ ΑΡΜΑΤΟΔΡΟΜΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΩΑΔΑ

Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου εἶχε φονευθῆ, ὡς γνωστόν, πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας ὁ Πάτροκλος. Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀφοῦ ἀπένειμε πάσας τὰς ἄλλας ἐπικηδείους τιμὰς εἰς μνήμην τοῦ φίλου του, προκηρύσσει καὶ ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκάλεσε νὰ μετάσχουν οἱ ἐπιφανεῖς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες. Πρῶτον ἐκ τῶν ἀγωνισμάτων ὡρίσθη τὸ θεαματικώτερον καὶ ἑλκυστικώτερον, ἡ ἁρματοδρομία.

Τὸ ἁρματοδρόμιον τῆς Τρῳάδος εἶχε σχῆμα πελωρίου ἐπιμήκους τόξου, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν χορδὴ ἐξετείνετο κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἡ δὲ εἰς τὸ βάθος τῆς πεδιάδος κορυφὴ ὡρίζετο ἀπὸ τὸν καμπτῆρα, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ κορμὸν δένδρου. Τοῦτον ἀφοῦ θὰ ἔκαμπτον οἱ ἁρματηλάται, θὰ εἰσήρχοντο εἰς τὸ ἀριστερὸν σκέλος τοῦ ἁρματοδρομίου. Ἡ ἀφετηρία ἦτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεξιοῦ σκέλους. Ἀπέναντι δὲ τοῦ τέρματος ὑπῆρχε χαμηλὸς γήλοφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθηντο οἱ ἡγεμόνες. Ὁ ἄλλος λαός, διεσπαρμένος περὶ τὴν ἀπέραντον ἐξωτερικὴν γραμμὴν τοῦ ἁρματοδρομίου, περιέμενεν ἀνυπομόνως τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἦτο μὲν ἀθλοθέτης, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ ἑλλανοδίκης. Ἡ κρίσις, ὅμως, καὶ ἡ ἀπόφασίς του περὶ τῶν ἀθλητῶν τότε μόνον θὰ εἶχεν ἀπόλυτον κῦρος, ὅταν θὰ ἐπεδοκιμάζετο καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας καὶ τὸν λαόν. Γενικὸς ἔφορος τοῦ ἀγωνίσματος ἦτο ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως Φοῖνιξ, ὁ ὁποῖος εἶχε σταθῆ καὶ ἐπώπτευεν εἰς τὸν καμπτῆρα. Θὰ ἠγωνίζοντο δὲ πέντε ἁρματηλάται : ὁ ἐκ Φερῶν Εὔμηλος, ὁ Αἰτωλὸς Διομήδης, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Μενέλαος, ὁ υἱὸς τοῦ Νέστορος Ἀντίλοχος καὶ ὁ Κρὴς Μηριόνης.

Ἡ κλήρωσις ηὐνόησε τὸν Ἀντίλοχον, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν ἐσωτερικὴν καμπύλην τοῦ στίβου. Δεύτερος ἐτάχθη δεξιόθεν ὁ Εὔμηλος, τρίτος ὁ Μενέλαος, τέταρτος ὁ Μηριόνης καὶ πέμπτος ὁ Διομήδης.

Ἀφοῦ πάντες κατέλαβον τὰς θέσεις των, εἰς ἓν σῆμα τοῦ Ἀχιλλέως ὑψώνουν τὰς μάστιγας καὶ καταφέρουν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἵππων, οἱ ὁποῖοι ὁρμοῦν μὲ καλπασμὸν ἐπὶ τοῦ στίβου. Ἡ φορὰ τῶν ἁρμάτων εἶναι ταχεῖα καὶ φαίνονται ταῦτα, ἄλλοτε μὲν ὅτι ἐγγίζουν τὸ ἔδαφος, ἄλλοτε δὲ ὅτι μετεωρίζονται ὑπεράνω τῆς γῆς. Ὁ κονιορτὸς σηκώνεται εἰς νέφη. Αἱ χαῖται τῶν ἵππων κυματίζουν. Τὸν ἀέρα γεμίζουν οἱ κρότοι τῶν ἁρμάτων καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν ἀγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι παροξύνουν τοὺς ἵππους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀστραπιαίως διανύεται ἀπὸ ὅλους τὸ δεξιὸν σκέλος τοῦ ἁρματοδρομίου. Κάμπτεται τώρα ὁ καμπτὴρ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν σκέλος πρῶτος διακρίνεται νὰ εἰσέρχεται ὁ Εὔμηλος, πολὺ δὲ πλησίον του φαίνεται νὰ ἔρχεται ὁ Διομήδης. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐκφεύγει ἔξαφνα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Διομήδους ἡ μάστιξ καὶ ἕνεκα τούτου ἀνακόπτεται ἀποτόμως ἡ ὁρμὴ τῶν ἵππων του. Τὸ ἅρμα του τώρα φέρεται ἀκανονίστως ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἡ λύπη φέρει δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αἰτωλοῦ. Εὐτυχῶς μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀθηνᾶς, ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος, ἀναλαμβάνει τὴν μάστιγα καὶ μὲ μεγαλυτέραν τώρα ὁρμὴν ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του. Δὲν θὰ ἠδύνατο, ὅμως, νὰ φθάσῃ πλέον τὸν Εὔμηλον, ἂν δὲν συνέβαινεν εἰς τοῦτον ἓν δυστύχημα. Ἐνῷ ὑπερήφανος καὶ βέβαιος διὰ τὴν νίκην του ἐκάλπαζεν ὁ Εὔμηλος, ἔξαφνα θραύεται τὸ ἅρμα του, διασκορπίζονται αἱ φορβάδες του, αὐτὸς δὲ ἐκτινάσσεται ἀπὸ τὸ ἅρμα καὶ μωλωπίζεται δεινῶς εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰς χεῖρας.

Ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον αὐτὴν εὐκαιρίαν ὁ Διομήδης παρεκκλίνει ὀλίγον τὸ ἅρμα του, προχωρεῖ καὶ ἀφήνει ὄπισθεν τὰ συντρίμματα τοῦ Εὐμήλου κατευθυνόμενος εἰς τὸ τέρμα. Ὀπίσω του εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἔρχεται ὁ Μενέλαος καὶ τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Ἀντίλοχος. Διέτρεχον τὸν στίβον βαίνοντες ἀριστερά. Ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασαν πρὸς τὸν χάνδακα, ὁ Ἀντίλοχος συλλαμβάνει ἀμέσως τὸ σχέδιον νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην μὲ στρατήγημα, μὲ κίνδυνον ἔστω καὶ τῆς ζωῆς του.

Σπεύδει λοιπὸν πρῶτος νὰ λοξεύσῃ δεξιά, ἀφοῦ ὑπελόγισεν ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Μενέλαος ἢ θὰ ἐβάδιζε πάντοτε ἀριστερὰ καί, ὅταν θὰ διεπέρα μὲ ὁρμὴν τὸν χάνδακα, θὰ ἀνετρέπετο ἢ θὰ ἐλόξευε καὶ αὐτὸς καὶ θὰ ἔφθανε συγχρόνως μὲ τὸ ἅρμα του εἰς τὸ στενὸν πέρασμα. Ἀλλὰ τότε ἢ θὰ συνεκρούοντο καὶ θὰ συνετρίβοντο καὶ τὰ δύο ἅρματα ἢ θὰ ὑπεχώρει ὁ Μενέλαος, ὅτε ὁ Ἀντίλοχος θὰ ἐκέρδιζεν ἀσφαλῶς τὴν νίκην. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Ἀντιλόχου δὲν διεψεύσθησαν. Ὁ Μενέλαος, ὁ ὁποῖος ἀντελήφθη καὶ αὐτὸς τὸν χάνδακα καὶ ἐφοβήθη τὸν κίνδυνον, ἐλόξευσε καὶ αὐτὸς δεξιά. Τοιουτοτρόπως τὰ ἅρματα συνηντήθησαν. Ὁ Μενέλαος βλέπει τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ ἀντιπάλου του, τὸν ἐπιτιμᾷ ὡς ἀδέξιον καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ συγκρατήσῃ ὀλίγον τὸ ἅρμα του, διὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν προσπεράσῃ εἰς τὸν κατόπιν εὐρύχωρον δρόμον. Ἀλλ' ὁ Ἀντίλοχος, ἀδιάφορος εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μενελάου, μαστιγώνει τοὺς ἵππους του καὶ πρῶτος διέρχεται ταχέως τὸν στενὸν δρόμον ἀφήνων τὸν Μενέλαον ὀπίσω εἰς ἀπόστασιν βολῆς δίσκου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀγωνία τῶν θεατῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κορυφοῦται. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κρητῶν Ἰδομενεὺς ἔρχεται εἰς διαπληκτισμὸν μὲ τὸν Αἴαντα, τὸν υἱὸν τοῦ Ὀιλέως, περὶ τοῦ ποῖος ἐκ τῶν ἀγωνιζομένων προηγεῖται. Εὐτυχῶς ἐπεμβαίνει ἀποφασιστικὸς ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ τοὺς ἐπαναφέρει εἰς τὴν τάξιν, ἀφοῦ συνέστησε νὰ ἔχουν ὀλίγην ὑπομονήν, διότι τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος δὲν θὰ βραδύνῃ. Καὶ πράγματι μετ' ὀλίγον καθαρὰ διακρίνεται τὸ ἅρμα τοῦ Διομήδους, τὸ ὁποῖον προχωρεῖ μὲ τόσην ὁρμήν, ὥστε οἱ τροχοί του δὲν ἀφήνουν ἴχνη τῆς διαβάσεώς των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁ Διομήδης φθάνει πρῶτος, καὶ ὑπερήφανος, ἀφοῦ ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ἅρμα, λαμβάνει τὰ βραβεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποστέλλει ἀμέσως εἰς τὴν βασιλικὴν σκηνήν του.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς καταφθάνει ὁ Ἀντίλοχος ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Μενέλαον εἰς ἀπόστασιν ἐλαχίστην. Μετὰ τοῦτον καὶ εἰς ἀπόστασιν βολῆς δόρατος ἔρχεται ὁ Μηριόνης καὶ τελευταῖος ὁ Εὔμηλος, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἔσυρε τὸ ἅρμα του, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐκράτει τὰ ἡνία τῶν ἵππων του.

Ὁ Ἀχιλλεὺς βλέπων τὸ θλιβερὸν κατάντημα τοῦ γενναίου Εὐμήλου, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἵππων του καὶ διὰ τὴν ἰδίαν του ἱκανότητα ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν προτέρων νικητής, συγκινεῖται. Ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἡ συμπάθεια περιβάλλει τὸν ἥρωα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἀχιλλεὺς προτείνει νὰ δοθῇ εἰς τὸν Εὔμηλον τὸ δεύτερον βραβεῖον, ἀφοῦ τὸ ἀτύχημα δὲν προῆλθεν ἐξ αἰτίας του.

Ἀλλ' ὑπέρμαχος τοῦ δικαίου καὶ τῶν δικαιωμάτων του σηκώνεται εὐθὺς ὁ νεαρὸς Ἀντίλοχος καί, προτοῦ ἐπικυρωθῇ ὁριστικῶς τὸ δεύτερον βραβεῖον εἰς τὸν Εὔμηλον, προβάλλει ἔνστασιν :

— Θὰ θυμώσω, λέγει, πολὺ ἐναντίον σου, Ἀχιλλεῦ, ἂν ἐκτελέσῃς τὴν ἀπόφασίν σου. Μοῦ ἀφαιρεῖς αὐθαιρέτως τὸ βραβεῖόν μου μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι, ἐὰν δὲν συνετρίβετο τὸ ἅρμα τοῦ Εὐμήλου, θὰ ἤρχετο αὐτὸς νικητὴς πρῶτος ἐξ ὅλων. Ἀλλ' ἡ πρόφασις αὐτὴ οὔτε ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ οὔτε ἐπὶ τοῦ δικαίου στηρίζεται, διότι τὸ ἀτύχημά του ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀλαζονείας του. Ὁ Εὔμηλος ἔχων πεποίθησιν εἰς τὰς δυνάμεις του παρέλειψε πρὸ τοῦ ἀγῶνος νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν. Ἐὰν προσηύχετο εἰς τοὺς θεούς, δὲν θὰ ἔμενε τελευταῖος. Ἡ καθυστέρησίς του, ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἀσεβείας του, εἶναι ἡ τιμωρία τῶν θεῶν. Ἐὰν σὺ τὸν λυπῆσαι, δὲν σ' ἐμποδίζει κανεὶς νὰ τοῦ δώσῃς ὁτιδήποτε θέλεις ἀπὸ τὰ πολύτιμα τῆς σκηνῆς σου. Ἀλλὰ τὴν φορβάδα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτὴν ἐγὼ δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς οὐδένα νὰ τὴν λάβῃ, διότι μοῦ ἀνήκει, ἀφοῦ ἔφθασα δεύτερος. Ὅστις δὲ θέλει νὰ μοῦ τὴν διαφιλονεικήσῃ, θὰ δοκιμάσῃ τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν μου.

Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἐξωργίσθη μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἀντιλόχου. Τουναντίον ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ὅτι εἶχε δίκαιον, καὶ ὅτι ὁ Εὔμηλος δικαίως ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀσέβειάν του πρὸς τοὺς θεούς. Ἕνεκα τούτου ὁ Ἀχιλλεὺς μετέβαλεν ἀμέσως γνώμην. Συνεχάρη τὸν φίλον του διὰ τὴν παρρησίαν του καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἐγκρίνει τὴν πρότασίν του νὰ δώσῃ εἰς τὸν Εὔμηλον ἐκ τῆς σκηνῆς του χαλκοῦν θώρακα μεγάλης ἀξίας. Τοιουτοτρόπως ὑπερίσχυσαν περιφανῶς ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ δίκαιον, διεσώθησαν δὲ συγχρόνως ἡ ὑπόληψις καὶ ἀξιοπρέπεια τῶν ἑλλανοδικῶν.

Ἀλλ' ἂν ὁ Ἀντίλοχος διέσωσε τὸ βραβεῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Εὐμήλου, ὁ ὁποῖος, ὡς εὐσυνείδητος, ἄφωνος παρέστη μάρτυς τῆς ἀνωτέρω σκηνῆς, ἔμελλε τώρα νὰ διαφιλονεικηθῇ αὐτὸ ἀπὸ ἄλλον ἀνταγωνιστήν, ὁ ὁποῖος δικαιότερον θὰ τὸ διεξεδίκει.

Καὶ ἰδοὺ σηκώνεται ὁ Μενέλαος. Ἐπιβάλλει σιωπὴν εἰς ὅλους καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἀμερόληπτον καὶ δικαίαν κρίσιν τῶν ἡγεμόνων. Στρέφεται ἔπειτα πρὸς τὸν Ἀντίλοχον καὶ τῷ προτείνει νὰ ὁρκισθῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ποσειδῶνος, προστάτου τῶν ἁρματοδρομιῶν, ὅτι δὲν μετεχειρίσθη δόλον κατὰ τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ἀντίλοχος δὲν ἐδίστασεν οὔτε ἐβράδυνε ν' ἀπαντήσῃ ὅπως ἥρμοζεν εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ Μενελάου. Διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ μεταχειριζόμενος δόλον δύναται μὲν νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην καὶ τὸ ὑλικὸν βραβεῖον, ἀλλὰ χάνει τὴν μεγάλην, τὴν αἰώνιον νίκην τῆς ἀρετῆς.

—Ἡσύχασε, εἶπε πρὸς τὸν Μενέλαον. Ἐγὼ βέβαια εἶμαι πολὺ νεώτερός σου, σὺ δὲ πρεσβύτερος καὶ ἐξοχώτερος. Γνωρίζεις ποῦ φθάνει ἡ ἀπερισκεψία νεαροῦ ἀνδρός, ὅταν ἡ φρόνησίς του δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὁρμήν του. Ἀλλὰ μὴν ἀνησυχῇς. Εἶμαι προθυμότατος νὰ σοῦ παραχωρήσω ὄχι μόνον τὴν φορβάδα αὐτήν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχω ἰδικόν μου, διότι οὔτε τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ὑπόληψίν σου θέλω νὰ χάσω οὔτε πρὸς τοὺς θεοὺς νὰ ψευδορκήσω.

Ἀμέσως δέ, ἀφοῦ ἔλαβε μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας τὴν φορβάδα, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Μενέλαον.

Ἀπὸ τὴν εὐγενῆ αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ Ἀντιλόχου ἐξαφανίζεται ἡ ὀργὴ τοῦ Μενελάου καὶ ἀνακουφίζεται ἡ ψυχή του, διότι δὲν ἤθελε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ γίνῃ ἐχθρὸς τοῦ φίλου του. Φαιδρύνεται τὸ πρόσωπόν του καί, ἐνῷ ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν μεγαλοψυχίαν πρὸς τὸν εὐγενῆ ἀντίπαλόν του, τῷ λέγει :

—Ἀντίλοχε, τώρα βέβαια θὰ παύσω νὰ ἔχω παράπονον ἐναντίον σου, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἔδειξες ἐπιπολαιότητα καὶ ἀπερισκεψίαν. Μόνον σήμερον ὑπερίσχυσε τῆς φρονήσεώς σου ἡ νεανική σου ὁρμή. Τοῦ λοιποῦ, ὅμως, ἀπόφευγε νὰ μεταχειρίζεσαι τοιαῦτα τεχνάσματα πρὸς τοὺς καλυτέρους σου. Ὁποιοσδήποτε ἄλλος Ἕλλην ὑπέπιπτεν εἰς αὐτὸ τὸ σφάλμα, δὲν θὰ τὸν συνεχώρουν. Σέ, ὅμως, σὲ συγχωρῶ, διότι καὶ σὺ καὶ ὁ ἀγαθὸς πατήρ σου Νέστωρ καὶ ὁ ἀδελφός σου πολλὰ παθήματα πρὸς χάριν μου ὑπέστητε. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ μοῦ ἀνήκει ἡ φορβάς, σοῦ τὴν παραχωρῶ εὐχαρίστως, διότι πρέπει νὰ μάθουν καὶ αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἡγεμόνες, ὅτι οὔτε ἰσχυρογνώμων εἶμαι οὔτε κατάχρησιν τοῦ ἀξιώματός μου θέλω νὰ κάμω.

Αἱ διαθέσεις αὐταὶ καὶ οἱ λόγοι τῶν δύο εὐγενῶν ἀντιπάλων μεταβάλλουν τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀγώνων. Ἐνῷ πρῶτον ἐπρόκειτο ἀγὼν διὰ τὴν νίκην τῆς ὑλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀθλητικῆς δεξιότητος, αἴφνης μετατρέπεται εἰς ἀγῶνα εὐγενείας ἤθους. Εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῆς ἡμερότητος καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἐκτιμήσεως δὲν ὑπάρχουν πλέον νικηταὶ καὶ ἡττημένοι οὔτε βραβεῖα ὑλικά, ἀλλὰ βραβεῖον αἰώνιον, τὸ βραβεῖον τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ θαυμασμοῦ.

Ὁ Ἀχιλλεύς, ἀφοῦ ἔδωκε τὸ τρίτον βραβεῖον εἰς τὸν Μενέλαον καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸν Μηριόνην, στρέφεται εἰς στιγμὴν εὐγενοῦς ἐξάρσεως τῆς ψυχῆς του πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιλόχου καὶ δίδει εἰς αὐτὸν τὸ πέμπτον βραβεῖον τῶν ἀγώνων. Μὲ τὴν πρᾶξίν του αὐτὴν ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ ἥρως ὅτι πατέρες, οἱ ὁποῖοι ἀνατρέφουν τοὺς υἱούς των μὲ τοιαύτην εὐγενῆ ἀγωγήν, εἶναι ἄξιοι πανελληνίων βραβείων· διότι ἀγαθὸς καὶ εὐγενὴς πατὴρ δὲν διαφέρει ἀπὸ ἕνα ὑπέροχον ἀθλητήν.

« Διάλεξις » *Π. Ι. Θεοδωρόπουλος*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Τότε ἔτσι ἐκεῖνος κοίταξε σιωπώντας τὸ παιδί του
μὲ θλιβερὸ χαμόγελο, κι ἡ ὄμορφη 'Ανδρομάχη
ἦρθε κλαμένη, τοῦ 'πιασε σφιχτὰ τὸ χέρι κι εἶπε :
— Καημένε, ἄχ ! τὸ φιλότιμο θὰ σ' ἀφανίση. Πές μου,
τ' ἀθῶο αὐτὸ δὲν τὸ πονᾶς, δὲ μὲ λυπᾶσαι ἐμένα,
πού μαύρη χήρα κι ἔρημη σὲ λίγο θὰ μ' ἀφήκης ;
τὶ γλήγορα ὅλοι οἱ Δαναοὶ θὰ τρέξουν νὰ σὲ σφάξουν.
Μὰ ἂν εἶναι νὰ σὲ στερηθῶ, καλύτερα γιὰ μένα
νὰ μὲ σκεπάση ἡ μαύρη γῆς. Γιατὶ ἄλλο πιὰ ἀντιστύλι
δὲ θὰ μοῦ μείνη, μόν' καημοί, τὰ μάτια σὰ σφαλίσης.
Μὴ γὰρ πατέρα ἐγώ 'χω πιὰ ἢ τὴ γλυκιά μου μάνα ;
. . . .

"Εχτορα, τώρα ἐσὺ γονιὸς κι ἐσὺ γλυκιά μου μάνα,
ἐσὺ εἶσαι σὲ μένα ἀδερφὸς καὶ τρυφερό μου ταίρι,
μόν' πιὰ λυπήσου με, κι αὐτοῦ στὸ κάστρο μεῖνε ἀπάνου,
μήπως μὲ ρίξης σὲ χηρειὰ καὶ τὸ παιδὶ σ' ὀρφάνια.
Καὶ στῆσ' τους στὸν "Αρνο κοντὰ τοὺς λόχους, πού πατιέται
ἐκεῖ πιὸ ὁ τοῖχος εὔκολα κι ἀνεβατὴ εἶναι ἡ χώρα.

. . . .

Τότε ὁ μεγάλος "Εχτορας τῆς ἀπαντάει δυὸ λόγια :
— Γυναίκα, ναί, κι ἐγὼ ὅλα αὐτὰ στὸ νοῦ μου τ' ἀναδεύω,
ὅμως ντροπὴ ἀπ' τὶς Τρώισσες, ντροπή 'ναι ὀμπρὸς στοὺς Τρῶες
νὰ σέρνουμαι ἔτσι σὰν κιοτὴς ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους ...
Μήτε τὸ θέλει μου ἡ καρδιά, τὶ πάντα παλληκάρι
ἔμαθα νά 'μαι καὶ μπροστὰ στὶς κονταριὲς νὰ τρέχω,
τὸ γονικό μου θέλοντας νὰ διαφεντέψω θρόνο.
Ναί, ξέρω, μοῦ τὸ λέει αὐτὸ ἀλάθευτα ἡ ψυχή μου,
θὰ φέξη ἡμέρα, δὲν ἀργεῖ, πού θὰ χαθῆ ἡ πατρίδα
κι ὁ βασιλιὰς ὁ Πρίαμος κι ὁ ξακουστὸς λαός του·
μὰ δὲ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρώων σὰ λογιάζω
τὰ πάθια ἢ καὶ τῶν δύστυχων γονιῶν μου, οὔτε τόσο
τῶν ἀδερφῶν μου, πού πολλοὶ μὲς στὰ χρυσά τους νιάτα
θὰ κυλιστοῦν στὸ αἷμα τους σφαγμένοι ἀπ' τοὺς 'Αργίτες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅσο γιὰ σένα, ὅταν κανεὶς ἀπ' τῶν ὀχτρῶν τ' ἀσκέρι
σὲ σέρνῃ σὲ πικρὴ σκλαβιὰ στὰ δάκρυα βουτηγμένη,
κι ἄλλη ἴσως, στὸ "Αργος ὅταν πᾶς, νὰ 'φαίνῃς θὰ σὲ βάζῃ
καὶ μὲ τὴ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴ νερὸ θὰ πᾶς νὰ φέρνῃς
ἄθελα, δόλια, μὰ σκληρὴ θὰ σὲ στενεύῃ ἀνάγκη.
Καὶ σὰ σὲ βλέπουν ποὺ περνᾶς ἀχνὴ καὶ δακρυσμένη,
νά το, θὰ λέν, τοῦ "Εχτορα τὸ ταίρι, ποὺ τῶν Τρώων
ἦταν τὸ πρῶτο αὐτὸς σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους.
"Ετσι ἴσως ποῦν κι ὁ πόνος σου θὰ ξανανοίγῃ πάντα,
σὰ βλέπῃς πὼς ἀπ' τὴ σκλαβιὰ νὰ βγῇς δὲν ἔχει ἐλπίδα.
Μὰ θέλω νὰ μὲ φάῃ ἡ γῆς, ἡ μαύρη πλάκα θέλω,
προτοῦ σὲ δῶ νὰ δέρνεσαι καὶ σκλάβα νὰ σὲ σέρνουν!
"Ετσι τῆς εἶπε κι ἅπλωσε τὰ χέρια στὸ παιδί του.
Μὰ πίσω γέρνει τὸ παιδὶ στὸν κόρφο τῆς τροφοῦ του
μὲ τὶς φωνές, τὶ τό 'σκιαζε ἡ ὄψη τοῦ γονιοῦ του,
σὰν εἶδε π' ἄστραφτε ὁ χαλκὸς σπιθόβολα ἀπ' τὸ κράνος
κι ἀπάνου σάλευε ἀγριωπὴ ἡ ἀλογίσια φούντα.
Γέλασε τότε ἡ μάνα του, μιὰ στάλα κι ὁ πατέρας,
καὶ βγάζει ἀπ' τὸ κεφάλι εὐτὺς ὁ "Εχτορας τὸ κράνος
καὶ τ' ἀπιθώνει χάμου ἐκεῖ, καθὼς λαμποκοποῦσε·
κι ὅταν τὸ γιό του φίλησε καὶ χόρεψε στὰ χέρια,
στὸ Δία κι ὅλους τοὺς θεοὺς δεήθηκε ἔτσι κι εἶπε:
— Παρακαλῶ σε, Δία μου, θεοί, παρακαλῶ σας,
ἂς δώσῃ ἡ χάρη σας κι αὐτό, ὁ γιός μου μὲς στοὺς Τρῶες,
ὅπως κι ἐγώ, νὰ ξακουστῇ ἔτσι ἀντρειωμένος πάντα
κι ἄξιος τῆς Τροίας βασιλιάς. Κι ἂς ποῦν γι' αὐτὸν μιὰ μέρα:
Αὐτὸς ἀπ' τὸν πατέρα του πολὺ πιὸ παλληκάρι,
καθὼς γυρνᾶ ἀπ' τὸν πόλεμο, καὶ ματωμένα ἂς φέρνῃ
στὸ σπίτι λάφυρα ἀπ' ὀχτρὸ ποὺ σκότωσε παρμένα,
ποὺ νὰ τὸν δῇ ἡ μανούλα του καὶ νὰ χαρῇ ἡ καρδιά της.
Εἶπε καὶ βάζει τὸ παιδὶ στῆς γυναικὸς τὰ χέρια
κι ἐκείνη πίσω τό 'γειρε στὸ μυρισμένο κόρφο
καὶ πικροχαμογέλασε μὲ μάτια δακρυσμένα...

«'Ομήρου 'Ιλιάδα» 1892 - 1900 *Μετάφραση 'Αλ. Πάλλη*
(Ραψωδία Ζ)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ

Σήμερον ἐπεσκέφθην τὴν Ὀλυμπίαν. Πίστευσέ με μόνον καὶ χάριν τούτου ἀξίζει νὰ ἔλθῃ ξένος τις εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἡ ἀρχαιότης παρίσταται ἐνώπιόν σου περισσότερον ζωντανὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς ἢ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν αὐτήν. Δὲν λέγω ὅτι διὰ τῆς θέας τῶν ἐρειπίων ἡ φαντασία δύναται νὰ σχηματίσῃ τελειοτέραν εἰκόνα τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ Ὀλυμπία δὲν ἦτο πόλις, ἦτο ἱερόν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἡ Πομπηΐα παρέχει μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον. Εὑρίσκει δέ τις καὶ εἰς τὴν Νικόπολιν αὐτὴν καὶ τὴν Πλευρῶνα ὕλην δι' ἀρχαιολογικὰς μελέτας, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ εὕρῃ ἐνταῦθα.

Ἡ Ὀλυμπία εἶναί τι ὅλως διάφορον, ἀλλὰ καὶ ὑπέρτερον.

Εἶδον ἀπὸ τοῦ Κρονίου λόφου τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν, τῶν παλαιστρῶν, τῶν ἀναθηματικῶν μνημείων ἁπλούμενα ὡς εἰς χάρτην. Ἐνόμισα ὅτι ἀναζῇ ἐνώπιόν μου πᾶν ὅ,τι μέγα καὶ ὡραῖον ὑπῆρξεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Τὰ ἐντὸς τῆς στενῆς κοιλάδος συσσωρευμένα οἰκοδομήματα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην σου μυρίας ἀναμνήσεις. Ἐνθυμεῖσαι ὅτι ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη ἐνταῦθα συνεκεντρώθη ὁλόκληρος ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος. Νομίζεις ὅτι ἀντηχοῦν εἰσέτι περὶ σὲ αἱ φωναί, αἵτινες ἐπευφήμουν τὸν Θεμιστοκλῆ, νικητὴν τῆς Σαλαμῖνος καὶ σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος. Οἱ στέφανοι, τοὺς ὁποίους ὁ Πίνδαρος ἀπηθανάτισε, περιΐπτανται ἐναερίως ἐνώπιόν σου. Ἐνταῦθα ὁ Θουκυδίδης, παῖς ἔτι, ἠκροάζετο τὰς διηγήσεις τοῦ Ἡροδότου, ἐνταῦθα συνήρχοντο οἱ τεχνῖται τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθετον τὰ ἀριστουργήματά των εἰς τὸν θαυμασμὸν θεατῶν, οἵτινες ἀπένεμον τὴν ἀθανασίαν. Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ὁλόκληρος συνοψίζεται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ συγκεφαλαιοῦται ἐντὸς τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος.

Ἡ τοποθεσία τῆς Ὀλυμπίας ὁμοιάζει πρὸς μέγιστον ἀμφιθέατρον. Εἰς τὸ μέσον ἐτελεῖτο τὸ θέαμα. Οἱ πέριξ λόφοι ἀποτελοῦν τὰς βαθμίδας. Οἱ θεαταὶ συνωθούμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων ἔβλεπον ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν λαμπρὰν τελετὴν τῶν ἀγώνων. Αἱ πολύχρωμοι χλαμύδες των, ποικίλλουσαι τὸ βαθὺ πράσινον τῶν πεύκων, ἐπηύξανον τὴν λαμπρότητα τῆς σκηνῆς. Εἰς τὰς γυναῖκας δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου εἴσοδος κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀγώνων. Ἴσως, ὅμως, νὰ ἤρχοντο αὗται ἐπὶ τῶν λόφων, νὰ ὑπέκρυπτον τὸν πέπλον ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ φυλλώματος καὶ νὰ ἐθεώρουν κρυφίως τὸ ἀπηγορευμένον θέαμα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

"Ισως ἐφθόνουν τὴν ἱέρειαν τῆς Δήμητρος, ἥτις μόνη ἐκ τοῦ φύλου των εἶχε τὸ προνόμιον νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἱερὰν τελετήν. 'Εκ τοῦ ὕψώματος ἠδύναντο αἱ γυναῖκες νὰ βλέπουν καὶ τοὺς ἄγοντας τὰς πομπάς. Βραδέως διήρχοντο οὗτοι ἀναμέσον τῶν ὡραίων μνημείων τοῦ περιβόλου καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ 'Ηραῖον. "Επειτα ἵσταντο εἰς τὰ πρόθυρα, ἐνῷ οἱ ἱερεῖς ἐτέλουν τὴν θυσίαν ὑπὸ τὰς ἀνθοφόρους στήλας. 'Εκεῖθεν ἐξηκολούθουν τὴν παρέλασιν πέραν τοῦ ἱεροῦ τείχους τῆς "Αλτεως. Τέλος παρετάσσοντο παρὰ τὸ στάδιον ἢ τὸν ἱππόδρομον, ὅπου ὁ νικητὴς ἐλάμβανε τὸν κότινον στέφανον.

Εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν ἱππόδρομον δὲν ἔγιναν ἀνασκαφαί, παρεκτὸς εἰς ἐλάχιστα μέρη πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ χώρου αὐτῶν.

Βλέπων τις εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα πόσον ἀνυψώθη τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος, ἐννοεῖ καλύτερον τὸ μέγεθος τῶν γενομένων ἐργασιῶν. 'Η ἀνύψωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιστρώσεις. Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες εἶχον ἤδη καταργηθῆ κατὰ τὸ 394 μ.Χ. ἐπὶ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου. Δὲν εἶχεν, ὅμως, τὸ πᾶν καταστραφῆ. Μόλις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος δύο σεισμοί, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, ἀνέτρεψαν ὅσας οἰκοδομὰς ἔμενον εἰσέτι ὄρθιαι. Αἱ στῆλαι τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κεῖνται παραλλήλως, μὲ τοὺς σπονδύλους των διαζευγμένους, ὅπως τότε κατέπεσαν.

Σύγχρονος κατάπτωσις χωμάτων ἐκάλυψε τὰ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κρονίου λόφου κείμενα μνημεῖα. 'Ο ποταμὸς Κλάδεος, ὅστις ρέει πρὸς δυσμὰς τῆς "Αλτεως, ἐπλημμύρισε ταυτοχρόνως.

Τὰ ἐρείπια τῶν ἀνατραπέντων μνημείων ἐκαλύφθησαν τότε μὲ στρῶμα γῆς πάχους ἑνὸς περίπου μέτρου. 'Επὶ τοῦ νέου τούτου ἐδάφους ἦλθον καὶ κατῴκησαν Χριστιανοί, τῶν ὁποίων τὰ διασωθέντα ἴχνη μαρτυροῦν τὴν ταπεινότητα.

Κατὰ τὴν νέαν ἑκατονταετηρίδα καὶ ἄλλη πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. 'Ανύψωσεν ἐκ δευτέρου τὸ ἔδαφος τῆς κοιλάδος τρία καὶ τέσσαρα μέτρα. Τοιουτοτρόπως εἰς τὸν ξηρὸν σήμερον Κλάδεον ὀφείλομεν τοὺς θησαυρούς, τοὺς ὁποίους διεφύλαξε διὰ τῶν πλημμυρῶν του.

«'Απὸ Νικοπόλεως εἰς 'Ολυμπίαν», 1884 *Δ. Βικέλας*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΓΩΝΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ

Μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν ἐπεδίδοντο οἱ πρόγονοί μας εἰς τὴν γυμναστικήν. Δὲν ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ πόλις, ἡ ὁποία νὰ μὴ εἶχε γυμναστήριον (γυμνάσιον) κατάδενδρον καὶ λαμπρῶς διακεκοσμημένον.

Ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ γυμναστικὴ διὰ τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καταφαίνεται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὁποίους ἐτέλουν.

Ἐκεῖ εἰς τοὺς ἀγῶνας ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐπεδείκνυον ὅ,τι ἐξαίρετον εἶχον. Καὶ οἱ ἄριστοι καρποὶ τῆς γῆς καὶ τὰ εὐμελέστερα σώματα τῶν νέων καὶ τὰ τελειότερα ἔργα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος, ὅλα ἐπεδεικνύοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες : τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια καὶ τὰ Ὀλύμπια.

Ἀλλ' ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ λάμψις τῶν Ὀλυμπίων ἦτο ἄφθαστος.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἠδύνατο κανεὶς νὰ θαυμάσῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν ρώμην καὶ τὴν ἀλκήν.

Οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦσαν ἀρχικῶς τοπικοί· ἀργότερον ἔγιναν πελοποννησιακοί, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεπτύχθησαν εἰς πανελληνίους.

Πρῶτος ἱδρυτὴς τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων ἐθεωρεῖτο ὁ Ἡρακλῆς. Τοὺς διερρύθμισε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἤλιδος Ἴφιτος.

Καθ' ἕκαστον πέμπτον ἔτος ἀνεχώρουν ἀπὸ τὴν Ὀλυμπίαν εἰς τὰ πέρατα τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν οἱ σ π ο ν δ ο φ ό ρ ο ι, διὰ νὰ ἀναγγείλουν τὴν ἔναρξιν τῆς ἱερομηνίας τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ἐκεχειρίας.

Τότε κατέπαυε πᾶσα ἐχθροπραξία· εἰρήνη καὶ ἀδέλφωσις ἐξηπλώνετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀφόβως δὲ καὶ ἀκινδύνως ἠδύναντο νὰ ταξιδεύουν διὰ μέσου καὶ τῶν μέχρι χθὲς ἐχθρῶν καὶ πολεμίων οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ προσκυνηταὶ τοῦ ἱεροῦ ἢ οἱ θεωροὶ τῶν ἀγώνων.

Καὶ συνέρρεον ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μαιώτιδος· ἐκ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος· ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θράκης· ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου· ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρήνης. Συνέρρεον κατὰ χιλιάδας διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης οἱ εὐσεβεῖς καὶ οἱ φίλαθλοι καὶ ὅσοι ὠνειρεύοντο νὰ ἴδουν τὴν πατρίδα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ βάρβαροι καὶ οἱ δοῦλοι δὲν ἀπεκλείοντο τῆς θέας τῶν ἀγώνων,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀλλὰ κυρίως Ἕλληνες ἔσπευδον εἰς τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο κέντρον. Καὶ ὄχι μόνον κοινοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἐπιφανεῖς· σοφοὶ καὶ πολιτικοί, ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Λυσίας, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰσοκράτης, ὁ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι.

Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τῶν σοφῶν, ποιητῶν καὶ ρητόρων ἀνεγίνωσκον ἢ ἀπήγγελλον συγγράμματα, ποιήματα καὶ λόγους.

Ὅτε ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας, ὁ Ἡρόδοτος, ἀνεγίνωσκε τὴν ἱστορίαν τῶν Μηδικῶν πολέμων, ἀντελήφθη ἐκτὸς τῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἐδάκρυον, καὶ παῖδα ἄγνωστόν του, τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ του Ὄλορος ἐπέπληττε διὰ τοῦτο. « Ὄλορε, ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ σου κατέχεται ἀπὸ μεγάλην μάθησιν », ἀνεφώνησε τότε ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ ἦτο ὁ νέος ἐκεῖνος ὁ Θουκυδίδης, ὁ μετέπειτα μέγιστος τῶν ἱστορικῶν τῆς οἰκουμένης.

Τακτικοὶ ἐπισκέπται τῶν ἀγώνων ἦσαν αἱ θ ε ω ρ ί α ι τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἀποικιῶν, δηλ. οἱ ἐπίσημοι πρέσβεις ἢ ἀντιπρόσωποι τοὺς ὁποίους ἔστελλεν ἑκάστη πόλις.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἑλλανοδίκαι εἶχον ἤδη ὑποδεχθῆ καὶ καταγράψει εἰς τὸ λ ε ύ κ ω μ α ἢ γ ρ α μ μ α τ ε ῖ ο ν τοὺς ἀγωνιστὰς μὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος των, ὡς καὶ τὰ ἀγωνίσματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ μετεῖχον.

Ὅρος ἀπαραίτητος, διὰ νὰ γίνῃ κανεὶς δεκτὸς ὡς ἀγωνιστής, ἦτο νὰ εἶναι Ἕλλην τὴν καταγωγὴν καὶ πολίτης ἐλεύθερος, καὶ νὰ μὴ εἶχε διαπράξει ἀσέβειάν τινα.

Οἱ ἀγῶνε διήρκουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ διεξήγοντο μὲ πολλὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ἐπιβλητικότητα.

Ἐξαιρετικῶς πανηγυρική, ὅμως, ἦτο ἡ πέμπτη καὶ τελευταία ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπενέμοντο τὰ ἆθλα.

Ὄπισθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐπὶ αἰῶνας διετηρεῖτο μετ' εὐλαβείας καὶ προφυλάξεως εἷς κότινος. Παῖς ἀμφιθαλὴς (τοῦ ὁποίου δηλ. ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς) ἔκοπτεν ἐκ τοῦ κοτίνου τούτου διὰ χρυσοῦ δρεπάνου δέκα ἑπτὰ κλάδους μικροὺς θαλλούς, ἕκαστος δὲ ἐκ τούτων ἐδένετο διὰ ταινιῶν καὶ ἐσχηματίζοντο οὕτω δέκα ἑπτὰ στέφανοι, ἰσάριθμοι πρὸς τὰ δέκα ἑπτὰ ἀγωνίσματα, τῶν ὁποίων ἦσαν βραβεῖα.

Ὁ κῆρυξ ἀνεκήρυσσε μὲ στεντορείαν φωνὴν ἐνώπιον τῶν Παν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ελλήνων τὸ ὄνομα τῶν νικητῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ὁ ὀλυμπιονίκης προσήρχετο πρὸ τῶν ἑλλανοδικῶν, ὅπου εἷς ἐξ αὐτῶν τὸν ἐστεφάνωνε διὰ στεφάνου κοτίνου, ἐνῷ τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν μὲ ὑπέρτατον ἐνθουσιασμὸν ἐπευφήμει τὸν εὐδαίμονα νικητὴν καὶ τὸν ἔρραινε μὲ μῆλα καὶ ρόδα καὶ φύλλα καὶ ἄνθη. Ὄνειρον παντὸς εὐρώστου καὶ ἠσκημένου ἀγωνιστοῦ ἦτο νὰ λάβῃ τὸν στέφανον καὶ νὰ ἀκούσῃ τὸ ὄνομά του ἀνακηρυττόμενον.

Ἰσόθεοι καὶ υἱοὶ θεῶν ἐθεωροῦντο οἱ νικηταὶ τῶν ἀγώνων· ἐθαυμάζοντο δὲ ἀκόμη περισσότερον, ἂν συνέπιπτε νὰ κατήγοντο ἀπὸ οἰκογένειαν ὀλυμπιονικῶν. Καὶ ἡ πατρὶς τῶν ὀλυμπιονικῶν ἐτιμᾶτο ἐξαιρετικῶς.

Οἱ νικηταὶ συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν φίλων καὶ τῶν συμπολιτῶν των ἐπέστρεφον πανηγυρικῶς εἰς τὴν πατρίδα των. Καὶ ἡ πόλις των ἐκρήμνιζε μέρος τῶν τειχῶν της, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τειχῶν, ὅταν ἔχῃ τοιούτους πολίτας.

Ὁ νικητὴς διήρχετο ἐπευφημούμενος τὰς κυριωτάτας ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τῆς πόλεως καὶ μετέβαινεν εἰς τοῦ πολιούχου θεοῦ ἢ ἥρωος τὸν ναὸν ἢ τὸ ἡρῷον. Προσέφερεν εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ ἀκολούθως παρεκάθητο εἰς τὸ δεῖπνον, τὸ ὁποῖον προσέφερε πρὸς τιμήν του ἡ πόλις ἢ ὁ δῆμος.

Πλεῖσται ὅσαι τιμαὶ ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς ἱερονίκας καὶ εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐτιμῶντο ἐξαιρετικά. Περισσότερον ὅλων ἐτιμῶντο οἱ ὀλυμπιονῖκαι. Ὁ Πίνδαρος, ὁ μέγιστος ἐκ τῶν λυρικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔλεγεν: «Ὅπως τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ ἄριστον ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, ὅπως ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ πολυτιμότατον ἐκ τῶν μετάλλων, ὅπως τὴν ἡμέραν δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν ἄστρον θερμότερον καὶ φωτεινότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον, τοιουτοτρόπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἀγὼν ἀνώτερος ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια».

«Οἱ Ἀγῶνες», 1906 *Ἀντ. Κεραμόπουλος*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, ἁγνὲ πατέρα
τοῦ ὡραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ' ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψ' ἐδῶ πέρα,
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμή·
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι,
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἕνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητής σου,
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«'Ασάλευτη ζωή», 1904 — *Κ. Παλαμᾶς*

Ο ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

Βλέπω τὸν κήρυκα γοργὰ κι ὁλόγυρα νὰ τρέχῃ,
κι ἀκούω νὰ κράζῃ τ' ὄνομα, καθὼς καὶ τὴν πατρίδα
τοῦ νικητῆ, ποὺ νίκησε καὶ σ' ὅλα βγῆκε πρῶτος.
Καὶ βλέπω τὸν ὀμορφονιὸ καὶ τ' ἄξιο παλληκάρι
νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ σωρὸ κι ἀγάλια νὰ πηγαίνῃ
καὶ ν' ἀκουμπᾷ στὰ γόνατα τ' ἀριστερό του χέρι
καμαρωτός, περήφανος μπρὸς στὸ χρυσὸ τραπέζι,
ποὺ ἀπιθωμένα ἁπλώνονται τὰ λιόφυλλα στεφάνια.
Τὴν ξέρω κείνη τὴν ἐλιά, τὴν ἄγρια, τὴν ἅγια.
Τὴν εἶδα ποὺ τὴν φύτεψεν ὁ 'Ηρακλῆς στὴν "Αλτη,
κι ἅπλωσ' αὐτὴ τὲς ρίζες της καὶ θέριεψε γιὰ πάντα.
Εἶδα κι ἐκεῖνο τὸ παιδί, ποὺ ὀρφάνια δὲν γνωρίζει,
τό 'δα νὰ κόβῃ τὰ κλαδιὰ μὲ τὸ χρυσὸ δρεπάνι
καὶ νὰ τὰ φέρνῃ τρέχοντας νὰ γίνουν τὰ στεφάνια.
Βλέπω τὸν πρῶτο νικητὴ στεφανωμένο τώρα!
Χαρὰ στὸ γέρο τὸ γονιό, ποὺ τὸν θωρεῖ ἀπὸ πέρα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χαρὰ στὴ μάνα, μακριὰ ποὺ καρτερεῖ μὲ πόθο...
Χαρὰ στὴ δοξασμένη του καὶ ξακουστὴ πατρίδα,
ὅπου γεννᾶ τέτοια παιδιὰ καὶ τέτοια παλληκάρια !...

Ἰω. Πολέμης

Η ΕΡΙΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ

Μίαν ὡραίαν ἀττικὴν ἡμέραν, ἐνῷ λαμπρὸς ἀνέβαινεν ὁ ἥλιος ὑπεράνω τοῦ Ὑμηττοῦ, σκεπτικὸς ἐκάθητο ὁ Κέκροψ εἰς τὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Γύρω του ἐκάθηντο αἱ τρεῖς θυγατέρες του. Ἐτραγουδοῦσαν καὶ ἐκέντων τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἔξαφνα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀκροπόλεως ἠκούσθησαν φωναὶ θορυβώδεις, ὡς ἐὰν ἐφιλονείκουν ἄνθρωποι. Ἐντὸς ὀλίγου ἀντελήφθη ὁ Κέκροψ ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ὡμίλουν τόσον μεγαλοφώνως καὶ εἶχον πλέον εἰσέλθει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἦσαν εἷς ἀνὴρ εὔρωστος καὶ ἀθλητικὸς μὲ ὑγρὸν βλέμμα καὶ πώγωνα μακρὸν καὶ κόμην κυματίζουσαν, καὶ μία γυνὴ εὔσχημος καὶ μεγαλοπρεπής.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἰδικός μου εἶναι, ἔλεγεν ὁ ἀνὴρ μὲ ζωηρότητα.

— Καθ' ὁλοκληρίαν ἀπατᾶσαι, διότι εἶναι ἰδικός μου, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ μὲ ὑπερηφάνειαν.

— Οὐδεὶς ἀκόμη μοῦ εἶπεν ὅτι ἀπατῶμαι, εἶπεν ὁ ἀνὴρ μὲ ὀργήν.

— Ἀντὶ νὰ φιλονεικῶμεν, ἀπεκρίθη μετριοπαθῶς ἡ γυνή, ἰδοὺ ἐδῶ πρόχειρος δικαστής. Ἂς τοῦ ἐκθέσωμεν τὴν ἔριν ἡμῶν.

— Περὶ τίνος πρόκειται ; ἠρώτησεν ὁ Κέκροψ.

— Ὁ τόπος οὗτος, ἀπεκρίθη ὁ ἀνήρ, λέγω ὅτι εἶναι ἰδικόν μου κτῆμα καὶ ἔχω ἀπείρους ἀποδείξεις.

— Καὶ ἐγὼ κηρύττω ἀπεναντίας, διέκοψεν ἡ γυνή, ὅτι εἶναι ἰδικός μου καὶ κανεὶς δὲν μοῦ τὸ ἔχει ἀμφισβητήσει. Θέλομεν νὰ κρίνῃς μεταξὺ ἡμῶν.

— Καὶ ἔκρινα ἤδη, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ. Ὁ τόπος οὗτος, ἂν ἐπιτρέπετε, δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ἑνὸς οὔτε τοῦ ἄλλου, ἀλλ' εἶναι ἰδικός μου, διότι εἶμαι ὁ Κέκροψ, ὁ βασιλεύς του.

— Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει, ἀπήντησεν ὁ ἀνήρ.

— Πῶς δὲν ἐμποδίζει ; εἶπεν ὁ Κέκροψ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Δὲν ἐμποδίζει, διότι εἶμαι ὁ Ποσειδῶν.

— Καὶ ἐγὼ ἡ Ἀθηνᾶ, προσέθεσεν ἡ γυνή.

— Ἄ! τότε ἀλλάζει, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, καὶ τότε τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον δύναμαι νὰ εἴπω, εἶναι ὅτι ἡ γῆ αὐτὴ εἶναι ἰδική σας καὶ ὄχι ἰδική μου. Ἀλλὰ τίνος ἐκ τῶν δύο; Πῶς θέλετε νὰ τὸ κρίνω ἐγὼ ὁ θνητός;

— Ἐγὼ τὴν ζώνω εἰς τὰς ὑγρὰς ἀγκάλας μου καί, ἂν θέλω νὰ τὴν σφίγξω, τὴν καταστρέφω, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν.

— Ἐγὼ προστατεύω καὶ σῴζω τοὺς κατοίκους της καὶ ἡ πόλις αὐτὴ ἔχει τὸ ὄνομά μου, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ.

— Δηλαδὴ τὸ ἰδικόν μου, εἶπε μέσα του ὁ Κέκροψ.

— Τὸ ἰδικόν σου ἔχει σήμερον, ἀπήντησεν ἡ θεά, διότι ἠννόησε τὰς σκέψεις του. Κεκροπία καλεῖται, ἐν ὅσῳ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς πτωχὰς αὐτὰς καλύβας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σκορπισθῆ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀποκρήμνου αὐτοῦ βράχου. Ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα Ἀθῆναι θὰ ἴδῃ νὰ φθάνῃ ἡ δόξα της μέχρι τῶν ἄστρων. Θὰ ζήσῃ αἰωνίως καὶ θὰ ἀναδειχθῇ λαμπροτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν τῆς γῆς.

— Εἰς τὰ ὑγρὰ νῶτά μου θὰ τῆς φέρω θησαυροὺς ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν, καὶ θὰ τῆς παρουσιάσω τὰς ὁδοὺς τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος της.

— Ἐγώ, ἀπήντησεν ἡ Ἀθηνᾶ, θὰ τῆς δίδω τὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὴν φρόνησιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἀποφάσεις, ἡ ὁποία σῴζει καὶ μεγαλύνει τὰς πόλεις.

— Καί, ὅμως, εἶπε μὲ ὀργὴν ὁ Ποσειδῶν, τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν καυχᾶσαι ὅτι θὰ προστατεύσῃς, ἀφήνεις νὰ ληστεύουν οἱ Βοιωτοί.

— Δὲν τὴν βλάπτουσι τόσον, ἀπεκρίθη μὲ πικρίαν ἡ Ἀθηνᾶ, ὅσον οἱ βάρβαροι τῆς Καρίας μὲ τὰς συνηθείας των, τοὺς ὁποίους τῆς φέρεις εἰς τοὺς λιμένας της.

— Βλέπω, ἀπεκρίθη ὁ Κέκροψ, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις καὶ τῶν δύο διὰ τὴν χώραν αὐτὴν εἶναι πολὺ μεγάλαι καὶ ἴσαι ἀναμεταξύ των. Ἐπίσης εἶναι ἴσα καὶ ὅσα κακὰ φέρετε ἢ ἐπιτρέπετε εἰς τοῦτον τὸν τόπον. Εἰς τὰ παρόντα κακὰ δὲν δύναμαι νὰ στηρίξω τὴν κρίσιν μου. Διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ πῶς νὰ κρίνω ἐγὼ ὁ ἐφήμερος θνητός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχω τὴν δύναμιν νὰ προφητεύσω τὸ μέλλον; Εἶμαι ἁπλοῦς ἄνθρωπος καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἄξιον εὐγνωμοσύνης θεωροῦμεν ὄχι ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπόσχεται πολλά, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀληθῶς εὐεργετεῖ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἂν τὸ ἴδιον ἰσχύῃ καὶ εἰς τὸν Ὄλυμπον, πράξατε τώρα κάτι χάριν τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν μεγαλυτέραν εὐεργεσίαν θὰ δοθῇ τὸ μεγαλύτερον βραβεῖον.

Καὶ οἱ δύο θεοὶ ἔκαμαν νεῦμα τότε, ὡς ἐὰν ἔλεγον : « Μὰ τὸν Δία, δὲν ὁμιλεῖ ἀνόητα ».

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ Ποσειδῶν. Καὶ ἰδού!

Καὶ ἐκτύπησε βιαίως μὲ τὴν τρίαινάν του τὸν ξηρὸν βράχον. Ὁ βράχος ἐσείσθη δυνατὰ καὶ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἡ δὲ τρίαινα ἐβυθίσθη μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς γῆς καὶ ἤνοιξε φρέαρ, τὸ ὁποῖον ἐγέμισεν ὕδωρ.

—Ἰδού! ἐπανέλαβεν ὁ θεός, δίδω ὕδωρ εἰς τὴν ξηρὰν Ἀττικήν. Ὁ ἥλιος θὰ ἐξήραινεν ὅλην τὴν ζωήν, θὰ ἀπερρόφα τὰ σπάνια νερὰ τῶν ρυάκων της, θὰ ἐμάραινε τὰ φυτά της καὶ θὰ μετέβαλλε τὴν γῆν εἰς καιομένην κόνιν. Τὸ φρέαρ τοῦτο τὴν ἔσωσε. Τεχνητὸς ρύαξ θὰ ἀνέρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ θὰ σκορπίζῃ δρόσον καὶ ζωὴν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ θὰ μεταβάλλῃ τὴν ἔρημον χώραν εἰς καταπράσινον καὶ εὔφορον κῆπον. Ἀλλ' ὁ ρύαξ αὐτὸς θὰ δεικνύῃ συγχρόνως μὲ τοὺς κυματισμούς του, ὅτι δωρῶ εἰς τὴν χώραν τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα θὰ εἶναι τὸ πεδίον τῶν θριάμβων τῶν κατοίκων της καὶ θὰ περιφέρῃ τροπαιούχους τὰς σημαίας των ἕως ἐκεῖ, ὅπου φθάνουν τὰ κύματά της.

— Αὐτά, εἶπεν ὁ Κέκροψ, δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητα. Ἀλλ' ὁ δικαστής, διὰ νὰ κρίνῃ ἀμερολήπτως, πρέπει νὰ ἀκούσῃ καὶ τὰ δύο μέρη.

Αὐτὴ ἦτο πλαγία πρόκλησις πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἵνα καὶ αὐτὴ ὁμιλήσῃ. Τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἐκτύπησεν ἐπίσης τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ποδός της, καὶ ἀμέσως ἐφύτρωσε παχύτατος βλαστὸς ἐλαίας, ὁ ὁποῖος ταχέως ηὐξήθη εἰς θαλερὸν καὶ πολύκαρπον δένδρον. Ὁ Κέκροψ ἐτέρπετο βλέπων τὸ καταπράσινον καρποφόρον δένδρον καὶ ἐδροσίζετο κάτω ἀπὸ τὴν ὡραίαν σκιάν του.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἀφοῦ ἔκοψε, τοῦ προσέφερεν ἕνα ἐκ τῶν πρασίνων καρπῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Κέκροψ, ὅταν τὸν ἐδοκίμασε, παρεμόρφωσε τὸ πρόσωπόν του σιωπῶν. Οἱ καρποί, ὅμως, τάχιστα ὡρίμασαν καὶ ἀπὸ πράσινοι ἔγιναν μαῦροι. Τότε ἡ Ἀθηνᾶ ἔδωσε καὶ πάλιν καρπὸν εἰς τὸν Κέκροπα. Οὗτος, ἀφοῦ τὸν ἐγεύθη, τὸν εὗρε γλυκὺν καὶ ἡ πλάστιγξ τῆς κρίσεώς του ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχε σχεδὸν κλίνει, ἤρχισεν ἤδη νὰ στρέφεται πρὸς τὴν ἐναντίαν διεύθυνσιν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

—Ἂν τὸ ὕδωρ γονιμοποιῇ τὴν γῆν, εἶπεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἰδοὺ τὸ ἄριστον αὐτῆς προϊόν. Αὐτό, ἀφοῦ ἐνδύσῃ καὶ πεδιάδας καὶ ὄρη, θὰ μεταβάλῃ τὴν ἔρημον χώραν τῆς Ἀττικῆς εἰς χαριέστατον κῆπον. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ θὰ εἶναι τῶν κατοίκων αὐτῆς τροφὴ προσφιλής. Ὁ δὲ χυμὸς αὐτοῦ θὰ δωρήσῃ εἰς τὴν γῆν τὸ οὐράνιον φῶς καὶ θὰ μεταβάλῃ τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ τὸ δένδρον τοῦτο δωρῶ τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν, τὴν εἰρήνην, τῆς φρονήσεως τὴν θυγατέρα!

»Αὐτὴ ἡ εἰρήνη, εἶναι τῶν ἀνθρώπων ὁ μέγας εὐεργέτης, αὐτὴ εἶναι ὁ πλουτοδότης θεός, αὐτὴ στηρίζει τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ἐθνῶν. Οἱ ἀνδρικοὶ ἀγῶνες, ὁ πόλεμος καὶ αἱ νῖκαι, τὰς ὁποίας θὰ στολίζουν ἐξ ἴσου καὶ οἱ κλάδοι μου, τότε συντελοῦν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν, ὅταν μόνον προπαρασκευάζουν τὴν εἰρήνην. Ἄλλως φυτεύουν χωρὶς νὰ θερίζουν, καταστρέφουν χωρὶς νὰ οἰκοδομοῦν. Εὐτυχὴς ὁ λαός, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν εἰρήνην καὶ ὁ ὁποῖος νικᾷ ὄχι διὰ νὰ νικήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν εἰρήνην. Πᾶσα ἡμέρα αὐτοῦ εἶναι ἡμέρα εὐδαιμονίας, πᾶν βῆμα αὐτοῦ τὸν ὁδηγεῖ εἰς εὐπορίαν, πᾶς βῶλος τῆς γῆς του μεταβάλλεται εἰς χρυσόν.

— Καὶ τῶν δύο τὰ δῶρα εἶναι θεῖα καὶ ἀνεκτίμητα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν ἀσθενῆ ἀνθρωπίνην μου κρίσιν ἀνετέθη ἡ ἐκλογὴ μεταξὺ αὐτῶν, παρακαλῶ καὶ τοὺς δύο νὰ εἶσθε εὐσπλαγχνικοὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἀλλὰ τὴν κυριότητα αὐτῆς ἀναθέτω εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπόσχεται μόνον τοὺς κεραυνοὺς τῶν πολέμων. Τὴν παραχωρῶ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς χορηγεῖ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ἥμερον καὶ διαρκὲς αὐτῆς φῶς.

Μόλις εἶπεν αὐτὰ ὁ Κέκροψ, ὁ Ποσειδῶν θυμωμένος ἀνεπήδησε καὶ ἐκτύπησε τὸ ἔδαφος τῆς Ἀκροπόλεως διὰ τῆς τριαίνης του τόσον ἰσχυρά, ὥστε τὰ ἴχνη τῶν ὀδόντων της φαίνονται ἀκόμη μέχρι σήμερον ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅστις εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἔπειτα κτισθέντος Ἐρεχθείου.

«Ἅπαντα», 1874 *Ἀλ. Ραγκαβῆς*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΦΑΕΘΩΝ, ΥΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

Μίαν φοράν, εἰς ἀρχαιοτάτους καιρούς, κατῴκει εἰς ἄγνωστόν τινα καὶ βαθεῖαν κοιλάδα, ἐντὸς σκιεροῦ ἄλσους δαφνῶν, ἀφιερωμένου εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, γυνὴ ὡραία καὶ νέα ὀνομαζομένη Κλυμένη. Ἀπέφευγε δ' αὐτὴ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, συνέλεγεν ἄνθη καὶ ἐστεφάνωνε τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἔπειτα δὲ ὅλον της τὸν καιρὸν ἐξώδευεν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν θυγατέρων της καὶ τοῦ υἱοῦ της, ὅστις ὠνομάζετο Φαέθων.

Τὸ παιδίον ἦτο σπανίας ὡραιότητος. Οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν γαλανοὶ ὡς τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ, ἡ κόμη του ἦτο ξανθὴ καὶ ἐχρύσιζε καί, ὅταν ἐμειδία, ἔλεγες ἐχάραζεν ἡ ἀνατολή. Ἡ ἀγάπη τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του πρὸς αὐτὸν ἦτο λατρεία. Ἀλλὰ καὶ εὐφυΐαν καὶ καλὴν θέλησιν εἶχεν ὁ μικρὸς Φαέθων, καὶ ὅ,τι τὸν ἐδίδασκον ἡ μήτηρ του καὶ αἱ ἀδελφαί του, τὸ ἐμάνθανεν εὐκόλως καὶ προθυμότατα. Καὶ εἰς τὴν ἀνδρείαν δὲ καὶ εἰς τὰς ἀσκήσεις τοῦ σώματος ἐξαισίως ἐπέδιδε, καὶ ὅλοι οἱ ὁμήλικές του τῶν πέριξ κοιλάδων τὸν ἐθεώρουν κατὰ πάντα ἀνώτερόν των.

Ἀλλὰ τοῦτο εἶχε καὶ τὸ κακόν του μέρος, ὅτι συνηθίσας εἰς τοὺς ἐπαίνους ἀπώλεσε τὴν μετριοφροσύνην, ἥτις εἶναι τῶν προτερημάτων ὁ στολισμός, καὶ ἔγινεν οἰηματίας. Τὸ κακὸν δὲ ἦτο ὅτι οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε αἱ ἀδελφαί του συνετέλουν πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσωσι τὴν φιλαυτίαν του, διότι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης τὸν ἔβλαπτεν ἀντὶ νὰ τὸν ὠφελῇ.

Πατέρα δὲν εἶχεν ἴδει οὐδ' ἤκουσε νὰ γίνῃ ποτὲ λόγος περὶ τοῦ πατρός του. Μόνον ἅπαξ, ὅταν ἡ μήτηρ τὸν ἐδίδασκεν ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Διὸς ἦτο ὁ Κρόνος καὶ πατὴρ τοῦ Κρόνου ὁ Οὐρανός, ἠρώτησεν αἴφνης ὁ μικρὸς Φαέθων :

— Καὶ ἰδικός μου πατὴρ ποῖος εἶναι ;

Τότε ἡ Κλυμένη ἠναγκάσθη, μετὰ πολλὰς παρορμήσεις τοῦ νεαροῦ υἱοῦ, νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ ὅτι ὁ πατήρ του ἦτο ὁ θεὸς Ἀπόλλων.

Μετά τινα ἔτη οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρῶν εἶχον μεγάλην πανήγυριν καὶ ἀγῶνας εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ. Συνέρρευσαν λοιπὸν ἐκεῖ οἱ ἀξιώτεροι νέοι ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ἵνα διαγωνισθῶσιν. Ὅστις ὑπερίσχυεν ἐλάμβανε στέφανον, ἐπῃνεῖτο, ἐχειροκροτεῖτο, καὶ εὐτυχεῖς ἐλογίζοντο οἱ γονεῖς, οἵτινες τὸν ἐγέννησαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μεταξὺ ὅλων τῶν ἀγώνων λαμπρότεροι ἐθεωροῦντο οἱ ἱππικοί, καὶ τὸ πλῆθος ὅλον ἦτο βέβαιον ὅτι τὸ βραβεῖον θὰ λάβῃ εἷς Θεσσαλός, ὅστις ἐκάθητο ὑπερήφανος εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὡραιότατον ὅλων τῶν ἵππων καὶ ἐφαίνετο ἔχων μεγάλην ἐπιτηδειότητα νὰ τὸν διοικῇ. Καὶ τῷ ὄντι, ὅταν ἤρχισαν νὰ τρέχωσιν, αὐτὸς ἐτινάχθη ὅλων ἐμπρός. Ὁ δὲ Φαέθων, ὅστις καὶ αὐτὸς ἠγωνίζετο μετὰ τῶν ἱππέων, ἔμεινε μακραν ὀπίσω, ἀναβαίνων ἵππον, ὅστις ἐφαίνετο ἄγριος καὶ νευρώδης, ἦτο ὅμως μικρὸς καὶ οὐχὶ ἐπιδεικτικός. 'Αλλ' ὅτε δὲν ἀπεῖχον πλέον πολὺ τοῦ τέρματος, ἔπληξε δι' ἑνὸς τῶν πτερνιστήρων τὸν ἵππον του, ὅστις δὲν ἦτο, ὡς οἱ ἄλλοι, ἐξηντλημένος, ἐπήδησε μέγιστον πήδημα, καὶ τρέχων ὡς ἀστραπὴ ἔφθασε πρὸ τοῦ Θεσσαλοῦ.

— Εὖγε ! Εὖγε ! ἐφώναζον αἱ χιλιάδες τῶν θεατῶν, ὅτε ἐφάνη εἰς τὰς ὄψεις ὅλων ὁ νεανίας ὡραῖος καὶ φέρων τῆς νίκης τὸν στέφανον.

Μετὰ δὲ τὸ ἱπποδρόμιον ἤρχισεν ἡ ἁρματοδρομία καὶ μετὰ θαυμασμοῦ εἶδε τὸ πλῆθος τὸν Φαέθοντα, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζε κατάκοπον ἐκ τῆς πρώτης νίκης, παραταχθέντα καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα. Οἱ ἵπποι του ἦσαν τέσσαρες, ξανθοὶ καὶ τόσον θυμοειδεῖς καὶ ἀνυπόμονοι, ὥστε οἱ θεαταὶ ἐπίστευον ὅτι τότε κατὰ πρῶτον ἐζεύχθησαν εἰς ἅρμα, ἐφοβοῦντο δὲ διὰ τοῦτο τὰ ἔσχατα διὰ τὸν Φαέθοντα.

'Αλλ' ὡς τὸ σύνθημα ἐδόθη, ὁ νέος τοὺς ἤγγισεν ἐλαφρῶς διὰ τῆς μάστιγος, τοὺς προεκάλεσε διὰ γλυκείας φωνῆς, καὶ οἱ ἵπποι ὥρμησαν ὡς βέλος ἐμπρός. Θαυμασία δὲ ἦτο ἡ ἄνεσις καὶ ἡ ἐπιδεξιότης, μεθ' ἧς διηύθυνε τὰς ἡνίας, ἀπέφευγε τὰ προσκόμματα, ἔκοπτε τὴν ὁδὸν τῶν ἀνταγωνιστῶν του σοφοὺς ἑλιγμοὺς ἐκτελῶν. Καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα, διὰ στιβαρᾶς χειρὸς ἀνεχαίτισε τοὺς ἵππους, ἀνεπήδησε τοῦ ἅρματος καὶ ἔρριψε τὰς ἡνίας εἰς τὸν ἱπποκόμον, πρὶν ἀφιχθῶσιν οἱ ἄλλοι.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν θεατῶν ὅρια δὲν ἐγνώριζεν. Αἱ εὐφημίαι των ἔφθανον μέχρις οὐρανοῦ καὶ ὅλαι αἱ χεῖρες πρὸς αὐτὸν ἐξετείνοντο καὶ ἔρριπτον στεφάνους.

"Ορια δὲν εἶχεν ἡ εὐτυχία τῆς Κλυμένης, ὅταν εἶδεν αἴφνης ἐμπρός της τὸν 'Απόλλωνα νὰ ἐπισκέπτεται τὴν οἰκίαν της συνοδεύων τὸν νικητὴν υἱόν. Μετὰ μεγίστης δὲ χαρᾶς ἤκουσε καὶ τὸν Φαέθοντα διηγούμενον περὶ τῶν θριάμβων του. Κατωτέρα δὲ τῆς ἰδικῆς της δὲν ἦτο καὶ τῶν θυγατέρων της ἡ ἀγαλλίασις διὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πατρός των καὶ διὰ τὰς νίκας τοῦ ἀδελφοῦ των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ τὰ πάντα ἤλλαξαν μορφήν, ὅταν ὁ Ἀπόλλων εἶπε :

— Κλυμένη, ὡς μήτηρ ὑπακούεσαι ὑπὸ τοῦ νεανίσκου τούτου. Εἰπέ του νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰ μοῦ ζητῇ ὅ,τι μοῦ ἐζήτησεν.

— Ὄχι, μῆτερ, μὴν τὸν ἀκούῃς, ἀνέκραξεν ὁ Φαέθων. Μοῦ ὑπεσχέθη νὰ μοῦ δώσῃ ὅ,τι τοῦ ζητήσω. Ἐζήτησα νὰ ὁδηγήσω καὶ ἐγὼ μίαν μόνον ἡμέραν τὴν ἅμαξάν του εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ δὲν θέλει νὰ μὲ ἀφήσῃ.

— Τὸν ὄλεθρόν σου, ἀλόγιστε, ἀπεκρίθη μετὰ περιπαθείας ὁ Ἀπόλλων, τὴν καταστροφήν σου ζητεῖς. Ἠξεύρεις τί εἶναι οἱ ἵπποι μου, τοὺς ὁποίους ζητεῖς νὰ δαμάσῃς ; Ζήτησον ἐπίσης νὰ ἡνιοχήσῃς τὴν βροντὴν καὶ τὸν κεραυνόν.

— Φίλτατε Φαέθων, ἀνεφώνησε τρέμουσα ἡ μήτηρ του, ἄφησε τὴν φαντασίαν αὐτήν. Ἂν δυστύχημα σοῦ συμβῇ, ἤξευρε ὅτι μὲ φονεύεις.

Ὁμοίως καὶ αἱ ἀδελφαί του τὸν ἐλάμβανον εἰς τὰς ἀγκάλας των καὶ τὸν παρεκάλουν. Ἀλλ' ἐκεῖνος γελῶν ὑπεροπτικῶς :

— Φοβεῖσθε, ἔλεγε, διότι δὲν μὲ εἴδατε εἰς τὸ ἱπποδρόμιον. Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι οἱ ἵπποι τοῦ πατρός μου, ἵπποι εἶναι πάντοτε. Καὶ θὰ ἰδοῦν ἂν ἠμπορῶ νὰ τοὺς δαμάσω.

— Νεανίσκε, νεανίσκε, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων, ἡ ὑπεροψία εἶναι μέγα ἁμάρτημα. Ἁμάρτημα πολλάκις θανάσιμον.

— Ἀλλ' ἀρνήθητι τὸ ἄφρον ζήτημά του, εἶπεν ἡ Κλυμένη πρὸς τὸν θεόν. Ὅτε ὑπεσχέθης, δὲν ἤξευρες τί θὰ σοῦ ζητήσῃ.

— Τοῦτο δυστυχῶς δὲν δύναμαι, εἶπεν ὁ Ἀπόλλων. Ὤμοσα κατὰ τῆς Στυγός, καὶ ὁ φοβερὸς αὐτὸς ὅρκος παρὰ τοῖς θεοῖς δὲν ἀναιρεῖται.

Ὅτε ἡ δυστυχὴς Κλυμένη ἤκουσε τοῦτο, παρεδόθη εἰς ὅλην τὴν ἀπελπισίαν της, καὶ μόλις κατώρθωσεν ὁ Ἀπόλλων νὰ τὴν παρηγορήσῃ ὀλίγον, ὑποσχεθεὶς ὅτι θέλει ὁδηγήσει καὶ διατάξει τὸν υἱόν του πῶς νὰ πράξῃ, ἵνα ἀποφύγῃ πᾶν δυστύχημα.

Μετὰ νέας λοιπόν, ἐπίσης ματαίας, προσπαθείας τοῦ νὰ μεταπείσωσι τὸν ἰσχυρογνώμονα παραλαβὼν αὐτὸν ὁ Ἀπόλλων ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ὄλυμπον, ὅπου τὸν ἔφερεν ἐν ἀκαρεῖ, διότι οὕτως ὡδοιπόρουν οἱ θεοί. Ἐκεῖ δὲ τὸν ὡδήγησεν ἀμέσως εἰς τὸ ἱπποστάσιόν του, στίλβον ὅλον ἐκ χρυσοῦ. Ἐκεῖ τέσσαρες χιόνος λευκότεροι ἵπποι σκάπτοντες τὸ ἔδαφος δι' ἀργυρῶν ὁπλῶν ἔτρωγον χρυσῆν κριθὴν εἰς ἀργυρᾶς φάτνας καὶ εἰς κρυσταλλίνους κάδους ἔπινον νέκταρ, τὸ ποτὸν τῶν θεῶν. Ἱπποκόμοι δὲ αὐτῶν ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες νέαι παρθένοι, αἱ Ὧραι, δώδεκα αἱ τῆς νυκτός, μελανὰ ἐνδεδυμέναι, καὶ δώδεκα λευκοφόροι, αἱ τῆς ἡμέρας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τότε ἐδίδαξεν ὁ 'Απόλλων εἰς τὸν υἱόν του πῶς ἡμέρως νὰ προσφωνῇ τοὺς ἵππους, πῶς νὰ τοὺς ψηλαφῇ, χωρὶς νὰ τοὺς πλήττῃ διὰ τῆς χρυσῆς μάστιγος, πῶς νὰ τοὺς ὁδηγῇ, ἀλλὰ νὰ μὴ τοὺς παροξύνῃ, πῶς νὰ κρατῇ τὰς ἡνίας, χωρὶς οὔτε νὰ τὰς τείνῃ οὔτε νὰ τὰς χαλαρώνῃ. Καὶ ἀφοῦ καὶ ἄλλα ὠφέλιμα τῷ παρήγγειλε, τὸν ἐνουθέτησε διὰ τελευταίαν φορὰν νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀνοήτου ἀποφάσεώς του, ἀλλὰ καὶ πάλιν χωρὶς νὰ τὸν πείσῃ.

— Καιρὸς λοιπόν, εἶπε.

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὰς "Ωρας τῆς νυκτός, αἵτινες εἶχον στρέψει τὰ νῶτα σιωπηλῶς, καὶ τὰς "Ωρας τῆς ἡμέρας, αἵτινες μειδιῶσαι καὶ ἐλαφρῶς ὀρχούμεναι ἐπλησίαζον καὶ ἐζεύγνυον τοὺς τέσσαρας λευκοὺς ἵππους εἰς δίφρον κατάχρυσον, ὃν ἐκάλυπτον μύριοι καὶ μύριοι ἀκτινοβολοῦντες ἀδάμαντες.

'Ο Φαέθων ἐθαμβώθη τὸ κατ' ἀρχάς. 'Αλλ' εὐθὺς πάλιν θάρρος λαβὼν ἐπήδησεν εἰς τὸν δίφρον βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ 'Απόλλωνος, ὅστις διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

—'Αγαθῇ τύχῃ! τῷ εἶπεν. Προσοχήν, ἠρεμίαν πνεύματος καὶ περίσκεψιν!

Τότε προὐχώρησε νεᾶνις φαιδρά, ἔχουσα ρόδων πλήρεις τὰς χεῖρας, ἤνοιξε διὰ χρυσοῦ κλειδίου τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐσκόρπισε τὰ ρόδα εἰς τὸ κατώφλιον. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν ὁ 'Απόλλων προσεφώνησε τοὺς ἵππους καὶ αὐτοὶ ἐκινήθησαν.

Κατ' ἀρχὰς ἐβάδιζον βῆμα βραδύ, διότι ἡ ἄνοδος ἦτο ἀπότομος. 'Αλλὰ τοῦτο ἐστενοχώρει τὸν τολμητίαν, ὅστις ἐνθυμούμενος τὰ ἱπποδρόμια ἐκραύγαζεν «ἐμπρὸς λοιπόν», καὶ ἐκτύπα διὰ τῆς μάστιγος τὸν ἀέρα.

Εἰς τὴν ξένην ταύτην φωνήν, εἰς τῆς μάστιγος τὸ πλατάγισμα οἱ ἵπποι ἀνετινάχθησαν σφοδρῶς καὶ ἤρχισαν καλπάζοντες ὡς παράφοροι. 'Ο πλατὺς οὐρανὸς ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς πόδας των καὶ περὶ τὸν Φαέθοντα ἦτο χάος, ὅπου ἔβλεπεν ἐν σκοτοδίνῃ σπινθηροβολοῦντας ἀστερισμοὺς εἰς σχῆμα καρκίνων, σκορπίων καὶ λεόντων, καὶ βαθέως ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν γῆν, ἥτις ἐστρέφετο ὡς χειρόμυλος.

'Αλλ' ὁ Φαέθων ἦτο γενναῖος. "Ηρπασε τοὺς χαλινοὺς καὶ σπασμωδικῶς τοὺς ἀνέσυρεν. Οἱ ἵπποι τότε ἀνωρθώθησαν εἰς τοὺς ὀπισθίους των πόδας.

'Οργιζόμενος ὁ νεανίας τοὺς ἐκτύπησε διὰ τῆς μάστιγος, καὶ αὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὶ φοβερῶς χρεμετίσαντες καὶ φυσήσαντες ἐκ τῶν ρωθώνων φλόγας ὥρμησαν, ὡς ἂν ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ἐκ τοῦ χρεμετισμοῦ των οἱ θόλοι τοῦ οὐρανοῦ ἐσείσθησαν. Ἐκ τῶν φλογῶν των τὰ σύννεφα ἐβάφησαν ἐρυθρά. Πᾶν κίνημα τοῦ νέου των ἡνιόχου τοὺς ἠρέθιζε ἢ τοὺς ὡδήγει, καὶ ἐφέροντο τυφλῶς καὶ ἀτάκτως. Καὶ ὅτε μὲν ἀνέσυρε τοὺς χαλινούς, ἀνεπήδων πρὸς τὰ ἄνω σχεδὸν καθέτως, καὶ εἰς ὀλίγα λεπτὰ ἀνέβαινον εἰς ἀχανῆ ὕψη μακρυνόμενοι τῆς γῆς. Ἡ γῆ τότε ἐστερημένη τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου ἐκαλύπτετο ὑπὸ χιόνων καὶ ὑπὸ πάγων, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐγίνοντο κρύσταλλα, καὶ φυτὰ καὶ ζῷα καὶ ἄνθρωποι ἀπέθνῃσκον ἐκ τοῦ ψύχους. Ὅτε δὲ ἐκουράζοντο οἱ εὔρωστοί του βραχίονες καὶ ἐχαλαροῦντο οἱ χαλινοί, ὥρμων οἱ ἵπποι κατὰ κεφαλῆς πρὸς τὴν γῆν, καί, ὅπου ἐπλησίαζον, αἱ πεδιάδες μετεβάλλοντο εἰς ἀμμώδεις ἐρήμους καὶ ἥναπτον ὡς λαμπάδες τὰ δάση, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐξηραίνοντο καὶ ἀπέραντος πυρκαϊὰ ἔβοσκεν εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὰς κατοικίας.

Τότε μεγάλη κραυγὴ ἠγέρθη ἐξ ὅλης τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέπεμπον δεήσεις πρὸς τὸν Δία νὰ ἀποτρέψῃ τὸ μέγα δεινόν.

Ὁ δὲ Ζεὺς ἰδὼν τὸν ἥλιον ὅτι ἐκινεῖτο, ὡς ἂν ἐμέθυε, καὶ ἐννοήσας ὅτι ὁδηγεῖ αὐτόν, οὐχὶ ὁ Ἀπόλλων, ἀλλὰ χεὶρ πρωτόπειρος καὶ ἀνίκανος, ἥρπασε μετ' ὀργῆς τὸν κεραυνὸν καὶ τὸν ἐσφενδόνισε κατὰ τοῦ αὐθάδους. Φοβερὸς τριγμὸς ἠκούσθη καθ' ὅλην τὴν φύσιν. Ὁ κεραυνὸς ἐνέσκηψεν εἰς τὴν ἅμαξαν, καὶ πλήξας ἀπεκύλισε τὸν Φαέθοντα. Καὶ οἱ μὲν ἵπποι, γνωρίσαντες τὴν βροντὴν τῶν θεῶν, ἔντρομοι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν φάτνην των, ἀφέντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν γῆν εἰς σκότος βυθισμένη. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς νεανίου φερόμενον διὰ τοῦ κενοῦ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἠριδανόν, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, εἰς τὸ μέρος ἀκριβῶς ὅπου ἔμενον ἡ μήτηρ καὶ αἱ ἀδελφαί του μετ' ἀγωνίας περιμένουσαι τὴν ἐπιστροφήν του.

Τὴν ἀπελπισίαν των ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ. Τὸν ἀγαπητὸν τῆς καρδίας των, τὸν πλήρη ζωῆς καὶ ἐλπίδων νεανίαν, τὸν εἶχον ἤδη ἐμπρός των πτῶμα ἄμορφον καὶ ἠκρωτηριασμένον. Διὰ τῶν χειρῶν των ἔσκαψαν τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸν ἐνεταφίασαν, καὶ ἐκεῖ τὰς εὕρισκεν ὁ ἀνατέλλων, καὶ ἐκεῖ ὁ δύων ἥλιος νὰ κλαίωσιν ἀπαρηγορήτως, καὶ ὁ ποταμὸς ἔπινε τὰ δάκρυά των.

Ὁ Ἀπόλλων, ὅμως, ἠλέησε τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας του. Καὶ νὰ ἐλαττώσῃ μὲν τὴν θλῖψίν των δὲν ἠδύνατο, διότι καὶ ὁ ἴδιος τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνεμερίζετο, ἀλλ' ὅπως τὴν καταστήσῃ ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν εἰς αὐτάς, εἰς τὴν παραποταμίαν ἐκείνην, ὅπου ἐφαίνοντο ὡς ῥιζώσασαι, τὰς μετεμόρφωσεν εἰς δένδρα, τὰς ἰτέας, αἵτινες, ὡς γνωστόν, φαίνονται ὡς κλαίουσαι, καὶ «κλαίουσαι» τῷ ὄντι ὀνομάζονται παρὰ τοῦ λαοῦ. Τὰ δὲ πύρινα δάκρυά των σταλάζοντα εἰς τὸν ποταμὸν μετεβλήθησαν ἐντὸς τῶν κυμάτων του εἰς τὴν πολύτιμον ἐκείνην κιτρίνην ὕλην, ἥτις ὀνομάζεται ἤλεκτρον.

«Ἅπαντα», 1874 *Ἀλ. Ραγκαβῆς*

ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Μέγιστον καὶ κάλλιστον ἔργον τοῦ νομοθέτου ἐθεώρει ὁ Λυκοῦργος ὅτι ἦτο ἡ ἀνατροφὴ τῶν νέων, διότι ἐκ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν ἰδίως κρέμαται ἡ εὐδαιμονία τῶν πόλεων. Εὐτυχεῖς δὲ αἱ πόλεις ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πολῖται ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν προαίρεσιν ὑπείκοντες.

Διηγοῦνται ὅτι, διὰ νὰ πείσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς Σπαρτιάτας περὶ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀνατροφὴ ἔχει ἐπὶ τῆς φύσεως, ἐπέδειξεν εἰς αὐτοὺς δύο διδύμους σκύλακας, ἐξ ὧν τὸν μὲν εἶχεν ἀναθρέψει κυνηγετικόν, ζωηρὸν καὶ εὐκίνητον, τὸν δὲ θηλυπρεπῆ, λαίμαργον καὶ ὀκνηρόν. Ὅπως δὲ καταστήσῃ ὁ Λυκοῦργος τοὺς πολίτας τῆς Σπάρτης ὑγιεῖς καὶ εὐρώστους, ἀπὸ τῶν γυναικῶν ἤρχισε τὰς φροντίδας αὐτοῦ, ὀρθῶς σκεπτόμενος ὅτι ἀπὸ τὰς μητέρας ἰδίως ἐξαρτᾶται ἡ εὐεξία τῶν τέκνων. Ὅθεν ἀπήτησεν οὐχὶ μόνον οἱ νέοι, ἀλλὰ καὶ αἱ νεάνιδες τῆς Σπάρτης νὰ γυμνάζωσι τὰ σώματά των καὶ διὰ τοῦ δρόμου καὶ διὰ τῆς πάλης καὶ διὰ τοῦ δίσκου καὶ διὰ τοῦ ἀκοντίου. Ἐνισχύουσαι δὲ τοιουτοτρόπως τὰ σώματα αὐτῶν, προητοιμάζοντο μητέρες καὶ τροφοὶ ὑγιεῖς καὶ εὔρωστοι εὐρώστων καὶ ὑγιῶν τέκνων.

Συγχρόνως δὲ ἀνατρεφόμεναι ὑψηλοφρόνως αἱ Σπαρτιάτιδες καθίσταντο πλήρεις εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐξ ὧν ἐξεῖχε τὸ ὑψηλὸν αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας. Ὅθεν ἡ μὲν Γοργὼ ἀποστέλλουσα τὸν υἱόν της εἰς τὴν μάχην δὲν ἔκλαιεν, ἀλλ' «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς» ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ἐνῷ τῷ παρέδιδε τὴν ἀσπίδα του. Ἡ δὲ Ἀργιλεωνίς, ὅτε ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱός της Βρασίδας ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην, ἀντὶ νὰ κλαύσῃ καὶ νὰ λυπηθῇ, ἠρώτησεν ἂν ἔπεσεν ἐνδόξως καὶ ἀξίως τῆς Σπάρτης. Ἀλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λοίμονον δὲ εἰς τὸν Σπαρτιάτην, ὅστις ἔρριπτεν ἐν τῇ μάχῃ τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ ὅπλα του, ὅπως σωθῇ. Ὁ δειλὸς καὶ ρίψασπις ἦτο ἐν Σπάρτῃ τὸ ἀντικείμενον τῆς γενικῆς περιφρονήσεως καὶ ἀποστροφῆς. Ἐὰν ἦτο ἄγαμος, δὲν εὕρισκε σύζυγον, ἐὰν εἶχε θυγατέρας, δὲν εὕρισκε γαμβρόν! Ὥστε δικαίως ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι δὲν θαυμάζει ἂν οἱ Σπαρτιᾶται ἐπροτίμων τὸν θάνατον τοῦ τοιούτου ἀτίμου καὶ ἐπονειδίστου βίου.

Τοιαύτας γυναῖκας ἔχουσα ἡ Σπάρτη δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ λαμπρυνθῇ καὶ νὰ δοξασθῇ, διότι ἐκ τῆς ἀνατροφῆς τῶν γυναικῶν κρέμαται ἰδίως ἡ εὐδαιμονία τῶν λαῶν· αὐταὶ εἶναι αἱ πρῶται παιδαγωγοὶ τῶν τέκνων, αὐταὶ εἰσάγουσιν ἐν τῷ βίῳ τὴν σωτήριον λιτότητα ἢ τὴν φθοροποιὸν πολυτέλειαν, αὐταὶ διατηροῦσι τὰ ἁγνὰ ἤθη, ἅτινα σῴζουσι τὰς κοινωνίας ἢ διατρέφουσι τὴν κακοήθειαν, ἥτις ἐξαντλεῖ, ἐξευτελίζει καὶ καταστρέφει τοὺς λαούς.

Ἰδίως δὲ καὶ τὰ τῆς διαίτης τῶν βρεφῶν ἦσαν κανονισμένα ἐν Σπάρτῃ, ὅπως ὑγιᾶ καὶ εὔρωστα καὶ ἄφοβα ἀναδειχθῶσιν, ὅθεν καὶ διὰ οἴνου ἔλουον αὐτά, ὅπως τὰ ἐνισχύσωσι, καὶ ἄνευ σπαργάνων τὰ ἀνέτρεφον, ὅπως μὴ παρεμποδίζηται ἡ ἐλευθέρα ἀνάπτυξις τῶν μελῶν των, καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τὰ συνήθιζον, διὰ νὰ μὴ φοβῶνται μηδὲ νὰ κλαίωσι, καὶ περὶ τὴν τροφὴν τὰ ἐμάνθανον νὰ μὴ ἔχωσιν ἰδιοτροπίας. Καὶ μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τοιουτοτρόπως ἀνετρέφοντο τὰ παιδία τῆς Σπάρτης ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν. Γινόμενα δὲ ἑπταετῆ ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν γονέων καὶ παρεδίδοντο εἰς τοὺς παιδαγωγούς, οἵτινες ἀνέτρεφον αὐτά, ἰδίως ὅπως τὰ προπαρασκευάσωσιν ἀνδρείους καὶ πειθαρχοῦντας στρατιώτας τῆς Σπάρτης. Καὶ γράμματα μὲν δὲν ἐμάνθανον, εἰμὴ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐγυμνάζοντο νὰ τρέχωσι, νὰ πηδῶσι, νὰ παλαίωσι, νὰ ρίπτωσι δίσκον ἢ ἀκόντιον, ἅπας δὲ ὁ βίος αὐτῶν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἦτο σχολεῖον καρτερίας, πειθαρχίας καὶ λιτότητος· ἡ τροφή των ἦτο ἁπλουστάτη, ἡ ἐνδυμασία των ἐλαφρά, ὁ ὕπνος των ἐπὶ καλάμων.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι νὰ ἀποκρίνωνται μετὰ βραχύτητος ζωηρᾶς καὶ ἀποφθεγματικῆς, ἥτις κατέστη ὁ παροιμιώδης χαρακτὴρ τῆς σπαρτιατικῆς ὁμιλίας. Ὅτε π.χ. προέτρεπέ τις τὸν Λυκοῦργον νὰ συστήσῃ ἐν Σπάρτῃ δημοκρατίαν, λακωνικῶς ὁ Λυκοῦργος τῷ ἀπήντησε: «Σὺ γὰρ πρῶτος ἐν τῇ οἰκίᾳ σου ποίησον δημοκρατίαν». Ὁ σύντομος καὶ εὔρωστος λόγος ἀποδεικνύει νοῦν ὑγιᾶ καὶ εὔρωστον.

Κατεβάλλετο δὲ πᾶσα προσπάθεια ἐν Σπάρτῃ, ὅπως γίνωσιν οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νέοι εὐπειθεῖς, σεμνοί, σώφρονες, σεβόμενοι τοὺς γέροντας, τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἡ κυριωτέρα βάσις πάσης εὐδαίμονος πολιτείας. Τὸ βῆμα καὶ τὸ βλέμμα τῶν νέων Σπαρτιατῶν ἐπεδείκνυον τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῶν· ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν πάντοτε συνεσταλμένοι ὡς κόραι καὶ σιωπηλοὶ ὡς ἀγάλματα, τὴν δὲ μέθην ἐβδελύττοντο βλέποντες τοὺς ἐπίτηδες ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτεθειμένους δούλους, τοὺς ὁποίους εἵλωτας ἐκάλουν, μεθύοντας καὶ τὰ αἴσχιστα ἐν τῇ μέθῃ πράττοντας.

Διὰ τῆς τοιαύτης ἀνατροφῆς τῶν νέων καὶ οἱ θεσμοὶ τοῦ Λυκούργου ἐπὶ αἰῶνας ἀλώβητοι διετηρήθησαν καὶ ἡ δόξα τῆς Σπάρτης ἀμάραντος ἀνεδείχθη.

Ἐκ δὲ τῶν ὡραίων τεχνῶν αἱ μόναι τὰς ὁποίας ἐδιδάσκοντο οἱ νέοι τῆς Σπάρτης ἦσαν ὁ χορός, τὸ ἱερὸν καὶ ἡρωικὸν ᾆσμα, ὁ αὐλὸς καὶ ἡ κιθάρα. Ἀλλὰ καὶ ὁ χορὸς ἦτο ἀνδρικός, οὐχὶ θηλυπρεπής, ἐρρυθμίζετο δέ, ὅπως διερεθίζῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν νέων, διότι, τριῶν ὄντων τῶν χορῶν κατὰ τὰς τρεῖς ἡλικίας, ὁ μὲν χορὸς τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἔψαλλεν : «Ἄμμες ποκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι » (Ναί! ἤμεθα ἡμεῖς ποτε ἀνδρεῖοι νεανίαι). Ὁ δὲ χορὸς τῶν ἀκμαζόντων ἀνδρῶν ἀπαντῶν ἔψαλλεν : «Ἄμμες δέ γ' εἰμές· αἰ δὲ λῇς, πεῖραν λάβε » (Ἀλλ' ἤδη εἴμεθα ἡμεῖς, δοκίμασον, ἂν θέλῃς). Ὁ δὲ χορὸς τῶν παίδων ἔλεγεν : «Ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεθα πολλῷ κάρρονες» (Ἡμεῖς δὲ θέλομεν φανῆ πολὺ καλύτεροί σας).

Ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἤρχιζεν ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία τοῦ Σπαρτιάτου, ἐξακολουθοῦσα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιᾶται, ἔχοντες πάντοτε ὡς σύνθημα τὸ « νίκη ἢ θάνατος », ἀνεδείχθησαν ὁ πολεμικώτερος λαὸς τῆς Ἑλλάδος.

Γερουσιασταὶ δὲ ἐξελέγοντο, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου, πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἀποθνῃσκόντων οἱ ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη καὶ ἀνακηρυττόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἄριστοι κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σωφρονέστεροι καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Ἐὰν δέ τις δὲν ἐξελέγετο, δὲν ἠγανάκτει οὐδὲ ὕβριζεν οὐδὲ ἐσυκοφάντει, ἀλλ' ἔχαιρε, διότι ἡ πατρίς, τὴν ὁποίαν πάντες ὡς κοινὴν μητέρα ἠγάπων καὶ τῆς ὁποίας τέκνα εὐπειθῆ πάντες ἐθεωροῦντο, εἶχεν ἄλλους καλυτέρους αὐτοῦ. Τοὺς λόγους τούτους εἶπε χαίρων ὁ Σπαρτιάτης Παιδάρητος, ὅτε ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέχθησαν ἄλλοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὅτε ὁ Λυκοῦργος εἶδε τοὺς Σπαρτιάτας συνηθίσαντας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων αὐτοῦ, καὶ τὰ καλὰ καὶ σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς νομοθεσίας του, ηὐφράνθη, καθώς, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ηὐφράνθη καὶ ὁ Θεός, ὅτε ἔπλασε τὸν κόσμον καὶ εἶδεν τὴν πρώτην ἁρμονικὴν αὐτοῦ κίνησιν. Τότε δὲ ἐπεθύμησε νὰ καταστήσῃ διαρκῆ καί, εἰ δυνατόν, ἀθάνατον τὴν νομοθεσίαν του ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Σπάρτης.

Ὅθεν συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερουσιαστὰς καὶ τὸν λαὸν ὁ Λυκοῦργος ἐζήτησε παρ' αὐτῶν νὰ τῷ ὑποσχεθῶσιν ἐνόρκως, ὅτι δὲν θέλουσι μεταβάλει ἢ μετακινήσει τι ἐκ τῆς νομοθεσίας του, μέχρις οὗ ἐπανέλθῃ ἐκ Δελφῶν, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ, ὅπως συμβουλευθῇ τὸν θεὸν περὶ τῆς νομοθεσίας του καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τροπολογιῶν εἰς αὐτήν. Ἀφοῦ δὲ πάντες προθύμως ὡρκίσθησαν ὅτι, ἂν ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐπανέλθῃ, οὐδὲν ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ θέλουσι μεταβάλει, ὁ Λυκοῦργος ἀνεχώρησεν εἰς Δελφούς, ὅπου ἡ Πυθία τοῦ Ἀπόλλωνος τῷ εἶπεν ὅτι οἱ νόμοι του καλῶς ἔχουσι καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη θέλει διαμείνει ἐνδοξοτάτη, ἐν ὅσῳ φυλάττει τοὺς νόμους αὐτοῦ.

Τὸν χρησμὸν τοῦτον ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ ὁ Λυκοῦργος εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως οἱ συμπολῖται του, θεωροῦντες ἑαυτοὺς λελυμένους ἐκ τοῦ ὅρκου των, ἐπιχειρήσωσι μεταβολὰς εἰς τὴν νομοθεσίαν του πρὸς βλάβην τῆς Σπάρτης. Ὅθεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἑκούσιον ἐξορίαν μακρὰν τῆς φίλης Σπάρτης. Καὶ ἐνῷ, κατὰ τὸν σοφὸν Εὐριπίδην, οὐδὲν φίλτερον τῆς πατρῴας γῆς, μακάριοι δὲ ὅσοι εὐτυχοῦντες ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι διάγουσιν, ὁ Λυκοῦργος, ὑπ' εὐγενοῦς φιλοπατρίας ἐμπνεόμενος, ἐθυσίασε τὴν γλυκυτάτην ταύτην μακαριότητα ἀπομακρυνθεὶς διὰ παντὸς τῆς πατρίδος του, μέχρις οὗ ἀπέθανεν, ὡς λέγουσιν, ἐν Κρήτῃ, ὑποβληθεὶς οὕτως εἰς ὅλας τὰς στερήσεις καὶ τὰς πικρίας, τὰς ὁποίας ἡ ξενιτεία καθ' ἡμέραν ποτίζει τοὺς ξένους.

Ἡ εὐγενὴς καὶ φιλόπατρις ἐπιθυμία τοῦ Λυκούργου ἐξεπληρώθη πληρέστατα, διότι οἱ Σπαρτιᾶται, πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον των, διατηρήσαντες ἐπὶ πεντακόσια ὅλα ἔτη τοὺς νόμους του, διὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀνδρείας των πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἀνέδειξαν τὴν Σπάρτην.

Λ. Μελᾶς

«Γεροστάθης», 1858

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Εἰς τὴν καλυτέραν θέσιν τῆς ἑλληνικῆς Μεσογείου ἱδρύθη εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μία πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἔγινεν ἀφορμὴ πολλῶν πολέμων. Ἡ πόλις αὐτὴ εἶναι τὸ Βυζάντιον, ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα Κωνσταντινούπολις.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἱδρύθη, εἶναι θαυμασία. Μὲ ἕνα μικρὸν πορθμὸν χωρίζεται ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. Ἡ θάλασσα καθιστᾷ τὸν τόπον αὐτὸν τὸν μὲν χειμῶνα γλυκύν, τὸ δὲ θέρος δροσερόν.

Ἡ εὐφορία τῶν πέριξ τόπων, καὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀσίᾳ, εἶναι ἐξαιρετική. Λειμῶνες χλοεροὶ ἐκτείνονται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ Βοσπόρου εἰς μεγάλας ἐκτάσεις, ὅπου βόσκουν ἄφθονα πρόβατα καὶ βόες. Εἰς τοὺς ἀγροὺς ὡριμάζουσιν οἱ δημητριακοὶ καρποί· αἱ ἄμπελοι παράγουσιν εὐώδεις μεγάλας σταφυλάς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὑψοῦνται κατάφορτα κατὰ τὸ θέρος τὰ καρποφόρα δένδρα, κερασέαι μὲ τραγανά, μεγάλα ὡς καρύδια, καὶ βαρύτατα κεράσια, ἀπιδέαι, ροδακινέαι, συκαῖ μὲ γλυκύτατα ὡς μέλι σῦκα, πεπόνια καὶ καρπούζια, τῶν ὁποίων ὅστις ἐδοκίμασε τὴν γλυκύτητα, ποτὲ δὲν τὰ λησμονεῖ.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν καρποφόρων ἄφθονα εἶναι καὶ τὰ ἄλλα δένδρα, τὰ ὁποῖα μὲ τὴν πρασινάδα των γλυκαίνουν ὅπου στρέψῃ τις τὸ βλέμμα, αἱ πλάτανοι, αἱ κυπάρισσοι, αἱ δάφναι, αἱ μυρσίναι, τὰ πεῦκα. Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις διὰ τὰ ἄνθη, τὰ τριαντάφυλλα, τὰ γαρύφαλα, τοὺς μενεξέδες καὶ τόσα ἄλλα ; Πάντα ταῦτα, καθὲν εἰς τὴν ἐποχήν του, γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὴν εὐωδίαν των, ἀναπαύουν τὸ βλέμμα καὶ πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν μὲ χαράν.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ γῆ παρέχῃ εἰς τοὺς τόπους αὐτοὺς τόσον ἄφθονα τὰ ἀγαθά της, καὶ ἡ θάλασσα δὲν μένει ὀπίσω. Ἡ Προποντίς, ἡ ὁποία στενεύει καὶ κλείεται ἀπὸ τὸ ἓν μέρος μὲ τὸν Βόσπορον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ τὸν Ἑλλήσποντον, εἶναι ὡσὰν μία μεγάλη γαληνιαία λίμνη. Εἰς τὰ ἥσυχα νερά της εὑρίσκουν καταφύγιον ἀπὸ τὰ θυμωμένα νερὰ τῆς Μεσογείου ἑκατομμύρια ἰχθύων. Ἀλλὰ μεγάλα κέρδη ἔχουν κυρίως οἱ ἁλιεῖς ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς, οἵτινες κατ' ἀγέλας κατέρχονται διὰ τοῦ Βοσπόρου ἀπὸ τὸν Εὔξεινον Πόντον. Ἡ μεγίστη αὕτη θάλασσα, ἥτις μόνον διὰ τοῦ στενοῦ αὐτοῦ συνδέεται μὲ τὴν Μεσόγειον, ἔχει ὕδατα γλυκύτατα, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς αὐτήν. Καθὼς δὲ παρετήρησαν πολλοί, δὲν ἔχει καὶ θαλάσσια θηρία. Διὰ τοὺς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύο αὐτοὺς λόγους πολλὰ εἴδη ἰχθύων τῆς Μεσογείου καταφεύγουν εἰς τὸν Εὔξεινον, διὰ νὰ πολλαπλασιασθῶσιν ἥσυχα ἐκεῖ. Ἀνέρχονται τὴν ἄνοιξιν καὶ κατέρχονται κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς μεγάλας ἀγέλας. Τότε οἱ ἁλιεῖς τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Προποντίδος συλλαμβάνουσιν αὐτοὺς κατὰ χιλιάδας. Δύο δὲ εἶναι τὰ πολυπληθέστερα ἐξ αὐτῶν: οἱ σκόμβροι (σκουμπριὰ) καὶ αἱ παλαμίδες, ἐκ τῶν ὁποίων μεγάλας ποσότητας οἱ ἁλιεῖς ταριχεύουσι καὶ ἀποστέλλουσιν εἰς ὅλας τὰς χώρας.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς θαυμαστῆς ταύτης εὐφορίας τῆς ξηρᾶς καὶ τοῦ πλούτου τῆς θαλάσσης καὶ ἄλλη ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τόσων πολέμων διὰ τὴν θέσιν αὐτήν.

Ὁ Βόσπορος εἶναι τὸ κλειδίον τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ὅστις κατέχει τὸν Βόσπορον δύναται ἢ νὰ λαμβάνῃ φόρους ἀπὸ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μεταβαίνουν ἢ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν Πόντον, ἢ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν διάβασιν αὐτῶν ἐντελῶς. Οὕτω δὲ τὰ πολυάριθμα προϊόντα τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας βρέχει ὁ Εὔξεινος, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ρωσίας, τοῦ Καυκάσου, τῆς Βορείου Μικρᾶς Ἀσίας, δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι. Τὰ πολυτιμότατα δὲ καὶ ἀφθονώτατα ἐξ αὐτῶν σήμερον εἶναι τὰ σιτηρὰ τῆς Ρωσίας καὶ τὰ πετρέλαια τοῦ Βατοὺμ.

Ὡσὰν δὲ νὰ ἐφρόντισεν ἐπίτηδες ἡ φύσις, ἔδωκεν εἰς τὸν κατέχοντα τὸ στενὸν καὶ ναύσταθμον ἀσφαλέστατον, τὸν παμμέγιστον Κεράτιον λιμένα. Λέγεται οὕτω, διότι ὁμοιάζει πρὸς κέρατον ἐλάφου. Τὴν εἴσοδον αὐτοῦ σχηματίζουσι δύο ἀκρωτήρια. Εἰς τὴν εἴσοδόν του ἔχει ἄνοιγμα δύο χιλιομέτρων, ὅσον δὲ προχωροῦμεν ἐντὸς στενεύει ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Εἶναι βαθὺς μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀκτῆς, ὥστε καὶ μεγάλα πλοῖα νὰ προσορμίζωνται ἀφόβως. Καὶ ἀπὸ τὰς δύο ὄχθας του ὑψώνονται βουνά, ὥστε εἶναι ἠσφαλισμένος πανταχόθεν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους. Ἔξω ἠμπορεῖ νὰ βοΐζῃ ἡ ἀγριωτέρα καταιγίς, εἰς τὸν Κεράτιον, ὅμως, εἶναι γαλήνη.

Ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ἕνα ποταμόν. Τὸ μῆκός του ἀπὸ τὸν Εὔξεινον ἕως τὴν Προποντίδα εἶναι 27 χιλιόμετρα, τὸ δὲ μεγαλύτερον πλάτος του εἶναι 3.200 μέτρα, ἀλλοῦ, ὅμως, στενεύει ἕως 500 μέτρα.

Τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει εἰς τοὺς διαπλέοντας αὐτόν, εἶναι μαγευτικόν. Καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ καὶ ἡ ἀσιατικὴ ἀκτὴ αὐτοῦ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν· ἀλλοῦ μὲν καταβαίνουν ἀπότομοι καὶ κρημνώδεις, καὶ τὰ νερὰ σκορπίζουν τοὺς ἀφροὺς των εἰς τὰ ἀκρογιάλια· ἀλλοῦ πάλιν πλησιάζουν ὁμαλώτατα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἡ ὁποία τὰς φιλεῖ μὲ ἥσυχα-ἥσυχα κυματάκια. Ἐδῶ μικρὰ ἀκρωτήρια προχωροῦν ἄγρια πρὸς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θάλασσαν, παρέκει κολπίσκοι νανουρίζουν ἥσυχα ἐπάνω εἰς τὰ νερά των εἰδῶν - εἰδῶν πλοιάρια καὶ λέμβους. Καὶ εἰς ὅλα ἁπλώνεται τριγύρω ἀτελείωτη πρασινάδα. Βάλετε εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν ἐλαφρὰν αὔραν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα καὶ θὰ ἐννοήσετε διατί, ὅστις περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ, λέγει καθ' ἑαυτόν : «Ἄχ, ἂς ἦταν ποτὲ νὰ μὴ τελειώσῃ τὸ ταξίδι !». Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εὑρίσκεται εἰς καμίαν ἀπὸ τὰς μαγικὰς λίμνας τῶν παραμυθιῶν, ἂν δὲν τὸν ἀφύπνιζεν ἀπὸ τὸ ὄνειρον αὐτὸ τὸ ρεῦμα τοῦ πορθμοῦ.

Καὶ πράγματι τοῦ Βοσπόρου τὸ ρεῦμα εἶναι ὁρμητικόν. Εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐκβάλλουσι τριάκοντα περίπου ποταμοὶ μεγάλοι· οὗτοι μὲ τοὺς ὄγκους τῶν ὑδάτων των φέρουν μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ μεγίστους ὄγκους χωμάτων καὶ πετρῶν. Διὰ τοῦτο τὰ ὕδατα τοῦ Εὐξείνου διαρκῶς πληθύνονται καὶ ὑψώνονται· τὰ δὲ πλεονάζοντα ὕδατα ἐξέρχονται μὲ ὁρμὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Μεσόγειον. Δι' αὐτὸ εἴπομεν ὅτι ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει μὲ ποταμόν.

Ἀδ. Ἀδαμαντίου

Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἡ ἐνθουσιαστικὴ ὁρμὴ τῶν στρατῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἡ ἰσχυρὰ συγκρότησις τῶν στρατῶν τῆς Ρώμης ἐκληροδοτήθησαν εἰς τὰς στρατιὰς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ χριστιανὸς Ἕλλην στρατιώτης τοῦ μεσαίωνος, ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, ὅπως θὰ τὸν εἴπωμεν — ἀφοῦ τὴν μεσαιωνικήν μας αὐτοκρατορίαν τὴν ὀνομάζομεν Βυζαντινὴν — ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης εἶναι ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ λαμπρότεροι στρατοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦσαν οἱ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ τῆς ἀρχαίας Ρώμης οἱ χριστιανικοὶ στρατοί, διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης εἶναι ὁ ἀπόγονος τοῦ Μακεδόνος καὶ τοῦ χριστιανοῦ Ρωμαίου στρατιώτου. Διότι εἰς τὰ δύο μεγάλα ὀνόματα, τὰ ὀνόματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, συνοψίζεται ὁλόκληρος ὁ χαρακτὴρ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ Βυζαντινοί, δηλαδὴ οἱ προπάτορές μας τοῦ μεσαίωνος, εἶναι οἱ κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Παρέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαβον, ὅμως, πολλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, καὶ ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς μία συνέχεια τῆς Ρωμαϊκῆς. Διὰ τοῦτο ὁ βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ ἐτιμᾶτο καὶ ἐπροσκυνεῖτο ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους λαούς, ὡς ὁ ἀπόγονος τῶν δύο μεγάλων βασιλέων, τοῦ Μακεδόνος καὶ τοῦ Ρωμαίου.

Ὁ βυζαντινὸς στρατιώτης, καὶ μάλιστα ὁ πεζός, ὡμοίαζε μὲ Μακεδόνα καὶ μὲ Ρωμαῖον στρατιώτην. Ὁ ὁπλισμὸς ὡμοίαζε περισσότερον μὲ τὸν ἀρχαῖον ρωμαϊκόν. Ἐφόρει ἁλυσιδωτὸν θώρακα, ὁ ὁποῖος ἐλέγετο λωρίκιον. Εἶχε περικεφαλαίαν, ἡ ὁποία ἐλέγετο κασὶς (ἡ λέξις εἶναι ἰδιωματική), καὶ εἰς τοὺς πόδας του περικνημῖδας. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὅπλα του. Ὡς ἐπιθετικὰ δὲ ὅπλα εἶχεν ὅμοια μὲ τὰ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, πολὺ μακρὰν λόγχην, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι, ἡ ὁποία ἐλέγετο κοντάριον, καὶ πολὺ κοντὸν σπαθίον. Ἡ ἀσπίς, ἡ ὁποία ἐλέγετο σκουτάριον, ὁμοιάζει καὶ αὐτὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν.

Τὸ βυζαντινὸν στράτευμα περιελάμβανεν, ὅπως καὶ τὰ ἀρχαῖα, τοὺς βαρέως ὡπλισμένους, σκουτάτους (διότι εἶχον τὸ σκουτάριον), καὶ τοὺς ἐλαφρῶς ὡπλισμένους μὲ τοξάριον, τοὺς τοξότας. Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἱππεῖς τοξόται, ἀλλ' οἱ ἐπίφοβοι ἱππεῖς ἦσαν οἱ κατάφρακτοι, οἱ ὁποῖοι ἐπροφυλάσσοντο ὁλόκληροι μὲ ἁλυσιδωτὸν ὁπλισμόν, ὅπως καὶ οἱ ἱππόται τῆς Δύσεως.

Κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους στρατοὺς δὲν ἦτο τόσον πολὺ παρεσκευασμένος, ὅσον ὁ βυζαντινός. Οἱ μεσαιωνικοί μας πρόγονοι εἶχον τελειοποιήσει τὴν στρατιωτικὴν τέχνην εἰς μέγιστον βαθμόν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαός. Μόνον ἀφ' ὅτου ἐχρησιμοποιήθη ἡ πυρῖτις καὶ κατεσκευάσθησαν ὅπλα καὶ κανόνια, ἀπὸ τοῦ 1500, ἤλλαξεν ἡ στρατιωτικὴ τέχνη. Οἱ βυζαντινοὶ στρατοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι στρατοὶ τοῦ κόσμου.

Οἱ χριστιανικοί μας στρατοὶ τοῦ μεσαίωνος εἶχον τελειοτάτην ὀργάνωσιν, ὄχι μόνον εἰς τὸν ὁπλισμόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιμελητείαν. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τοὺς Χριστιανούς μας αὐτοκράτορας νὰ ὁδηγοῦν ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων τὸν στρατόν των ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὴν Συρίαν.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς ἄλλας σπουδαίας πόλεις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρχον μεγάλαι ἀποθῆκαι ὅπλων, ἐνδυμασιῶν καὶ παντὸς ἄλλου χρησίμου πράγματος εἰς ἕνα στρατόν. Δὲν εἶχε δὲ ὁ βυζαντινὸς στρατὸς μόνον πεζικὸν καὶ ἱππικόν, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ πυροβολικόν του, ἂς εἴπωμεν. Εἶχε παντὸς εἴδους μηχανήματα διὰ τὰς πολιορκίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πόλεως, πετροβόλα ὄργανα, κλίμακας, ξυλίνους πύργους. Ἦτο δὲ καταλεπτῶς ὡρισμένον πόσον θὰ βαδίσῃ ὁ στρατός, ἀπὸ ποῦ θὰ λάβῃ τὰς προμηθείας, ποῦ θὰ εὕρῃ ὕδωρ, ποῦ πρόκειται νὰ σταθμεύσῃ. Καὶ ἠκολούθουν αὐτὸν μεγάλαι ἐφοδιοπομπαί.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἰδίως, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν, ἦτο ἡ τελειοτάτη νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία ἑνὸς βυζαντινοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης ὑπῆρχον ἰδιαίτεροι τραυματιοφορεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀπέσυρον τοὺς τραυματίας, ὄπισθεν δὲ τοῦ στρατοῦ ἦσαν τὰ φορητὰ νοσοκομεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδοντο αἱ ἰατρικαὶ βοήθειαι. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν μαλακότητα, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυον εἰς τοὺς νικημένους οἱ βυζαντινοὶ στρατηγοί. Οἱ μεσαιωνικοί μας στρατοὶ ἦσαν ἀληθινοὶ χριστιανικοὶ στρατοί.

Εἰς ἰδιαίτερον σῶμα ἀνῆκεν ὁ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἐφύλαττε τὰ σύνορα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλέγοντο ταῦτα ἄκραι, καὶ ὁ στρατιώτης τῶν ἄκρων ἐλέγετο ἀκρίτας. Ἐκεῖ εἰς τὰ σύνορα ἠγρύπνουν οἱ ἀκρῖται, διὰ νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν χριστιανικὴν αὐτοκρατορίαν. Πύργοι καὶ κάστρα τοὺς ἐπροστάτευον, μεγάλαι στρατιωτικαὶ ὁδοὶ τοὺς ἔβαλλον εἰς συγκοινωνίαν μὲ τὸ κέντρον. Κατ' ἀποστάσεις εἰς τὰς κορυφὰς βουνῶν ἦσαν κτισμέναι βίγλαι, δηλαδὴ ὑψηλοὶ πύργοι. Ἐν καιρῷ κινδύνου ἤναπτον οἱ φρουροὶ πυράς. Ὡς μὲ ὀπτικὸν τηλέγραφον ἐπήγαινεν ἀμέσως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ εἴδησις μιᾶς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς. Καὶ ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον.

Ὁ δὲ στρατιώτης τῶν ἄκρων, ὁ ἀκρίτας, ὁ σιδηροῦς στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ὑπερησπίζετο ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ σύνορα τὸ χριστιανικὸν βασίλειον, ἔγινεν ὁ ἀθάνατος τύπος τοῦ χριστιανοῦ Ἕλληνος ἥρωος. Ἀπὸ τὸν στρατιώτην ἀκρίταν ἔπλασεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸν ἀνδρειωμένον, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ ὑπέροχα δημώδη τραγούδια ὀνομάζεται Διγενὴς Ἀκρίτας καὶ νικᾷ ὅλους τοὺς ἐχθρούς, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν Χάρον εἰς τὰ σιδερένια ἀλώνια.

Ὁ στρατὸς ἦτο ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες τῆς πολιτείας. Ὁ αὐτοκράτωρ χαιρετίζει τοὺς στρατιώτας του ὡς ἑξῆς: «Ἀγωνίσασθε, τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται καὶ παιδία ἐμά, ἵνα ἐπιδείξησθε τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν ὀρθὴν καὶ τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν ἀγάπην».

Ὁ βυζαντινὸς λοιπὸν στρατιώτης ἦτο στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Ὤφειλε νὰ δείξῃ τὴν ἀνδρείαν του, νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν σταυροφόρον σημαίαν του, διότι ἄλλως ἐθανατώνετο ἀμέσως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θὰ ἐδείκνυε τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐμάχετο λοιπὸν μὲ τὴν ὁρμὴν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μὲ τὴν πίστιν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἀδ. Ἀδαμαντίου

Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Καβάλα πάει ὁ Χάροντας
τὸν Διγενὴ στὸν Ἅδη
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ' ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στ' ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὀμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰν νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
ὁ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καβαλάρη.

—Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνιωσες
στὰ μαρμαρένια ἁλώνια;

Εἶμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἑφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω!

Κ. Παλαμᾶς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτιζον πρὸ τοῦ Παρθενῶνος ναὸν ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὸν αὐτοκράτορα αὐτῆς, εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐγεννᾶτο ὁ Βασιλεὺς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ἡ διδασκαλία του ἔμελλε νὰ καταρρίψῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν μὲ ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀγάλματα τῶν ἑλληνικῶν θεῶν.

Οἱ Ἀπόστολοι ἔφερον τὸ Εὐαγγέλιον ἐνωρὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ ἡ νέα θρησκεία ἦτο ἀκόμη ἀνίσχυρος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς κατεδιώκοντο, πολλοὶ δὲ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τῆς πίστεώς των.

Ὅταν, ὅμως, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀνεγνωρίσθη ὡς θρησκεία τοῦ κράτους καὶ ἡ ἀρχαία ἔσβηνεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μέχρις ὅτου ἐπὶ τέλους οὐδεὶς ὀπαδὸς αὐτῆς ἔμεινεν.

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν δύο θρησκειῶν ἀπωλέσθησαν πολλὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης, τόσον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ Χριστιανοί, καὶ πρὸ πάντων οἱ μοναχοί κινούμενοι ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζῆλον κατὰ τῶν εἰδώλων, συνέτριβον τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ πολλάκις κατέστρεφον καὶ αὐτοὺς τοὺς ναούς των.

Εὐτυχῶς, ὅμως, τὰ κυριώτερα οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως δὲν ἐβλάβησαν. Μετεβλήθησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας καὶ τοιουτοτρόπως διεσώθησαν.

Πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν ναῶν ἀφηρέθη ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Παναγία ὁ Παρθενών. Ἡ μετατροπὴ αὐτοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἔγινεν ἴσως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἔκτισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Κατὰ τὴν μετατροπὴν ἔγιναν καὶ μερικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Κατεσκευάσθησαν ἀψῖδες, ἠνοίχθησαν θύραι, ἐκτίσθη νάρθηξ, εἰκονοστάσιον, γυναικωνῖτις καὶ ἄλλα.

Ἀναμφιβόλως ἔβλαψαν ἀρκετὰ αἱ μεταρρυθμίσεις αὐταὶ τὸν Παρθενῶνα. Παρ' ὅλα ταῦτα, ὅμως, ἐξηκολούθησεν ὁ Παρθενὼν νὰ εἶναι ὁ ὡραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸς ἦτο ὁ μη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τροπολιτικὸς ναὸς τῆς πόλεως, καὶ ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἐλατρεύετο εἰς αὐτόν, ὠνομάζετο 'Αθηνιώτισσα, ὡσὰν νὰ ἦτο αὐτὴ ἡ κατ' ἐξοχὴν προστάτις τῶν 'Αθηνῶν.

Καὶ τὸ 'Ερέχθειον καὶ ὁ ναὸς τῆς Νίκης μετετράπησαν εἰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας. Πλεῖστα πολύτιμα ἀγάλματα κατεστράφησαν ἢ ἐφθάρησαν. Τὰ ἀναπόσπαστα, ὅμως, τμήματα τῶν κτηρίων δὲν ἐβλάβησαν, ὅπως αἱ Καρυάτιδες, τὰ ἀετώματα, αἱ μετόπαι, ἡ ζῳοφόρος τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλα.

Τὰ πάντα εἶχον τότε ἀλλάξει.

Αἱ 'Αθῆναι δὲν ἦσαν πλέον πόλις ἀνεξάρτητος καὶ αὐτόνομος, ἀλλὰ μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις μεγάλου κράτους, τοῦ ὁποίου πρωτεύουσα ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Καὶ ὅταν μὲν οἱ αὐτοκράτορες αὐτῆς ἦσαν φρόνιμοι, γενναῖοι καὶ δραστήριοι, αἱ ἐπαρχίαι εἶχον τουλάχιστον ἀσφάλειαν καὶ εἰρήνην καὶ ἀπελάμβανον εὐημερίαν τινά. Ὅταν, ὅμως, ἦσαν— ὅπως συνέβη συχνὰ — ἀδύνατοι ἢ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ πολλῶν συγχρόνως ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τότε αἱ ἐπαρχίαι ὑπέφερον τὰ πάνδεινα. 'Αταξία ἐπεκράτει παντοῦ, διάφοροι βάρβαροι γείτονες εἰσέβαλλον εἰς τὴν χώραν καὶ ἐλεηλάτουν αὐτήν. Πειραταὶ ἀπεβιβάζοντο εἰς τὰς παραλίας καὶ ἥρπαζον ὅ,τι εὕρισκον.

Καὶ αἱ 'Αθῆναι φυσικὰ ὑπέφερον καὶ αὐταὶ πολλὰ ἀπὸ διαφόρους ἐχθρούς. Καὶ ἡ 'Ακρόπολις σπανίως εἶχε καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν περίοδον ἡμέρας ὁμοίας μὲ τὰς παλαιὰς ἐκείνας τὰς γεμάτας δόξαν καὶ λαμπρότητα, ὅταν οἱ σύγχρονοι τοῦ Περικλέους 'Αθηναῖοι, ἐλεύθεροι καὶ ὑπερήφανοι ἀνέβαινον εἰς τὸν ἱερὸν βράχον, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν 'Αθηνᾶν τὸν νέον πέπλον καὶ τὴν μεγάλην ἑκατόμβην.

Μία ἀπὸ τὰς σπανίας αὐτὰς ἡμέρας ἦτο ἐκείνη τοῦ ἔτους 1018 μετὰ Χριστόν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος ὁ Β′ ἐπεσκέφθη τὴν 'Ακρόπολιν καὶ ἀνέβη εἰς τὸν Παρθενῶνα, διὰ νὰ προσευχηθῇ.

Ὁ ἀνδρεῖος αὐτὸς βασιλεύς, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτόνος, ἐπολέμησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ μὲ ἐπιμονὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Καὶ ἐπὶ τέλους κατετρόπωσεν αὐτοὺς ἐντελῶς καὶ κατέστρεψε τὸ βασίλειόν των. Τότε κατέβη ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, ὅπου εὑρίσκετο, μέχρι τῶν 'Αθηνῶν. 'Ακολουθούμενος ἀπὸ τοὺς νικηφόρους στρατιώτας του ἀνέβη μὲ μεγάλην πομπὴν εἰς τὴν 'Ακρόπολιν. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ ἐπροσκύνησε καὶ ηὐχαρίστησε τὴν Θεοτόκον διὰ τὰς νίκας του κατὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἐχθρῶν. Προσέφερε δὲ εἰς τὸν ναὸν αὐτῆς καὶ πολλὰ πολύτιμα δῶρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ μία χρυσῆ κανδήλα.

Τὸ προσκύνημα αὐτὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου εἶχε μεγάλην σημασίαν. Καὶ ἐὰν ἡ Ἀκρόπολις εἶχε ψυχήν, ὁλόκληρος θὰ συνεταράσσετο ἐκ θεμελίων ἀπὸ χαράν, ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπάτησε τὸ ἱερὸν ἔδαφός της.

Ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ κατέστρεψεν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἐπικινδυνωδεστέρους ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέβη μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν τὸ φωτεινότερον κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Παναγίαν καὶ ν' ἀφιερώσῃ μέρος ἀπὸ τὰ πολύτιμα λάφυρα, τὰ ὁποῖα εἶχε κυριεύσει ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Ἐκ τοῦ βιβλίου «Ἀκρόπολις», 1918 — *Χρ. Τσούντας*

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

(Εἰς πολλοὺς λαοὺς ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία ὅτι, διὰ νὰ εἶναι στερεὸν καὶ προφυλαγμένον ἀπὸ κάθε κίνδυνον ἕνα οἱονδήποτε οἰκοδόμημα, πρέπει νὰ κτισθῇ εἰς τὰ θεμέλιά του ἢ εἰς τοὺς τοίχους του ἓν ζῷον. Συμφώνως πρὸς τὴν δοξασίαν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ὑπάρχουν παραδόσεις ὅτι ἐθυσιάσθησαν ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Τὸ θῦμα ἐγίνετο τὸ σ τ ο ι χ ε ι ὸ τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ καὶ σ τ ο ι χ ε ί ω σ ι ς ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς ἡ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις. Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ ἑπόμενον πανελλήνιον τραγούδι, τοῦ ὁποίου παραλλαγαὶ ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα, π.χ. εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Πηνειοῦ, τῶν Ἀδάνων, εἰς τὴν βρύσιν τῆς Ἀράχοβας, εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον τῶν Δέρκων κλπ. Τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν παράδοσιν παραλαβόντες προσήρμοσαν εἰς ἰδικά των οἰκοδομήματα καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου).

Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἑξήντα μαθητάδες
γεφύριν ἐθεμέλιωναν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.
Ὁλημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες.
«Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας,
ὁλημερὶς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται».

Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσε ἀντίκρυ στὸ ποτάμι.
Δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλὶ μηδὲ σὰν χιλιδόνι,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παρὰ ἐκελάηδε κι ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :
«Ἂ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει.
Καὶ μὴ στοιχειώσετε ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὄμορφη γυναίκα,
πὄρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι :
«Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε :
«Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι».

Νά τηνε καὶ ξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :
«Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργομισμένος»;
«Τὸ δαχτυλίδι τὄπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιός νὰ μπῆ καὶ ποιός νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι νά 'βρη»;
«Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νὰ πά σ' τὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ κι ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι νά 'βρω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε.
«Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τράβα τὴν ἀλυσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὗρα».
Ἕνας πιχάει μὲ τὸ μυστρὶ κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

«Ἀλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας !
Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.
Ἡ μιὰ 'χτισε τὸ Δούναβη κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
κι ἐγώ, ἡ πλιὸ στερνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
κι ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

« Κόρη, τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
πὄχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση ».
Κι αὐτὴ τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει :
« Ἂν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
Τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτιά, μή λάχη καὶ περάση ».

Ν. Γ. Πολίτου « Ἐκλογαί », 1914 *Δημοτικὸ*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Κόρη, [illegible]
[illegible]
[illegible]
«Ἂν [illegible]
κι [illegible]
Τ' ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτιά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.»
Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τ' [illegible]
«Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.»
Καὶ τὸ πουλὶ παρήκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:
«Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾷς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾷς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.»

Νά τηνε καὶ ξεπρόβαλε ἀπ' τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει:
«Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαρυγκωμένος;»
«Τὸ δαχτυλίδι τούπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νὰ 'βρῃ;»
«Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νὰ πά' νὰ τὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ κι ἐγὼ νὰ βγῶ τὸ δαχτυλίδι νὰ 'βρω.»

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε:
«Τράβα, καλέ μ', τὴν ἅλυσο, τράβα τὴν ἁλυσίδα,
τι ὅλον τὸν κόσμο ἀνάγυρα καὶ τίποτες δὲν ηὗρα.»
Ἕνας πηγαίν' μὲ τὸ μυστρὶ κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

«Ἀλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας!
Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες·
Ἡ μιὰ 'χτισε τὸ Δούναβη κι ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
κι ἐγώ, ἡ πιὸ στερνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

7. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΠΑΣΤΕΡ

Ὁ Λουδοβῖκος Παστὲρ ἐγεννήθη εἰς τὴν Δόλην, μικρὰν γαλλικὴν πόλιν, ἡ ὁποία κεῖται πλησίον τοῦ ὄρους Ἰούρα, τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1822.

Ὁ πατήρ του ἦτο συνταξιοῦχος ἐπιλοχίας, παρασημοφορημένος μάλιστα ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Μετὰ τὴν ἀποστρατείαν του κατέμεινεν εἰς τὴν Δόλην, ὅπου ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βυρσοδέψου. Καί, ὅμως, ἐκ τοῦ ταπεινοῦ βυρσοδέψου καὶ τοῦ πτωχικοῦ οἴκου ἐγεννήθη μέγας εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν ὁποῖον βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες ἐπεσκέφθησαν καὶ ἐτίμησαν μὲ τὰς ὑψίστας τιμάς, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀνθρωπότης ὅλη αἰωνίως θὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα μετὰ σεβασμοῦ μεγάλου.

Εἰκοσαετὴς ὁ Παστὲρ εἰσήχθη εἰς τὴν «Ἀνωτάτην Σχολὴν Θετικῶν Ἐπιστημῶν» τῶν Παρισίων.

Ὅτε ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἠσχολεῖτο ἰδίως περὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν χημείαν. Εἰς τὰς διαφόρους διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐρεύνας του ἀνεκάλυψεν ὅτι εἰς τὰ μόρια τοῦ κονιορτοῦ καὶ εἰς τὰ διάφορα ὑγρὰ πλανῶνται ὀργανικὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα ζοῦν, κινοῦνται καὶ πολλαπλασιάζονται.

Τοῦτο ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ μελετήσῃ μετ' ἐπιμονῆς τὰς ἰδιότητας καὶ τὴν ζωὴν τῶν μικροβίων καὶ νὰ ἀνακαλύψῃ πλῆθος πραγμάτων, τὰ ὁποῖα μέχρι τότε ἦσαν ἄγνωστα.

Ἀνεκάλυψε λοιπὸν ὅτι τὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν εἰς τὴν φύσιν, συντελοῦν εἰς τὰς ζυμώσεις, δηλ. εἰς τὰς μεταβολάς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκειται πᾶν ὑγρὸν ἢ πᾶσα ζωικὴ ἢ φυτικὴ οὐσία.

Αἱ ζυμώσεις εἶναι ἔργον τῶν μικροβίων, τὰ ὁποῖα ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὅρους πολλαπλασιάζονται καταπληκτικῶς ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος καὶ ἀλλοιώνουν τὰς οὐσίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον. Ἄνευ αὐτῶν οὔτε τὸ γάλα θὰ ἐπήγνυτο οὔτε τὸ γλεῦκος θὰ μετεβάλλετο εἰς οἶνον ἢ ὄξος οὔτε ἡ ζύμη τοῦ ἄρτου θὰ διεστέλλετο οὔτε σῆψις θὰ ἐπήρχετο.

Ὁ Παστὲρ μετὰ πολλὰ πειράματα ἀνεκάλυψεν ἐπίσης ὅτι, ἐὰν θερμανθοῦν αἱ οὐσίαι εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν θερμοκρασίας, καταστρέφονται τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια καὶ παρακωλύεται πᾶσα ἀλλοίωσις τῶν οὐσιῶν τούτων.

Ὁ Παστὲρ θέσας ἐντὸς κλιβάνου ἀγγεῖα περιέχοντα γάλα καὶ βούτυρον παρετήρησεν ὅτι αἱ οὐσίαι αὗται διετηροῦντο ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ θερμότης τοῦ κλιβάνου ἐφόνευε τὰ ἐντὸς αὐτῶν μικρόβια, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζύμωσιν, θὰ διετηροῦντο δὲ αἱ οὐσίαι αὗται ἐπ' ἄπειρον εἰς καλὴν κατάστασιν, ἂν νέα μικρόβια τὰ ὁποῖα ἤρχοντο ἀπὸ τοῦ ἀέρος δὲν προσέβαλλον αὐτάς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1865 ἐπιζωοτία ἐνσκήψασα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν κατέστρεψε τοὺς μεταξοσκώληκας καὶ ἐπέφερεν ἀνυπολογίστους οἰκονομικὰς καταστροφὰς εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς χώρας ἐκείνης.

Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλε τὸν Παστέρ, ἵνα μελετήσῃ καὶ ἀνακαλύψῃ τὴν αἰτίαν τῆς νόσου, καὶ ἵνα προσπαθήσῃ νὰ ἐξεύρῃ θεραπείαν. Ὁ Παστὲρ διῆλθε πέντε ὁλόκληρα ἔτη ἐντὸς τῶν βομβυκοτροφείων. Διαρκῶς ἐμελέτα, εἰργάζετο, ἐκοπίαζε, μέχρις ὅτου ἐπέτυχε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αἰτία τῆς νόσου εἶναι τὰ μικρόβια, τὰ ὁποῖα εἰσερχόμενα μετὰ τῆς τροφῆς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν σκωλήκων κατέστρεφον τούτους· ἀπέδειξεν ὅτι ἀπὸ ἕνα καὶ μόνον ἀσθενῆ σκώληκα εἶναι εὐκολώτατον νὰ μεταδοθῇ ἡ νόσος εἰς πάντας τοὺς σκώληκας, οἱ ὁποῖοι ἐκτρέφονται εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον.

Ἀφοῦ ἀνεκαλύφθη τὸ αἴτιον τῆς νόσου, ἡ θεραπεία ἦτο εὔκολος πλέον· ἡ καθαριότης, ἡ ἀπολύμανσις, ἡ ἐκτροφὴ ἑκάστης ἡλικίας εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν προσβεβλημένων ὑπὸ τῆς νόσου μεταξοσκωλήκων συνετέλεσαν εἰς τελείαν θεραπείαν τοῦ κακοῦ.

Ἔκτοτε ἡ θεραπεία τῶν μεταξοσκωλήκων ἐξέλιπε· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ προμηθεύονται ᾠὰ μεταξοσκωλήκων ἐξητασμένα μικροσκοπικῶς καὶ παρεσκευασμένα κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Παστέρ.

Διὰ τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἐφεύρεσιν ὁ Παστὲρ ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους· ἠσθένησε δὲ ἐπικινδύνως καὶ ἔπαθε παράλυσιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔπαυσε τὰς ἐρεύνας του.

Ὁ Παστὲρ παρετήρησεν ὅτι τὰ μικρόβια, ὅταν ἔρχωνται εἰς συνάφειαν πρὸς τὸν οἶνον, πρὸς τὸν ζῦθον, πρὸς τὸ γάλα καὶ πρὸς πάσας τὰς οὐσίας, ἀλλοιώνουν ταύτας καὶ προξενοῦν διαφόρους ἀσθενείας αὐτῶν. Ἄλλα μικρόβια ἐρχόμενα εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ αἷμα τῶν ζῴων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφέρουν διαφόρους νόσους. Μετὰ τὰς παρατηρή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σεις ταύτας ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν νόσων τῶν κατοικιδίων ζῴων· καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος, ἂν καὶ αὐταὶ προέρχωνται ἀπὸ τὰ μικρόβια. Ἐπίστευε δὲ μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι, μετὰ ἐπιτυχῆ διάγνωσιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς αἰτίας τῶν νόσων, θ' ἀποβῇ εὔκολος ἡ θεραπεία αὐτῶν διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν μικροβίων.

Σπουδαῖαι ἀνακαλύψεις αὐτοῦ εἶναι ὁ προφυλακτικὸς ἐμβολιασμὸς κατὰ τοῦ σπληνάνθρακος τῶν ζῴων, τῆς ἐρυθρᾶς τῶν χοίρων καὶ τῆς χολέρας τῶν ὀρνίθων.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνθρωποι ἔθαπτον τὰ πτώματα τῶν ζῴων, τὰ ὁποῖα ἀπέθνῃσκον ἐξ ἄνθρακος· ἐθεώρουν τοῦτο ἐπαρκὲς προφυλακτικὸν μέτρον κατὰ τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο πλάνη· διότι τὰ μικρόβια τοῦ ἄνθρακος ζοῦν ὑπὸ τὴν γῆν ὁλόκληρα ἔτη· οἱ δὲ σκώληκες, οἱ ὁποῖοι τρώγουν ταῦτα μετὰ τῶν πτωμάτων, ἐξέρχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ μεταδίδουν τὰ μικρόβια εἰς τὰ ἄλλα ζῷα. Ἔκτοτε, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Παστέρ, τὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα ἀποθνῄσκουν ἐξ ἄνθρακος, καίονται.

Αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Παστὲρ συνεκίνησαν ὅλον τὸν κόσμον. Εἰς ἰατρικὸν συνέδριον, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη ἐν Λονδίνῳ, τρισχίλιοι ἰατροὶ ἠκροῶντο ὄρθιοι καὶ ἐπὶ πολλὴν ὥραν καὶ ἐχειροκρότουν τὸν Παστέρ.

Συνεχίζων ὁ ἀκάματος Παστὲρ τὰς ἐρεύνας του, ἀνεῦρε τὰ αἴτια τῶν μεταδοτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ 1885, ὡς ὕψιστον ἐπιστέγασμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἐφεῦρε τὴν θεραπείαν τῆς λύσσης δι' ἐμβολιασμοῦ καὶ κατέστη περιώνυμος ὁ Παστέρ.

Τὸ ὅτι ὑπάρχουν μικρόβια, τὸ ὅτι διὰ τούτων μεταδίδονται καὶ ἀναπτύσσονται αἱ νόσοι εἶναι γνῶσις μεγίστη καὶ ὠφελιμωτάτη· ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἀκολουθοῦσα τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνεκάλυψε τὰ μικρόβια τῶν πλείστων καὶ σπουδαιοτάτων νόσων.

Καὶ ἂν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐφεῦρε μέχρι τοῦδε τὰ μέσα τῆς θεραπείας ὅλων τῶν ἀσθενειῶν, ἐφεῦρεν, ὅμως, πολλὰ καὶ ποικίλα προληπτικά, ἀπολυμαντικὰ καὶ ἄλλα προφυλακτικὰ μέτρα. Διὰ τῶν μέτρων τούτων κατέστησε τὰ μικρόβια ἀνίκανα, ὄχι μόνον νὰ δράσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ζήσουν ἁπλῶς καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐντὸς ξένου σώματος ὑγιοῦς ἢ καὶ ἀσθενικοῦ.

Εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐπιστήμην ὑπῆρξε σωτηρία ἡ ἀρχὴ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παστέρ, ὁ π α σ τ ε ρ ι σ μ ό ς, ὁ ὁποῖος εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται σήμερον. Διὰ τῶν ἐπιδέσμων καὶ τῶν ἀπολυμαντικῶν μέσων ἐπιτυγχάνεται, ὥστε μηδὲ πυρετὸς ἁπλοῦς νὰ προσβάλλῃ τοὺς ὑφισταμένους ἐγχείρησιν, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁλόκληρα μέλη τοῦ σώματος ἀποκόπτωνται.

Οἱ διεθνεῖς θαυμασταὶ τοῦ μεγάλου Παστὲρ δι' ἐράνων, οἱ ὁποῖοι ἀπεστάλησαν ἐκ πάσης γωνίας τῆς γῆς, συνέλεξαν μέγα χρηματικὸν ποσόν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνηγέρθη τὸ 1886 τὸ μέγα 'Ινστιτοῦτον Παστὲρ ἐν Παρισίοις, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς λυσσιατρεῖον καὶ ὡς ἐργαστήριον μικροβιολογικῶν μελετῶν.

Πρὸ τοῦ 'Ινστιτούτου σύμπλεγμα χαλκοῦν παριστᾷ ἕνα ποιμενόπαιδα, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἐκ τοῦ λαιμοῦ λυσσῶντα λύκον καὶ προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὸ στόμα τούτου.

Ὁ ἡρωικὸς οὗτος ποιμενόπαις εἶναι ὁ δεκατετραετὴς Ζουμπίλ, ὁ ὁποῖος, διὰ νὰ σώσῃ τέσσαρας μικροὺς παῖδας ἀπὸ λύκου λυσσῶντος, ὥρμησε, συνέλαβε τὸν λύκον, παρὰ τοῦ ὁποίου ὑπέστη πολλὰ δήγματα, περιέσφιξε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸν λαιμὸν αὐτοῦ καὶ τέλος τὸν ἔσυρε καὶ τὸν ἔπνιξεν ἐντὸς τῆς λίμνης. Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος λυσσόδηκτος, τὸν ὁποῖον ἐθεράπευσεν ὁ Παστέρ.

Τὸ σύμπλεγμα συμβολίζει τὰς δύο νίκας : τὴν μεγάλην νίκην τοῦ μικροῦ βοσκοῦ καὶ τὴν νίκην τοῦ Παστὲρ κατὰ τῆς λύσσης.

Ὁ Παστὲρ ἐρευνῶν καὶ ἐργαζόμενος μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του ἀπέθανε τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1895 καὶ ἐτάφη εἰς τὸ Πάνθεον τῶν Παρισίων.

Κατὰ τὸ 1920 ἱδρύθη καὶ ἐν 'Αθήναις διὰ δωρεῶν καὶ κρατικῆς ἀρωγῆς «'Ι ν σ τ ι τ ο ῦ τ ο ν Π α σ τ έ ρ».

Τοῦτο ἔχει προορισμὸν τὴν μελέτην τῶν μολυσματικῶν καὶ παρασιτικῶν νόσων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κατοικιδίων ζῴων ἐν Ἑλλάδι, καὶ τὴν ὑπόδειξιν μέτρων πρὸς παρακώλυσιν τῆς μεταδόσεως αὐτῶν. Ἔχει προσέτι τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἑλονοσίας καὶ τῆς φυματιώσεως καὶ τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἐμβολίων.

Α. Κακλαμᾶνος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΧΑΡΑ

Ζητῶ τὴν χαρὰν πότ' ἐδῶ, πότ' ἐκεῖ.
Ποῦ εἶναι, εἰπέτε μου, ποῦ κατοικεῖ;
Δὲν εἶναι εἰς λόφους κι εἰς ὄρ' ὑψηλά.
Εἰπέτε μου, ποῦ ἡ μορφή της γελᾷ ;

Εἰς βάθη κοιλάδων ἐπῆγα ζητῶν.
Τὸν ρύακα εἶδα ποὺ πίπτει κροτῶν
καὶ παίζει καὶ σύρει νερὰ καθαρά.
Μαζί των δὲν ἔπαιζε πλὴν ἡ χαρά.

'Εζήτησ' αὐτὴν εἰς σκιὰς τῶν δασῶν.
'Εγέλων τὰ φῶτα ἀστέρων χρυσῶν·
πτηνὸν ἐκελάδ' εἰς μυρσίνην χλωράν,
πλὴν ἔψαλλε θρήνους καὶ ὄχι χαράν.

'Εζήτησ' αὐτὴν εἰς εὐθύμους χορούς,
εἰς δείπνων θαλάμους λαμπροὺς κι ἠχηρούς,
εἰς φῶτα, εἰς σκεύη χρυσᾶ κι ἀργυρᾶ,
πλὴν αὕτη· εἰς αὐτὰ δὲν εὑρέθη ἡ χαρά !

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὗρον μακράν,
μακρὰν εἰς χωρίου κοιλάδα μικράν·
τριγύρω της εἶχε παιδιὰ ἀρκετά·
κι ἐπήδα μ' ἐκεῖνα κι ἐγέλα μ' αὐτά.

Ποῦ εἶσθε, καλοὶ παιδικοί μου καιροί ;
ἐφώναξα τότε μὲ στῆθος βαρύ.
Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾷ ἡ χαρά,
κι αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη κι ἐσχάτη φορά !

Κατὰ τὸν Γκαῖτε — *'Αλ. Ραγκαβῆς*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Εἰς ἓν μικρὸν χωρίον τῆς Ἠπείρου, τὸ Λάμποβον, ἐγεννήθη τὸ 1800 ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς ἕνα ἀγοράκι, τὸ ὁποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τὸ παιδὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμεγάλωσεν. Ἦτο ἔξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα δὲν ἔμαθε πολλά, διότι τὸ μικρὸν χωρίον μὲ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα οἰκίας του δὲν εἶχε σχολεῖον. Ὅσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἢ ἐρωτῶν τὸν ἱερέα, ὁ ὁποῖος τὰ ἤξευρε καὶ αὐτὸς ὀλιγοστά.

Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ἠγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ ὅπλα. Ἀπὸ μικρὸς ἦτο καλὸς σκοπευτής. Δὲν θὰ εἶχεν ὑπερβῆ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅτε τὸν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἀλῆ - πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς καὶ τὸν ἔστειλε φρουρὸν εἰς ἓν φρούριον πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἑπτὰ ἔτη. Ἔγινεν εἴκοσι χρόνων καὶ ἦτο πρῶτος εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐξυπνάδα.

Τὸ 1820 ὁ Ἀλῆ - πασᾶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ σουλτάνου. Οὗτος ἀπέστειλε στρατεύματα καὶ ἀρχιστράτηγον τὸν Πασόμπεην μὲ τὴν διαταγὴν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, νὰ συλλάβῃ ζωντανὸν τὸν Ἀλῆν, ἤ, ἂν φονευθῇ, νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὴν κεφαλήν του.

Τότε ὁ Πασόμπεης ἐκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ σουλτάνου τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας νὰ συμπολεμήσουν κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλῆ - πασᾶ ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τὴν ξενιτειὰν καὶ μὲ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐλευθέραν τὴν ἡρωικήν των πατρίδα. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἡνώθησαν μὲ τὸ στράτευμα τοῦ σουλτάνου, ἐπολέμησαν, ὅπως πάντοτε, ἡρωικὰ καὶ ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἀλλ' ὁ Πασόμπεης δὲν παρέδιδε τὸ ποθητὸν Σούλι εἰς τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας, καὶ οἱ Σουλιῶται δυσηρεστημένοι ἐστρατοπέδευσαν χωριστὰ ἀπὸ τὸ σουλτανικὸν στράτευμα. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν καὶ νὰ ἑλκύσῃ τοὺς Σουλιώτας μὲ τὸ μέρος του. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν, τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην, εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης, ὅπου εἶχε τὴν κατοικίαν του. Ἡ συμφωνία ἔγινεν ἀμέσως.

Τὴν 6ην Δεκεμβρίου 1820 μία φοβερὰ « μπαταριά », συμπυροκρότησις τριακοσίων σουλιώτικων ὅπλων, ἐδόνησε τὸν ἀέρα. Ταυτοχρό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νως μία δυνατὴ φωνὴ ἐβροντοφώνησε πρὸς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον :

—Ἔ ! σεῖς ! Ἀπὸ τώρα κι ἐδῶ ἔχομεν πόλεμον. Σᾶς τὸ λέγω ἐγώ, ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, διὰ νὰ μὴ μὲ νομίσετε ἄπιστον.

Τὴν συμπυροκρότησιν ἐκείνην τῶν ὅπλων καὶ τὴν φωνὴν ἤκουσεν ὁ Βαγγέλης, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον. Τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρην, ὅστις τὸν ἐδέχθη εἰς τὸ ὀνομαστὸν σουλιώτικον σῶμά του.

Ὁ Βαγγέλης ἦτο τώρα ὡραῖος καὶ ὑψηλὸς νέος, μὲ μύστακα λεπτόν, ζωηροὺς ὀφθαλμούς, σῶμα εὔκαμπτον, εὐκίνητον καὶ χαριτωμένον. Ἀληθινὸς λεβέντης. Τόσην ἔδειξεν ἀνδρείαν ἀμέσως, ὥστε ὁ Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλλήκαρόν του. Εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους, εἰς ὅλα τὰ τολμηρὰ ἐκεῖνα κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, ὁ Βαγγέλης ἦτο τὸ δεξί του χέρι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ καπετὰν Ζέρβας ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ μὲ διακόσια παλληκάρια εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ὁ Βαγγέλης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτός. Καὶ ἐπῆγε.

Τὸ Σούλι τώρα τὸ κατεῖχαν οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυάριθμος ἐχθρικὸς στρατὸς τὸ ἐπολιόρκει ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῇ ὁ Ζέρβας μὲ τοὺς πολιορκουμένους διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ Ζέρβα ἀπὸ τὴν κοιλάδα. Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ἡ συνεννόησις ; Ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

— Παιδιά, λέγει ὁ καπετὰν Ζέρβας, ποιός πάει στὸ Σούλι ;

Σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμάς· οὔτε ἀναπνοὴ δὲν ἠκούετο. Ἔξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἕνα παλληκάρι.

—Ἐγὼ πάω ! εἶπε μὲ ἀπόφασιν.

Ἦτο ὁ Βαγγέλης.

—Ἂν πάῃ ὁ Βαγγέλης, πηγαίνω καὶ ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

Ὁ Βαγγέλης δὲν ἦτο μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔξυπνος. Ἐγνώριζεν ὅτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, πεινασμένοι καὶ ἐξηντλημένοι, ἐρρίπτοντο ὅλοι εἰς τὴν τροφὴν μετὰ τὴν νηστείαν τῆς ἡμέρας. Ἐκείνην τὴν ὥραν ἐξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρόν του σχέδιον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπροχώρησε μὲ τὸν σύντροφόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν πλησίον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὁλόκληρος μὲ χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεσε κάτω καὶ συρόμενος μὲ τὴν κοιλίαν, μὲ τὸν σύντροφόν του ὀπίσω του, διέσχισε τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Οἱ ἐχθροὶ ἀνύποπτοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνόησαν τίποτε. Ἀλλ' ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἐκεῖνα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες :

— Σουλιῶται ! Σουλιῶται ! Καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Ἀλλ' οἱ δύο ἀνδρεῖοι εἶχον ἤδη ἀπομακρυνθῆ. Ἔξαφνα ἀνωρθώθησαν, ἐπέταξαν τὰ χόρτα καὶ τὰ φύλλα, καὶ ταχεῖς ὡς ἀστραπὴ εἰσώρμησαν εἰς τὸ δάσος καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μὲ ποῖον ἐνθουσιασμὸν τοὺς ὑπεδέχθησαν οἱ πολιορκούμενοι !

Ὁ Βαγγέλης ἐξηκολούθησε νὰ ρίπτεται εἰς τοὺς κινδύνους, ἕως ὅτου ἡ Ἑλλὰς ἔγινεν ἐλευθέρα. Ἡ πατρὶς ἐτίμησε τὸ ἡρωικὸν τέκνον της, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου καὶ τοῦ ἐχάρισεν ἐθνικὰς γαίας.

Ἀλλ' ὁ Βαγγέλης ἤθελεν ἐνέργειαν, ζωήν, κίνησιν. Τώρα ποὺ ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων ἤθελε νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς κάτι πολὺ μεγάλον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀπαιτῇ ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς του.

Τὸ 1831 ἀφῆκε καὶ τὸν βαθμὸν καὶ τὰς ἐθνικὰς γαίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον του, διὰ νὰ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς ἰδικούς του. Ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του νὰ αἱματώνῃ βλέπων τὸ χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχαν ἀφήσει ἐλευθέραν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μὲ δάκρυα τὸ χέρι τῆς μητέρας του, ἐπῆρε τὴν εὐχήν της, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ξενιτειάν, εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἔφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστι.

Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ' εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἰδικάς του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν γεωργίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασε τὰ κτήματα τῶν ἐκεῖ ἑλληνικῶν μοναστηρίων. Καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς μὲ σύστημα καὶ μὲ μέθοδον. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερισμοῦ κανὲν κτῆμα δὲν εἶχε δώσει τόσον ἄφθονον καρπόν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἐξάδελφός του Κωνσταντῖνος, ὅστις μὲ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν δραστηριότητά του ἔγινε πολύτιμος βοηθὸς τοῦ ἐξαδέλφου του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Βαγγέλης ἠγόρασεν ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ καὶ μεγάλα κτήματα καὶ ἔγινεν ἑκατομμυριοῦχος.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὴν εὐτυχίαν, μέσα εἰς τὴν ἡγεμονικήν του ζωὴν δὲν ἐλησμόνησε τὴν Πατρίδα. Ἡ ἀγάπη του ἦτο καὶ τώρα τόσον μεγάλη, ὅσον εἰς τὴν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωήν του, τώρα ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ τῆς ἀφιερώσῃ τὴν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιᾶς. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νὰ τὴν βοηθήσῃ. Ἔδωσεν ἀρκετὸν ποσὸν καὶ διωργανώθη τὸ 1859 ἡ πρώτη ἔκθεσις — τὰ «Ὀλύμπια» — εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξέθεσαν προϊόντα γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας.

Ὁ Βαγγέλης ἐνεθαρρύνθη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ καὶ ὡραῖον μεγαλοπρεπὲς κτήριον διὰ τὰ «Ὀλύμπια», ὥρισε δὲ νὰ γίνεται κατὰ τριετίαν ἔκθεσις ὅλων τῶν προϊόντων καὶ νὰ βραβεύωνται τὰ καλύτερα.

Τὸ 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. Ὅταν ἠνοίχθη ἡ διαθήκη του, ὁ κόσμος ἐπληροφορήθη ὅτι ἐδώρισεν ὅλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του εἰς τὸ Ἔθνος. Δὲν ἐλησμόνησεν, ὅμως, καὶ τὸ πτωχὸν χωρίον του, ἐφρόντισε νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ἐκκλησία καὶ νὰ κτισθῇ σχολεῖον.

Συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του τὰ ὀστᾶ τοῦ Ζάππα μετεφέρθησαν ἐκ Βλαχίας καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τοῦ Λαμπόβου, ἡ δὲ κεφαλή του εἰς ἕνα τοῖχον τοῦ Ζαππείου.

Κάθε ἐπισκέπτης τοῦ ὡραίου μεγάρου, ἀφοῦ περάσῃ τὰ μαρμάρινα προπύλαια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὡραίαν στρογγύλην στοάν, εἰς ἕνα τοῖχον δεξιὰ ἐπὶ ἐρυθρᾶς πλακὸς ἀναγινώσκει :

«ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΖΑΠΠΑ»

Ἀρ. Κουρτίδης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ

Ὁ Νικόλαος Γύζης ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος Ἕλλην ζωγράφος τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγεννήθη τὴν 1ην Μαρτίου 1842 εἰς τὴν Τῆνον. Ἐν τῷ πατρικῷ του οἴκῳ ὑπῆρχεν ἀνηρτημένη ἐντὸς πλαισίου χαλκογραφία τις, παριστῶσα ἕνα ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ μικρὸς Νικόλαος μόλις πενταετής, ἐπὶ ὥρας ἔμενεν ἐνώπιον αὐτῆς καὶ τὴν παρετήρει μετὰ προσοχῆς.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ του ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς οἰκίας, κατώρθωσε νὰ καταβιβάσῃ τὴν εἰκόνα καί, ἀφοῦ ἐπεξειργάσθη αὐτὴν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον, ἔλαβε τεμάχιον χάρτου καὶ μολυβδοκόνδυλον καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἀντιγράφῃ. Τὸ πρῶτον αὐτὸ ἔργον ὁ μικρὸς ζωγράφος ἀποπεράτωσε μετά τινας ἡμέρας μὲ τὴν ἄδειαν τῆς μητρός του· φαίνεται δὲ ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος διηγεῖτο κατόπιν, τὸ ἀντίγραφον ὡμοίαζε πολὺ μὲ τὸ πρωτότυπον.

Μετὰ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ πατήρ του ἀποκατέστη οἰκογενειακῶς ἐν Ἀθήναις. Ἡ γείτων, μετὰ τῶν τέκνων τῆς ὁποίας ὁ μικρὸς Γύζης ἔπαιζεν ἐν Ἀθήναις, ἔτυχε νὰ ἔχῃ ἀνηρτημένας εἰς τὸν οἶκόν της δύο χαλκογραφίας. Ὁ Γύζης ἐβασάνιζε τὴν μητέρα του καθ' ἑκάστην παρακαλῶν αὐτὴν νὰ ζητήσῃ τὰς χαλκογραφίας, διὰ νὰ τὰς ἀντιγράψῃ. Ἐπειδή, ὅμως, ἡ μήτηρ του ἐδίσταζεν, ὁ μικρὸς μετέβη μόνος του καὶ τὰς ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν καλὴν γείτονα. Τῷ ἐδόθη πρῶτον ἡ μία, τὴν ὁποίαν καὶ ἀντέγραψε τόσον πιστῶς, ὥστε ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀντιγράφου πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐξέπληξε τοὺς πάντας.

Κατόπιν ἀντέγραψε καὶ τὴν ἄλλην μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας.

Ἔκτοτε, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τοῦ πατρός του, ἐπεδόθη εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐνῷ ἡ μήτηρ του κρυφίως ἐχορήγει εἰς αὐτὸν τὰ ὑλικά. Κατόπιν, ὅμως, εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, διότι ἐπείσθη καὶ οὗτος ὅτι ὁ μικρὸς Νικόλαος εἶχεν ἐξαιρετικὴν κλίσιν.

Ὁ Γύζης εἰσῆλθεν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ὀκταετής. Ὁ πατήρ του ἠναγκάσθη νὰ τὸν δηλώσῃ ὡς δωδεκαετῆ, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτός, ὡς πολὺ μικρός. Ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς του, ἠρίστευε πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς διαγωνισμοὺς καὶ διετήρησε τὰ πρωτεῖα εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Πολυτεχνείου.

Εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν ἐστάλη ὡς ὑπότροφος εἰς Μόναχον πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του. Εἰς τὸ Μόναχον εἰργάσθη ἐπὶ ἓξ ἔτη εἰς τὴν 'Ακαδημίαν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, τὰ δὲ δύο τελευταῖα ἔτη ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Πιλότυ, ὁ ὁποῖος μεγάλως ἐτίμα τὸν Γύζην, ὄχι μόνον διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ καλλιτεχνικὴν ἰδιοφυΐαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἐξαίρετον αὐτοῦ χαρακτῆρα.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς 'Ακαδημίας ἐπέστρεψεν εἰς 'Αθήνας πρὸς τοὺς γονεῖς του, ἔπειτα δὲ ἐπεχείρησε ταξίδιον σπουδῆς εἰς Μικρὰν 'Ασίαν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς 'Αθήνας. Μολονότι αἱ παιδικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἡλιόλουστον πατρίδα του οὐδέποτε εἶχον ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὴν μνήμην του, ἐν τούτοις νέαν δρόσον καὶ ζωὴν προσέλαβον αὗται, ὅτε ὁ Γύζης ἐπανεῖδε τὴν εὐλογημένην χώραν. 'Η ζωηρότης τοῦ χρωματισμοῦ τῶν μετὰ ταῦτα εἰκόνων του, ὡς καὶ πλεῖστα θέματα αὐτῶν ὀφείλονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ταξίδια ταῦτα.

Νυμφευθεὶς ὁ Γύζης ἐν 'Αθήναις τὴν "Αρτεμιν Νάζου, ἦλθεν εἰς Μόναχον καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ εὐδαίμονα οἶκον. 'Απὸ τοῦ 1880 ἔγινεν ἐπίτιμον μέλος τῆς 'Ακαδημίας τοῦ Μονάχου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1882 διωρίσθη καὶ τακτικὸς καθηγητὴς αὐτῆς.

"Οτε τὸν ἐζήτησεν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις νὰ ἔλθῃ εἰς 'Αθήνας καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, πόσην χαρὰν ᾐσθάνθη! Μὲ ποίους παλμοὺς ἀνελογίζετο τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι τὸν ἀνέμενον ὑπὸ τὸν γαλανὸν οὐρανὸν τῆς 'Ελλάδος! 'Αλλὰ δὲν ηὐτύχησεν ὁ Γύζης νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνειρόν του. Μακρὸς καὶ ἐξαντλητικὸς πυρετὸς τὸν κατέβαλε, τὸν ἔρριψε κλινήρη καὶ τέλος τὸν ἔφερεν εἰς τὸν τάφον τῇ 22ᾳ Δεκεμβρίου 1900. 'Η ξένη γῆ ἐδέχθη τὸ τετιμημένον σῶμά του καὶ τὸ διαφυλάττει φιλοστόργως ὡς δευτέρα πατρὶς τοῦ μεγάλου τέκνου τῆς 'Ελλάδος.

Τὰ ἔργα τοῦ Γύζη, ἐμπνευσμένα κατὰ τὸ μέγιστον μέρος των ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις, ἐτίμησαν κατ' ἐξοχὴν τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ἔδωκαν εἰς τὸν ἴδιον πανευρωπαϊκὴν φήμην ζωγράφου ἐξαιρετικῆς ἀξίας. 'Εκ τῶν πινάκων του, πολλοὶ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται εἰς τὰς Πινακοθήκας τῶν 'Αθηνῶν, τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Δρέσδης, σπουδαιότεροι θεωροῦνται: «Τὸ τάμα», «'Η 'Ιουδίθ», «Τὸ κρυφὸ σχολειό», «Τὸ παραμύθι τῆς γιαγιᾶς», «'Η δόξα τῶν Ψαρῶν», «'Η ἁρμονία», «'Η ἀποθέωσις τῆς Βαυαρίας», «'Η ἐαρινὴ συμφωνία» κλπ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔκθεσις τῶν ἔργων του ὠργανώθη ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1928.

Ἡ φιλοπατρία του ἦτο φλογερά. Ὁσάκις ἔγραφε περὶ Ἑλλάδος, περιέκλειεν εἰς τὸν χάρτην ὅλην του τὴν ψυχὴν καὶ ἐξέφραζεν ὅλον του τὸν πόνον διὰ τὰ δεινοπαθήματά της. Ἔγραφε κάποτε εἰς φίλον του : « Δὲν ἠμπορῶ ἀκόμη νὰ ἐννοήσω εἰς τί ἔπταισεν αὐτὴ ἡ ἔνδοξος παλαιὰ Ἑλλὰς καὶ ἔπρεπε νὰ καταδικασθῇ πρὸ χιλιάδων ἐτῶν εἰς τὸν σπαραγμὸν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἰσχυροτέρων βαρβάρων. Μήπως διότι ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην καὶ διότι ἤλλαξε τοὺς θεοὺς αὐτῆς, ἢ μήπως διότι εἶναι ὡραία καὶ γλυκεῖα ; ».

Πρὸς οἰκεῖόν του, ὁ ὁποῖος τῷ παρεπονεῖτο διὰ τὸν καύσωνα τῶν Ἀθηνῶν, ἔγραφε τὰ ἑξῆς : « Σᾶς συλλυποῦμαι, ὅτι ὑποφέρετε ἀπὸ τόσην ζέστην. Εἰς τοῦτο πταίετε σεῖς οἱ ἴδιοι. Ἐὰν δενδροφυτεύσετε, θὰ εὕρουν τουλάχιστον τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἐγγόνια σας δροσερώτερον κλῖμα. Κρῖμα εἰς τὴν ὡραίαν Ἑλλάδα μας. Μόνον τοὺς σπόρους τῶν ὀπωρικῶν, τὰ ὁποῖα τρώγετε, ἂν ἐρρίπτετε εἰς τὴν γῆν, τὴν ἁγίαν γῆν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ θὰ σᾶς ἐδώριζε δένδρα. Πολλὰ θὰ ἐχάνοντο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ θὰ ἐμεγάλωναν ».

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1895, ὀλίγον πρὶν ἢ ἐπισκεφθῇ πάλιν τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν εἰς τοὺς οἰκείους του : « Τὸ πρὸ τόσων ἐτῶν σχέδιόν μου νὰ ἔλθω εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ σᾶς ἴδω, νὰ ἐπανίδω τὴν πατρίδα μου, τὰ ἀδέλφια μου, τοὺς φίλους μου, νὰ ἴδω τὴν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ καὶ φοβοῦμαι, τὸν ζωγραφιστὸν ὁρίζοντα τῶν Ἀθηνῶν, Θεοῦ θέλοντος, πραγματοποιεῖται μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τὸ ὄνειρον αὐτὸ μοῦ φέρει διαδοχικῶς χαράν, λύπην, φρίκην, γλυκύτητα... Ἂν ἰδῆτε ὅτι πολὺ συγκινοῦμαι, στείλατέ με πάλιν ὀπίσω, διώξατέ με πάλιν εἰς τὰ ξένα...».

Ναοῦ θυσιαστήριον ἦτο τὸ ἐργαστήριόν του καὶ ἱεροφάντης πιστὸς καὶ θεόπνευστος ὁ διδάσκαλος. «Ἐκαθήμεθα, γράφει εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν του, καὶ ἐκοιτάζαμεν τοὺς ἀμαυροὺς μελαγχολικοὺς ὀφθαλμούς του. Ἀγάπη ἔλαμπε μέσα εἰς αὐτούς, μόνον ἀγάπη. Καὶ ἡ ἀγάπη αὐτὴ διεχύνετο θαυμασίως εἰς τὰς καρδίας μας καὶ διαρκὴς εἰρήνη ἐβασίλευεν ἐντός μας, ὅταν ἀφήναμεν τὸν διδάσκαλον ».

Στ. Σπεράντσας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

9. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΜΑΓΟ ΣΑΣ ΤΟ ΦΩΣ

Ἡ καμπάνα Χριστούγεννα χτυπάει
καὶ μοῦ φτερώνει τὴν ψυχή,
κι ἀνοίγεται ἡ καρδιά μου καὶ σκορπάει
θυμίαμα τὴν προσευχή.

Ἅγιες ἀγάπες τρισευλογημένες,
ποὺ τὶς καρδιὲς ὑψώνετε παρθένες
τῶν πρώτων, τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν,
στὸ ὄνειρο τὸ τρανὸ τῶν οὐρανῶν.

Ἀγάπες μεγαλόδωρες περίσσια,
κάτου ἀπ' τὴ σκέπη τὴ δική σας ἴσια
ζοῦσαν μικροί, τρανοί, πλούσιοι, φτωχοί,
κι ἔδενε τοὺς ἀνθρώπους μιὰ ψυχή!

Ἀγάπες, ὤ! φανῆτε πάλι ἐμπρός μου!
Αὐγὲς τῆς πίστης, χρυσαυγὲς τοῦ κόσμου,
κι ἂς βλέπη μὲ τὸ μάγο σας τὸ φῶς
ὁ ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπο, ἀδελφός.

Κ. Παλαμᾶς

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

(Ὁ Σπύρος, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ λεβέντικα τσοπανόπουλα τοῦ Σουλιοῦ, πρῶτος στὸ ντουφέκι, στὸ λιθάρι, στὴν ὀμορφιά, στὸ τραγούδι, στὸ χορὸ καὶ στὸ περπάτημα, παντρευόταν τὴν πεντάμορφη Χάιδω ἀπὸ τὴν Κιάφα. Δὲν εἶχε μείνει ἄνθρωπος ποὺ νὰ μὴν ἔλεγε: Χαρὰ στὸ ταιριασμένο τ' ἀντρόγυνο· ἀιτὸς παίρνει τὴν περιστέρα κι ἡ περιστέρα τὸν ἀιτό.

Μὰ τὴ στιγμὴ ποὺ πάτησε ἡ νύφη τὸ κατώφλι τῆς θύρας τοῦ γαμπροῦ κι ἔπεφταν τὰ ντουφέκια σὰ χαλάζι, ἔμπηξε ἡ νύφη ἕνα ξεφωνητὸ μεγάλο, σωριάστηκε καταγῆς καὶ μαῦρο αἷμα πετάχτηκε ἀπ' τὰ στήθια της καὶ χύθηκε σὰν αὐλάκι πάνω στὴν κάτασπρη κι ἡλιόπλουμη φορεσιά της!

Ἡ Χάιδω ἦταν νεκρή! Σκόρπιο κι ἄλαλο γύρισε πίσω ὅλο τὸ Σούλι μὲ δακρυσμένα μάτια καὶ λύπη βαριὰ στὰ στήθια. Μόνον ὁ γαμπρὸς ὁ Σπύρος δὲν φάνηκε πουθενά).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κανεὶς δὲν τὸν εἶδε κατὰ ποῦ εἶχε κάνει. Κανεὶς δὲν τὸν εἶδε τί δρόμο εἶχε πάρει. Τὸ ἄλογό του γύρισε μονάχο στὸ σπίτι του χωρὶς καβαλάρη καὶ μὲ τὰ χαλινάρια σβάρνα. Ἄλλοι ἔλεγαν ὅτι θὰ ἔπεσε στὸ ποτάμι καὶ πνίγηκε, ἄλλοι ὅτι θὰ τρύπωσε σὲ καμιὰ σπηλιὰ κι 'κεῖ πέθανε ἀπὸ τὴν πίκρα του, χωρὶς νὰ τὸν ἰδῆ κανείς, κι ἄλλοι ὅτι πῆρε τῶν ὀμματιῶν του. Τὸ Σούλι τὸν ἔχασε, τὸ σπίτι του τὸν ξέγραψε ἀπὸ τοὺς ζωντανοὺς κι ἔκανε τὰ μνημόσυνά του !

Ὅπως ἡ λύπη τρώγει τὴ χαρά, ἔτσι κι ὁ καιρὸς τρώγει τὴ λύπη σὰν ποὺ τρώγει ὅλα τὰ πράματα. Πέρασαν χρόνια πολλὰ καὶ ξεχάστηκε ὁ νυφιάτικος θάνατος τῆς Χάιδως ἀπὸ τὴν Κιάφα κι ὁ γαμπριάτικος χαμὸς τοῦ Σπύρου ἀπὸ τὸ Σούλι.

Μιὰ μέρα, ὕστερα ἀπὸ σαράντα χρόνια ἀπὸ τὸ σκοτωμὸ τῆς Χάιδως καὶ τὸν ξαφανισμὸ τοῦ Σπύρου, λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο πόλεμο ποὺ ἔχουν κάνει οἱ Σουλιῶτες μὲ τὸν Ἀλῆ-πασά, ἐμφανίστηκε ἕνας καλόγηρος, ἑξηντάρης ἀπάνω-κάτω στὴν ἡλικία, ψηλὰ στὸ μοναστήρι τοῦ Σουλιοῦ, τὸ ἀθάνατο Κούγκι. Ἔρχονταν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος κι ἤξερε πολλὲς γλῶσσες, καὶ τὰ ρούσικα. Ἔφερε σταυροὺς γιὰ τὲς γυναῖκες καὶ τὰ παλληκάρια καὶ κομπολόγια γιὰ τοὺς γέροντες καὶ τὶς γριές. Κανένας δὲν τὸν εἶχε δεῖ ποτὲ οὔτε εἶχε μάθει ποῦθε κρατοῦσεν ἡ γενιά του. Ἦταν πάντα κατσουφιασμένος, κι ὅταν τὸν ρωτοῦσαν ποῦθε εἶναι, ἄλλαζε κουβέντα καὶ δὲν ἀπολογιόταν. Σὲ λίγο κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Σουλιωτῶν, ἔγινε γούμενος, πνευματικὸς καὶ δάσκαλος ὅλων τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν. Ὤμνυαν ὅλοι στ' ὄνομά του, καὶ δὲν ἦταν κρίση καὶ φιλονικία, ποὺ νὰ μὴν πᾶν σ' αὐτόν. Ὅ,τι ἔλεγε ἦταν καλῶς εἰπωμένο, κι ὅ,τι ἔκανε καλῶς καμωμένο, κι ὅλοι τὸν ἔλεγαν Ἁι-Καλόγερο.

Τὸ ψυχοσάββατο συνήθιζαν οἱ Σουλιῶτες νὰ κάνουν μνημόσυνα στὸ μοναστήρι τοῦ Κουγκιοῦ. Ὁ Ἁι-Καλόγερος μνημόνευε τὰ πεθαμένα ὀνόματα ὅλων τῶν σπιτιῶν τοῦ Σουλιοῦ. Κοντὰ στοὺς ἄλλους ἔδωκε τὴ φυλλάδα τῶν πεθαμένων καὶ ὁ μικρότερος ἀδερφὸς τοῦ ξαφανισμένου γαμπροῦ Σπύρου, γιὰ νὰ τοὺς μνημονέψη. Ὁ γούμενος ἄρχισε νὰ μνημονεύη τὰ ὀνόματα ψηλὰ στὶς σκουτέλες, ποὺ ἦταν γεμάτες κόλλυβα, καὶ ἀντὶ νὰ μνημονέψη τὸ ὄνομα « Σπύρος », ποὺ ἦταν γραμμένο στὴ φυλλάδα, μνημόνεψε « Χάιδω », ποὺ δὲν ἦταν γραμμένο. Ὁ Φῶτος, ποὺ εἶχε τ' αὐτιά του ἐκεῖ, τὸ κατάλαβε κι εἶπε τοῦ γούμενου :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Σπύρο, δέσποτά μου, κι ὄχι Χάιδω !

'Ο γούμενος ξεροκατάπιε δυὸ-τρεῖς φορὲς μὴν μπορώντας νὰ ξεστομίση τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου, ἀλλ' ὁ Φῶτος τοῦ μετάειπε :

— Μνημόνεψε, ἅγιε γούμενε, τὸ ὄνομα τοῦ Σπύρου μου !

Στὴ στιγμή, τοῦ γούμενου τὰ μάτια ξεχείλισαν ἀπὸ τὰ δάκρυα, κι ὅπως ἦταν γιεροφορεμένος, μὲ τὸ θυμιατήρι στὸ δεξὶ καὶ μὲ τὴ φυλλάδα στὸ ζερβί, ἀγκάλιασε τὸ Φῶτο καὶ τοῦ εἶπε κλαίγοντας :

— Ἡ Χάιδω, Φῶτο μου, θέλει μνημόνεμα! 'Ο Σπύρος ζῆ κι εἶναι μπροστά σου !

Ξαπόρεσαν ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησία τοῦ Κουγκιοῦ μαθόντας ὅτι ὁ ἄγνωστος γούμενος ἦταν ὁ γαμπροχαμένος Σπύρος, κι ἀπὸ τότε τὸν ὀνόμασαν ἀπὸ 'Αι-Καλόγερο, ποὺ τὸν ἔλεγαν, Καπετὰν Καλόγερο, καὶ σ' ὅλους τοὺς πολέμους ποὺ ἔκανε τὸ Σοῦλι μὲ τὸν 'Αλὴ-πασά, ἦταν πρῶτος, καὶ πάντα χρησίμευε νὰ καταπαύη τὶς διχόνοιες ποὺ φύτρωναν ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Σουλιοῦ.

Στὲς 18 'Αντριῶς τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο χαλασμὸ τοῦ Σουλιοῦ, ὁ Καπετὰν Καλόγερος, μὴ θέλοντας νὰ παραδώση στὰ χέρια τοῦ τυράννου τὸν ἑαυτό του, τοὺς δώδεκα συντρόφους του καὶ τὸ ἀγαπημένο του Κούγκι, ἀφοῦ περικυκλώθηκε ἀπὸ χιλιάδες ὀχτροὺς καὶ δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς σκοτώση, κι ἀφοῦ μετάλαβε τοὺς συντρόφους του, ἔριξε μιὰ πιστολιὰ μέσα στὸ ὑπόγειο τῆς ἐκκλησιᾶς, ποὺ βρίσκονταν ἑκατὸ βαρέλια γεμάτα μπαρούτι, κι ἀνατινάχτηκαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μὲ φωτιά, καπνό, ἄρματα, πέτρες, ξύλα, αἵματα, βόγγους, κλάματα, λαχτάρα καὶ κουρνιαχτό. Κι ἡ 'Ιστορία στὸ πλάι τοῦ Σουλιοῦ ἔγραψε μὲ ἄσβεστα χρυσὰ γράμματα τὸ ὄνομα τοῦ Καπετὰν Καλόγερου : « Σαμουήλης » !

Χρ. Χρηστοβασίλης

ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴν Πρέβεζα διαβήκανε στὴν Πάργα,
τό 'να κοιτάει τὴν ξενιτιά, τ' ἄλλο τὸν 'Αι-Γιαννάκη,
τὸ τρίτο τὸ κατάμαυρο μοιριολογάει καὶ λέει :
«Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγυρίζει·
δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει·
βεζίρης δὲν σὲ νίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔφευγαν Τοῦρκοι σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
κι οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νά 'ρτουν νὰ πολεμήσουν.
Εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναῖκες ἀντρειωμένες,
πὄτρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαρούτι γιὰ προσφάγι.
Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τ' ἄσπρα πουλοῦν καὶ σένα».

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιά, παπάδες, τοὺς ἁγίους.
Ἄστε, λεβέντες, τ' ἄρματα, κι ἀφῆστε τὸ τουφέκι,
σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά, ὅλα σας τὰ κιβούρια,
καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
Τούρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν.

Ν. Γ. Πολίτου «Ἐκλογαί», 1914 — *Δημοτικό*

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

...Ὁ Ἀλὴ-πασὰς στέλνει, αὐτὸν τὸν καιρό, ἐπίτηδες, στὴ Ζάκυθο τὸ γραμματικό του Μάνθο Οἰκονόμου ! Νὰ προσκαλέση τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάη στὰ Γιάννινα, νὰ πάρη στὴν αὐλή του ὅποια θέση θέλει. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήση τὸ « μεγάλο θεριὸ » τῆς Ἠπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν Ἀλή. Ὁ πόθος νὰ τραβήξη τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ μονάχα γι αὐτήν, θέριευε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι ἀκράτητος μέσα του.

Ἔπαιρνε πολλὲς φορὲς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολίνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ κάστρου. Τοῦ 'δειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μοριᾶ μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφές :

—Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦ 'λεγε. Αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ' τὸ ζυγό.

Τὸ λαϊκὸ τραγούδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴ σιωπηλή, βαθιὰ συγκίνησή τους :

— Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαριαναστενάζεις ;
— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατιὰ καὶ τὸν Μοριὰν ἀλάργα,
μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι...

Δὲν ἀπελπιζόταν ὅμως ποτέ. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη, πὼς μιὰ μέρα θ' ἄστραφτε σ' αὐτὰ τὰ βουνὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ ρομφαία τῆς λευτεριᾶς. Μὰ πῶς ; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποὺ ἦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος ἀπόκριση ἕνα πρωὶ τοῦ 1818.

῾Ο 'Αναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπεταναίους ποὺ εἶχαν ἀνέβει στὴν Πετρούπολι νὰ γυρέψουν ἀπὸ τὸν τσάρο μισθούς, εἶχε γυρίσει τώρα μαζὶ μὲ τὸ Χρυσοσπάθη καὶ τὸ Δημητρακόπουλο κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς, νὰ κατηχήση κι ἄλλους.

Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν "Υδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπίτι τοῦ Καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ ὑδραίικο σκολειό. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἤτανε νὰ μπάσουν στὴ Φιλικὴ τὸν Κολοκοτρώνη. Τοῦ ἔστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ἦταν αὐτός, ποὺ εἶχε μπάσει τὸν 'Αναγνωσταρᾶ τὸ 1804 στὸ ρούσικο στρατὸ καὶ τώρα γύριζε μυστικὰ στὴν 'Ελλάδα, τῆς Φιλικῆς ἀπόστολος καὶ αὐτός. Τὸν εἶχαν γιὰ τοὺς καπεταναίους. ῾Ο 'Αναγνωσταρᾶς τοῦ εἶχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ κι ἕνα γράμμα.

῾Ο Κολοκοτρώνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκεν ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ' ἕναν ἐξοχικὸ περίπατο. "Οταν ἄρχισε νὰ τοῦ κάνη τὸ συνηθισμένο ψάρεμα στοὺς κατηχούμενους, ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψεν ἀνυπόμονα.

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα ! Δὲν ταιριάζουν σὲ μένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. ῾Η ἰδέα μιᾶς πανελλήνιας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἑνώνη πολιτικοὺς κι ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὁπλαρχηγοὺς καὶ προεστοὺς—μιᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε μ' ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μὲ δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτήρια. Εἶδε μπροστά του ζωντανὸ τὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴ στιγμὴ νὰ ὁρκιστῆ.

—'Εγώ, ἡ φαμίλια μου, τ' ἄρματά μου, τὸ αἷμα μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν 'Ελλάδα.

Τράβηξαν, κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο, τὸ δρόμο τῆς Μπόχαλης μὲ τὶς μύριες ὀμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριὲς καὶ λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἕνα ἐκκλησάκι : ῾Ο 'Αι-Γιώργης τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τοὺς δυτικούς... Λατίνοι λέγονταν ἡ φαμίλια ποὺ τὸ ἔχτισε. "Ητανε τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη.

Σ' αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιὰ εἶχε ἀποχτήσει στὴ Ζάκυθο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στοὺς ἴσκιους του, στὸ πλάτωμά του εἶχαν καθίσει σταυροπόδι πολλὲς φορὲς νὰ κλάψουν τὶς συμφορὲς τῶν Χριστιανῶν. Κάτω ἀπὸ τὶς πορτοκαλιὲς καὶ τὶς κιτριές του εἶχαν στρωθῆ ἐπίσημες ἀνοιξιάτικες μέρες, ὅπως ἡ Λαμπρή, νὰ φᾶνε τὸ σουβλιστὸ ἀρνί. Στὴν πλάτη του εἶχαν μαντέψει αἵματα τουρκικά, καὶ ψυχωμένοι ἀπὸ τὰ καλὰ μαντέματα ἔσερναν τὸ λεβέντικο χορό.

Σὲ τοῦτο τὸ ἐκκλησάκι, ποὺ εἶχε δεθῆ τόσο μὲ τὴν ἱστορία τῆς φαμίλιας του, τῆς ξενιτιᾶς του καὶ τῶν πόθων του γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τράβηξε ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νὰ δώση μπροστά του τὸν μεγάλον ὅρκο τῆς Φιλικῆς. Ὁ παπὰς ἦταν δικός τους. Ἦταν ὁ Ἠπειρώτης Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴ Ζάκυθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλὴ - πασά. Αὐτὸς ὅρκιζε τοὺς φιλικοὺς καὶ κρατοῦσε ταχτικὸ ἀρχεῖο.

Ἀπάνω σ' ἕνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι μὲ τρεῖς σβησμένες μορφὲς ἔβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ λευτερωτὴς τῶν ραγιάδων νὰ δώση τὸν ὅρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος, μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ἰδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαϋλώνει τὶς τρεῖς μορφές. Κορμιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργᾶνε.

Μιὰ - μιὰ ξαναγυρίζουν τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ ὅρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές, ποὺ εἶναι γεμάτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλώνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰ νὰ εἶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιάδων καὶ νὰ ὁρκίζωνται μαζί του.

Ἀνήσυχοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, ποὺ γυρεύουν ἀνοιχτὸ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγερμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὕστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμοὺς κι ἀναφιλητά.

Καὶ τώρα σιωπὴ βαθιὰ καὶ κατανυχτική. Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος πετάει, καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογή. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερ' ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζη, νὰ συγυρίζη τ' ἅρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώι κι ἐξετάζει μὴ λείπη τίποτε ἀπὸ τὴ σέλα του. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Ὀνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

«Ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ», 1932 *Σπ. Μελᾶς*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τ' ἀλαφρὰ σπαθιὰ τῶν Κολοκοτρωναίων,
πὄχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὁποὺ δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλα πολεμᾶνε,
καβάλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλα προσκυνᾶνε,
καβάλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριὰ ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριὰ ρίχνουν στοὺς ἅγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια».
Κι ὁ Θοδωράκης μίλησε, κι ὁ Θοδωράκης λέει:
«Τοῦτ' οἱ χαρὲς ποὺ κάνουμε σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλουν.
'Απόψ' εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὴν ὑπνοφαντασιά μου,
θολὸ ποτάμι πέρναγα καὶ πέρα δὲν ἐβγῆκα.
'Ελᾶτε νὰ σκορπίσουμε, μπουλούκια νὰ γενοῦμε.
Σύρε, Γιῶργο μ', στὸν τόπο σου, Νικήτα, στὸ Λοντάρι·
ἐγὼ πάου στὴν Καρύταινα, πάου στοὺς ἐδικούς μου,
ν' ἀφήκω τὴ διαθήκη μου καὶ τὶς παραγγολές μου,
τὶ θὰ περάσω θάλασσα, στὴ Ζάκυθο θὰ πάω».

Ν. Γ. Πολίτου «'Εκλογαί», 1914 — *Δημοτικὸ*

ΜΙΑΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΝΕΛΣΩΝ

'Ο καθένας φαντάζεται μὲ τί πεῖσμα κυνηγοῦσε ὁ Νέλσων τοὺς 'Υδραίους, ποὺ τοῦ 'σπαζαν τοὺς μ π λ ό κ ο υ ς. Μιὰ μέρα εἶδε ἕνα μεγάλο καὶ γοργὸ καράβι. Καμιὰ σημαία. Σὰν νὰ τό 'ξεραν ὅμως. Σὰν νὰ τὸ ξανάχαν κυνηγήσει. Ἦταν τὸ καράβι τοῦ Μιαούλη. 'Ο Νέλσων πρόσταξε μιὰ φρεγάδα καὶ μιὰ κορβέτα νὰ τὸ πιάσουν. Σινιάλα, τρουμπέτες, κανόνια. Αὐτὸς φεύγει πάντα καὶ τέλος γλιστρᾶ στὸ λιμάνι.

Λυσσασμένοι τοῦ φυλᾶν καρτέρι μέρα νύχτα. Τέλος, νά τος ποὺ ξαναβγαίνει. Τοῦ ρίχνονται, τὸν παίρνουν τὸ κατόπι μὲ γεμάτα πανιά· μὰ ποῦ νὰ τὸν φτάσουν· χαλοῦν τὸ μπαρούτι τους ἄδικα στὶς κανονιές. Ἄξαφνα ὁ ἄνεμος τὸν προδίδει· ἡ πνοὴ κόβεται, τὰ πανιὰ λασκάρουν, τρέμουν. Οἱ μπάλες βυθοῦν ὁλόγυρα στὸ καράβι. 'Η φρεγάδα κι ἡ κορβέτα ζυγώνουν· δυὸ βάρκες φτάνουν μ' ἀξιωματικοὺς καὶ ναῦτες ἀρμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τωμένους, ἀνεβαίνουν, χύνονται στὴν κορβέτα, πιάνουν τὸ Μιαούλη. Ἀτάραχος. Τὸν κατεβάζουν. Σὲ λίγο ἡ μοίρα ὁλάκερη ἔχει πλακώσει· κοπάδι ὄρνια, πελώρια, ποὺ ρίχνονται ἄξαφνα σὲ περαστικὸ κυνήγι. Αὐτὰ ἔχουν ἀκόμα τὸ ρέμα τοῦ ἀέρα στὰ πανιά τους.

Σὲ λίγο ἀνεβάζουν τὸ Μιαούλη στὸ πλοῖο τοῦ Νέλσωνος καὶ τὸν μπάζουν στὴν κάμαρά του. Ὁ Νέλσων δὲν γυρίζει νὰ τὸν κοιτάξῃ. Περιπατεῖ βουβὸς πάνω κάτω, ἀγριεμένος. Ὁ Μιαούλης τοῦ ρίχνει μιὰ ματιά.

Αὐτὸς εἶναι, λοιπόν, ὁ τρομερὸς Νέλσων ;

Τὸ κορμί του φαγωμένο ἀπὸ τοὺς ἀφάνταστους κόπους, τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν ἀνησυχία, τσακισμένο ἀπὸ τὸ ξερνοβολητὸ — τὸν ἔπιανε ἡ θάλασσα — εἶχε σουρώσει. Ἦταν σκέλεθρο, σωστὸ φάντασμα. Στὸ μακρουλὸ κεφάλι του ἄγρια κι ἄκουρα τὰ μαλλιά του κατέβαιναν μπροστά, στὰ μάγουλά του καὶ τὸ σβέρκο του. Ἡ μορφή του στεγνή, ἀδύνατη, ξυρισμένη, μὲ μιὰ μύτη μεγάλη, ἐκφραστική, μαυρισμένη ἀπὸ τὸν ἥλιο, ψημένη ἀπὸ τὴν ἅρμη, ἔμοιαζε μὲ γριᾶς. Δὲν ἦταν ἀκόμη σαράντα πέντε χρονῶν, κι ὅμως ἔδειχνε πολὺ μεγαλύτερος. Τὸ δεξὶ βγαλμένο μάτι, μὲ τὴν κλεισμένη βαθιὰ πληγή, μὲ τὸ πετσὶ τραβηγμένο ἕνα γύρο, ἔκανε τὴν ἀσκήμια του ἐπιβλητική. Καθὼς περπατοῦσε πάνω κάτω, τὸ δεξὶ μανίκι τῆς στολῆς του ἄδειο πήγαινε πέρα δῶθε· εἶχε χάσει τὸ χέρι στὶς ἐπιχειρήσεις. Ἀνθρώπινο κουρέλι κοντολογῆς, ποὺ εἶχε ἀφήσει τὰ κομμάτια του ἐδῶ κι ἐκεῖ, σὲ τόπους δοξασμένων πολέμων. Ἄρρωστος βαριὰ θὰ φαινόταν, ἂν τὸ γερό του μάτι δὲν ἄστραφτε ἀπὸ ζωὴ καὶ θέληση.

Σέβας βαθὺ στὸν ἥρωα πλημμύρισε τὴν καρδιὰ τοῦ Μιαούλη. Τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση καὶ ἡ ἁπλότητα τῆς ναυαρχικῆς κάμαρης. Ἕνα τραπέζι μὲ χάρτες καὶ βιβλία. Ἀπὸ πάνω ἡ ἐγγλέζικη κορόνα. Εἰκόνες τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Κάποια φορὰ ὁ Νέλσων στάθηκε μπροστά του. Χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ πάλι, τὸν ρώτησε ἀπότομα :

— Εἶσαι Ἕλληνας ;

— Ναί, κύριε ναύαρχε !

Αὐτὴ τὴ γλώσσα, ὅπως μᾶς βεβαιώνει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ λόρδος Κόχραν, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἄγγλου ναύαρχου, ποὺ εἶχε κατεβῆ στὸν ἀγώνα τοῦ Εἰκοσιένα, μιλοῦσε κάπως ὁ Μιαούλης. Τὴν εἶχε μάθει στὰ ταξίδια του καὶ τὴν μεταχειριζόταν πάντα μὲ τοὺς ξένους. Ἦταν, νὰ ποῦμε, ἡ διπλωματική του γλώσσα. Ὁ Νέλσων τὴν καταλάβαινε καὶ τὴν μιλοῦσε κι αὐτὸς λίγο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Ξέρεις, ρώτησε πάλι, πῶς κρατῶ μπλόκο σ' αὐτὰ τὰ μέρη;

— Τὸ ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ ἄλλος ἀτάραχα, χωρὶς φωνές, χωρὶς μασημένα λόγια, σὰν ἄντρας ποὺ μιλάει σ' ἄντρα.

— Καὶ γιατί τὸν βιάζεις;

— Γιὰ τὸ κέρδος, εἶπεν ὁ Μιαούλης ὠμά.

Ὁ Νέλσων ἀποστρεφόταν τὸν κυνισμό· μὰ ἀγαποῦσε ὡστόσο τὴν εἰλικρίνεια. Ἄρχισε νὰ περπατᾶ πάλι ἀμίλητος πάνω κάτω. Ἔξαφνα στάθηκε ἀντίκρυ στὸ Μιαούλη.

— Ἂν ἤμουν ἐγὼ στὴ θέση σου καὶ σὺ στὴ δική μου, τί θὰ ἔκανες;

— Θὰ σὲ κρεμοῦσα, τοῦ ἀποκρίθη ὁ Μιαούλης, χωρὶς νὰ κομπιάση καθόλου.

Γιὰ πρώτη φορὰ γύρισε καὶ τὸν κοίταξε ὁ Νέλσων. Εἶδε τὰ μάτια τοῦ Μιαούλη φλογερὰ κι ἄφοβα νὰ τὸν βλέπουν κατάμουτρα· καὶ στὴν τραχιὰ μορφή του — ἦταν τότε στὰ τριάντα ἕνα — χυμένη γαλήνη ἀπόλυτη. Ἦταν σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε ἥσυχα: «Θάνατος εἶναι ἡ ποινή μου· θὰ τὸν δεχτῶ ἄφοβα».

Ὁ Νέλσων λάτρευε τὴν παλληκαριά. Ἔνιωσε πὼς ἔχει μπροστά του ἕναν ἄντρα — ἕναν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ποὺ εἶχαν τὸ θάνατο πρῶτο φίλο. Ἄρχισε νὰ περπατᾶ πάλι πάνω πάτω. Ἀπὸ τὴν ἔκφρασή του, ὅμως, καταλάβαινε ὁ Μιαούλης πὼς θὰ τοῦ χάριζε τὴ ζωή. Μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ Νέλσωνος δὲν συνηγοροῦσε τώρα μονάχα ὁ κλασικὸς ἑλληνισμός, ποὺ τὸν εἶχε πλημμυρίσει μεμιᾶς ἡ θύμησή του. Μὰ καὶ οἱ ζωντανοὶ Ἕλληνες τοῦ καιροῦ. Τοὺς συμπαθοῦσε. Ἦταν ἀπὸ τὰ λίγα ξένα ἔθνη, ποὺ τοῦ ἔδειξαν πὼς συγκινήθηκαν γιὰ τὶς μεγάλες του νίκες. Δὲν μποροῦσε νὰ ξεχάση τὸ «κομψὸ κοπλιμέντο», ποὺ τοῦ εἶχε κάμει ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ ἡ Ζάκυνθος. Τοῦ εἶχε χαρίσει ἕνα πολύτιμο σπαθὶ καὶ τοῦ ἔστειλε ἕνα πολὺ κολακευτικὸ γράμμα.

Αὐτὰ ὅλα γύριζαν τώρα στὸ κεφάλι του. Καὶ δυναμώνουν τὴ βαθιὰ ἐντύπωση, ποὺ τοῦ εἶχε κάνει ἐδῶ καὶ λίγες στιγμὲς ἡ ἀτρόμητη στάση τοῦ Μιαούλη. Τέλος κάθεται σ' ἕνα μικρὸ καναπέ, ποὺ εἶναι ἀντίκρυ ἀπὸ τὸ τραπέζι, κι ἁπλώνοντας τὸ χέρι τοῦ λέει:

— Πήγαινε.

Ὁ Μιαούλης χαιρετάει κι ἀνεβαίνει ἀργὰ τὶς σκάλες. Ἔχει γλυτώσει ἀπὸ μιὰ τρίχα.

Σπ. Μελᾶς

«Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΥΑΓΓΕΛΙΖΟΥ ΓΗ

Κὰν σάλπισμα, ποὺ πέρασε ἀπ' ἀνατολὴ σὲ δύση,
κὰν μιὰ κραυγή, κὰν μιὰ στριγγιὰ φωνὴ μὲ εἶχε ξυπνήσει
τὸν ὄρθρο τὸ βαθύ.
« Σήκω », μοῦ φώναξε, « ξανὰ μὲ τ' ἄρματα ζωσμένα,
βγῆκαν καὶ πᾶν κοπαδιαστὲς οἱ σκιὲς τοῦ Εἰκοσιένα
κι ὁ κόσμος ἀκλουθεῖ ».

Κι ἔτρεξα μὲς στὸ ἡμίφωτο τοῦ λόγγου. Κρύφιο μέρος.
Στὴ συνοδεία, ποὺ στάθηκε, τώρα μιλεῖ ἕνας γέρος,
ποὺ ἄμφια χρυσὰ φορεῖ.
Καὶ λέει : « Ψηλὰ τὸ λάβαρο ποὺ δίνω σας κρατῆστε,
παιδιὰ εἶστε τῶν προγόνων σας. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁρμῆστε,
ποὺ χρόνους καρτερεῖ ».

Κι οἱ σκιὲς στὸν κάμπο, νά, ὅρμησαν σὰ χείμαρρος ποὺ ἀφρίζει.
Κι αὐτὸν μὲ τ' ἄμφια τὰ χρυσὰ τὸν εἶδα νὰ δακρύζῃ
καὶ νὰ τὶς εὐλογῇ.
Κι ἄκουσα τὸ μαρτιάτικο πουλὶ νὰ τραγουδάῃ :
« Χαρῆτε μιὰν ἀνάσταση τὰ ἐλεύθερα πελάη
κι εὐαγγελίζου γῆ ».

« Γαλάζιες ρίμες », 1947 *Στ. Σπεράντσας*

ΤΟΥ ΝΙΚΟΤΣΑΡΑ
(1807)

Τί ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα ;
Μήνα χαλάζι τὰ βαρεῖ, μήνα βαρὺς χειμώνας ;
Οὐδὲ χαλάζι τὰ βαρεῖ, οὐδὲ βαρὺς χειμώνας,
ὁ Νικοτσάρας πολεμάει μὲ τρία βιλαέτια,
τὴ Ζίχνα καὶ τὸ Χάντακα, τὸ ἔρημο τὸ Πράβι.
Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο στὸ μάτι.
Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ τὴ φωτιὰ βαστοῦσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ παλληκάρια φώναξε στὶς τέσσερες ὁ Νίκος.
«Ἀκοῦστε, παλληκάρια μου, λίγα κι ἀντρειωμένα,
βάλτε τσελίκι στὴν καρδιὰ καὶ σίδερο στὰ πόδια
κι ἀφῆστε τὰ τουφέκια σας καὶ βγάλτε τὰ σπαθιά σας,
γιρούσι γιὰ νὰ κάμωμε, νὰ φτάσωμε στὸ Πράβι».
Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα κι ἔφτασαν στὸ γιοφύρι,
ὁ Νίκος μὲ τὸ δαμασκὶ τὴν ἅλυσό του κόφτει.
Φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὰν τραγιά, πίσω τὸ Πράβι ἀφήνουν.

Ν. Γ. Πολίτου «Ἐκλογαί», 1914 *Δημοτικὸ*

ΥΔΡΑΙΟΙ, ΣΠΕΤΣΙΩΤΑΙ, ΨΑΡΙΑΝΟΙ

Κατὰ τὸ ἔτος 1826, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, τόσον κατεπλάγησαν ἐκ τοῦ ἀτυχήματος τούτου οἱ Ἕλληνες, ὥστε μεταξὺ αὐτῶν γενικὴ ἐπεκράτησεν ἡ πεποίθησις, ὅτι ὁ Ἰμβραὴμ πασάς, συμπληρῶν τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς του, θὰ ἐπιπέσῃ μετ' ὀλίγον κατὰ τῶν Σπετσῶν καὶ τῆς Ὕδρας καὶ θὰ γίνῃ εὐκόλως κύριος αὐτῶν. Οἱ Σπετσιῶται βλέποντες τότε ὅτι δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς ἐπὶ τῆς νήσου των, διότι ἦτο λίαν εὐπρόσβλητος, ἐνόμισαν ἀπαραίτητον χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτὴν καὶ μετοικοῦντες εἰς τὴν γειτονικὴν Ὕδραν νὰ συνενώσουν ἐπὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τῶν Ψαριανῶν ἁπάσας τὰς ναυτικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις. Οἱ πρόκριτοι τῆς Ὕδρας, προεξάρχοντος τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, μόλις ἔμαθον τὰς τοιαύτας σκέψεις καὶ προθέσεις τῶν γειτόνων των παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Σπετσιωτῶν, ἔγραψαν πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς :

« Τὰ ὅσα ζητήματα οἱ ἀπεσταλμένοι σας μᾶς ἐπρότειναν, ἐνεκρίθησαν ὅλα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὸν λαόν μας, τὸν ὁποῖον ἐπροσκαλέσαμεν εἰς συνέλευσιν ἐνώπιόν των καὶ τοιουτοτρόπως οὗτοι εἶδον καὶ ἤκουσαν τὰς ἀποφάσεις του. Πρῶτον δηλ. ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας εἰς τὴν στενὴν ἕνωσιν καὶ ἀδελφικὴν ὁμόνοιαν, καὶ δεύτερον εἰς τὸ νὰ σᾶς παράσχωμεν τ' ἀναγκαῖα καταλύματα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας, εἰς τὰ ὁποῖα χωρὶς νὰ πληρώνετε ἐνοίκιον νὰ μείνετε ὅσον καιρὸν θέλετε. Ὅσαι διαφοραὶ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σας καὶ τῶν ἰδικῶν μας, θὰ λησμονηθοῦν καὶ δὲν θὰ ἀναφέρωνται ὅσον καιρὸν συγκατοικήσωμεν. Ταχύνετε λοιπόν, ἀδελφοί, τὸν πανοικεὶ ἐρχομόν σας,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διὰ νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον ἡ γενικὴ ἐκστρατεία. Ὅταν φθάσουν ἐδῶ αἱ οἰκογένειαί σας, θὰ εὕρουν ἕτοιμα καὶ εὔκαιρα τὰ σπίτια τῶν Καμινίων, καθὼς καὶ ἀδελφικὴν δεξίωσιν ἐκ μέρους ὅλων μας».

Τὰ ἴδια ἔγραψαν καὶ πρὸς τοὺς Ψαριανούς.

Καὶ οἱ μὲν Ψαριανοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι ἡ «μετοίκησις τοῦ λαοῦ των ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐκπλεύσουν εἰς οἱανδήποτε στιγμὴν μάθουν παρ' αὐτῶν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι». Οἱ δὲ Σπετσιῶται μετῴκησαν τῷ ὄντι εἰς Ὕδραν καὶ ἔτυχον ἀδελφικωτάτης δεξιώσεως καὶ πολλῶν περιποιήσεων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μετοικεσίας των.

«Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», 1862 *Κ. Παπαρρηγόπουλος*

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γεναμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

«Ἅπαντα», 1955 *Δ. Σολωμὸς*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

10. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

(Περιγραφαὶ)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διὰ νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον ἡ γενικὴ ἐκστρατεία. Ὅταν φθάσωσιν ἐδῶ αἱ οἰκογένειαί σας θὰ εὕρουν ἕτοιμα καὶ εὔκαιρα τὰ σπίτια τῶν Καραμάνη, καθὼς καὶ ἐδιαλέξαμεν Ἕλληνας ἐκ μέρους ὅλων μας ».

Τὰ ἴδια ἔγραφαν καὶ πρὸς τοὺς Ψαριανούς.

Καὶ οἱ μὲν Ψαριανοὶ ἀπεφάσισαν ὅτι ἡ « μετάθεσις τοῦ λαοῦ των ἦτο ἀδύνατος, ἀλλ' εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐκπληρώσωσι εἰς πᾶν δυνατὸν μεγάλην μάθουν περὶ αὐτῶν ὅτι εἶναι ἕτοιμοι ». Οἱ δὲ Σαντορινιοὶ μετέφεραν τῷ ἔτει εἰς Ὕδραν καὶ ἔστησαν ἀδιαχώριστοι διάφορας καὶ πολλῶν παρατηρήσεων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μεταθέσεώς των.

«Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» Κ. Παπαρρηγόπουλος

(Ἐπίγραμμα)

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γεναμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

«Ἅπαντα», 1955 Δ. Σολωμός

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ἥλιε, καλὲ πατέρα, βασιλιά,
ποὺ μέσ' ἀπ' τὸν ἀπέραντον αἰθέρα
στέλνεις στὴ γῆ χρυσόφτερα φιλιά,
ποὺ δίνεις τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἡμέρα,
μεγάλε, ἀστραφτερὲ καὶ δυνατέ,
καλούς, κακοὺς ἡ λαύρα σου θερμαίνει
καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ φῶς σου νικηταὶ
καὶ νικημένοι.

Κανένα δὲν ἀδίκησες ποτὲ
μέσα στὴν ἄπειρή σου καλοσύνη.
Καλὲ καὶ ἐκλεκτὲ καὶ δοξαστέ,
κάνεις καὶ στὸν κακὸ ἐλεημοσύνη,
γιατὶ κι ἐκεῖνος κάποτε μπορεῖ
μὲ δάκρυα τὸ κρίμα του νὰ πλύνῃ
καὶ τότε τὴν παρηγοριὰ νὰ βρῇ
καὶ τὴ γαλήνη.

Μὰ στὸν ἀδικημένο, τὸ φτωχό,
στὸν ἄρρωστο, στὸ δοῦλο καὶ στὸν ξένο
γιὰ δῶρο ἀτίμητο καὶ μοναχὸ
δίνεις τὸ φῶς τὸ τρισευλογημένο.
Κι ὅταν βαθιὰ μέσα στὴ φυλακὴ
καμιὰ ψυχὴ διψᾶ φωτὸς ἀχτίδα,
μπαίνεις κρυφὰ καὶ φέρνεις μυστικὴ
καλὴν ἐλπίδα.

Ὅταν προβάλλης, Ἥλιε βασιλιά,
γεμίζει ἡ δόξα σου τὸν κόσμο πέρα,
καὶ φαίνεται πὼς βάζεις πυρκαϊὰ
στὸν οὐρανό, τὸ γέρο σου πατέρα.
Τότε κι ὁ κόσμος σὲ δοξολογεῖ
λαχταριστὴ σὲ χαιρετᾶ ἡ πλάση,
πουλιά, λουλούδια, θάλασσα καὶ γῆ,
λίμνες καὶ δάση !

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι ὅταν ψηλὰ τ' ἁμάξι σου ἀνεβῇ
στὰ μεσουράνια, στ' ἄπαρτα παλάτια,
χτυπᾶς καὶ τιμωρεῖς τὸν ἀσεβῆ,
ὁποὺ τολμήση νὰ σὲ ἰδῇ στὰ μάτια.
Τότε τρισφωτεινὸς καὶ δυνατός,
ὁλόλαμπρος ἀστράφτεις ὀργισμένος
καὶ μένει εὐθὺς ὁ δόλιος ταπεινὸς
καὶ τυφλωμένος !

Μὰ στὸ βασίλεμα καὶ σὺ νὰ 'ρθῇς,
κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ σὲ βαστήξῃ.
Μέσα στὴ θάλασσα ν' ἀφανιστῇς,
ὁ ὠκεανὸς τὰ κάλλη σου θὰ πνίξῃ.
Καὶ κάνει ὁ νοῦς μιὰ σκέψη ἀληθινή :
ποὺ ἔχει τέλος κάθε βασιλεία
καὶ πῶς περνοῦν καὶ δόξα φωτεινὴ
καὶ μεγαλεῖα !

Μὰ δὲν ἀπέθανες, γιατὶ οἱ καλοὶ
δὲ χάνονται στοὺς ἄλλους τόπους.
Αὔριο θὰ φέρῃς πάλι τὴ ζωὴ
στὴ γῆ, στὴ θάλασσα, τοὺς ἴδιους χώρους.
Κι ὅσο τὰ χείλια μου ἔχουν τὴ μιλιά,
θὰ τραγουδῇ ἡ καρδιά μου κάθε μέρα·
χαῖρε, ἀφέντη, Ἥλιε βασιλιά,
χαῖρε πατέρα !

Κ. Μάνος

Η ΚΟΙΛΑΣ ΤΩΝ ΤΕΜΠΩΝ

Μὴ ζητήσετε περιγραφὰς τῶν Τεμπῶν· μὴ ἀφεθῆτε εἰς ἀλλοτρίας ἐντυπώσεις. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν ψυχήν, τὴν ἀντίληψιν, τὴν φαντασίαν σας ἐκεῖ. Ἀπόδειξις τούτου, ὅτι οὐδενὸς τῶν ὅσοι ἔγραψαν περὶ τῶν Τεμπῶν ὁ κάλαμος, ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην σύμφωνον περὶ τῶν Τεμπῶν εἰκόνα. Ἂς φαντασθῇ τις ἐν πρώτοις τοὺς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύο γίγαντας, τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν, τὰ δύο πανύψηλα ὄρη, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, πάντοτε μαλώνουν, ἀποτελοῦντα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς ἡ γῆ ἀνεπλάττετο ἔτι καὶ ἀνεδημιουργεῖτο, ἓν καὶ μόνον ὄρος.

Ἀλλὰ τὸ ἓν τοῦτο καὶ μόνον ὄρος τὸ εἶχε πλήξει διὰ τῆς τρομερᾶς τριαίνης του ὁ θαλάσσιος θεός, οἰκτείρας τοὺς Θεσσαλούς, τῶν ὁποίων τὴν γῆν εἶχε καταστήσει θεσσαλικὴν θάλασσαν ὁ Πηνειός, διὰ νὰ δώσῃ διέξοδον εἰς τὰ ὕδατά του πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ ἂς τὰ ἴδῃ σήμερον καθέτως ἀπεσχισμένα, μὲ τοὺς πανυψήλους, τοὺς κατακορύφους βράχους των, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, διαφαίνεται ταινία τις τοῦ οὐρανοῦ, δυνάμενα νὰ προσαρμοσθοῦν καὶ πάλιν, ἐὰν ὑπερτάτη τις δύναμις ἀνελάμβανε νὰ τὰ προσεγγίσῃ· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς τρομακτικῆς, τῆς ἀγρίας ταύτης εἰκόνος, καθ' ἣν οἱ ὀλύμπιοι ἀετοί, οἱ περιιπτάμενοι τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου ταύτης, φαίνονται κάτωθεν ὡς χελιδόνες, ἂς προσβλέψῃ εἰς ἄλλην εἰκόνα ἀπολύτως ἀντιθέτου καλλονῆς, ἥμερον, διεγείρουσαν εἰς τὴν ψυχὴν μελαγχολικὴν ἔκστασιν.

Ὁ Πηνειὸς διαρρέει διὰ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος, στενῆς ὅσον μόλις νὰ διέρχηται παρὰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ὄχθην ἡ ἅμαξα. Καὶ ποῦ μὲν ἡ παρὰ τὴν ὄχθην ὁδὸς ὑψοῦται ἐλάχιστα ἄνωθεν τοῦ ἐπιπέδου ποταμοῦ, ποῦ δὲ ἀνέρχεται εἰς ἱκανὸν ὕψος. Ἀλλ' ὅσον ὑψηλὰ καὶ ἂν φθάνῃ, πάντοτε ὑπερύψηλα θὰ βλέπῃ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὁ διαβάτης τὰ τρομακτικά, τὰ ἰλιγγιώδη τοιχώματα, τὰ ὁποῖα ἤγειρεν ἡ ἐργασία τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος ἀποσχίσασα καθέτως καὶ ἀπομακρύνασα τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπισκοποῦν τὰ ὑψηλά, τῶν βράχων τούτων ἡ ἐπιβάλλουσα μορφὴ γεννᾷ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα μόνον πρὸς αἴσθημα θρησκευτικοῦ δέους δύνανται νὰ παραβληθοῦν. Βράχοι κατακυλισθέντες ποτὲ ἀπέμειναν τρομακτικῶς αἰωρούμενοι ἐν τῇ ἀβύσσῳ καὶ σχισμοὶ καὶ σπηλαιώδεις ρωγμαὶ καὶ χαράδραι ὑπομιμνήσκουν ἀρχαίας λατρείας βωμούς. Καὶ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τούτων τῶν βαθυτεφροχρόων βράχων αἰωροῦνται δένδρα καὶ θάμνοι οἱονεὶ ἀνακρεμάμενα πρὸς τὴν ἄβυσσον καὶ ἀντηχοῦν διάτοροι οἱ κρωγμοὶ τῶν ἱεράκων καὶ τῶν κίρκων καὶ τοῦ χαραδριοῦ αἱ γοεραὶ στοναχαί. Ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, ἀπρόσιτα εἰς τὸ ἀνθρώπινον βῆμα καὶ σχεδὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὑψοῦνται ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου τὰ ἐρείπια τοῦ Κάστρου τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὡραίας, περὶ τὰ ὁποῖα περιδινοῦνται οἱ μεγαλοπρεπεῖς ὀλύμπιοι ἀετοί.

Πανταχόθεν ἀπὸ τῶν παρειῶν τῆς Ὄσσης ἀναπηδοῦν ὕδατα ἄφθονα, ἀνεξάντλητα, διαυγῆ ὡς κρύσταλλα καὶ ψυχρὰ ὡς πάγος. Εἰκὼν ἀποτόμου ἀντιθέσεως ἐκτυλίσσεται εἰς τὸ βάθος τῆς στενῆς κοιλάδος, τῆς ὁποίας σχεδὸν ὅλον τὸ πλάτος καταλαμβάνουν τὰ ρεῖθρα τοῦ Πηνειοῦ, μόλις ὑπολειπομένου πλάτους ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ τῆς Ὄσσης.

Τὴν εἰκόνα ταύτην μόνον ἐκεῖ, ἐκ τοῦ φυσικοῦ, δύνανται νὰ ἀπολαύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου.

« Γύρω εἰς τὸν τόπον μας » *Ἐμμ. Λυκούδης*

ΗΛΙΟΦΩΤΑ ΜΕΣΑΝΥΚΤΑ

Ὅταν πλέωμεν εἰς τὰς θαλάσσας τῶν πόλων, συναντῶμεν αἰφνιδίως τοὺς αἰωνίους παγετῶνας καὶ βλαστήσεις ἀπιστεύτου ἀκμῆς καὶ χάριτος. Καὶ ἡ ὡραιότης των εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἡ πένα δὲν ἔχει θέσιν πλέον. Μόνος ὁ χρωστὴρ τοῦ ζωγράφου εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποδώσῃ τὴν ποικιλίαν τῆς γραμμῆς καὶ τοῦ χρώματος.

Δὲν βραδυάζει, δὲν νυκτώνει τώρα τὸ θέρος εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Μετὰ τὰς ἕνδεκα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἶναι ρόδα δύσεως καὶ ρόδα ἀνατολῆς συγχρόνως.

Ὁ ἀὴρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι κρυστάλλινος· ὁ ὁρίζων καλύπτεται ἀπὸ νέφη. Ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν εἶναι νέφη ἐαρινὰ ἢ φθινοπωρινά. Εἶναι περίπου 12 ἡ ὥρα καὶ εὐτυχοῦμεν νὰ ἴδωμεν τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Βλέπομεν τὸ πανόραμα ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς δύσεως καὶ τῆς ἀνατολῆς. Εἶναι τόσον φωτεινὸς εἰς τὴν δύσιν καὶ τὴν ἀνατολήν του ὁ ἥλιος, ὥστε θαμβώνει τὴν ὅρασιν. Δὲν εἶναι ἡμέρα, ἂν καὶ ἔχῃ τόσον χρυσὸν φῶς. Ἡ φύσις φαίνεται, ὡς νὰ θέλῃ νὰ κοιμηθῇ, παρ' ὅλον ὅτι μετὰ τὴν δύσιν ἀμέσως ἀκολουθεῖ πανηγυρικὴ ἡ ἀνατολή.

Τὸ ὅραμα εἶναι πρωτοφανές· τὸ πλοῖον πλέει ὡς φάντασμα εἰς νύκτα ἀλλόκοτον, νύκτα μὲ ἐκτυφλωτικὸν τὸν φλογώδη δίσκον τοῦ ἡλίου.

Φαίνεται τώρα ὅ,τι δὲν ἠμπορεῖ ἴσως ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ ἴδῃ εἰς κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου. Αἱ χαμηλαὶ βουνοσειραί, περὶ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀκτὴν αἱ κοιλάδες των, τὰ ὄπισθεν αὐτῶν ὑψηλά, ὑψηλότερα, ἀνισομεγέθη βουνά, σχηματίζουν πύργους φανταστικούς, θαυμαστὰς πυραμίδας, ἀσυνήθεις ἐπάλξεις, ἀγερώχους ἀκροπόλεις, πελωρίους λόφους, ἀποτόμους αἰχμάς, τρομεροὺς κώνους ! Κάθε σχῆμα ὑπάρχει ἐκεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἁρμονίας.

Ἡ θάλασσα εἶναι μαύρη καὶ ἀργυρόχρους καὶ εἰς τὸ μέσον της ἀντανακλᾶται ὁ ἥλιος ὡς χρυσοῦς ὄφις. Εἰς τὸ βάθος τῆς μαγευτικῆς εἰκόνος ὑψοῦνται ὄρη πυραμιδοειδῆ, τόσον βαθυκύανα, ὅπως ἴσως δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ παρόμοιον κυανοῦν.

Καὶ ἐπ' αὐτῶν διαφαίνονται πελώριαι λευκαὶ κηλῖδες, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν ὁλοκλήρους πλαγιάς. Εἶναι ὄγκοι χιόνων.

Ἄλλα ὄρη εἶναι κατάλευκα μὲ κορυφὰς τριανταφυλλένιας· ἄλλα ἔχουν λευκὸν καὶ πράσινον χρῶμα, ἄλλα βαθὺ πράσινον μὲ καφεκοκκίνους ραβδώσεις ἢ μὲ ζωηροτάτους κιτρίνους τόνους.

Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ χρώματα παραμένουν ἐκεῖ ἐπὶ πολλὴν ὥραν εἰς σταθερότητα μοναδικήν. Τὸ φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου τὰ ζωογονεῖ, ἀλλὰ δὲν τὰ παραλλάσσει. Ἡ στιγμὴ φαίνεται αἰωνιότης ὁλόκληρος. Μόνον μετὰ πολλὴν ὥραν παραλλάσσουν οἱ τόνοι· ἀλλ' ἡ παραλλαγή των εἶναι μία συνεχὴς ἀναγέννησις. Ὅ,τι συνέβη σιγὰ - σιγὰ ἀναζωογονεῖται συγχρόνως. Καὶ μετὰ τῶν τεσσάρων σταθερωτέρων χρωματισμῶν — τοῦ κυανοῦ τῶν βουνῶν, τοῦ λευκοῦ τῶν χιόνων, τοῦ πρασίνου τῶν δασῶν καὶ ἀγρῶν καὶ τοῦ ἀργυροχρόου τῆς θαλάσσης — συναναμειγνύονται ἀνταύγειαι χρυσαῖ, κίτρινοι, ρόδινοι, ἰώδεις, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶνται εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὰ νέφη !

Σμήνη ἀλλοκότων πτηνῶν πετοῦν ἄνωθεν. Πλήθη παραδόξων ἰχθύων ὑψοῦνται καὶ βυθίζονται μὲ ἀλλοκότους ἤχους κήτη θαλάσσια ἀναπηδοῦν.

Καὶ ἡ θάλασσα φρίσσει ἀπὸ τὰ σκιρτήματά των καὶ φαίνεται ὡς νὰ γεμίζῃ ἀπὸ ἄπειρα λεπτὰ μαργαριτάρια κάτω ἀπὸ τὸ λεπτὸν χρυσὸν φῶς τοῦ νυκτερινοῦ ἡλίου.

Ἀν. Πεζοπόρος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

...Ἐνθυμοῦμαι τὴν νύκτα, καθ' ἣν ἔφθασα τὸ πρῶτον εἰς Λαύραν, ἄγνωστος προσκυνητὴς τοῦ ἱεροῦ Σινᾶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Μόλις ἐβάδιζον ἐκ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν ἀθρόων συγκινήσεων, αἵτινες ἐπλήρουν τὴν ψυχήν μου. Διάστερον ἐξετείνετο ὑπεράνω τῆς μονῆς τὸ στερέωμα, καὶ ὁ Γαλαξίας μὲ τὰς μυριάδας τῶν ἀστέρων αὐτοῦ ἐφαίνετο στέφων τὸν ἅγιον τόπον, ἔνθα τὸ πρῶτον ἤχησεν ἡ πρόσκλησις τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Μόλις ὁ Γαλαξίας μοὶ ἐφάνη στέμμα ἀντάξιον νὰ περιβάλῃ τὴν κορυφὴν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ναΐσκου, ἐν ᾧ μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνανθρωπίσεως ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ τὸ μυστήριον τῆς Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως.

Εἰσῆλθον περιδεῶς εἰς τὸν περίβολον τῆς μονῆς. Τὰ γόνατά μου συνεκάμπτοντο· καὶ πολλάκις ἐπίεσα ἰσχυρῶς τὸ στῆθός μου προσπαθῶν ματαίως νὰ καταστείλω τὴν ἀχαλίνωτον ἐπανάστασιν, ἥτις ἐμαίνετο ἔνδον μου. Ἦτο ἡ ὥρα καθ' ἣν οἱ μοναχοὶ ἔψαλλον τὸ ἀπόδειπνον.

Ἀμυδρὸν ἔφεγγε φῶς ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας τῆς μονῆς. Εἰς τὰς θέσεις δ' αὐτῶν τεταγμένοι προσηύχοντο οἱ μοναχοὶ ἐν μέσῳ τῆς βαθυτάτης καὶ μυστηριώδους σιωπῆς τῆς ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ βαθὺ αἴσθημα τῆς εὐλαβείας, ὑφ' ἧς κατελήφθην, προσετέθη καὶ τὸ αἴσθημα τοῦ θαυμασμοῦ, ὅταν ἔμαθον ὅτι ἐν τῷ περιωρισμένῳ ἐκείνῳ χώρῳ 964 ἐμόναζον μοναχοὶ εἰς χρόνους παρῳχημένους, ὅτε τὸ βαθὺ τῆς δουλείας σκότος διέσχιζε μόνη ἡ ἀκτὶς τῆς θρησκείας καὶ ἡ γλυκεῖα ἐλπὶς μιᾶς ἀορίστου προσδοκίας ἐθνικῆς ἀναστάσεως. Εἰς τοὺς ἀσβεστοκτίστους τοίχους τοῦ ἐγκαταλελειμμένου ἱεροῦ καὶ καταρρέοντος οἰκοδομήματος, παρὰ τὰς ἀκόμψους ὑδατογραφίας, ἀνέγνων σημειώσεις ἃς προθύμως ἀντέγραψα. Εἴς τινα γωνίαν ἑνὸς τῶν ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ἐζωγραφημένων κοίλων τοίχων ἀνέγνων:

«1826, Μαΐου 4, ἐπέρασεν ὁ Ἰμβραὴμ πασάς ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα λεηλατῶν καὶ αἰχμαλωτίζων, καὶ κατέκαυσε τὴν Ἁγίαν Λαύραν ὁ Μερχαμετσῆς Τοῦρκος».

Καὶ περαιτέρω ἔτι ἀνέγνων τὰ ἑξῆς:

«1827, Ἰουλίου 4, πάλιν ἐπέρασεν ὁ ἐπάρατος καὶ ἔκαμεν ἡμέρας 9 εἰς Ξηροκάμπιον καὶ ἠφάνισε τότε πολλούς».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ παλαιὰ Λαύρα, ἡ μονὴ δηλονότι ἔνθα ἐμόναζον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ καλόγηροι, δὲν ὑφίσταται πλέον, δῃωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰμβραήμ. Σῴζεται, ὅμως, ἡ ἐκκλησία τῆς μονῆς, αὐτὴ αὕτη ἔνθα ἱερούργησε καὶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν ὁ Γερμανός.

Ἠνέῳξα τὴν ἄνευ κλειδὸς θύραν καὶ εἰσέχωρησα μικρὸν ἐντός. Ἡ θύρα, κλείσασα ἐκ νέου ἀφ' ἑαυτῆς, μὲ ἀφῆκε κατάμονον ἐντὸς σκότους, μόλις διασκεδαζομένου ὑπὸ ἀκτίνων τινῶν εἰσδυουσῶν, οἱονεὶ λάθρα, εἰς τὸν κενὸν τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῶν ρωγμῶν τῶν παραθύρων καὶ τινων ρυπαρῶν φεγγιτῶν.

Ἐνητένισα πρὸς τὴν Ὡραίαν Πύλην, πρὸς τὸν θόλον τοῦ ἠμελημένου ναοῦ καὶ τὸ ὑγρὸν ἔδαφος, ἀφ' οὗ κατὰ μέρος ἀφῃρέθησαν αἱ πλάκες. Ἐδῶ λοιπὸν ἱερούργησεν ὁ φιλόπατρις κληρικός! Καὶ ἀπὸ τῆς πύλης αὐτῆς τῆς ἱερᾶς κεραυνοβόλον ὑψώσας φωνὴν ἐκάλεσεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τὸ δοῦλον ἔθνος τῶν Ἑλληνων! Μυρίας μαρμαρυγὰς ἀνέδωσαν τὰ στίλβοντα ὅπλα τῶν πολεμιστῶν, ὑψωθέντα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἱεράρχου, ἐνῷ τὰ γόνατα ἐκάμφθησαν καὶ ἡ κλίνασα κεφαλὴ ἐδέχθη τὴν εὐλογίαν τῆς ἐκκλησίας!

Σέλας ἀκτινοβόλον καταυγάζει αἴφνης τὸν θόλον τοῦ ναοῦ. Οὐρανία μολπὴ ἠχεῖ εἰς τὸ κενόν· καὶ ἄγγελος, φωτεινὸν ἱμάτιον περιβεβλημένος καὶ ρομφαίαν πυρίνην πάλλων ἐν ταῖς χερσίν, ὁδηγεῖ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων!

Ἰδοὺ ὁ Ἱεράρχης ἀναλαμβάνων τὴν σημαίαν! Ἰδοὺ κατερχόμενος ἀπὸ τῆς Ὡραίας Πύλης καὶ ἐν μέσῳ ὕμνων χωρῶν ἀπὸ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας πρὸς τὴν αἱματηράν, ἐν ᾗ ἐπέπρωτο νὰ θεμελιωθῇ τὸ ἔνδοξον καὶ εὐγενέστατον ἔργον...

Ἠνέῳξα τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξῆλθον. Εἰς τὰ ὦτά μου ἀντήχουν εἰσέτι ψαλμοὶ καὶ παιᾶνες...

Διατί νὰ μὴ ἐμπνεώμεθα πάντοτε οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἅτινα συνετάρασσον καὶ ἐμὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἐξηρχόμην τοῦ δεδοξασμένου ναοῦ τῆς ἱερᾶς καὶ Ἐθνικῆς Λαύρας.

Ἐφημερὶς «Ἑστία», 25 Μαρτίου 1896 *Σπ. Παγανέλης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Πέντε φίλοι ἀπεφασίσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν τὸ Πάσχα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Ἐξεκινήσαμεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὴν ἑσπέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀτμοπλοϊκῶς καὶ τὴν αὐγὴν ἐξυπνήσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Δάφνης. Αὐτὴ εἶναι τὸ ἐπίνειον τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἐμπρός μας ὀρθώνεται ὁ Ἄθως, ἓν βουνόν, τὸ ὁποῖον προβάλλει κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰ κύματα, ὁλόρθον, ἀπότομον, ὑπερήφανον, ὡς νὰ θέλῃ νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Καταλήγει εἰς μίαν ὁμαλὴν σχετικῶς κορυφὴν μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν της. Πλούσιον δάσος ἀπὸ καστανέας τὸ σκεπάζει. Εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶναι διασκορπισμένα « κελλιά », « καλύβαι », ὅπου πνευματικαὶ οἰκογένειαι ἀπ' ὀλίγους καλογήρους καλλιεργοῦν ὀλίγα στρέμματα ἐλαιῶν καὶ ἀμπέλων.

Χαμηλότερα καὶ πλησίον τῆς παραλίας φαντάζουν τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ τὸ ἀτμόπλοιον χαιρετίζομεν τὰς μονὰς Γρηγορίου, Διονυσίου, Ἁγίου Παύλου, Ξηροποτάμου μὲ τοὺς τρούλλους, τοὺς πύργους, τοὺς παλαιοὺς τοίχους των. Τὴν προσοχήν μας ἰδιαιτέρως συγκεντρώνει ἡ Σιμωνόπετρα. Εἶναι μία σωστὴ ἀετοφωλιά, στημένη τολμηρότατα μὲ τοὺς πανυψήλους πύργους καὶ τὰ ἑπτὰ πατώματά της εἰς ἕνα γιγαντιαῖον βράχον. Ἀριστερά μας προβάλλει ὁ ἀκατέργαστος ὄγκος τῆς ρωσικῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, κάτι μεταξὺ φρουρίου, στρατῶνος καὶ ἀνακτόρου.

Εἰς τὴν Δάφνην μᾶς ἐπερίμεναν ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας μὲ δύο ἡμιόνους καὶ δύο φύλακας.

Ἱππεύσαμεν καὶ ἐτραβήξαμεν διὰ τὰς Καρυάς, διὰ νὰ ὑποβάλωμεν τὰ σέβη μας εἰς τὴν Ἱερὰν Σύναξιν, ὡσὰν νὰ εἴπωμεν τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ νὰ ἐφοδιασθῶμεν μὲ συστατικὰς ἐπιστολάς.

Αἱ Καρυαὶ εἶναι ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Μία πολίχνη ἀπὸ τὰς πλέον περιέργους, ὅπως ὅλαι αἱ ἄλλαι. Οἰκίαι παλαιαὶ καὶ νέαι, πτωχικαί, μεγαλοπρεπῆ καταστήματα, ἐργαστήρια, φοῦρνοι κ.τ.τ. Ἀλλ' ὅταν πλησιάσῃ τις, ἐννοεῖ ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἕνα κόσμον διαφορετικόν, ἄγνωστον, πρωτοφανῆ. Καλογήρους συναντᾶτε παντοῦ. Ἀμίλητοι, σοβαροί, ἥσυχοι σᾶς χαιρετοῦν μὲ τὸ « εὐλογεῖτε ».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὰς ὀλίγας διαθεσίμους ἡμέρας ἐπεσκέφθημεν τὸν Ξηροπόταμον καὶ τὰς Βασιλικὰς μονὰς Βατοπεδίου, Ἰβήρων καὶ Λαύρας, τὸν Ἅγιον Παντελεήμονα καὶ τὴν ρουμανικὴν Σκήτην. Τὸ Βατοπέδιον εἶναι ἡ Εὐρώπη τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἔχει καὶ ἠλεκτρικὴν ἐγκατάστασιν. Οἱ πατέρες του εἶναι προοδευτικώτεροι καὶ πλουσιώτεροι ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Τὰ θαυμάσια προπύλαιά του καὶ τὸ ὕψος τῶν οἰκοδομῶν του ὑπερβαίνουν καὶ τὰς ρωσικὰς μονάς. Ὁμοιάζει μὲ ὠχυρωμένην πόλιν.

Εἰς τὸ Βατοπέδιον ἐμείναμεν τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως. Καί, ἂν καὶ διήλθαμεν πέντε ὁλοκλήρους ὥρας ἐν ὀρθοστασίᾳ καὶ προσευχῇ, ἐφύγαμεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἀκούραστοι καὶ περισσότερον Χριστιανοί.

Εἰς τὸν Ξηροπόταμον ἠκούσαμεν κάτι περίεργον.

Μᾶς ἐπέδειξαν σουλτανικὸν φιρμάνιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ σουλτάνος ἀνοικοδόμησε τὴν ἠρειπωμένην μονήν, διότι οἱ Ἅγιοι Ταξίαρχοι τὸν ἐβοήθησαν εἰς μίαν του ἐκστρατείαν εἰς Αἴγυπτον.

Εἰς τὴν Λαύραν συνεζήσαμεν ὀλίγας ὥρας μὲ τοὺς ἐνδόξους αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρον Φωκᾶν καὶ Τσιμισκῆν. Εἰς τὰς δεήσεις κάθε ἡμέραν σήμερον ἐπαναλαμβάνεται ἡ εὐχή: «καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτοκρατόρων ἡμῶν Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Τσιμισκῆ». Εἰς τὸν νάρθηκα ὑπάρχουν δύο εἰκόνες των, ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης. Εἷς πύργος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Τσιμισκῆ. Μία χαλκίνη πύλη τῆς μονῆς εἶναι λάφυρον τοῦ Φωκᾶ ἀπὸ ἓν ἀραβικὸν παλάτιον τῆς Κρήτης. Τὰ μανουάλια ἐπίσης. Διασῴζονται ἓν στέμμα τοῦ Νικηφόρου, μία χλαμὺς τοῦ Τσιμισκῆ, ἓν χειρόγραφον Εὐαγγέλιον μὲ τεραστίους πολυτίμους λίθους, τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ἐκστρατείας του ἔγραφε καὶ ἐδιάβαζεν ὁ ἡρωικὸς Φωκᾶς, εἷς σταυρὸς τοῦ Τσιμισκῆ κ.ἄ.

Μὲ ἓν μικρὸν βενζινοκίνητον πλοῖον τῆς Λαύρας περιεπλεύσαμεν τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω. Ἀπὸ τὴν ἰδίαν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἐφοβήθη ὁ Ξέρξης, ἀντικρίσαμεν τὰς «καλύβας». Εἶναι σκῆται σφηνωμέναι εἰς κρημνούς, ὅπου δυσκολώτατα δύναταί τις νὰ μεταβῇ εἴτε ἀπὸ τὴν ξηρὰν εἴτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Εἰς αὐτὰς ζοῦν οἱ «ἀναχωρηταί», καλόγηροι χωρισμένοι ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον. Μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα τοὺς ἐπισκέπτεται ἀπεσταλμένος τῆς μονῆς των καὶ φέρει εἰς αὐτοὺς ξηρὸν ἄρτον καὶ ὕδωρ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐφύγαμεν ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Δάφνης μὲ τὴν ψυχὴν γεμάτην ἀπὸ ὡραίας ἐντυπώσεις καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπανέλθωμεν κάποτε πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν πολυτίμων θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Γ. Μόδης

Ο ΑΘΩΣ

Κρυσταλλωμένε Ἄθωνα ! τὸ ὕψος σου θαυμάζω
καὶ βλέπων σε τὴν δεξιὰν τοῦ Πλάστου σου δοξάζω.
Τὸ φῶς λαμβάνει τ' οὐρανοῦ ἡ κορυφή σου πρώτη
καὶ εἰς τοῦ Ἅδου φθάνουσιν οἱ πόδες σου τὰ σκότη.

Διάδημ' ἀδαμάντινον τὴν κεφαλήν σου στέφει,
τὰ δάση ἔχεις ζώνην σου καὶ κόμην σου τὰ νέφη.
Ἡ ἀστραπὴ τὸ βλέμμα σου, ὁ χείμαρρος φωνή σου
καὶ ὁ ἀνεμοστρόβιλος ἡ βροντερὴ πνοή σου.

Καθὼς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῆς κτίσεως ἀρχαῖος,
σὺ πρῶτος ἔλαβες ζωὴν καὶ θέλεις τελευταῖος
προσφέρει τὸν αὐχένα σου στὸν αἱμοβόρον χρόνον·
νὰ τρέχῃ βλέπεις ὑπὸ σὲ ἡ κόνις τῶν αἰώνων.

Κατακλυσμὸς δὲν ἔλουσε τὸ μέγα μέτωπόν σου·
ἀσπάζεται ἡ θάλασσα τὰς ἄκρας τῶν ποδῶν σου.
Ὦ φύσις, τόσα τέκνα σου χωρὶς ψυχὴν κι αἰσθήσεις
αἰῶνας ζῶσι καθὼς σύ, ὦ αἰωνία φύσις.

«Ὁδοιπόρος» *Π. Σοῦτσος*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟΝ

Πλησιάζομεν ἤδη πρὸς τὴν Κάλυμνον, βραχώδη νῆσον, ζῶσαν ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τῶν βυθῶν, ὅπως ἡ γειτονική αὐτῆς Σύμη, ἀπὸ ἓν ζωόφυτον, τὸν σπόγγον.

'Απέχομεν ἔτι μίλιον σχεδὸν ἐκ τοῦ ἀγκυροβολίου, ὅτε ἐνόμισα, ὅτι εἶδον ἐπὶ τῆς γαληνιαίας θαλάσσης νήσσας σκιεροῦ χρωματισμοῦ, αἵτινες, ὅμως, στιγμιαίως ὡς ἐπὶ πρόσταγμα, ἐξηφανίσθησαν βυθισθεῖσαι.

'Αφυπνίσθη μέσα μου τοῦ κυνηγοῦ τὸ ἔνστικτον καὶ εἶπον μονολογῶν μεγαλοφώνως χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσω :

— Μπά, βουτηχτέλια ! Μὰ περίεργο, ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ πηγαίνουν κοπαδιαστὰ τὰ βουτηχτέλια !

'Αλλὰ τότε εἷς Καλύμνιος, ἱστάμενος παρὰ τὸ πλευρόν μου, τὸν ὁποῖον κατὰ παράκλησίν του εἴχομεν παραλάβει ἐπιβάτην ἐκ Λέρου, μοῦ εἶπε μειδιῶν :

— Δὲν εἶναι, κύριε, οὔτε βουτηχτέλια οὔτε κανενὸς εἴδους πάπιες.

— Τί εἶναι λοιπόν ;

— 'Αφῆστε νὰ ζυγώσωμε λίγο καὶ θὰ τὸ ἰδῆτε μόνος σας.

'Αλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τὰ παράδοξα πτηνὰ εἶχον ἤδη ἀναδύσει καὶ ἔπλεον ἐν τάξει.

"Ηρπασα τότε τὰς ἰσχυρὰς διόπτρας καὶ ἀμέσως ἐφώναξα μὲ ἔκπληξιν.

— Καλὲ εἶναι παιδιά, μικρὰ παιδιά, ἔξω στὸ πέλαγος !

"Επειτα ἀπὸ ὀλίγον ἐπλησιάσαμεν.

Μικρὰ παιδιὰ καὶ δὲν ἠρκοῦντο εἰς τὸν λιμένα διὰ τοὺς κολυμβητικούς των ἄθλους. Ἦσαν ἀμφίβια, τὸ ὀλιγώτερον ! 'Εβυθίζοντο συγχρόνως, ἄλλοτε ἔπλεον κατὰ γραμμήν, ἄλλοτε τὸ ἓν ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, ὡς εἰς πρόσταγμα. Πρὶν πλησιάσωμεν, ἐτράπησαν πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ λιμένος καί, ἐνῷ ἡ « Σαλαμινία » ἔπλεε βραδέως, διά τι διάστημα ἀπετέλεσαν ἑκατέρωθεν τὴν τιμητικὴν ἡμῶν προπομπήν. Τότε ὁ Καλύμνιος ἐπιβάτης μᾶς ἐξήγησεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία γίνεται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας μὲ διαδοχικὰς ἀναπαύλας εἰς τοὺς βράχους τῆς παραλίας. Τοῦτο ἐξήγει καὶ τὸ βαθὺ κεραμόχρουν τοῦ χρωματισμοῦ τῶν σωμάτων αὐτῶν. 'Επροπονοῦντο, ὅμως, οἱ μικροὶ ὑποψήφιοι διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δύτου.

'Αλλὰ τί ἐπάγγελμα !

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δὲν θὰ κάμω λόγον περὶ τῶν δυτῶν τῆς σπογγαλιείας διὰ σκαφάνδρων. Ἂν καὶ ταῦτα εἶναι κινδυνωδέστερα, ἰδίως διὰ τὰς ἐκ γενικῆς παραλύσεως προσβολάς, ὡστόσον, ὅμως, δὲν εἶναι τόσον φρικιαστικά, ὅσον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γυμνοῦ δύτου.

Γυμνὸς ἐναγκαλίζεται λίθον βάρους 8 - 9 ὀκάδων, εἰς ὀπὴν τοῦ ὁποίου διαπερᾶται λεπτὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἐκτυλίξουν οἱ ἐν τῇ λέμβῳ. Οὕτω διὰ τοῦ βάρους τούτου καταβυθίζεται τάχιστα μέχρι βάθους 20 ὀργυιῶν. Ἀποσπᾷ ἐκ τοῦ βυθοῦ σπόγγους, ὅσους ἤθελε προφθάσει, τοὺς ὁποίους ρίπτει ἐντὸς δικτυωτῆς ἀπόχης ἐξηρτημένης ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ. Σύρει τὸ σχοινίον, οἱ δὲ ἐν τῇ λέμβῳ τὸν ἀνέλκουν τάχιστα. Καὶ ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τελειώνουν ἐντὸς τριῶν τὸ πολὺ λεπτῶν.

Ἐὰν διά τινος κυλινδρικοῦ σωλῆνος, κλειομένου ἐκ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας μὲ κρύσταλλον καὶ βυθιζομένου δακτύλους τινὰς εἰς τὸ ὕδωρ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνεται διαφάνεια τῶν βυθῶν, κύψετε νὰ ἴδετε δύτην ἐργαζόμενον, θὰ σᾶς δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν παραδόξου ζῴου, μεγάλου βατράχου. Κινεῖται μεταξὺ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ πυθμένος καὶ ἀποκρύπτεται καὶ ἀναφαίνεται μεταξὺ τῶν σκιῶν τῆς θαλασσίας βλαστήσεως. Ἀπὸ πόσων συνθηκῶν ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ ἐκείνας τὰς στιγμὰς τῶν τραγικῶν τούτων βιοπαλαιστῶν !

Ἤδη τὸ καλλίμορφον πλοῖόν μας ποντίζει ὑπερήφανον εἰς τὸν λιμένα τῆς προκυμαίας.

Οὐχὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλ' οἱουδήποτε ὁ κάλαμος θὰ ἦτο ἀνεπαρκής, ὅπως ἀποδώσῃ καὶ ὠχρότατα τὴν ἀποθέωσιν τῆς ὁποίας σκάφος τῆς πατρίδος ἐγένετο ἀντικείμενον ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς φιλοπατρίας τῶν Καλυμνίων. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτὰ προκειμένου περὶ τῆς μεταβάσεως ἡμῶν εἰς τὴν Σύμην, τοῦτο δηλῶ ἀπὸ τώρα. Θὰ μοῦ ἦτο δύσκολον νὰ καθορίσω, τίς τῶν δύο τούτων σπογγαλιευτικῶν ἑλληνίδων νήσων ὑπερέβαλε τὴν ἄλλην εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πατριωτικοῦ συγκλονισμοῦ, ὅστις ἐδόνει τὰς ψυχὰς τῶν Καλυμνίων καὶ τῶν Συμαίων. Διότι εἰς ἀμφοτέρας τὸ ἔδαφος τῆς « Σαλαμινίας », ἡ σημαία, τὰ δύο μικρὰ αὐτῆς πυροβόλα, τὸ πρωραῖον καὶ τὸ πρυμνήσιον, εἶχον γίνει ἀντικείμενον προσκυνήματος καὶ γονυκλισιῶν.

Εἰς ἀμφοτέρας αἱ ἀρχαὶ αἱ κοινοτικαί, ὁ κλῆρος φέρων τὴν ἱερὰν ἀμφίεσιν, σύμπας ὁ λαός, μᾶς ὑπεδέχοντο μετὰ λυγμῶν πατριωτικῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συγκινήσεως. Ὅλαι αἱ οἰκίαι, ὅλα τὰ καταστήματα νὰ παρακαλοῦν, ὡς ὑπερτάτην τιμήν, ὡς εἶδος ἐθνικοῦ ἁγιασμοῦ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν πρὸς φιλοξενίαν. Οὔτε τὸ πλήρωμα ἐδαπάνησε λεπτὸν εἴς τινα τῶν δύο τούτων νήσων οὔτε ἦτο δυνατὸν ἡ ὑπηρεσία τοῦ πλοίου νὰ στείλῃ λέμβον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, διότι τὰ πάντα προσεφέροντο, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχετο ἀντίτιμον. Ἀλλὰ καὶ οὐδὲ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ἀνάγκη. Διότι κατέκλυζαν τὸ πλοῖον δῶρα παντοειδῆ, μόσχοι, ἀμνοί, βαρέλια οἴνου, τυρός, ὀπῶραι καὶ μέλι τῆς Καλύμνου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Στράβων παρέχει τὰ πρωτεῖα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ. Περὶ τῶν ἀνθέων, διὰ τῶν ὁποίων κατάφορτοι λέμβοι ἀπεστέλλοντο, διὰ νὰ κοσμοῦν τὸ πλοῖον, οὐδὲν λέγω, ἀφοῦ, ὡς εἶπον, ὁ κατάλογός μου ἀφορᾷ μόνον τρόφιμα.

Εἰς τὴν Κάλυμνον ἐδοκίμασα καὶ μίαν φαιδρὰν ἔκπληξιν, ἡ ὁποία ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως τοὺς ὀρνιθολόγους καὶ τοὺς κυνηγούς. Ἐκυνήγησα ἄσπρες πέρδικες εἰς τὴν παρακειμένην νησῖδα Ψέρημον, ἑπτὰ μίλια ἀνατολικῶς τοῦ λιμένος τῆς Καλύμνου.

Πρὸ τῆς αὐγῆς μετὰ Καλυμνίου κυνηγοῦ ἀπεβιβαζόμεθα τὴν ἑπομένην εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅρμον. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ θήρα μὲ δύο ἐξαιρέτους κυνηγετικοὺς κύνας. Διηρχόμεθα μικρὰς κοιλάδας καὶ λόφους, ὅπου ἐκυριάρχουν τὰ σχοῖνα καὶ τὸ θυμάρι. Δὲν παρῆλθον ὀλίγα λεπτά, ὅτε οἱ κύνες ἐσήκωσαν ἀπὸ τοὺς θάμνους κοπάδι περδίκων τοῦ αὐτοῦ σχήματος, τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τῆς αὐτῆς πτήσεως μὲ τὰς γνωστάς.

Ἀλλ' ἦσαν λευκαί.

Ἀμφότεροι ἐφονεύσαμεν ἀνὰ μίαν.

Δὲν ἐπίστευον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Αἱ πέρδικες εἶχον τὸ χρῶμα λευκόν, ὡς τοῦ παγωτοῦ κρέμας ἐκ γάλακτος, μὲ ἐρυθρὸν τὸ ράμφος, ἐρυθροὺς τοὺς πόδας, μὲ τὸ αὐτὸ μέλαν καὶ φαιὸν στικτὸν περιδέραιον περὶ τὸν λαιμόν, ὡς αἱ κοιναὶ πέρδικες.

Ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε δι' ἐμὲ μυστήριον, πῶς εὑρίσκεται εἰς τὴν νησῖδα αὐτὴν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πέρδικος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἔμαθον κατόπιν, μόνον εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν ἐπιχωριάζει.

« Γύρω εἰς τὸν τόπον μας » *Ἐμμ. Λυκούδης*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

11. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

(Διηγήσεις - Περιγραφαὶ)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΚΡΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Καθόμουν στὸν ἴσκιο τῆς καλύβας καὶ περίμενα νὰ δροσίση γιὰ νὰ κινήσω. Κοντά μου ὁ δραγάτης καθάριζε μὲ τὸ μαχαιράκι του ἕνα καλάμι, γιὰ νὰ περάση τὴν ὥρα του. Ἀντίκρυ μου τ' ἀμπέλι ἅπλωνε τὰ κλαδιά του πρασινοντυμένα κι ἔδειχνε ἀπὸ κάτω τὰ χοντρὰ μελωμένα σταφύλια του. Ὁ ἥλιος ἔριχνε τὶς ἀκτίνες του παντοῦ κι ἔχυνε νύστα σὲ ἀνθρώπους, σὲ ζῶα καὶ σὲ φυτά. Φύλλο δὲ σάλευε.

— Καλὰ καὶ σύ, εἶπε ἔξαφνα ὁ δραγάτης, «τρεῖς, τρεῖς, τρεῖς παράδες τὸ κρασί !». Λέγε το, ἂν δὲ βαριέσαι, ὡς τὸ βράδυ !

— Γιὰ ποιόν μιλᾶς; τὸν ρώτησα.

— Γιὰ τὸν ἀμπελουργό. Δὲν ἀκοῦς;

Ἅπλωσε τὸ χέρι κι ἔδειξε λίγο μακριά μας ἕνα πουλάκι μὲ φτερὰ μαῦρα καὶ οὐρὰ ἀσπρόμαυρη.

Ἡ κορυφὴ τοῦ κεφαλιοῦ, ὁ λαιμός, ἡ ράχη καὶ τὸ κάτω μέρος ἦταν κόκκινα. Δὲ φαινόταν μεγαλύτερο ἀπὸ σπουργίτη. Ἀπάνω σ' ἕνα σβῶλο ἀπὸ χῶμα γύριζε τὴν κίτρινη μυτίτσα του πότ' ἐδῶ καὶ πότ' ἐκεῖ, κι ἀδιάκοπα ἔχυνε ἀπὸ τὸ λαρύγγι του τὸ ἴδιο κι ἀπαράλλαχτο τραγούδι!

— Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί ! Τσίτ... τσίτ... τίρι λίρι τιριλί !

—Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ αὐτὸ θὰ λέη ἐξακολούθησε ὁ δραγάτης. Δὲν παύει νὰ μᾶς διαλαλῆ τὸ κρασί του.

—Ἔχει καὶ κρασί; ρώτησα μὲ χαμόγελο.

—Ἀφοῦ τὸν λένε κρασοποῦλο !

—Ἐσὺ μοῦ τὸν εἶπες ἀμπελουργό.

Ἀμπελουργός, κρασοποῦλος τὸ ἴδιο εἶναι. Μάλιστα στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου τὸν λένε καὶ πετρουλίδα, γιατὶ συνηθίζει νὰ στέκεται στὴν πέτρα. Μιὰ φορὰ κι ἕναν καιρὸ λένε πὼς ἦταν ἄνθρωπος. Στὴν ἀρχὴ φύτεψε λίγα ἀμπέλια καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ὁ πρῶτος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ.

Μιὰ χρονιὰ ἔτυχε νὰ μὴν κάνουν σταφύλια τ' ἀμπέλια. Ἄλλοι πῆραν τὴ μισὴ σοδειὰ κι οἱ περισσότεροι οὔτε τσαμπί. Μὰ τοῦ ἀμπελουργοῦ τ' ἀμπέλια παραφορτώθηκαν. Τί τοῦ ἦρθε τότε στὸ νοῦ. Νὰ γίνη καὶ κρασοποῦλος. Ὅταν ἔφτασε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου κι ἦρθαν νὰ ἀγοράσουν τὸ μοῦστο του ὅσο κι ὅσο, δὲν πούλησε οὔτε φόρτωμα. Ἔβαλε ὅλο τὸ μοῦστο στὰ βαρέλια του κι ἀφοῦ ψήθηκε κι ἔγινε κρασί, δὲν ἤθελε νὰ πουλήση οὔτε κρασί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Δὲν θὰ πουλήσω, παρὰ ὅταν φτάση ὀκὰ καὶ λίρα, ἔλεγε μὲ πεῖσμα.

— Στὴ μισὴ ὀκὰ σοῦ δίνω δέκα ὀκάδες τοῦ χρόνου, τοῦ εἶπε κάποιος.

— Γιά νὰ δοῦμε ἂν θὰ ἔχης καὶ τοῦ χρόνου ! ἀποκρίθηκε ὁ ἀμπελουργός.

Ἔτσι ἦρθε ὁ χειμώνας, ἦρθε ἡ ἄνοιξη καὶ ἄνθισαν τ' ἀμπέλια.

—Ὅλα τ' ἀμπέλια εἶναι γεμάτα ἀνθό, τοῦ εἶπε κάποιος φίλος του. Τώρα πού σκαλίζουν καὶ βλαστολογοῦν, πούλησε τὸ κρασί σου νὰ τὸ πιοῦν οἱ ἐργάτες.

—Ἄφησε νὰ μποῦμε στὸν τρύγο καὶ βλέπουμε, εἶπε ὁ ἀμπελουργός.

Ὅταν ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, ὁ μοῦστος ἔγινε τόσο ἄφθονος, ποὺ ἔφτασε νὰ πουληθῆ μιὰ δεκάρα τὴν ὀκά.

— Μιὰ δραχμὴ τὴν ὀκὰ μπορεῖς τώρα νὰ τὸ πουλήσης τὸ ψημένο κρασί, εἶπε πάλι ὁ φίλος του στὸν ἀμπελουργό. Ὁ κόσμος δουλεύει πολὺ καὶ τὸ θέλει τὸ κρασί.

—Ἔννοια σου, καὶ τοῦ χρόνου θὰ πουλιέται δυὸ λίρες τὴν ὀκά, εἶπε ὁ ἀμπελουργός. Κι ἔφτιασε καὶ ἄλλα βαρέλια νὰ βάλη τὸ νέο μοῦστο.

Τὸν ἄλλο χρόνο ἔγινε πιὸ πολλὴ ἐσοδεία. Καὶ τὸ χειρότερο, ὅταν δοκίμασε τὰ κρασιά του, τὰ περισσότερα τὰ βρῆκε μισόξινα. Καὶ στὰ δυὸ χρόνια ξόδεψε τόσα χρήματα γιὰ τὴν καλλιέργεια χωρὶς νὰ πάρη πεντάρα ! Τώρα φοβήθηκε. Ἔβαλε νὰ διαλαλήσουν στὸ χωριὸ πὼς πουλεῖ παλιὸ κρασί. Φτηνὸ τὸ ἔβαλε, τρεῖς παράδες τὴν ὀκά.

Μὰ ποιός ἀγόραζε τώρα κρασί; Τὰ ὑπόγεια ἦταν γεμάτα. Λίγοι πῆγαν νὰ δοκιμάσουν, μά, ἀφοῦ τὸ βρῆκαν ξινό, δὲν ξαναπῆγαν.

— Γιὰ τουρσί, κουμπάρε, δὲ βρίσκει ταίρι, τοῦ εἶπε ἕνας περιπαιχτικά.

Τί τὸν θέλεις τὸν καλό σου κρασοποῦλο ! Σὰν τρελὸς βγῆκε στὴν ἀγορὰ καὶ στὶς γειτονιὲς καὶ φώναζε :

— Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς... παράδες τὸ κρασί ! Τρεῖς... τρεῖς... παράδες τὸ κρασί !

Οὔτε τρεῖς οὔτε καὶ χάρισμα. Κανεὶς δὲν τὸ ἤθελε. Ὅπου περνοῦσε, ὁ κόσμος τὸν κορόιδευε.

—Ὀκὰ καὶ λίρα ! Ὀκὰ καὶ λίρα ! φώναζε ὁ ἕνας ἀπὸ δῶ.

— Δὲ σὲ συμφέρει, ζημιώνεσαι, κουμπάρε ! τοῦ φώναζε ἄλλος. Δυὸ λίρες τὴν ὀκά ! Δυὸ λίρες τὴν ὀκά !

Ὁ ἀμπελουργὸς ἀπελπίστηκε. Δὲν μποροῦσε νὰ ζήση πιὰ καὶ παρακάλεσε τὸ Θεὸ νὰ τὸν ἀπαλλάξη ἀπὸ τέτοια ζωή. Ὁ Θεὸς τὸν ἄκουσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τὸν ἔκαμε πουλί. Μὰ καὶ πουλὶ ποὺ εἶναι, ὅταν πλησιάζῃ ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, θυμᾶται τὴν παλιά του κατάσταση, γυρίζει στ' ἀμπέλια, ἀνεβαίνει στὶς ψηλὲς πέτρες καὶ φωνάζει ἀδιάκοπα: «Τρεῖς... τρεῖς... τρεῖς παράδες τὸ κρασί!».

— Νόστιμο παραμύθι, εἶπα.

— Νόστιμο, ξενόστιμο, αὐτὸ εἶναι, εἶπε ὁ δραγάτης. Καὶ πρὶν προφτάσω νὰ τὸν ἐμποδίσω ἔριξε στὸ πουλὶ μὲ δύναμη ἕνα λιθάρι. Καλὰ ποὺ δὲν τὸ πέτυχε. Τὸ πουλί, ἐκεῖ ποὺ κελαηδοῦσε, λὲς κι ἔβλεπε τὰ κινήματα τοῦ δραγάτη καὶ πέταξε μακριά.

— Τί σοῦ φταίει τὸ ἀθῶο τὸ πουλάκι; τοῦ λέω.

— Ἀλήθεια, τί μοῦ φταίει; ρώτησε κι ἐκεῖνος καὶ χαμήλωσε τὸ κεφάλι ντροπιασμένος. Κι ἐγὼ δὲν τὸ συλλογίστηκα γιατί τὸ ἔκαμα!

Λαϊκὴ παράδοση *Ἀνδρ. Καρκαβίτσας*

ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Εἶναι αὐτοὶ τὰ ἀποδημητικὰ πουλιά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον — καὶ ὄχι μόνον δι' ἐμὲ — διατί, ἐνῷ ὅλα τὰ μαστοφόρα τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νὰ ζοῦν καὶ νὰ ἀποθνήσκουν ὅπου γεννηθοῦν, χωρὶς νὰ ζητοῦν τὴν εὐτυχίαν περιπλανώμενα κατ' ἔτος εἰς τὰς διαφόρους ἠπείρους, τὰ περισσότερα πουλιὰ δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν, χωρὶς νὰ ἐπιχειροῦν κάθε χρόνον τὰ ἐναέρια ταξίδια πολλῶν χιλιάδων μιλίων.

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μαρόκου. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν τὸ καλοκαίρι ζητοῦν τὴν ἴδια θερμοκρασία εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλα εἰς τὴν μέσην καὶ ἄλλα εἰς τὴν βορείαν.

Εἰς τὸν τόπον μας μάλιστα πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ πουλιά, τὰ ὁποῖα — ὅπως ἡ πέρδικα, τὸ ἀγριοπερίστερο, ὁ σπουργίτης, ὁ κατσιλιέρης, καὶ ὀλίγα ἄλλα — ἐκτιμοῦν, ὅπως πρέπει, τὰ θέλγητρα τῆς στέγης μονίμου ἑστίας. Διότι σχεδὸν ὅλα — ἐκτὸς ὀλίγων — τὰ πουλιά, ὁποὺ κυνηγοῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πουλιά, ὁποὺ ἢ ἔρχονται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα, ποὺ τὰ σφίγγουν τὰ μεγάλα ψύχη, διὰ νὰ ξεχειμωνιάσουν ἐδῶ, ἢ περνοῦν ἀπὸ τὸν τόπον μας ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ νότια τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καὶ κατεβαίνουν τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου μὲ ἀντίθετο δρομολόγιο.

Ἀλλὰ κανεὶς νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὰ ταξίδια αὐτὰ τοῦ φτερωτοῦ κόσμου γίνονται χωρὶς περιπέτειες, χωρὶς κινδύνους, χωρὶς καταστροφάς. Πολλὲς φορὲς πέφτουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἐξάντλησιν, ἄλλοτε τοὺς δίνουν συνολικὸν θάνατον ἡ χάλαζα, αἱ καταιγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω στὰ κύματα τῶν θαλασσῶν καὶ πότε ἐπάνω σὲ βράχους, ποὺ τὰ περιδινοῦν μέσα εἰς σίφωνας καὶ τὰ συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πέφτουν σὰν πυκνὸ σύγνεφο ἐξαντλημένα ἐπάνω σὲ καράβια, στὶς κεραῖές των, στὶς κορυφές, στὸ κατάστρωμα, στὰ τσιμπούκια, ὅπου βροῦν.

Καὶ διὰ μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἠμπορῶ νὰ προσφέρω τὴν μαρτυρίαν μου ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

Εὑρισκόμην ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ « Σαλαμὶς » ὡς ἀνακριτής. Ἐπλέομεν μεταξὺ Ρόδου καὶ Καρπάθου. Ἦτο πρωὶ τῆς 31ης Αὐγούστου. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν, διότι τὴν ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιόν μου. Ἤμην ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν, ὅπου εἶδα τὸν ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελευστὴν νὰ παρατηρῇ μὲ προσοχὴ τὴ θάλασσα ἐμπρός. Ἐπῆρε τὰς διόπτρας καὶ ἀφοῦ ἐκοίταξε καλά, μοῦ εἶπε :

— Περίεργον ! Ἡ θάλασσα σὲ ἀρκετὴ ἔκτασιν εἶναι κίτρινη, σὰν νὰ εἶναι στρωμένη μὲ ψάθες.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν, ἐπλέομεν ἀνάμεσα σὲ μυριάδες πνιγμένα ὀρτύκια ποὺ ἐπέπλεαν. Ἔρριψαν κουβάδες καὶ ἀνέσυραν μερικά. Εἶχεν ἀρχίσει ἡ σῆψίς των. Ἀνέδιδαν τρομερὴ δυσοσμίαν, ὅσο νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτήν, ποὺ δὲν ἦτο μικρά. Τότε ἐνεθυμήθην ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ρόδον, ὁποὺ ἤμεθα ἀγκυροβολημένοι, ὅλην τὴν νύκτα ἔπνεε σφοδρότατος ἄνεμος μὲ ἀτέλειωτη βροχή.

Ἀλλὰ δι᾽ ἐμὲ τὸ μεγαλύτερο μυστήριον τῆς φύσεως τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τόσον τὰ μεγάλα, τὰ δυνατὰ πουλιά.

Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμὸν οἱ μικροσκοπικοὶ ταξιδιῶτες τοῦ ἀέρος, ὁποὺ περνοῦν βουνὰ καὶ κορυφὲς καὶ σχίζουν τὸν ἀέρα ὑπερπόντιοι, ἐπάνω ἀπ᾽ τὰ κύματα τῶν θαλασσῶν χιλιάδων μιλίων, ὁποὺ τὸν Αὔγουστον ἕως τὸν Ὀκτώβριο πετοῦν στὸν τόπο μας σὲ δένδρα, σὲ θάμνους, σὲ ἀγκάθια. Ἀποδημητικὰ εἶναι ἐπίσης μερικὰ μικροσκοπικὰ χειμωνιάτικα πουλιά, ἔμψυχα μικρὰ χρωματιστὰ λουλουδάκια, ὁποὺ νομίζεις ὅτι φθάνει ἡ πλέον ἀδύνατη αὔρα, μιὰ ἀνασαμιὰ ἐλαφρὴ ἀέρος, διὰ νὰ τὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ σὰν πούπουλα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πῶς ταξιδεύουν ὁ δρυοκολάπτης, ὁ κοκκινολαίμης καὶ τόσα ἄλλα πουλάκια, ὁποὺ χωροῦν μέσα εἰς ἕνα καρύδι, καὶ πρὸ πάντων τὰ πρασινοκίτρινα πουλάκια, ποὺ συχνάζουν στ' ἀγκάθια, μικρότερα καὶ ἀπὸ τὸ λουλούδι τοῦ ἀγκαθιοῦ καὶ ὁποὺ μοιάζουν σὰν πεταλουδίτσες μὲ πούπουλα, ἁβρὰ παιγνιδάκια τῆς δημιουργίας ;

Καὶ ὅμως καὶ αὐτά, χαριτωμένα μικρὰ στολίδια τῶν πράσινων κλαδιῶν, ὁποὺ λικνίζονται μὲ τὸ ἐλαφρὸ φύσημα — λουλούδια καὶ αὐτὰ — διασχίζουν ἠπείρους καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἀπὸ ψηλὰ κορφοβούνια καὶ ἀπὸ τὴ βοὴ μανιασμένων κυμάτων, σὲ ἀπέραντα πελάγη μὲ ὁλόμαυρον οὐρανὸ καὶ κάτω ἀπὸ τὴ λάμψι τῶν ἀστραπῶν γιὰ νὰ φθάσουν στὸ ἄγνωστο τέρμα τοῦ δρόμου, ὁποὺ τοὺς δείχνει ἐμπρὸς εἰς τὰ ματάκια τους, μάτια σὰν ψιλὲς χανδρίτσες, τὸ ἔνστικτον !

«Γύρω εἰς τὸν τόπον μας» *Ἐμμ. Λυκούδης*

Ο ΚΟΣΣΥΦΑΣ

Πολλοὶ πιστεύουν πὼς στοὺς μεγάλους λόγγους εἶναι τὰ καλύτερα πουλιά. Ἀλλοίμονον ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσυφας. Ὁ λόγγος θὰ ἦταν ἕνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγγῶν. Χρώματα; ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν ἡ τριγκλιτάρα (δρυοκολάπτης), ὁ τσαλαπετεινὸς (ἔποψ) καὶ ὁ συκοφαγάς, ποὺ εἶναι σὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες, ἂν ὅμως πρόκειται νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὔχεσθε νὰ μὴν εἶσθε ἐκεῖ. Ὅ,τι κωμικὸν ἠμποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ εἰς φωνὴν ὁ Ὕψιστος, τὸ ἔδωκεν εἰς τὰ λαρύγγια των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῇ ὁ σκέτος κόσσυφας, αὐστηρός, σοβαρός, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινο ράμφος του, ὡς νὰ κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα. Ἡ σύντροφός του, ὅμως, δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ράμφους του. Ὅ,τι εἶναι ἡ ἀμυγδαλιὰ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν πτερωτόν· τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετίσῃ τὴν ἄνοιξιν ἕνα δύο μῆνες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τὸ ἀηδόνι. Πρωτολαλεῖ, πρωτοζευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει.

Πότε αὐτὸ τὸ πουλί, τὸ ὁποῖον δὲν παύει τὸ τραγούδι, εὑρίσκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς φιλοδουλειᾶς, ποὺ εἶναι ἡ φωλιά του ; Ποτέ, ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κανεὶς ὅτι ἓν ράμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτουργήση τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πήλινον τάσι, τὸ καλοδεμένον ἀπ' ἔξω μὲ πολυτρίχια καὶ ρίζες, τὸ γαρνιρισμένον ἐπάνω σὲ χαλίκια, τὸ γαλακτωμένον ἀπὸ μέσα ἀπὸ καθαρὸν χρῶμα καὶ στρωμένον μὲ φρύγανα, χνούδια καὶ φτερά.

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη ποὺ ἔχουν αἱ φωλεαὶ τῶν περισσοτέρων ᾠδικῶν πτηνῶν ! Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἰδικήν των κρεμαστὴν ἀπὸ ἕνα κλωνάρι ὡς κούνιαν, ἡ δὲ ποταμίδα (ὑπολαῒς) ἐνώνει ἑνὸς κλαδιοῦ κατεβατὰ φύλλα καὶ τὰ ράβει κάτω κάτω κατὰ τρόπον, ποὺ θὰ ἐζήλευε καὶ χεὶρ γυμνασμένη εἰς τὴν βελόνην. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἐκλεκτὰ πουλιὰ ὅ,τι λέγει ὁ Πλούταρχος διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους : « οὐδὲν εἶδος παιδείας ἀτιμάζουσι ». Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται λαμπροί, νοικοκυραῖοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακοι, μεγαλόψυχοι, πάντοτε καλόκαρδοι.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, ποὺ κάνει φίλος λοχαγός :

—« Ὅτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον ἕνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσυφον ἐν κλωβίῳ. Ἡμέραν τινὰ παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὁδὸν νὰ ἀγοράσω μικρόν τι πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀκόμη ἄνευ πτερῶν. Ἕνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς πτηνόν, τὸ ἠγόρασα.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον τὸν κόσσυφον. Ἐνῷ δὲ περιέμενον νὰ ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, ὅταν θέτωσιν εἰς τὸ κλωβίον αὐτῶν ἕτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὗτος τουναντίον ηὐχαριστήθη, ἐπλησίασε τὸ μικρόν, τὸ ἐθώπευσε καὶ δὲν ἤξευρε τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαράν του διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαβεν ἐκ τούτου μερικὰ τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρὸν ὀρφανόν, τὸ ὁποῖον τὸ ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπείνα.

Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὗ τὸ μικρὸν πτηνὸν ἤρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφοῦ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀηδών, ἡ ὁποία ἔζησεν πολὺν καιρὸν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ θετοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπῃ καὶ ἁρμονίᾳ, ᾖδον δὲ ἀμφότερα, ὡς νὰ ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν ».

Ἀπὸ τὸν μῆνα Ἰούλιον, ὅμως, ὁ κόσσυφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κήπου καὶ τοῦ ἀμπελιοῦ. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ ὁποῖον λέγεται « ὠφέλιμα καὶ ἐπιβλαβῆ πτηνά », ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παστρεύει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα τὰ ὁποῖα λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ράμφους του μόνον αὐτὸς δύναται νὰ συγυρίσῃ. Ἀλλ' οἱ γεωργοί, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἐντομολογίαν, δὲν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν τοὺς δίδει προστατεύων τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ τὰ καταπιῇ ὁ ἴδιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ὅτε ὁ περιπαθὴς αὐτὸς τραγουδιστὴς μαζὶ μὲ τὸν ἄλλον ἐκεῖνον σατανάν, ὁ ὁποῖος λέγεται συκοφαγάς, ἀφήνει στ' ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους μόνον συκόφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἀλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῷ ἐκείνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῆ πουλιὰ φαίνονται ὡς νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος, ἀξιοπρεπής, κύριος, μαυρογυαλίζων σὰν ἀτσάλι μὲ τὴν κεχριμπαρένιαν πίπαν του, κατακάθαρος. Ὅλα κι ὅλα, ἀλλ' ἐννοεῖ νὰ κάμῃ τὸ λουτρόν του κάθε μέρα.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 — *Στ. Γρανίτσας*

ΟΙ ΠΟΝΗΡΙΕΣ ΤΗΣ ΣΟΥΠΙΑΣ

Μόλις ἄρχισε νὰ χαράζῃ, βγῆκε ἡ σουπιὰ νὰ κυνηγήσῃ, γιατὶ πεινοῦσε πολύ. Ὁ βοριάς, ποὺ φυσοῦσε δυνατὸς τόσες μέρες, δὲν τὴν ἄφησε νὰ προβάλῃ ἀπὸ τὸ θαλάμι της. Μὲ τὰ ὀχτὼ πλοκάμια, ποὺ φυτρώνουν γύρω στὸ κεφάλι της, ἔσπρωξε δυὸ τρεῖς φορὲς τὸ νερὸ μπροστὰ κι ἔτρεξε γρήγορα πρὸς τὰ πίσω κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά. Ἐκεῖ στάθηκε καὶ γύρισε νὰ κοιτάξῃ τοὺς βράχους.

— Νά ἕνα μύδι, εἶπε.

Ἅπλωσε ἀμέσως τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ μεγαλύτερα πλοκάμια της, ποὺ φυτρώνουν κι ἐκεῖνα γύρω στὸ κεφάλι της καὶ εἶναι στὶς ἄκρες πλατιὰ σὰ φτυάρια, καὶ ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ βράχο τὸ μύδι. Ἔπειτα ἀπὸ πλοκάμι σὲ πλοκάμι τὸ ἔφερε στὸ στόμα της, ποὺ μοιάζει μὲ τοῦ παπαγάλου, καὶ τοῦ ἔσπασε τὸ ὄστρακο, ὅπως σπάζουμε ἐμεῖς τὰ μύγδαλα. Ὕστερα μὲ τὴ γλώσσα της, ποὺ εἶναι σωστὸς τρίφτης, ἔγλειψε τὸ κρέας καὶ τὸ κατάπιε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Νόστιμο φαΐ, μὰ λίγο, εἶπε. Κίνησε τὰ μικρὰ πλοκάμια της καὶ ἄρχισε νὰ ἀργοπλέῃ ἐμπρός. Σὲ λίγο ἅρπαξε δυὸ στρείδια.

— Τὰ στρείδια εἶναι πιὸ νόστιμα, εἶπε, ἀφοῦ τὰ ἔφαγε καὶ αὐτὰ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ἕνας κάβουρας ἐκεῖ κοντὰ πρόβαλε ἀπὸ τὸ θαλάμι του. Μὰ καθὼς εἶδε τὴ σουπιὰ τραβήχτηκε πάλι μέσα.

— Θὰ πεινάσουμε σήμερα, εἶπε στοὺς συντρόφους του. Ἔξω φυλάγει ἡ σουπιά.

—Ἔννοια σου, καὶ δὲ θὰ μοῦ γλυτώσῃς, εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ σταμάτησε.

Ἀπὸ τὸ θυμό της ἄλλαζε χρώματα. Ἔγινε κίτρινη, κόκκινη, γαλάζια, ὅσο ποὺ πῆρε τὸ χρῶμα τοῦ βράχου καὶ δὲν ξεχώριζε καθόλου.

Ὕστερ' ἀπὸ λίγη ὥρα βγῆκε πάλι προσεχτικὰ ὁ κάβουρας. Κοίταξε καλά, μὰ δὲν εἶδε τίποτα κακό.

—Ἔφυγε ! φώναξε δυνατὰ μὲ χαρά, βγῆτε, ἔφυγε !

Τρία τέσσερα καβούρια βγῆκαν κι ἄρχισαν νὰ κοιτάζουν κι ἐκεῖνα μὲ προσοχὴ τὸ βράχο.

— Περίεργο ! εἶπε ἕνας. Κοίταξε πῶς ἀλλάζει χρώματα ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ βράχου.

— Θὰ εἶναι ἀπὸ τὸ φῶς, πρόσθεσε ἄλλος.

—Ἀπ' ὅ,τι κι ἂν εἶναι, θὰ πάω νὰ δῶ, εἶπε ἄλλος. Δὲ βλέπω παρὰ δέκα σκουλήκια μεγάλα καὶ παχιά, φώναξε σὲ λίγο.

Καὶ ἅπλωσε τὶς δαγκάνες του νὰ τσακώσῃ ἕνα. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔνιωσε κάτι νὰ τὸν ἀγκαλιάζῃ καὶ νὰ τὸν σφίγγῃ. Ἦταν τὰ δυὸ μεγάλα πλοκάμια τῆς σουπιᾶς. Γρήγορα τὸν παράδωσαν στὰ μικρότερα πλοκάμια, κι ὥσπου νὰ καταλάβῃ τὸ ξαφνικὸ ποὺ τὸν βρῆκε ἦταν στὸ στόμα της.

—Ἡ σουπιά ! φώναξαν τ' ἄλλα καβούρια καὶ ἔτρεξαν σπρώχνοντας τὸ ἕνα τὸ ἄλλο νὰ ξαναμποῦν στὴν τρύπα τους. Ἕνα δυὸ ἀπ' αὐτὰ τσακώθηκαν ἀπὸ τὰ πλοκάμια τοῦ χταποδιοῦ.

— Μὰ μοῦ παίρνεις τὸ κυνήγι, ξάδερφε ! εἶπε μὲ παράπονο ἡ σουπιά.

— Νὰ μὴν κυνηγᾶς ἔξω ἀπὸ τὸ θαλάμι μου, εἶπε τὸ χταπόδι μὲ φοβέρα. Ἐγὼ τὰ περίμενα τόσον καιρὸ τὰ καβούρια !

Καὶ ἅπλωσε τὰ κλωνάρια του νὰ τὴν ἁρπάξῃ. Ἐκείνη, ὅμως, μὲ δυὸ σπρωξιὲς τοῦ νεροῦ βρέθηκε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Τί νὰ σοῦ κάμω, εἶπε τὸ χταπόδι, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ κολυμπήσω στὰ βαθιά !

Καὶ γιὰ νὰ παρηγορηθῇ, ἄρπαξε ἕνα μὲ τ' ἄλλο πολλὰ σαλιγκάρια, ποὺ ἤθελαν νὰ δοῦν τί ἔχει γίνει.

Στὸ μεταξὺ βάφηκαν ρόδινα τὰ νερὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ χρυσώθηκαν οἱ ἀκρογιαλιές. Μέσα στὴ θάλασσα ξύπνησε ὁ κόσμος της. Τὰ μεγάλα ψάρια κυνηγοῦσαν τὰ μικρά, κι αὐτὰ ἄλλα μικρότερα, καὶ τὰ μικρότερα κυνηγοῦσαν τὰ σαλιγκάρια, ποὺ ζοῦν ἄφθονα στὰ πράσινα λιβάδια τῆς θάλασσας.

Ἡ σουπιὰ ἔφαγε ἀκόμη μερικὰ μύδια καὶ στρείδια, κατάπιε ολόκληρα ἕνα δυὸ ψαράκια, κι ἔπειτα χορτασμένη ἀποφάσισε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι της.

Ἔξαφνα ἔπεσε μπροστά της ἕνας ἴσκιος. Ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ ταράχτηκαν κατάλαβε πὼς πλησίαζε κάποιο μεγάλο ψάρι, κι ἀλήθεια ἦταν ἕνα μεγάλο λαβράκι. Ἡ σουπιὰ κατάλαβε τὸν κίνδυνο καὶ δίνοντας μιὰ ἔτρεξε στοὺς βράχους ὅσο μποροῦσε γρηγορώτερα. Μὰ τὸ λαβράκι ἦταν γοργοκίνητο καὶ σὲ λίγο τὴν ἔφτασε.

Κεφαλόποδο μὲ λένε,
κι ἂν μὲ χάσῃς, γύρευέ με,

εἶπε ἡ σουπιά, καὶ μονομιᾶς χύνει τὸ μελάνι της στὸ κεφάλι τοῦ ψαριοῦ. Ἀμέσως θόλωσαν τὰ νερὰ κι ἡ σουπιὰ βρέθηκε στὸ βυθό, λίγο πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ θολούρα, κι ἔμεινε ἀκίνητη. Τὸ λαβράκι θαμπώθηκε, σὰν νὰ τοῦ ἔριξαν στάχτη στὰ μάτια. Γιὰ κάμποση ὥρα κολυμποῦσε στὰ στραβά, κι εἶδε κι ἔπαθε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴ θολούρα. Κοίταξε δεξιά, ἀριστερά, γύρω, πουθενὰ σουπιά !

— Μοῦ ξέφυγε, εἶπε, μὰ δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ψάχνω... Ἔφαγα ἀρκετά. Κι ὅμως πεινῶ ἀκόμη, πρόσθεσε.

Καὶ ρίχτηκε σ' ἕνα κοπάδι μαρίδες, ποὺ περνοῦσε μπροστά του σὰ σύννεφο.

Ἡ σουπιὰ σὲ λίγο ἀνέβηκε πάλι ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ σιγὰ - σιγὰ τραβήχτηκε στὸ βράχο. Ἔξαφνα βλέπει ἕνα σκουληκάκι, μὰ δὲν ἄργησε νὰ δῇ πὼς ἦταν περασμένο σὲ ἀγκίστρι. Παραμέρισε λίγο καὶ παραφύλαγε. Ἕνας χάνος πιάστηκε σ' αὐτό, ἐκεῖ ποὺ πῆγε ἡ σουπιὰ νὰ τὸν ἁρπάξῃ, ὁ ψαρὰς τράβηξε τ' ἀγκίστρι καὶ τῆς ξέφυγε. Πάλι ξα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νάπεσε τὸ ἀγκίστρι καὶ πιάστηκε μιὰ πέρκα. Ὁ ψαρὰς τὴν πῆρε κι αὐτή. Ὅταν ξανάριξε τὸ ἀγκίστρι, πέρασε πολὺς καιρὸς νὰ ξαναπιαστῇ ἄλλο ψάρι κι ὁ ψαρὰς ἄρχισε νὰ τραγουδῇ :

Χάνος εἶμαι, χάνομαι,
πέρκα εἶμαι, πιάνομαι,
γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

Κι ἀλήθεια πλησίασε ἕνα ὄμορφο ψαράκι μὲ πράσινα, κόκκινα, κίτρινα καὶ μαῦρα χρώματα. Πλησίασε τὸ σκουληκάκι καὶ τσιμποῦσε μὲ προφύλαξη λίγο λίγο, ὥσπου ἄφησε γυμνὸ τὸ ἀγκίστρι. Ὁ ψαρὰς ἔνιωσε τὸ τσίμπημα καὶ τράβηξε τὸ ἀγκίστρι ἀπάνω μὲ ὁρμή. Τὸ ψαράκι ἦταν γύλος κι ἄρχισε νὰ γυρίζῃ χαρούμενο καὶ νὰ τραγουδῇ :

Γύλος εἶμαι, σὲ γελῶ
καὶ τὸ δόλωμα χαλῶ.

— Τὸν ψαρὰ τὸν γελᾶς, μὰ ὄχι καὶ μένα ! εἶπε ἡ σουπιά.

Ἅπλωσε τὰ πλοκάμια της κι ἅρπαξε τὸ παιγνιδιάρικο ψαράκι. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔπιασε δυὸ τρεῖς ἄλλους γύλους, ἕνα χάνο καὶ μιὰ μικρούλα πέρκα.

Τῆς κεντήθηκε πάλι ἡ ὄρεξη καὶ δὲν ἤθελε νὰ γυρίσῃ στὸ θαλάμι της. Μὰ τὴν ὥρα ποὺ ἑτοιμαζόταν ν' ἁρπάξῃ ἕνα μπαρμπούνι χρυσοκόκκινο, πέρασε ἀπὸ πάνω της μιὰ βάρκα. Ἕνας ψαρὰς ὀρθὸς μὲ τὸ καμάκι στὰ χέρια κοίταξε προσεχτικὰ τὸ βυθό. Τσάκ ! ἀκούστηκε, μὰ τὴν ἴδια ὥρα ἡ σουπιὰ ἔχυσε ἄλλο μελάνι καὶ γλύτωσε, κι ἔτσι τὸ καμάκι μπήχτηκε στὰ χαλίκια. Ἀπὸ τὸν κρότο ταράχτηκε τὸ χταπόδι μέσα στὸ θαλάμι του, τὸ εἶδε ὁ ψαρὰς καί, πρὶν προφτάσῃ νὰ χύσῃ κι αὐτὸ τὸ μελάνι του, τὸ καμάκωσε καὶ τὸ τράβηξε ἀπάνω.

— Πάει ὁ ξάδερφος ! εἶπε ἡ σουπιὰ καὶ γύρισε στὸ θαλάμι της χαρούμενη.

Ἐκεῖ γύρω κατοικοῦσαν κι ἄλλες σουπιές. Ἦταν ἡ ὥρα ποὺ ἔπρεπε νὰ γυρίσουν ὅλες. Μὰ ἔλειπαν οἱ περισσότερες.

— Τί ἔγιναν οἱ ἄλλες ; ρώτησε.

— Μὴν τὰ ρωτᾶς, ἀποκρίθηκε μιά. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε, βρεθήκαμε μέσα στὰ δίχτυα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Καὶ πῶς γλυτώσατε ;

— Μαζὶ μὲ μᾶς μπερδεύτηκε κι ἕνα δελφίνι. Τί κακὸ ἔκαμε τὸ θηρίο ! Ἔφαγε ψάρια, σουπιὲς καὶ καλαμάρια, κι ἀφοῦ χόρτασε ἄρχισε νὰ σκίζη τὰ δίχτυα. Ἔτσι βρήκαμε κι ἐμεῖς καιρὸ καὶ φύγαμε.

— Καὶ ἀπὸ φαγί ;

— Ποῦ εἴχαμε τὸ νοῦ μας, καημένη, γιὰ φαγί ; Μὰ ἐδῶ κοντὰ ἦταν κάτι μικροὶ ἀστακοὶ ἀρματωμένοι. Ἔξαφνα παρουσιάστηκε ἕνα χταπόδι καὶ μὲ μιᾶς λιγοθύμησαν ὅλοι τους. Χόρτασε κι αὐτό, μὰ καὶ μεῖς πήραμε τὸ μερτικό μας.

Περιοδικὸ « Νεοελληνικὴ ἀγωγὴ » *Ἀνδρ. Καρκαβίτσας*

ΤΟ ΑΓΡΙΟΜΕΛΙΣΣΙ

Σχεδὸν τὰ περισσότερα σπήλαια τῶν εὐρυτανικῶν ὀχθῶν τοῦ Ἀσπροποτάμου εἶναι κυψέλαι ἀγριομελισσῶν.

Παρακολουθοῦμεν πρωὶ καὶ βράδυ τὸ θέαμα τῆς καταδιώξεώς των. Σύννεφα πουλιῶν, τὰ ὁποῖα λέγονται μελισσοφάγοι, περιφέρονται αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐπάνω εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰς σχισμάδας τῶν ὁποίων εἶναι ριζωμένα τ' ἀγριομελίσσια.

Οἱ μεσισσοφάγοι ἀναμένουν τὴν πρωινὴν ἔξοδον ἢ τὴν βραδυνὴν ἐπιστροφὴν τῶν μελισσῶν ἀπὸ τὴν βοσκήν των. Ἡ ἀγριομέλισσα ἀλλάσσει τακτικὰ δρόμον, ἀλλὰ καὶ οἱ μελισσοφάγοι εὑρίσκονται παντοῦ ἐμπρός της. Καταλαμβάνουν τὰ κατάλληλα σημεῖα τῆς διαβάσεώς της καὶ ἐκεῖ τῆς ἐπιτίθενται καταστρεπτικῶς.

Δύο πλάσματα τοῦ Θεοῦ, τὸ πρόβατον καὶ ἡ μέλισσα, ἔχουν τὸν ἀλτρουϊσμὸν ἢ τὴν παραφροσύνην τόσον ἰσχυράν, ὥστε ἐκεῖ, ὅπου ὥρμησεν ὁ ἀρχηγός, ν' ἀκολουθοῦν πιστά, ἔστω καὶ ἂν βλέπουν τὸν θάνατον ἐμπρός των.

Ἐπήδησεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν προβάτων (γκεσέμι) εἰς ἕνα γκρεμόν ; Τὸν ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ πρόβατα καὶ πρέπει νὰ σπάση γ κ λ ί τ σ ε ς ἐπάνω των ὁ τσοπάνης, διὰ ν' ἀνακόψη τὸ πήδημά των. Ἐπῆρε μιὰ μέλισσα αὐτὸν τὸν δρόμον ; Σχηματίζεται ὄπισθέν της ἁλυσίδα, ὅλο τὸ μελίσσι δὲν πλαγιοδρομεῖ, χίλιοι μελισσοφάγοι νὰ εἶναι παρατεταγμένοι δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Οἱ μελισσοκόμοι γνωρίζουν τὴν ἠλιθίαν αὐτὴν ἀφοσίωσιν τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μελισσῶν πρὸς τὸν ἀρχηγόν των καί, ἅμα τὸ πρωὶ πρόκειται νὰ ἐκκινήσουν τὰ μελίσσια των διὰ τὴν βοσκήν, θὰ τουφεκίσουν εἰς τὸν ἀέρα, διὰ νὰ διώξουν τοὺς μελισσοφάγους, οἱ ὁποῖοι ἀναμένουν γύρω ἀπὸ τὰ μελισσομάνδρια, διὰ νὰ πιάσουν τὴν μελισσογραμμήν.

Ὅταν αἱ μέλισσαι φθάσουν εἰς τὴν βοσκήν, οἱ μελισσοφάγοι δὲν ματαιοπονοῦν, διότι ἐκεῖ τὸ σμῆνος σκορπίζεται ἐπάνω εἰς τὰ ἔλατα νὰ βυζάξῃ τὸ μ ά ν ν α, τὴν καλυτέραν δηλαδὴ μελισσοτροφήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται τὸ τραγανιστὸ μέλι, ποὺ ὀνομάζεται ζ α χ α ρ ό μ ε λ ο.

Ἀλλὰ τὰ κακόμοιρα τ' ἀγριομελίσσια δὲν ἔχουν μόνον τὸν μελισσοφάγον ἐχθρόν. Τὰ καταδιώκουν κατ' ἐξοχὴν τὰ κουνάβια. Αὐτὰ εἶναι ἡ μεγάλη καταστροφή των. Ἀναρριχῶνται εἰς τὰς ἀποκρήμνους φωλεάς των καὶ καταστρέφουν τὸ μέλι των, χωρὶς ν' ἀφήνουν οὔτε κηρήθρας. Κατὰ δεύτερον λόγον τὰ κυνηγᾷ ἡ ἀλεπού, ἀλλ' αὐτὴ διὰ πολλοὺς λόγους ἀποφεύγει αὐτὰς τὰς ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις καὶ προτιμᾷ τὰ χαμηλὰ κοτέτσια.

Εἰς μίαν καταδίωξιν ἀγριομελισσιοῦ ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμόν. Ὅταν εἶδε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὰς ἀποτόμους ὄχθας, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἦτο μάταιον νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀναρριχηθῇ, ἐστρογγυλοκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ καὶ εἶπε φιλοσοφικῶς :

— Ξέρω τώρα πὼς στὸ Αἰτωλικὸ θὰ μὲ βγάλῃ τὸ ποτάμι, ἀλλὰ βαριοῦμαι τὰ κλωθογυρίσματα...

Ἔκτοτε, λέγει ὁ μῦθος, ἡ ἀλεποὺ μόνον ἂν τὴν πάρῃ καμιὰ μεγάλη πεῖνα, κινδυνεύει εἰς ἡρωισμοὺς κατὰ τῶν ἀγριομελισσιῶν, τὰ ὁποῖα ἄλλωστε τὴν μάχονται τόσον φοβερά, ὥστε πρέπει ν' ἀπουσιάζουν, διὰ νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὸ μέλι των.

Οἱ ἄνθρωποι, τολμηρότεροι τῆς ἀλεποῦς, καταδιώκουν τὰ ἀγριομελίσσια, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἰς τὰ μέρη μας εἶναι τὸ ἐπικερδέστερο κυνήγι, ὅσον σχεδὸν τὰ κουνάβια καὶ τ' ἀλεπουδέρματα. Διότι πρῶτον τ' ἀγριομελίσσια, ὡς εὑρισκόμενα πλησίον τῶν ἐλατιῶν, κάνουν τὸ ζ α χ α ρ ό μ ε λ ο, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἀκριβώτερο μέλι. Δεύτερον ἐπειδὴ δὲν τὰ τρυγοῦν τακτικά, ὅπως τὰ ἥμερα μελίσσια, ἔχουν ἄφθονο μέλι· ἠμπορεῖ λόγου χάριν νὰ φθάσῃ ἑβδομῆντα ὀκάδες μέλι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ βγάλῃ πέντε ὀκάδες κερί.

Ἄλλοτε τὸ κυνήγι τῶν ἀγριομελισσῶν ἦτο ἀνοργάνωτον, ἐγένετο δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς τυχόντας καὶ ἕνεκα τούτου ὠλιγόστεψαν πολὺ τ' ἀγριομελίσσια. Οἱ αὐτοσχέδιοι ἀγριομελισσοκυνηγοὶ ἐνδιαφερόμενοι μόνον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πῶς θὰ πάρουν περισσότερο μέλι, τὰ ἐρήμαζαν ἢ ἀφήνοντες τὶς φωλιές των δίχως σταλιὰ μέλι εἰς ὥραν χειμῶνος ἤ, τὸ βαρβαρώτερον ἀκόμη, πνίγοντες τὰς μελίσσας διὰ τὴν εὐκολωτέραν ἐξαγωγὴν τοῦ μέλιτος.

Εὐτυχῶς τώρα τελευταῖα, διότι συνέβησαν πολλὰ δυστυχήματα, τ' ἀγριομελίσσια ἀφέθησαν εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κυνηγούς των. Αὐτοὶ εἶναι ὄχι μόνον τολμηροὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τέλειοι τεχνῖται. Δένονται μὲ τριχιὲς καὶ κατεβαίνουν στοὺς γκρεμούς, ὅπου τ' ἀγριομελίσσια, τὰ ὁποῖα πρῶτα - πρῶτα δὲν σκοτώνουν, ἀλλὰ τὰ ναρκώνουν προσωρινὰ μὲ ἰσκοκαπνὸν καὶ τοιουτοτρόπως παίρνουν τὸ μέλι ἥσυχοι, ἀφήνοντες ἀνάλογον ποσότητα, διὰ νὰ μὴ ψοφήσῃ τὸ μελίσσι ἀπὸ τὴν πεῖναν.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος προσέχει ὡσὰν τὰ μάτια του τ' ἀγριομελίσσια, ποὺ κατέφυγαν εἰς ἱεροὺς τόπους, δηλαδὴ περιοχὰς ἐξωκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ προσκυνηταριῶν. Δὲν τὰ πειράζει, διότι κατὰ γενικὴν λαϊκὴν πεποίθησιν ἐκεῖνα « κάνουν τὸ κερὶ τοῦ ἁγίου ».

Ὡσαύτως δὲν κρούει τ' ἀγριομελίσσια, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς μέρη στοιχειωμένα, διότι αὐτὰ τρέφουν « τὰ στοιχειά ».

Πρὸ ἐτῶν εἰς μίαν ὄχθην τοῦ Πλατανιᾶ, παραποτάμου τοῦ 'Αχελῴου, κάποιος παπὰς ἤθελε νὰ παραβῇ τὴν κοινὴν πρόληψιν καὶ νὰ τρυγήσῃ ἕνα ἀγριομελίσσι, τὸ ὁποῖον παλαιὰ παράδοσις τὸ ἔφερεν ὡς « στοιχειωμένο ». 'Εδέθη λοιπὸν μὲ μίαν τριχιὰν καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὴν μυθικὴν σπηλιάν, ὅπου τὸ ἀγριομελίσσι ἐδούλευεν αἰῶνας τόσον, ὥστε νὰ κρέμωνται τὰ μέλια κάτω εἰς τὸν βράχον ὡς ξανθὸς καταρράκτης.

Λέγεται ὅτι τὸν μελιτώδη αὐτὸν καταρράκτην κάποτε ἐτουφέκισε μὲ συρματοδεμένα βόλια ἕνας ἁμαρτωλός, γιὰ νὰ τὸν ρίψῃ κάτω, ἀλλ' ἔσκασε τὸ τουφέκι του καί, ἀντὶ νὰ κοποῦν τὰ μέλια, ἐκόπη τὸ χέρι του. Ἔκτοτε κανεὶς δὲν ἐπάτησεν ἐκεῖ πλὴν τοῦ παπᾶ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἤρχισε νὰ τρυγᾷ τὸ μέλι, ἤκουσε μίαν φωνήν :

— Σώνει ἄλλο τώρα.

Ὁ παπὰς ἐνόμισε πὼς τοῦ φωνάζουν οἱ σύντροφοί του ἐπάνω ἀπὸ τὸν βράχον, ἐνῷ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐφώναξε τὸ στοιχειὸ μέσα ἀπὸ τὴ σπηλιά. 'Εγύρισε λοιπὸν καὶ ἀπήντησε στοὺς συντρόφους του :

— Τώρα νὰ πάψω ποὺ μπῆκα στὸ παχὺ στρῶμα ;

'Αλλὰ μόλις ἐκοίταξε πρὸς τὰ ἐπάνω, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν καλύτερα, εἶδε δίπλα του ἕνα φίδι καὶ στρέψας ἀμέσως τὸ μαχαίρι, μὲ τὸ

16

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οποίον ἐμελισσουργοῦσε, τὸ ἔκοψε εἰς δύο. Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐξέλαβε γιὰ φίδι, ἦταν ἡ τριχιὰ ποὺ τὸν εἶχαν δεμένο. Καὶ ὁ ἀτυχὴς παπὰς ἐπλήρωσε τὴν παράδοσιν γκρεμισθεὶς κάτω κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ τὸν περισυλλέξουν ἀπ' ἐκεῖ.

Ἔκτοτε οἱ χωρικοὶ περνοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ στοιχειωμένο μελίσσι, τὸ ὁποῖον τώρα γεμίζει μὲ τὰ χρυσᾶ μέλια του καὶ τὰ χείλη τῆς σπηλιᾶς.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου », 1921 — Στ. Γρανίτσας

Ο ΤΑΛΑΙΠΩΡΟΣ ΑΠΟΜΑΧΟΣ

Ἐνῷ ἐβάδιζον πρωίαν τινὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων, συνήντησα ἔφιππον ἱερέα κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ἐκεῖ ὅθεν στροφὴ πρὸς δεξιὰ ἄγει εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως.

Οἶκτον βαθὺν ἐνέπνεε τοῦ ἵππου τούτου ἡ θέα. Λιπόσαρκος, μὲ ὀφθαλμοὺς ἐσβεσμένους, μὲ τὰς πλευρὰς μετρουμένας ὑπὸ τὸ δέρμα, ἔσυρε μὲ δυσκολίαν τοὺς τρέμοντας πόδας του ἀδιάφορος πρὸς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ ἀναίσθητος εἰς τὰ σκληρὰ κτυπήματα τῆς ὀζώδους ράβδου τοῦ ἀναβάτου του.

Αἴφνης μακρόθεν, ἐκ τοῦ βάθους τοῦ πεδίου, ἠκούσθησαν ἦχοι στρατιωτικοῦ σαλπίσματος. Ἠσκεῖτο ἐκεῖ μία ἱππαρχία, ὡς ὠνομάζοντο τότε τὰ ἱππικὰ συντάγματα. Ἡ σάλπιγξ ἐσήμαινε προσβολήν, ἡ δὲ πυκνὴ φάλαγξ ὡς ἓν σῶμα ἔβαινεν ἀκάθεκτος.

Ὁ κατεσκληκὼς ἵππος ἐστύλωσεν ἀμέσως τοὺς πόδας· αἴγλη σφρίγους καὶ στρατιωτικοῦ μένους διεχύθη ἐπὶ τῆς ἐσβεσμένης μορφῆς του· ὕψωσε τὴν κεφαλήν, ἔκαμψεν ὑπερηφάνως τὸν αὐχένα καὶ ὠσφράνθη διὰ τῶν μυκτήρων τὸν ἀέρα, τανύσας δὲ τοὺς πόδας ἔρρηξε παρατεταμένον χρεμετισμὸν καὶ ὡς βέλος ὥρμησε πρὸς τὴν πεδιάδα, χωρὶς ὁ ἀναβάτης του νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Δὲν ἦτο χρεμετισμὸς ἐκεῖνος, ὄχι· ἦτο κραυγὴ ὀδύνης καὶ χαρμόσυνος μουσική, ἐν ταὐτῷ θρῆνος καὶ λυγμὸς παραμυθίας, δακρύγελως. Τὸν εἶδον ἔπειτα λαμβάνοντα θέσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς φάλαγγος, ὑπερήφανον, σφριγῶντα καὶ μετέχοντα μετὰ σθένους τοῦ φρενιτιώδους καλπασμοῦ. Ὁ μοναχὸς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε διορισθῇ ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἵππου του ἱερεὺς τοῦ συντάγματος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

'Εγέλων οἱ παρεστῶτες διὰ τὸ πάθημα τοῦ ἱερέως, ἐμοῦ δέ, ὁμολογῶ τοῦτο μεθ' ὅλον τὸν ἀσφαλῆ κίνδυνον τοῦ γελοίου, ἐπληρώθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸν γέροντα ἵππον.

Ταλαίπωρος ἀπόμαχος ! 'Επὶ μακρὰ ἔτη ἐπέρασε μετὰ τῶν συντρόφων του τὸν εὔθυμον βίον τοῦ στρατῶνος, τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν, τῶν τερπνῶν καταυλισμῶν τῆς ἑσπέρας, ὅτε αἱ τρυφεραὶ θωπεῖαι τοῦ στρατιώτου τὸν ἀπεζημίωνον δαψιλῶς διὰ τοὺς μόχθους τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν πορειῶν. Τὸν ἐμέθυον ἐπὶ μακρὸν τῆς σπάθης ἡ κλαγγή, τὰ σαλπίσματα. Ὅταν δὲ τὰ ἔτη ἐβάρυναν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν κατέστη ἄχρηστος, ἐχάραξαν διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ στῖγμα τῆς ἀχρησίας, ὡς ἄδικον στρατιωτικὴν καθαίρεσιν εἰς τὸν τίμιον στρατιώτην, καὶ τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν σφῦραν τῆς δημοπρασίας, ἡ ὁποία μετέβαλε αὐτὸν εἰς ἀχθοφόρον ἐξαγοράζοντα διὰ σκληρῶν μόχθων τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του, μέχρις οὗ μεταπωληθῇ διὰ μόνον τὸ δέρμα του...

« Διηγήματα » *'Εμμ. Λυκούδης*

ΤΟ ΕΛΑΦΙ

Εἰς τὸ Γεωργικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν Μαδρίτην τὸ 1920, κάποιος ἐνθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σατωβριάνδου :

« Προπορεύονται τὰ δάση, ἀκολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἕπεται ἡ ἐρήμωσις ».

Ἔχω τὴν ἰδέαν ὅτι, ἂν θέλετε νὰ μάθετε πόσον ἐπροχώρησεν εἰς ἕνα τόπον ὁ ἄνθρωπος, πόσον δηλαδὴ τὸ δεῖνα μέρος εἶναι πυκνοκατοικημένον, ἄρα δασοπετσοκομμένον, ἠμπορεῖτε νὰ ἐρωτήσετε :

—Ἔχει ἐλάφια ;

Ὅπου ἐπάτησεν ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἐλάφι ἔφυγε. Τὸ ἐλάφι ἐνόησεν ὅτι τὸ δάσος ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀφοῦ εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ Εὐρυτανία εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πυκνοτέρα δασικὴ ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος. Δάσος ὅπως ὁ Κελαινᾶς (ἐπειδὴ εἶναι κατάμαυρον ἀπὸ τὴν πολλήν πυκνότητά του, ἔχει τὸ ὁμηρικὸν αὐτὸ ὄνομα Κελαινὸς - Κελαινᾶς), ὅπως ἡ Τσούκα τῆς Γρανίτσας, ὅπως τὰ τῶν Δολόπων, τὰ τῶν 'Αγράφων, τῆς Στεφανιάδος, εἶναι σπάνια φαινόμενα εἰς τὴν Ἑλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λάδα. Μ' ὅλα ταῦτα οὔτε ἕνα ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὄχι ἡμεῖς οἱ κυνηγοί, ἀλλ' οὔτε οἱ δασόβιοι ποιμένες τῆς Εὐρυτανίας.

Ἔχομεν, ὅμως, ἕνα πλῆθος ὀνομασιῶν : « Λαφοπατησιά », « Λαφοπήδημα », « Λαφοδιάσελο » καὶ ἀφθόνους παραδόσεις, ὅτι τὰ μέρη μας πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἦσαν λιβάδια ἐλαφιῶν. Αὐτὸ ἄλλωστε ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐλαφοκεράτων, ποὺ ἔχει κάθε σπίτι μεταξὺ τῶν διαφόρων βοτάνων, ποὺ νὰ « βρίσκωνται κι ἀγύρευτα νά 'ναι », ὅπως λέγουν οἱ γερόντισσες.

Τὸ ἐλαφοκέρατο εἶναι τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει ἀλεξικέραυνον κατὰ τῶν φιδιῶν. Ἅμα σπίτι ἢ στάνη νιώσῃ φίδια εἰς τὴν περιοχήν της, καίει ὀλίγον ἐλαφοκέρατο κι ἔπειτα ἐξαφανίζονται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν τὸ κατορθώνομεν διαφορετικὰ μὲ ὅλα τὰ « μαντολογήματα » ποὺ κάνομεν.

Λέγουν ὅτι τὰ φίδια φεύγουν, ἅμα μυρίσουν ἐλαφοκέρατο, διότι τὰ ἐλάφια τὰ μάχονται πολύ. Ἀλλὰ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ διαβεβαιώσῃ αὐτὸ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦντας τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἦτο βασίλειον τῶν ἐλαφιῶν ;

Ἡμεῖς ἐλάφι δὲν βλέπομεν, ὅπως εἶπα. Ἀκούομεν μόνον παραδόσεις, μύθους καὶ τραγούδια ἄφθονα γύρω ἀπὸ τὰ ἐλάφια καὶ τὰ ἀρκούδια, ποὺ ἀφθονοῦσαν ἄλλοτε καὶ τώρα ἐξηφανίσθησαν καὶ αὐτά. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐσκότωσαν εἰς ἕνα μελισσομάντρι γειτονικοῦ χωριοῦ μίαν ἀρκούδαν καὶ ἔμεινε θαῦμα θαυμάτων.

Τὸ θρυλικὸν πλέον αὐτὸ ζῷον ἔχει μίαν συγκινητικὴν σελίδα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Μὲ αὐτὸ ἐσυμβόλισαν οἱ Ἕλληνες τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παθήματά της.

Ἡ πνιγεῖσα ἐπανάστασις τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἐτραγουδήθη μὲ αὐτοὺς τοὺς ὡραίους στίχους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλὰς συμβολίζεται μὲ τὴν λαφίνα καὶ ἡ ὀργανωθεῖσα ἀπὸ τὴν Αἰκατερίνην τῆς Ρωσίας ἀπόπειρα τοῦ Κατσώνη παρουσιάζεται ὡς « ἐλαφομόσκι » (μοσχάρι ἐλαφιοῦ) :

Μὲ γέλασε μιὰ χαραυγὴ τ' ἄστρὶ καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια
κι ἀκούω τὰ πεῦκα ποὺ βογγοῦν καὶ τὶς ὀξυὲς ποὺ τρίζουν,
κι ἀκούω τὰ λάφια ποὺ βογγοῦν μ' ὅλα τὰ λαφομούσκια
καὶ μιὰ λαφίνα ταπεινὴ δὲν πάει μαζὶ μὲ τ' ἄλλα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅλο τ' ἀπόσκια περπατεῖ καὶ τὰ ζερβὰ γυρίζει
κι ὅπ' εὕρη γάργαρο νερὸ θελώνει καὶ τὸ πίνει.

Ὁ Ἥλιος τὴν ἀπάντησε, στέκει καὶ τὴ ρωτάει :
— Τί ἔχεις, λαφίνα ταπεινή, καὶ τὰ ζερβὰ γυρίζεις
κι ὅπ' εὕρης γάργαρο νερὸ θελώνεις καὶ τὸ πίνεις ;
— Ἥλιε μου, σὰ μὲ ρώτησες, νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσω.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στέρφη, χωρὶς μοσχάρι,
κι ἀπὸ τοὺς δώδεκα κι ἐμπρὸς ἀπόχτησα μοσχάρι
κι ὁ κυνηγὸς τ' ἀπάντησε, ρίχνει καὶ τὸ σκοτώνει·
ἀνάθεμά σε, κυνηγέ, καὶ σὺ καὶ τὸ καλό σου,
ποὺ μ' ἔκαμες κι ὀρφάνεψα κι ἀπὸ παιδιὰ κι ἀπ' ἄντρα.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο, ὅπου ὁ Ἕλλην συμβολίζεται μὲ ἐλάφι, ὁ κλέφτης μὲ ζαρκάδι καὶ οἱ Τοῦρκοι μὲ σκυλιά :

Πέρα ἐκεῖ στὸν Ὄλυμπο
καὶ στὰ κοντοέλατα
βόσκει ἕνας γεράλαφος
κι ὅλο κλαῖν τὰ μάτια του,
βγάζει δάκρυα γαλάζια,
κι ὅλο καταγάλαζα.

Ζάρκαδος ἐδιάβαινε,
στέκει τὸν ρωτάει :
— Τί ἔχεις, βρὲ γερόλαφε,
κι ὅλο κλαῖν τὰ μάτια σου ;
— Μπῆκαν σκύλοι στὸ χωριὸ
κι ὅλο κλαῖν τὰ μάτια μου.
— Ἐγὼ τὰ παίρνω τὰ σκυλιὰ
καὶ τὰ πάγω στὰ βουνά.
Ὡς τὸ γιόμα τὸ καλὸ
σκότωσαν τὸ ζάρκαδο,
κι ὡς τὸ δειλινὸ
πιάσανε τὸν ἔλαφο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ ἀφοῦ σκότωσαν τὸ ζάρκαδο (τὸν κλέφτη), τὸ τραγούδι συνεχίζει τὰ βάσανα τοῦ Ἕλληνος :

Δυὸ παιδιὰ Ρωμιόπουλα
καὶ Γρεβενιτόπουλα
χήρα Τούρκα δούλευαν
μὲ βουβαλοζεύγαρα,
ὅλη μέρα στὴ δουλειὰ
καὶ τὸ βράδυ στὸ σκιντιό.

— Βρὲ παιδιὰ Ρωμιόπουλα,
γίνεστε τουρκόπουλα,
νὰ χαρῆτε τὴν Τουρκιὰ
καὶ τὰ γρίβα τ' ἄλογα ;

— Γίνεσαι, κυρά, Ρωμιὰ
νὰ χαρῇς τὴν Παναγιά,
νὰ χαρῇς καὶ τὴ Λαμπρὰ
μὲ τὰ κόκκινα τ' αὐγά ;

Ἀδύνατον νὰ φαντασθῆτε πόσα συμβολικὰ τραγούδια τῆς Ἐπαναστάσεως γύρω ἀπὸ τὰ ἐλάφια ἔχει ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἡ ἄγνωστος ἀκόμη κατὰ 80 τοῖς ἑκατὸν καὶ τὴν ὁποίαν τώρα ἐγγίζω εἰς τὴν λαγαρὴν καὶ ἄφθονον πηγήν της, εἰς τοὺς Ἀγραφιώτας σκηνίτας. Τί εἶναι οἱ ξανθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ; Καταρράκται στίχου, ρυθμοῦ, ἤχου, θρύλου, μύθου, παραδόσεως.

Οἱ σκηνῖται Σαρακατσάνοι εἶναι οἱ καταλαγαρώτεροι Ἕλληνες. Τοὺς παρακολουθῶ δύο μῆνας εἰς τὰ εὐρυτανικὰ βουνὰ καὶ δὲν χορταίνω τὴν ὀμορφιὰν τῶν τραγουδιῶν των, τῆς χειρονομίας των. Ἡ ράτσα αὐτὴ ἔδωκεν εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα τὸν Κατσαντώνην, τὸν Λεπενιώτην, τὸν Στουρνάραν, τὸν Χασιώτην, τὸν Λιακατᾶν, τὸν Τσάγκαν, τὸν Δίπλαν καὶ χίλιους ἄλλους τουρκομάχους, ἐπὶ πλέον δὲ διέσωσε τὴν ἑλληνικὴν κτηνοτροφίαν κατὰ τὸ Εἰκοσιένα. Διαφορετικὰ οἱ Σαρακατσάνοι θὰ ἦσαν μετ' ὀλίγον γνωστοὶ ἐκ τῆς παραδόσεως, ὅπως καὶ τὰ ἐλάφια, μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ κάμῃ τὸ πολύτροπον τραγούδι των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μοῦ διηγοῦντο ὅτι πέρυσι, ποὺ ἐπλήγωσαν ἕνα στὰ πλάγια τοῦ Κόζιακα, τὸ ἔβλεπαν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ποὺ ἔζησε νὰ κλαίη, νὰ χύνη δάκρυα «σὰν κορόμηλα». Οἱ πολύπαθοι Ἕλληνες δὲν ἠμποροῦσαν νὰ συμβολίσουν τὸν ἑαυτόν τους μὲ ζῷον ἄλλο ἀπὸ τὸ ἐλάφι, τὸ ὁποῖον μέσα ἀπ' ὅλας τὰς διηγήσεις καὶ τὰ τραγούδια παρουσιάζεται ὡς ἕνα ποίημα πόνου.

«Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα
τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου». 1921

Στ. Γρανίτσας

ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ ΜΑΝΑΣ

Εἶχαν θερίσει πιά, καὶ οἱ χωρικοὶ ἄφηναν ἐλεύθερα στὴν ἐξοχὴ τὰ ζῶα τους νὰ βόσκουν νύχτα μέρα, βόδια καὶ ἄλογα καὶ μουλάρια μαζί.

—Ἐμεῖς νὰ μὴν ἀφήσουμε ἔξω τὴ γαϊδουρίτσα μας, εἶπε ἡ Σμαράγδα στὸν ἄντρα της τὸν χαλκιά, τὸν Ζαφείρη τὸν Τσιρίμπαση.

—Ὅλος ὁ κόσμος τ' ἀφήνει ἔξω. Γιατί ἐμεῖς ὄχι;

— Οἱ ἄλλοι ἂν πάθουν τίποτα, ἔχουν ν' ἀγοράσουν κι ἄλλα. Ἐμεῖς; Πέρσι, θυμᾶσαι, ποὺ μᾶς ψόφησε τὸ μουλάρι, χρεωθήκαμε γιὰ νὰ πάρουμε τὴ γαϊδουρίτσα. Ἔχει καὶ τὸ πουλαράκι της, δὲν κάνει νὰ μείνη ἔξω. Ποιός ξέρει ἂν κανένας λύκος δὲν τὴ βρῆ ἀδύνατη καὶ μᾶς τὴ φάη.

— Λύκος!... Ποῦ βρέθηκε λύκος;

— Ναί. Στοῦ Λάλα ἔκοψε κάμποσα πρόβατα κι ἔπνιξε μιὰ φοράδα.

—Ἔ, τόσο μακριὰ μπορεῖ. Μὰ στὸ χωριό μας χρόνια τώρα ποὺ δὲ φάνηκε.

Ποῦ νὰ ἔξερε ὁ Τσιρίμπασης πῶς ὁ λύκος μπορεῖ νὰ βραδιάση στὴ Ρούμελη καὶ περνώντας τὸ γεφύρι τοῦ Ἰσθμοῦ νὰ ξημερωθῆ στὰ βουνὰ τοῦ Μοριᾶ.

Ἀλήθεια, τὸ χωριό, ποὺ ὀνόμασε ἡ Σμαράγδα, τὸ ρήμαξαν δυὸ λύκοι. Εἶχαν βγῆ συντροφιὰ νὰ κυνηγήσουν. Κρύβονταν τὴν ἡμέρα στὸ δάσος ἢ σὲ καμιὰ ἀπόμερη σπηλιὰ καὶ τὴ νύχτα ρίχνονταν στὰ κοπάδια. Ὥσπου νὰ ποῦν: «λύκος τριγυρνάει στὶς στάνες μας», οὔτε λύκος φαινόταν οὔτε τ' ἀχνάρια του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σ' ἕνα βουνὸ οἱ δυὸ λύκοι, τὴν ὥρα ποὺ σκοτείνιαζε, ἀπάντησαν μιὰν ἀλεπού. Ἦταν βιαστική, μὰ κοντοστάθηκε καὶ τοὺς κοίταξε. Τὴν κοίταξαν κι ἐκεῖνοι φιλικά, σὰ νὰ τῆς ἔλεγαν πὼς εἶναι ξένοι καὶ δὲν ξέρουν ποῦ ἔχει καλὸ κυνήγι. Ἡ ἀλεποὺ ὀσμίστηκε τριγύρω καὶ σταμάτησε κάπου τὸ κεφάλι της, σὰ νὰ τοὺς ἔδειχνε κάτι σπουδαῖο. Οἱ λύκοι κατάλαβαν τί ἤθελε νὰ τοὺς πῆ :

— Πιὸ εὔκολα θὰ κυνηγήσετε στοῦ Τάση τὴ στάνη. Σκυλιὰ δὲν ἔχει καὶ ὁ τσοπάνης ἀγαπᾶ τὸν ὕπνο. Εἶχε κάμποσες κότες καὶ τὶς πῆρα ὅλες τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη.

Οἱ δυὸ λύκοι προχώρησαν. Πήγαιναν σκυμμένοι στὴ γῆ καὶ μὲ τὰ ποδάρια τους ἀνοιχτά, σὰ νὰ πηδοῦσαν κι ὄχι περπατοῦσαν. Τὰ ρουθούνια τους ἦταν ὑγρὰ καὶ μύριζαν τὸ χῶμα καὶ τὸν ἀέρα ἀπὸ μακριά. Τὰ αὐτιά τους ἄκουαν καὶ τὸν παραμικρὸ ἦχο. Ἡ μακριὰ φουντωτὴ οὐρά τους ἦταν μισοσηκωμένη, γιὰ νὰ μὴν κάνη θόρυβο στὰ κλαριὰ καὶ στὰ χορτάρια. Ἔφτασαν ἔτσι σ' ἕνα ψήλωμα καὶ στάθηκαν νὰ δοῦν, πρὶν νὰ βγοῦνε στ' ἀνοιχτά. Ἀπ' ἐκεῖ πότε κοίταζαν γύρω, πότε κοίταζε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο σὰ νὰ κρυφομιλοῦσαν.

Ἡ ἀστροφεγγιὰ φώτιζε τὴ στάνη σὰν ἡμέρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν βαθιὰ γαλανός. Ὁ Γαλαξίας τὸν χώριζε τὸν οὐρανὸ στὴ μέση σὰν ἀπέραντο ἀσημόστρωτο ποτάμι.

Μέσα στὸ μαντρὶ τὰ πρόβατα πλαγιασμένα καταγῆς, τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο, φαίνονταν σὰ μεγάλη φλοκάτα ἁπλωμένη στὴν ἀστροφεγγιά. Ἡ πόρτα τοῦ μαντριοῦ ἦταν κλειστή, δεξιὰ κι ἀριστερὰ γυάλιζαν οἱ μεγάλες πέτρες, ποὺ κάθονται οἱ τσοπάνηδες τὴν αὐγὴ καὶ ἀρμέγουν. Ἀπάνω στὰ ξύλα φαίνονταν οἱ ξύλινες καρδάρες ἀνάποδα σὰν καπέλα στραβοβαλμένα. Παραέξω τὸ γάλα. Καὶ βαθιὰ μέσα στὸ μαντρὶ ξεχώριζε ἡ καλυβούλα τοῦ τσοπάνη μὲ τὴ στρογγυλὴ μικρὴ πορτούλα της, σὰ μεγάλο μάτι ὀρθάνοιχτο. Φωνή, μιλιά, τίποτα. Μόνο κάπου κάπου ἕνα κουδουνάκι ξυπνοῦσε τὴ νύχτα μὲ τὴ φωνίτσα του : ντίν ! ντίν ! ντίν !...

Τέλος οἱ δυὸ λύκοι σηκώθηκαν, ὀσμίστηκαν τὸ δρόμο καὶ πλησίασαν πάλι τὰ κεφάλια τους νὰ συνεννοηθοῦν. Ἤθελαν νὰ ποῦν στὴ γλώσσα τους νὰ μὴν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια τῆς ἀλεποῦς, νὰ ριχτῆ ὁ ἕνας στὸ μαντρί, καί, ἂν τύχη νὰ εἶναι σκυλιά, νὰ τὰ βάλη μαζί τους. Ἔτσι ὁ ἄλλος θὰ κατορθώση ν' ἁρπάξη ἕνα πρόβατο, θὰ πάρη τὴ ρεματιὰ καὶ θὰ βγῆ στὸ Γεροντόβραχο. Ἐκεῖ ν' ἀνταμώσουν νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ φᾶνε. Ἔπεσαν ἔπειτα χάμω κι ἄρχισαν νὰ σέρνουνται κατὰ τὸ μαντρί. Τόσο ἁπαλὰ σέρνονταν, ποὺ οὔτε λιθάρι κυλοῦσε οὔτε ξύλο σάλευε στὸ πέρασμά τους. Μὰ μὲ ὅλη τὴν προφύλαξη ἀκούστηκε κάποιο γρύξιμο στὸ μαντρί. Ἐκεῖνος ποὺ προχωροῦσε λίγο ἐμπρός, γύρισε καὶ κοίταξε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ σύντροφό του. Ἤθελε νὰ τοῦ πῆ: «Ψέματα μᾶς εἶπε ἡ ξαδέλφη μας ἡ ἀλεπού... Ὅπως εἴπαμε».

Καὶ ἀμέσως τινάχτηκε στὰ λιγνὰ ψηλὰ πόδια του, λύγισε τὸ κορμί του, τέντωσε ἴσα ἐμπρὸς τὸ λαιμό του καὶ τὸ κεφάλι του χώθηκε σὰ σφήνα στὸ σκοτάδι. Τὴν ἴδια στιγμὴ δυὸ στρογγυλοὶ καὶ μαλλιαροὶ ἴσκιοι ὅρμησαν ἀπὸ τὸ μαντρὶ καὶ μὲ φοβερὰ γαυγίσματα ρίχτηκαν ἀπάνω του. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Ὁ ἄλλος λύκος πήδησε στὸ μαντρὶ καὶ πρὶν καλὰ νὰ τὸν νιώσουν τὰ πρόβατα, ἄλλου ξέσκισε τὴν κοιλιά, ἄλλου ἔσπασε τὴ ραχοκοκαλιά. Ἐκεῖνα πετάχτηκαν ἀπὸ τὸν ὕπνο τρομαγμένα καὶ στριμώχτηκαν τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μαντριοῦ ὅσα μπόρεσαν πήδησαν τὸ φράχτη καὶ σκόρπισαν στὸ σκοτάδι. Τὰ περισσότερα στάθηκαν ἐκεῖ τρέμοντας, μὲ τὸ κεφάλι κρυμμένο στὰ πόδια τὸ ἕνα τοῦ ἄλλου. Ὁ λύκος, ἅμα χόρτασε ἀπὸ αἷμα, ἅρπαξε ἕνα πρόβατο στὰ δόντια του, πήδησε τὸ μαντρὶ καὶ πῆρε τὴ ρεματιά.

Στὸ μεταξὺ ξύπνησε ὁ βοσκός, ἅρπαξε τὸ ὅπλο του καὶ ἄρχισε νὰ πυροβολῆ. Πυροβολοῦσε στὸν ἀέρα καὶ φώναζε δυνατά, γιὰ νὰ δώση εἴδηση καὶ στ' ἄλλα τὰ μαντριά. Δὲν ἄργησαν ν' ἀκουστοῦν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τουφεκιές, φωνὲς καὶ γαυγίσματα. Τὰ βουνὰ ἀντιλαλοῦσαν γύρω.

Καθὼς ἔτρεχε ὁ λύκος, ἔξαφνα εἶδε μαῦρον ἴσκιο νὰ κατρακυλᾶ ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἔνιωσε τὸ ζεστὸ χνῶτο ἑνὸς σκύλου νὰ τοῦ καίη τὴν πλάτη. Χωρὶς νὰ θέλη παράτησε καταγῆς τὸ πρόβατο κι ἐξακολούθησε νὰ τρέχη μὲ πιὸ ἀνοιχτὰ πηδήματα. Ὅσο, ὅμως, κι ἂν ἔτρεχε δὲν ἄργησε νὰ αἰσθανθῆ στὰ πίσω πόδια του ἄγριες δαγκωματιές. Τέλος, ἔπειτα ἀπὸ πολλά, κατόρθωσε νὰ ξεφύγη καὶ νὰ φτάση στὸ Γεροντόβραχο. Ἔμεινε ἐκεῖ κάμποσες μέρες, ὥσπου νὰ γιάνουν οἱ πληγές του. Ἀναγκάστηκε νὰ τρέφεται μὲ σκουλήκια. Τοῦ κάκου περίμενε τὸ σύντροφό του.

Ἔπειτα, μόλις ἔνιωσε πὼς μποροῦσε νὰ περπατήση, βγῆκε πάλι στὸ κυνήγι. Στὶς ρεματιὲς ἔκανε ἀκόμη ζέστη. Ἄρχισε κι ἀνέβαινε στὰ ψηλά. Κάτι ὄψιμα λαγουδάκια κι ἕνα κατσικάκι, ποὺ ἔμεινε πίσω ἀπὸ τὴ συντροφιά του, τὸν ἔθρεψαν στὸ δρόμο καὶ τὸν δυνάμωσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καθὼς βγῆκε σὲ μιὰ ράχη, μύρισε ψοφίμι. Τὰ ὄρνια, ποὺ εἶδε συναγμένα στὸ ψήλωμα, καὶ τὰ ρουθούνια του τὸν ὁδήγησαν γρήγορα κοντὰ σ' ἕναν κέδρο. Τὰ ὄρνια πέταξαν σκούζοντας, ὅταν εἶδαν νὰ πλησιάζη ὁ λύκος, σὰ νὰ θύμωσαν ποὺ τοὺς χάλασε τὸ φαγί τους. Κοιτάζει καὶ τί βλέπει ; Τὸ σύντροφό του ἐλεεινὸ καὶ ἄθλιο πτῶμα. Οὔτε ὁ μισὸς δὲν εἶχε μείνει.

Ἔξαφνα βλέπει ἕνα λαγό. Ἔτρεξε νὰ τὸν κυνηγήση. Τὸν ἔπιασε καὶ τὸν ἔφαγε.

Ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνὸ βρέθηκε μιὰ βραδιὰ στὸ λιβάδι, ποὺ ἔβοσκαν τὰ ζῶα τοῦ χωριοῦ. Τὸ λιβάδι ἀνέβαινε σιγὰ - σιγὰ σ' ἕνα βουνὸ σκεπασμένο μ' ἔλατα, μὲ κέδρα καὶ πουρνάρια. Κάπου κάπου φούντωναν καὶ μερικὲς γέρικες βελανιδιές.

Ὁ λύκος, καθὼς εἶδε τὰ ζῶα νὰ βόσκουν στὴ μοναξιά, στάθηκε. Τοῦ κεντήθηκε ἡ ὄρεξη νὰ τὰ βάλη μὲ τὰ μεγάλα ζῶα.

Ἔπεσε χάμω καὶ ἄρχισε νὰ σέρνεται ἀπάνω στὴν ψηλὴ καὶ δροσερὴ χλόη. Σερνόταν ἥσυχα σὰ φίδι, μὰ ὅσο προσεκτικὰ κι ἂν πλησίαζε, τὰ ζῶα τὸν ἔνιωσαν. Τ' ἄλογα χλιμίντρισαν ἀνήσυχα καὶ τὰ βόδια μούγκρισαν. Καὶ στὴ στιγμὴ ὅλα τ' ἄλογα μαζεύτηκαν σ' ἕνα μέρος, ἔσμιξαν τὰ κεφάλια τους, σὰ νὰ ἦταν δεμένα σ' ἕνα στύλο, καὶ μὲ τὰ κορμιά τους ἔκαμαν κύκλο. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ τὰ βόδια. Συνάχτηκαν, ἔβαλαν στὴ μέση τὰ μοσχάρια καὶ τὶς ἀδύνατες ἀγελάδες κι ἐκεῖνα στάθηκαν ὁλόγυρα μὲ τὰ κεφάλια πρὸς τὰ ἔξω, σκυμμένα κάτω, καὶ τὰ κέρατα ἕτοιμα. Ὁ λύκος σύρθηκε πρῶτα μιὰ δυὸ φορὲς γύρω στὰ ἄλογα καὶ δοκίμασε νὰ πηδήση στὴ ράχη κανενός. Μὰ τὰ ἄλογα ἄρχισαν τὶς κλωτσιὲς μὲ τὰ πίσω πόδια τους, ποὺ γιὰ πολλὴν ὥρα δὲν ἔβλεπες παρὰ ἀτσαλένιες ὁπλὲς μέσα σὲ φουντωτὲς οὐρές. Ποῦ νὰ τολμήση νὰ πλησιάση ὁ λύκος ! Σύρθηκε ἔπειτα γύρω στὰ βόδια καὶ δοκίμασε μ' ἕνα πήδημα ν' ἀνοίξη τὸ λαιμὸ κανενός. Μὰ κάθε φορὰ ποὺ δοκίμαζε, ἀντὶ τὸ λαιμὸ εὔρισκε μπρός του κάτι κέρατα μυτερὰ καὶ δυνατά, ἕτοιμα νὰ τοῦ σχίσουν τὴν κοιλιά.

Μάκρυνε λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ γιὰ νὰ συλλογισθῆ καλύτερα τί νὰ κάνη. Ἔξαφνα βλέπει τὴ γαϊδουρίτσα τοῦ Τσιρίμπαση μὲ τὸ πουλαράκι της. Ἦταν ξεχασμένη σὲ κάποιο ψήλωμα καὶ τώρα ποὺ ἔνιωσε τὸν κίνδυνο ἔτρεξε τὸν κατήφορο γιὰ νὰ χωθῆ ἀνάμεσα στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔτρεξε νὰ τῆς κόψη τὸ δρόμο.

Ἕνα σκυλάκι βρέθηκε συμμαζεμένο σὲ μιὰ κουφάλα πουρναριοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο του. Μὰ ὅταν εἶδε τὸ λύκο νὰ χυθῆ ἀπάνω στὴ γαϊδουρίτσα, βγῆκε κι ἔτρεξε γιὰ τὸ χωριό.

Ὁ λύκος ἄρχισε νὰ φέρνη γύρους τὴ γαϊδουρίτσα, ὅλο καὶ στενώτερους γύρους, νὰ τῆς δείχνη τὰ δόντια του. 'Εκείνη στάθηκε ἀπελπισμένη. "Ετρεμε ὁλόκληρη. 'Αδύνατο νὰ φτάση στ' ἄλογα. Ὁ λύκος ἔβαλε σημάδι τὸ πουλαράκι καὶ χύθηκε ἀπάνω του.

Μὰ τώρα ἦρθε ἡ σειρὰ τῆς μάνας. Ἡ γαϊδουρίτσα πῆρε θάρρος καὶ μπῆκε ἀνάμεσα στὸ λύκο καὶ τὸ παιδί της. Μὲ τὰ πίσω πόδια της ἄρχισε νὰ κλωτσᾶ καὶ μὲ τὸ στῆθος της νὰ σπρώχνη τὸ πουλαράκι της στὴν κουφάλα ἑνὸς ἔλατου. Μὰ ἐκεῖνο δὲν τὴν βοηθοῦσε καθόλου. "Ετρεμε κι ἔστεκε ἀκίνητο. Πολλὲς φορὲς τέντωσε τὸ κεφάλι του, περίεργο νὰ δῆ τί γίνεται πίσω ἀπὸ τὴ μάνα του. Τέλος ἡ γαϊδουρίτσα κατάφερε νὰ βάλη μέσα τὸ πουλαράκι, ἔκλεισε μὲ τὸ στῆθος της τὴν κουφάλα καὶ μὲ τὰ πίσω πόδια της ἔδινε κλωτσιὲς ἀδιάκοπα.

Ὁ λύκος ἄφρισε ἀπὸ τὴ λύσσα του. Πολλὲς φορὲς κατόρθωσε νὰ μπήξη τὰ δόντια του στ' ἀφύλαχτα πλευρὰ τῆς γαϊδουρίτσας. Μὰ στὸ τέλος ἔπεσε κάτω ἀπὸ τὶς κλωτσιές της. Τὰ αἵματα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ πλευρὰ τῆς γαϊδουρίτσας. Μὰ δὲν ἔτρεχαν λιγώτερα ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ λύκου. Ἡ ἄμοιρη μάνα προστάτευε καὶ μὲ τὸ αἷμα της τὸ παιδί της.

"Εξαφνα ἀκούστηκαν μακριὰ βραχνὰ γαυγίσματα. Ἦταν ὁ 'Αράπης τοῦ γύφτου, ἕνα κατάμαυρο μεγάλο μαντρόσκυλο. Τὸ σκυλάκι, ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὸ λιβάδι, ἦρθε λαχανιασμένο στὸ σπίτι τοῦ Τσιρίμπαση καὶ μὲ νοήματα ἔδωσε νὰ καταλάβη πὼς ἡ γαϊδουρίτσα τους κινδύνευε.

Ὁ Τσιρίμπασης κοιμόταν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ 'Αράπης τὸν τράβηξε ἀπὸ τὰ ροῦχα, τὸν ξύπνησε καὶ τοῦ ἔδειξε πὼς ἔπρεπε νὰ πάρη τὸ τουφέκι του καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήση. Τὸν τράβηξε ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ ἔτρεξε μπρὸς μαζὶ μὲ τὸ σκυλάκι.

'Απὸ τὰ γαυγίσματα τοῦ 'Αράπη ξύπνησε καὶ ἡ Σπαράγδα.

— Πάει ἡ γαϊδουρίτσα μου ! εἶπε.

Ὁ λύκος στὸ μεταξὺ εἶχε καιρὸ νὰ φύγη. Κατάλαβε πὼς καθὼς ἦταν κουρασμένος δύσκολα θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ 'Αράπη. Πῆρε λοιπὸν τὸν κατήφορο. Μὰ κι ὁ σκύλος τὸν πῆρε ἀπὸ κοντὰ καὶ τὸν ἔριξε στὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Σὲ μιὰ στροφὴ τὸν ἀντίκρισε ὁ Τσιρίμπασης καὶ μὲ μιὰ τουφεκιὰ τὸν ξάπλωσε κάτω.

Ὁ 'Αράπης ἔτρεξε, τὸν ἅρπαξε ἀπὸ τὸ λαιμό, τὸν σήκωσε ψηλά,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν τίναξε, τὸν ξανατίναξε κι ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς ἦταν νεκρός, τὸν πῆρε κι ἔτρεξε μὲ χαρὰ στὸν ἀφέντη του.

Στὸ μεταξὺ ξημέρωσε. Ἀπὸ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων καὶ τὶς φωνὲς τῶν τσοπάνηδων οἱ χωρικοὶ ἔμαθαν πὼς φάνηκε λύκος κι ἔτρεξαν στὰ χωράφια νὰ δοῦν τὰ ζῶα τους.

Σὲ λίγο μαζεύτηκαν γύρω ἀπὸ τὸ ἔλατο. Ἡ γαϊδουρίτσα ζοῦσε ἀκόμη, μὰ τὸ αἷμα ἔτρεχε ἀπὸ τὶς πληγές. Ἀγκομαχοῦσε τόσο θλιβερά, ποὺ ράγιζε τοῦ καθενὸς τὴν καρδιά. Μόλις εἶδε τὸν Ἀράπη νὰ σέρνη τὸ λύκο, χάιδεψε μὲ τὸ κεφάλι της τὸ πουλαράκι, ἔριξε μιὰ ματιὰ εὐχαριστημένη στὸ σκύλο καὶ ξεψύχησε. Τὸ πουλαράκι δὲν εἶχε καταλάβει τίποτε, μὰ δύσκολα κατόρθωσαν νὰ τὸ βγάλουν ἀπ' ἐκεῖ. Τόσο ἦταν τρομαγμένο.

Κάποιος εἶπε μὲ συγκίνηση :

— Τέτοια μάνα δὲν πρέπει νὰ τὴ φᾶνε τὰ κοράκια κι οἱ ἀλεποῦδες. Λέω νὰ τὴ θάψουμε.

Ὅλοι τὸ δέχτηκαν, ἔσκαψαν ἕνα λάκκο καὶ τὴν ἔθαψαν ἐκεῖ. Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔμεινε νὰ λέγεται : « Τὸ μνῆμα τῆς μάνας ».

Περιοδικὸ « Νεοελληνικὴ ἀγωγή » *Ἀνδρ. Καρκαβίτσας*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

12. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ - ΜΥΘΟΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΑΔΙΑΚΡΙΣΙΑ

Δῶσ' κι ἐμὲ καὶ τοῦ παιδιοῦ μου,
εἶναι κι ὁ ἄντρας μου στὴ θύρα.

ΑΛΗΘΕΙΑ

Ἐξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήσῃ τ' ἀληθές.

*

Ἡ ἀλήθεια εἶν' τοῦ Θεοῦ, τὸ ψέμα τοῦ διαβόλου.

*

Λέγε τὴν ἀλήθεια, νά 'χῃς τὸ Θεὸ βοήθεια.

*

Ἀπὸ παιδί, τρελὸ καὶ μεθυσμένο μαθαίνεις τὴν ἀλήθεια.

ΑΠΡΙΛΗΣ

Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ κι ὁ Μάης πέντε δέκα,
νὰ ἰδῇς τὸ κοντοκρίθαρο πῶς στρίβει τὸ μουστάκι,
νὰ ἰδῇς καὶ τὶς ἀρχόντισσες πῶς ψιλοκρησαρίζουν,
νὰ ἰδῇς καὶ τὴ φτωχολογιὰ πῶς ψιλοκοσκινάει.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ἀπὸ Αὔγουστο χειμώνα καὶ ἀπὸ Μάρτη καλοκαίρι.

*

Αὔγουστος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.

*

Αὔγουστε, καλέ μου μήνα, νά 'σουν δυὸ φορὲς τὸ χρόνο!

*

Ἦρθ' ὁ Αὔγουστος, πάρ' τὴν κάπα σου.

*

Οὔτ' ὁ Αὔγουστος χειμώνας οὔτ' Ἀπρίλης καλοκαίρι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΧΑΡΙΣΤΙΑ

Αὐχάριστος στὸ ἕνα,
χίλια νὰ τοῦ δώσης δὲ σοῦ λέει σπολλάτη.

*

Ἡ θάλασσα κι ὁ αὐχάριστος ποτέ τους δὲν χορταίνουν.

*

Τοῦ αὐχάριστου τὴ χάρη, ὅποιος κάνει τήνε χάνει.

ΓΕΙΤΟΝΑΣ

Κρείττων ὁ κακὸς τοῦ πονηροῦ γείτονος.

(*Βυζαντινὴ*)

*

Κάλλιον κακὸν χρόνον, παρὰ κακὸν γεῖτον.

(*Κύπρου*)

*

Ὅ,τι ἀκοῦς στοῦ γείτονά σου, πάντεχε καὶ στὰ δικά σου.

*

Ὅταν πιάση φωτιὰ τὸ σπίτι τοῦ γείτονά σου,
κοντά 'ν' καὶ τὸ δικό σου.

*

Γείτονα ἔχεις, Θεὸν ἔχεις.

*

Ἀντὰν νὰ θέλ' ὁ γεῖτος σου, παντρεύκεις τὸ παιδί σου.

(*Κύπρου*)

*

Ἄζωστος τρέχει ὁ γείτονας, κι ὁ συγγενὴς ζωσμένος.

*

Κάλλιο μιὰ κακὴ ἀρρώστια, παρὰ γείτονας κακός.

ΓΕΝΑΡΗΣ

Γενάρη μήνα κλάδευε, φεγγάρι μὴ γυρεύης.

*

Τοῦ Γενάρη τὸ ζευγάρι διάβολος θὲ νὰ τὸ πάρη.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΡΓΑΣΙΑ

"Εκατσε ἡ δουλειὰ στὴν πόρτα κι ἐκυνήγησε τὴ φτώχεια.

*

Ἡ δουλειὰ νικάει τὴ φτώχεια.

*

"Οποιος περπατεῖ μυρίζει, κι ὅποιος κάθεται βρωμάει.

ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ

Καὶ τοῦτα δικά μου κι ἐκεῖνα δικά μου
κι ὅσα σκεπάζει ἡ κάπα μου
κι ὅσα θωροῦν τὰ μάτια μου.

ΠΡΟΝΟΙΑ

Δεμένος ὁ γάιδαρος, ἀναπαμένος ὁ νοικοκύρης.

*

Σφάλα τὸ σπίτι σου, γιὰ νὰ μὴν κάνης κλέφτη τὸ γείτονά σου.

*

"Αφραγος κῆπος, ἔρμα τὰ λάχανα.

*

Στερνή μου γνώση, νὰ σ' εἶχα πρῶτα.

ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑ

Ποτέ του αὐγὸ δὲν ἔδωκε, μήτε τ' Ἁγιοῦ Λαζάρου.

*

Δὲν δίνει τ' ἀγγέλου του νερό.

Ν. Γ. Πολίτου « Παροιμίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ », 1899 - 1904

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΠΕΖΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Στὸν κάμπο τοῦ Μαραθώνα ἔγινε μιὰ φορὰ μεγάλη μάχη. Τοῦρκοι πολλοὶ μὲ ἅρματα πολλὰ ἦρθαν νὰ σκλαβώσουν τὴ χώρα καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ περάσουν στὴν 'Αθήνα. Δὲν πῆγαν γραμμὴ στὴν 'Αθήνα, γιατὶ οἱ Ἕλληνες φύλαγαν μὲ πολλὰ πλεούμενα καὶ τρικάταρτα τὸν Πειραιά. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν λίγοι ἐμπρὸς στὴν ἀμέτρητη δύναμη τοῦ ἐχτροῦ. Συνάχτηκαν ἀπ' ὅλα τὰ περίγυρα χωριὰ καὶ ἀπὸ τὴν 'Αθήνα κι ἔπιασαν πόλεμο φριχτό. Ἂν τοὺς νικήσουμε, σοῦ λέγει, ἐδῶ, πάει, τοὺς σπάσαμε· δὲ θὰ δοῦν τὴ στράτα νὰ φύγουν.

Πολέμησαν ἀπὸ τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ. 'Απελπισμένα πολέμησαν οἱ ἐχτροί, ἀλλὰ πλέον ἀπελπισμένα πολέμησαν οἱ Ἕλληνες. Τὸ αἷμα πῆγε ποτάμι· ἔφτασεν ὡς τὰ ριζὰ τοῦ Βρανοῦ καὶ ὡς τὸ Μαραθώνα ἀντίκρυ. Ἔσυρε ὡς τὴ θάλασσα κι ἔβαψε κατακόκκινα τὰ κύματα. Θρῆνος καὶ κακὸ ἔγινε. Τέλος νίκησαν οἱ Ἕλληνες. Οἱ Τοῦρκοι ἔτρεξαν νὰ γλυτώσουν στὰ καράβια. Οἱ Ἕλληνες τοὺς κυνήγησαν, κι ἐκεῖ τοὺς κατάσφαξαν, κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς δὲν γύρισε πίσω.

Ἔτρεξαν τότε δυὸ νὰ φέρουν τὴν εἴδηση στὴν 'Αθήνα. Ὁ ἕνας ἔτρεξε καβαλάρης, ὁ ἄλλος πεζὸς κι ἁρματωμένος. Ὁ καβαλάρης ἀνέβηκε τὸν 'Αφορεσμὸ καὶ κατέβηκε στὸ χωριό. Καθὼς τὸν εἶδαν οἱ γυναῖκες ἔτρεξαν κοντά του :

« Σταμάτα », τοῦ φώναζαν, « σταμάτα ! ».

Ἤθελαν νὰ τὸν ρωτήσουν τί ἀπόγινε ἡ μάχη. Στάθηκε μιὰ στιγμὴ νὰ πάρη φύσημα, κι ἔπειτα πάλι δρόμο. Τέλος φτάνει στὸ Ψυχικό· ἐκεῖ πῆγε νὰ ξεψυχήση, πιάστηκε ἡ ἀναπνοή του, τὰ πόδια του ἔτρεμαν· τώρα ἔλεγε νὰ πέση. 'Αντρειεύεται τότε καὶ παίρνει βαθιὸ ἀνασασμό, καὶ μιὰ καὶ δυὸ ἔφτασε στὸ τέλος στὴν 'Αθήνα.

« Νικήσαμε ! » εἶπε, κι ἔπεσε αὐτὸς καὶ ξεψύχησε. Ὁ καβαλάρης ταχυδρόμος ἀκόμα δὲν φάνηκε !

'Εκεῖ ποὺ σταμάτησε ὁ πεζοδρόμος κι ἐκεῖ ποὺ πῆρε ἀνάσα ἄφησε τ' ὄνομα τοῦ καμώματός του.

Τὸ πρῶτο χωριὸ τ' ὀνόμασαν Σταμάτα, τὸ δεύτερο Ψυχικό.

Ν. Γ. Πολίτου « Παραδόσεις », 1904

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΥ

Ἀμπελουργὸς βαριαρρωστᾶ καὶ πέφτει τοῦ θανάτου
καὶ γύρω του συνάζονται τὰ πέντε τὰ παιδιά του
καὶ δέρνονται καὶ κλαῖνε
κι ἀπελπισμένα λένε :

— « Πατέρα, πῶς θὰ ζήσωμε ἐμεῖς χωρὶς ἐσένα,
ἔρημα κι ἀπροστάτευτα, φτωχὰ κι ὀρφανεμένα ! ».
Κι ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε : — « Κάπου βαθιὰ στ' ἀμπέλι
σᾶς ἔχω κρύψει θησαυρό. Κι ἐκεῖνος ποὺ τὸν θέλει,
ἂς πάη νὰ ψάξη νὰ τὸν βρῆ,
γιατὶ ἔτσι εἶν' ὅλοι οἱ θησαυροί ».

Πέθανε καὶ τὸν ἔθαψαν κι ἀρχίνισαν νὰ σκάβουν
χωρὶς νὰ ξεκουράζωνται, χωρὶς στιγμὴ νὰ χάνουν.
Κι ἀφοῦ δὲ βρῆκαν τίποτα, εἶπαν : — « Οἱ κόποι πᾶνε !
Μᾶς γέλασ' ὁ πατέρας μας, συχωρεμένος νά 'ναι ! ».

Μὰ ὅταν ὁ τρύγος ἔφτασε, τ' ἀμπέλι ἐπάνω ὡς κάτω
ἀπ' τὸ πολὺ τὸ σκάψιμο σταφύλια ἦταν γεμάτο.

Ι. Πολέμης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

ἄβυσσος — βάραθρον, μέγα βάθος.
ἀγέρωχος — ὑπερήφανος, ἀκατάδεκτος.
ᾄδω — ψάλλω, τραγουδῶ.
αἴγλη — λάμψις, ἀκτινοβολία, δόξα, φήμη, μεγαλοπρέπεια.
αἰθρία — ξαστεριά.
αἰνίττομαι — ὑπονοῶ, ὁμιλῶ αἰνιγματωδῶς, ἀσαφῶς.
αἰωροῦμαι — εἶμαι μετέωρος, ἀνέρχομαι ἢ ταλαντεύομαι εἰς τὸν ἀέρα.
ἀκάθεκτος — ἀσυγκράτητος, ὁρμητικός.
ἀκαρῆς — ἐν ἀκαρεῖ, εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, ἀμέσως, ἐντὸς δευτερολέπτου.
ἀλαζονεία — ὑπερηφάνεια.
ἀλαλάζω — φωνάζω ἰσχυρῶς.
ἀλάργα — μακρὰν (ἰταλ.).
ἀλώβητος — ὁ μὴ βλαβείς, ἀβλαβής.
ἀμαυρὸς — σκοτεινός, ὁ μὴ λάμπων.
ἀμαυρώνω — κάμνω τι σκοτεινόν, ἐλαττώνω τὴν λάμψιν, θαμπώνω.
ἄμμουδα — βυθὸς θαλάσσης ἀμμώδης.
ἀμφιθέατρον — θέατρον κυκλοτερὲς ἢ αἴθουσα διαλέξεων μὲ κλιμακωτὰ ἑδώλια.
ἀναγέρνω — ξαπλώνω προχείρως πρὸς ἀνάπαυσιν.
ἀνάγομαι — ἀπομακρύνομαι.
ἀναδεύω — ἀνακατεύω.
ἀναρριχῶμαι —σκαρφαλώνω.
ἀπιθώνω — ἀποθέτω, τοποθετῶ.
ἀποδέλοιπο - ὑπόλοιπον, τὸ ἀπομένον.
ἀποφθεγματικὸς — ὁ ἐκφραζόμενος μὲ συντόμους ἐκφράσεις.
ἀπρόσιτος — μὴ προσιτὸς (πρὸς — εἶμι), ἀπροσέγγιστος, ἀπλησίαστος, ἀπροσπέλαστος.
ἀργιλὲς — καπνοσῦριγξ μὲ μακρὸν σωλῆνα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος (τουρκ.).
ἀρωγὸς — βοηθός, ὑπερασπιστής.
ἆσθμα — λαχάνισμα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀσπαίρω — σπαρταρῶ.
Ἀσπροπόταμος — ὁ Ἀχελῷος.
αὔτανδρος — μετ᾽ αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν, μὲ ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου καὶ τοὺς ἐπιβάτας.
αὐτόπτης — ὁ βλέπων μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια του.
αὐχμηρὸς — πλήρης αὐχμοῦ, ἀπεξηραμμένος, στεγνός, πνιγηρός.
αὐχάριστος — ἀχάριστος (διαλεκτ.).
ἀφάτνωτον — χωρὶς φατνώματα, ἡμιτελές.
ἀφορία — ἔλλειψις παραγωγῆς, σπάνις.

Β

βαργομισμένος — βαρύγνωμος, ὠργισμένος κατά τινος, δύσθυμος.
βδελύσσομαι — ἀποστρέφομαι, κοινῶς σιχαίνομαι.
Βεγγάζη — παραλιακὴ πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς.
βολὶς — βῆμα ἢ ὄργανον βαλλόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης πρὸς καταμέτρησιν.
βόλτα — στροφή, ἀλλαγὴ πορείας ἱστιοφόρου.
βρατσέρα — ἱστιοφόρον πλοῖον μικροῦ ἐκτοπίσματος.
βρίκιον — ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστοὺς καὶ τετράγωνα ἱστία.
βρυασμὸς — τέρψις, πολλὴ εὐφροσύνη.
βυθῶ — βυθίζομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Γ

γδοῦπος — βαρὺς κτύπος, βρόντος.
γήλοφος — λοφίσκος ἀπὸ χῶμα.
γλαυκὸς — γαλανός.

Δ

δαψιλὸς — ἄφθονος, πλουσιοπάροχος, ἐλευθέριος, μεγαλόδωρος, μέγας, ἄφθονος.
δέος — φόβος, ἀνησυχία, τρόμος, ψυχικὴ ταραχή.
διάτορος — διαπεραστικός, ὀξύφωνος (διὰ — τορῶ = τρυπῶ).
δίνη — σπειροειδὴς κίνησις ὕδατος, κοινῶς ρουφήχτρα.
δῶμα — δωμάτιον, οἶκος, κατοικία.

Ε

ἔβενος — ξύλον συμπαγές, μαῦρον καὶ σκληρόν.
εἰκαστικὸς — ὁ ἱκανὸς νὰ ἀπεικονίζῃ, παραστατικός· εἰκαστικαὶ τέχναι = αἱ καλαὶ τέχναι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἑλλανοδίκης	— κριτὴς ἀγώνων, ἀγωνοδίκης.
ἐλλοχεύω	— παραμονεύω.
ἐνάλιος χλωρὶς	— σύνολον φυτῶν θαλασσίων.
ἕρπω	— σύρομαι μὲ τὴν κοιλίαν, σύρομαι.
ἐφέστιος	— ὁ ἐπὶ τῆς ἑστίας κείμενος.

Ζ

ζεῦξις	— ἡ σύνδεσις διὰ ζεύγματος, διὰ προχείρου γεφύρας.
Ζέφυρος	— ὁ δυτικὸς ἄνεμος.

Η

ἡμιολία	— ἱστιοφόρον πλοῖον μὲ δύο ἱστοὺς ἐλαφρῶς κεκλιμένους πρὸς τὴν πρύμνην, κοινῶς γολέτα.

Θ

θάλπος	— θερμότης, ζέστη (μᾶλλον εὐάρεστος), περίθαλψις, ἐμψύχωσις, ἐγκαρδίωσις.
θηλυπρεπὴς	— ὁ μὲ τρόπους γυναικείους.
θημωνιὰ	— ὁ ἐκ δεματίων σιτηρῶν ἢ χόρτων σωρός.

Ι

ἶβις	— πτηνὸν ἱερὸν διὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους μὲ ράμφος μακρὸν καὶ κεκαμμένον.
ἰλιγγιώδης	— ποὺ προκαλεῖ ἴλιγγον.
ἴλιγγος	— ζάλη, σκοτούρα, διατάραξις τῶν φρενῶν.

Κ

καλάρω	— ρίπτω εἰς τὴν θάλασσαν δίκτυα ἢ παραγάδι.
καμπτὴρ	— ἡ καμπὴ τοῦ στίβου εἰς τὰ ἀρχαῖα στάδια.
καπούλια	— τὰ νῶτα τῶν μεγάλων τετραπόδων ζώων.
καραδοκῶ	— καιροφυλακτῶ.
κασσία	— ἀρωματῶδες φυτόν, φλοιὸς ἀρωματώδης (περίπου ὡς ἡ κανέλα).
κατεσκληκὼς	— (μετοχὴ ἀχρήστου ρ. κατασκέλλω) κάτισχνος, σκελετώδης, ἀπεξηραμμένος (πετσὶ καὶ κόκαλο).
κέλυφος	— τὸ ξυλῶδες περίβλημα τοῦ καρποῦ, τὸ κοινῶς λεγόμενον τσώφλι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κιοτῆς	— ἄνανδρος, δειλὸς (τουρκ.).
κλιτὺς	— πλευρὰ βουνοῦ, κατωφέρεια.
κομάντος	— στρατιῶται διὰ δυσκόλους ἐπιχειρήσεις.
κορβέτα	— πλοῖον ἱστιοφόρον τριίστιον.
κόρκωμα	— γεῖσον γεφύρας.
κότινος	— ἀγριελαία· μεταφορικῶς βραβεῖον.
κουπαστὴ	— τὸ ἀνώτατον χεῖλος τῶν τοιχωμάτων τοῦ πλοίου.
κράσπεδον	— τὸ ἀκρότατον μέρος ἑνὸς πράγματος, ὁ ἐξέχων γῦρος.

Λ

λάβαρον	— εἶδος σημαίας εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Βυζαντινούς· σημαία σωματείου.
λιπόσαρκος	— χωρὶς πολλὰς σάρκας, ἰσχνός, κοκαλιάρης (λείπω — σάρξ).

Μ

μάνδαλος	— τεμάχιον ξύλου ἢ σιδήρου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀσφαλίζεται ἐσωτερικῶς ἡ θύρα.
μάνα	— τὸ σχοινίον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀναρτῶνται τὰ ἄγκιστρα τοῦ παραγαδιοῦ.
μαρμαρυγὴ	— λάμψις, ἀκτινοβολία.
μελίφθογγος	— μελίφωνος, γλυκύφωνος.
μένος	— ὁρμὴ ψυχῆς, ἀκράτητος δύναμις, ἀκάθεκτος ὁρμή.
μεσαίων	— τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ Ε΄ μέχρι τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος μ. Χ.
μετάφρενον	— τὸ μεταξὺ τῶν δύο ὠμοπλατῶν μέρος τῆς ράχεως.
μὴ γὰρ	— μήπως, μὴ τάχα.
μολπὴ	— χορός, ᾆσμα μετὰ χοροῦ πρὸς τιμὴν θεοῦ ἢ ἥρωος.
μόχθος	— κόπος, ταλαιπωρία, βασανισμός, ἀγωνία.
μπαλκόνι	— ἐξώστης (ἰταλ.).

Ν

νάρθηξ	— πρόναος τῆς ἐκκλησίας.
νωδὸς	— ἐστερημένος ὀδόντων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο

ὀζώδης — ὁ ἔχων ὄζον ἢ ὄζους (ἐξόγκωμα), κόμβον, ἐξοχήν.

οἰηματίας — ἀλαζών, ματαιόδοξος, καυχησιάρης.

οἰμωγὴ — στεναγμός, θρῆνος, ὀδυρμός.

ὀλίσθημα — παραπάτημα.

ὀλοφύρομαι — κλαίω, θρηνῶ.

Π

παγκρατὴς — κυρίαρχος.

πάλλω — σείω ἰσχυρά, κινῶ ταχύτατα, κραδαίνω, δονῶ, θέτω εἰς παλινδρομικὴν κίνησιν.

πανοικεὶ — μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειαν.

παράμαλλο — ἕκαστον τῶν νημάτων τοῦ παραγαδιοῦ τῶν φερόντων τὰ ἄγκιστρα.

πάρωρα — πέραν τῆς κανονικῆς ὥρας.

περιδινοῦμαι — περιστρέφομαι κυκλοτερῶς καὶ ταχέως, στροβιλίζομαι, στριφογυρίζομαι.

περίτεχνος — ὁ κατεσκευασμένος μὲ μεγάλην τέχνην.

πιχάει — ἐπιχύνει, ρίπτει πηλὸν ἢ ἄσβεστον.

πόρος — πέρασμα, διαβατὸν μέρος ποταμοῦ.

προαίρεσις — πρόθεσις, θέλησις, ἐπιθυμία.

πυρίκαυστος — πεπυρακτωμένος, ἐν πυρὶ κεκαυμένος.

Ρ

ράκος — ἔνδυμα ἐφθαρμένον.

ραμαζάνι — νηστεία τῶν μωαμεθανῶν κατὰ τὴν ἡμέραν.

ρίψασπις — ὁ ἀπορρίψας τὴν ἀσπίδα εἰς τὴν μάχην καὶ τρεπόμενος εἰς φυγήν, φυγόμαχος.

ρομφαία — εἶδος εὐθείας, μεγάλης καὶ πλατείας σπάθης.

ρωγμὴ — σχισμὴ εἰς μῆκος καὶ βάθος, ρῆγμα, σπάσιμο, ἄνοιγμα.

Σ

σαλαγῶ — κατευθύνω μὲ φωνὰς τὰ βοσκήματα.

σέλας — φῶς, φεγγοβολία, λάμψις.

σθεναρὸς — πλήρης σθένους, πλήρης ἠθικοῦ, δυνατός, ρωμαλέος, ψυχωμένος,

σκέλεθρον — σκελετός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκῆπτρον — ράβδος δηλοῦσα ἀξίωμα ἢ ἀρχήν.
σκήτη — μικρὰ μονή, ἐρημητήριον μοναχῶν.
σκουτέλα — (ἰταλ.) πιατέλα, γαβάθα, πινάκιον (παροψίς).
σκῶμμα — πείραγμα.
σμῆνος — πλῆθος πτερωτῶν ἐντόμων, ἰδίως μελισσῶν.
σούρουπο — λυκόφως, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ νυκτώνῃ.
σπαράζω — (ὡς ἀμετάβατον) κινοῦμαι.
σπάραχνα — βράγχια, τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα τῶν ἰχθύων.
σπινθὴρ — σπίθα.
στόμφος — πομπῶδες ὕφος κατὰ τὴν ὁμιλίαν, καυχησιολογία.
στριγγιὰ — ὀξεῖα, διαπεραστικὴ φωνή.
σύνταχα — λίγο πρὶν φέξῃ.
συνωρὶς — ζεῦγος ἵππων ὡς καὶ προσώπων.
Σφὰξ — πόλις τῆς Τύνιδος.
σφρῖγος — εὐρωστία, ζωηρότης.
σφριγῶ — ἔχω σφρῖγος, ἔχω ζωηρότητα.

Τ

τανύω — τείνω, τεντώνω, ἁπλώνω ὅσο μπορῶ, ἁπλώνω διάπλατα.
ταχιὰ — αὔριον, λίαν πρωΐ.
τὶ ἢ τ' — διότι.
τορπιλλάκατος — πλοιάριον ὡπλισμένον μὲ τορπίλλας.
τραγάνα — ἔδαφος πετρῶδες, εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.
τρυφηλὸς — ὁ διάγων βίον γεμάτον ἀπὸ ἀνέσεις, ὁ ἔχων τρυφήν, δηλ. καλοπέρασιν.
τσελίκι — (τουρκ.) χάλυψ, ἀτσάλι, ἄνθρωπος ρωμαλέος, ὑγιέστατος.

Υ

ὑπέρμαχος — ὑπερασπιστής, προστάτης.
ὑπεροψία — ἀλαζονεία, ἀδικαιολόγητος ὑπερηφάνεια.
ὑπηχῶ — ἀντηχῶ βαθιά.
ὑποφώσκω — φέγγω ἀμυδρῶς, ἀρχίζω νὰ φέγγω, νὰ ξεφωτίζω (χαραυγή).

Φ

φιλαυτία — ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτόν μας.
φιλέκδικος — ἐκδικητικός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φιλοσκώμμων	– ὁ ἀγαπῶν τὸ σκῶμμα, τὰ ἀστεῖα.
φιρμάνιον	– διάταγμα βασιλέως ἢ σουλτάνου.
φλοκάτα	– παχὺ μάλλινον ἐπανωφόρι τῶν ποιμένων, ἔχει ἄφθονον χνούδι καὶ φλόκους, φουντωτοὺς θυσάνους, λέγεται ἄλλως καὶ κάπα.
φρεγάδα	– πολεμικὸν πλοῖον.
φυκιάδες	– μέρη γεμάτα ἀπὸ φύκη.

Χ

χλαμὺς	– κοντὸς μανδύας.

Ω

ὤμοσα	– (τοῦ ρ. ὄμνυμι) ὡρκίσθην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ Γεώργιος. Εἶναι τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γ. Ἀθανασιάδου - Νόβα. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1894. Διετέλεσε καὶ ὑπουργός. Ἔγραψε διάφορα ποιήματα.

ΑΝΝΙΝΟΣ Μπάμπης. Ἐγεννήθη τὸ 1852 εἰς τὸ Ἀργοστόλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1934. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1848 καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς γυμνασίου. Ἔγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Σῦρον τὸ 1835. Κατέγινεν εἰς τὸ ἐμπόριον ζήσας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Διετέλεσεν εἷς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἔγινεν ἱδρυτὴς τοῦ « Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ». Ἀπέθανε τὸ 1908. Ἔγραψε ταξιδιωτικὰς ἀναμνήσεις, διηγήματα, ἐν οἷς καὶ τὸν « Λουκῆν Λάραν » κ.λ.π.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ Στέφανος. Ἐγεννήθη ἐν Γρανίτσῃ τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Διάφορα πεζὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον : « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου ».

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον : « Οἱ Κρῆτές μου ».

ΔΑΦΝΗΣ Στέφανος. Εἶναι φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυβούλου Ζωιοπούλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος τὸ 1882 καὶ ἀπέθανε τὸ 1947. Συνέθεσε ποιήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1859 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζά.

ΕΛΑΤΟΣ Νώντας. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ παιδαγωγοῦ Ἐπαμεινώνδου Παπαμιχαήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1871 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἔγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα διὰ τὰ παιδιά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ Χρῖστος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα ὑπὸ τίτλους: «Ἡ Πίνδος», «Τὸ Ροῦπελ» κλπ.

ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ Δημήτριος. Ἕλλην διπλωμάτης. Ἐγεννήθη τὸ 1872. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά. Ἀρχισυντάκτης καὶ διευθυντὴς πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν. Ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔγραψε φιλολογικὰ ἄρθρα καὶ μελέτας.

ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1873. Ἔγραψε ποιήματα.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανε τὸ 1922. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ κυρίως μὲ τὸ διήγημα. Ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν ἔργα «Ὁ Ζητιάνος», «Λόγια τῆς πλώρης» κ.ἄ.

ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ἀντώνιος. Καθηγητὴς ἀρχαιολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀκαδημαϊκός. Ἐγεννήθη ἐν Βλάστῃ τῆς Δ. Μακεδονίας τὸ 1870 καὶ ἀπέθανε τὸ 1960.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ Διονύσιος. Ἐγεννήθη τὸ 1884. Ἐξέδωκε τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀκαδημαϊκός.

ΚΟΡΑΗΣ Ἀδαμάντιος. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Χίον. Ἐγεννήθη τὸ 1748 εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους, ὅπου ἔζησε. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ πλῆθος ἄλλων συγγραμμάτων. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ἐπέδρασε πολὺ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς νέας γραφομένης γλώσσης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης τὸ 1858 καὶ ἀπέθανε τὸ 1918. Ἐσπούδασε εἰς Γερμανίαν φιλοσοφίαν καὶ παιδαγωγικήν. Ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητὴς καὶ διευθυντὴς διδασκαλείου. Ἔγραψε κυρίως διηγήματα.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1894. Ἔγραψε πεζὰ καὶ ποιήματα, διὰ τῶν ὁποίων ὕμνησε τὴν ἀγροτικὴν καὶ ποιμενικὴν ζωήν.

ΚΥΡΟΥ Ἀχιλλεύς. Ἐγεννήθη τὸ 1898 καὶ ἀπέθανε τὸ 1950. Διηύθυνε τὴν ἐφημερίδα «Ἑστία». Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπλιον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐκαλλιέργησε τὸ διήγημα.

ΜΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος. Πολεμιστὴς καὶ ποιητὴς (1869 - 1913). Μετέσχε τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κρητικῆς ἐπαναστάσεως 1896. Ἀρχηγὸς σώματος, μέλος τοῦ Μακεδονικοῦ κομιτάτου (1904). Συνετέλεσεν ἐπὶ κεφαλῆς 300 Κρητῶν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πρεβέζης (1912). Ἔγραψε ποιήματα.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ Γεράσιμος. Ἐγεννήθη εἰς Κεφαλληνίαν (1828 - 1911). Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ Λέων. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης. Ἀπέθανε τὸ 1879. Συνέγραψε πεζογραφήματα. Τὸ κυριώτερον τούτων «Ὁ Γεροστάθης» ἐχρησίμευσεν ἐπὶ δεκάδας ὡς ἐτῶν προσφιλὲς ἀνάγνωσμα τῶν Ἑλληνοπαίδων.

ΜΕΛΑΣ Σπυρίδων. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Εἶναι ἐκ τῶν καλυτέρων ζώντων χρονογράφων, βιογράφων, θεατρικῶν συγγραφέων καὶ κριτικῶν. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἔργα: «Ὁ μπαμπὰς ἐκπαιδεύεται», «Ὁ Παπαφλέσσας», «Ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ», «Ὁ Ναύαρχος Μιαούλης», «Ματωμένα ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ Μιχαήλ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Κύριον ἔργον του ἦτο ἡ δημοσιογραφία. Ἐδημοσίευσε χρονογραφήματα, ἐντυπώσεις, διηγήματα.

ΜΟΔΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Μοναστήριον τῆς Μακεδονίας τὸ 1890. Διετέλεσεν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν.

ΜΩΡΑ·Ι·ΤΙΔΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς Σκίαθον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Φίλος τοῦ Παπαδιαμάντη, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέψαλλεν ἐνίοτε εἰς ναὸν τῶν Ἀθηνῶν. Συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσε διηγήματα θρησκευτικά, πατριωτικά, ἠθογραφικὰ καὶ ταξιδευτικὰς ἐντυπώσεις ὑπὸ τὸν τίτλον: « Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα ».

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ Παναγιώτης. Παιδαγωγὸς γεννηθεὶς τὸ 1852. Διηύθυνε πολλὰ διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους καὶ διετέλεσε Διευθυντὴς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Ἐδημοσίευσε πολλὰς παιδαγωγικὰς πραγματείας. Ἀπέθανε τὸ 1931.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ Σπῦρος. Ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος ἀθηναϊκοῦ τύπου. Ἐγεννήθη τὸ 1856 καὶ ἀπέθανε τὸ 1933.

ΠΑΛΑΜΑΣ Κωστῆς. Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859 καὶ ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ὑπηρέτησε ὡς γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ποίησιν. Ἔγραψεν, ὅμως, καὶ διηγήματα, δράματα καὶ κριτικὰς μελέτας. « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », «Ὁ τάφος », «Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », «Ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ», «Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή» κλπ. Θεωρεῖται μετὰ τὸν Σολωμὸν ὁ καλύτερος τῶν συγχρόνων ποιητῶν.

ΠΑΛΛΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Ἔχει μεταφράσει τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἔγραψε πολλὰ πρωτότυπα ποιήματα.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς Σκίαθον τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων διηγηματογράφων. Τὰ ἔργα του εἶναι πολλά. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: «Ἡ Φόνισσα», «Χριστουγεννιάτικα διηγήματα», «Πασχαλινὰ διηγήματα» κ.ἄ.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1815. Ὁ πατήρ του ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, μόλις ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ἑξαετὴς τότε ὁ Κωνσταντῖνος κατέφυγε μετὰ τῆς μητρός του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐξεπαιδεύθη κατ' ἀρχὰς ὡς ὑπότροφος τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α'. Τὸ 1830 συνέχισε τὰς σπουδάς του εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ σχολὴν τοῦ Γενναδίου καὶ ἔπειτα εἰς εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια. Τὸ 1851 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐξέδωκε τὸ μνημειῶδες ἔργον του, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, εἰς 5 τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1891. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν ἱστορικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

ΠΑΡΑΣΧΟΣ Ἀχιλλεύς. Ποιητὴς (1838 - 1895).

ΠΕΖΟΠΟΡΟΣ Ἀναστάσιος. Ψευδώνυμον τοῦ λογογράφου καὶ δημοσιογράφου Μήτσου Χατζόπουλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀγρίνιον τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1936.

ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ Γιάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1866 καὶ ἀπέθανε τὸ 1945. Ὑπῆρξεν ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός. Ἔγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΛΑΥΡΑΣ Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1873 καὶ ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικός. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΠΟΛΕΜΗΣ Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ κυρίως μὲ τὴν ποίησιν. Ἐδημοσίευσε ποιητικὰ ἔργα ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Σπασμένα μάρμαρα», «Παλιὸ βιολί», «Χειμώνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Ἑσπερινὸς» κ.ἄ.

ΠΟΛΙΤΗΣ Νικόλαος. Ἐγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1921. Ὑπῆρξε καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ μυθολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Εἰσήγαγε πρῶτος εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν λαογραφίαν ὡς ἐπιστήμην. Ἀπέκτησε διεθνῆ φήμην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεγάλου ἐπιστήμονος. Ἔργα του εἶναι: «Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Παροιμίαι», «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», «Λαογραφικὰ σύμμεικτα».

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935. Διετέλεσε βουλευτὴς καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσε ποιήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα: «Φαίδρα», «Νικηφόρος Φωκᾶς» κ.ἄ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτὴς καὶ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἅπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 τόμους.

ΡΟΪΔΗΣ Ἐμμανουήλ. Λογογράφος (1835 - 1904). Ἔγραψε ἱστορικὰ μυθιστορήματα, διηγήματα, μελέτας. Ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων.

ΣΚΙΠΗΣ Σωτήριος. Ἐγεννήθη τὸ 1881. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκός. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΣΟΛΩΜΟΣ Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1798 καὶ ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1857. Ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἔγραψεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸν «Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», ὅστις ὡρίσθη ὡς ὁ ἐθνικός μας ὕμνος μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσικοῦ Μαντζάρου. Τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ φίλος του καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυλᾶς μὲ βιογραφικὰς καὶ κριτικὰς σημειώσεις. Ἐκ τῶν ποιημάτων του μνημονευτέα τὰ ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι», «Ὠδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ λόρδου Μπάιρον», «Ὁ Λάμπρος».

ΣΟΥΡΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1853 εἰς Σῦρον. Ἠκολούθησε φιλολογικὰ μαθήματα ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, μάλιστα τὴν σατιρικήν. Ἐπὶ 35 ἔτη ἐδημοσίευε τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐμμέτρως συντασσόμενον ἑβδομαδιαῖον «Ρωμιόν», εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαυτηρίαζεν ὅλα τὰ κοινωνικὰ τρωτὰ τῆς ἐποχῆς του. Ἀπέθανε τὸ 1919.

ΣΟΥΤΣΟΣ Παναγιώτης. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1806. Διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος καὶ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων καὶ δράματα. Ἀπέθανε τὸ 1868.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ Στέλιος. Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888 καὶ ἀπέθανε τὸ 1962. Τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας καὶ πολλὰς ποιητικὰς συλλογάς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διετέλεσε δημόσιος ὑπάλληλος. Ἔγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ ἔργα.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ Ἄγγελος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδη. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: «Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» κ.ἄ.

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ Σπυρίδων. Λόγιος, ἐκ τῶν μᾶλλον μορφωμένων ἀνδρῶν τῆς πρώτης μετὰ τὸ 1830 πεντηκονταετίας. Διετέλεσε πολιτικός, συγγραφεύς, ἐπιστήμων, ἱστορικός. Ἦτο πατὴρ τοῦ ἐξόχου πολιτικοῦ Χαριλάου Τρικούπη. Κυριώτερον ἔργον του: «Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως».

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1871 καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Ἔγραψε θεατρικὰ ἔργα, ἱστορικὰς μελέτας κ.ἄ.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ Χρῖστος (1857 - 1934). Ἀκαδημαϊκὸς Ἕλλην ἀρχαιολόγος ἐκ Στενημάχου, Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἐνήργησε πολλὰς ἀνασκαφάς, ἐδημοσίευσε δὲ ἀρκετὰς διατριβὰς ἀρχαιολογικοῦ περιεχομένου.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1870 εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν. Ἀπέθανε τὸ 1942.

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ Νικόλαος. Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ Χρῖστος. Ἐγεννήθη τὸ 1861. Ἦτο σουλιωτικῆς καταγωγῆς καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Εκ τῆς Συλλογῆς Χ. Δημητρακοπούλου

1. Πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἔθνους, Ἀδ. Κοραῆ 7
2. Μεγάλοι ἄνδρες, μεγάλοι λόγοι, μεγάλα ἔργα, Π. Π. Οἰκονόμου . . 8
3. Τρεῖς γενεαὶ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 10
4. Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1940 - 41, Στάνλεϋ Κάσσον 19
5. Οἱ νέοι τριακόσιοι, Ἀχ. Κύρου 20
6. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 33
7. Τὸ σπίτι μου (ποίημα), Γ. Ἀθάνα 45
8. Συζύγου ἐγκαρτέρησις, Ἐμμ. Λυκούδη 47
9. Ἑσπερινὸς (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 69
10. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀχ. Παράσχου 79
11. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη 81
12. Ἐξοχικὴ Λαμπρή, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 86
13. Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ, Ἐμμ. Ῥοΐδου 93
14. Ἡ βαρκούλα (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη 100
15. Στὸ ψαρολίμανο (ποίημα), Γ. Δροσίνη 101
16. Ὁ Φοῖνιξ, Ἐμμ. Λυκούδη 121
17. Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 131
18. Ἡ Ἀθηνᾶ προστάτις, Κ. Παλαμᾶ 131
19. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν ἡρώων τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, μετάφρασις Μ. Κωνσταντινίδου 133
20. Ἀγῶνες πανελλήνιοι καὶ αἱ διεθνεῖς ὀλυμπιάδες, Ἀντ. Κεραμοπούλου 150
21. Ὁ Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 153
22. Ὁ στέφανος τῆς νίκης (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 153
23. Ὁ Λουδοβῖκος Παστέρ, Δ. Κακλαμάνου 187
24. Ἡ χαρὰ (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ 191
25. Τὸ μάγο σας φῶς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 205
26. Ὁ καπετὰν καλόγερος, Χρ. Χρηστοβασίλη. 205
27. Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας (δημοτικὸ) 207
28. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημοτικὸ) 211
29. Τοῦ Νικοτσάρα (δημοτικὸ) 214
30. Τὸ τραγούδι τοῦ ἥλιου (ποίημα), Κ. Μάνου 221
31. Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, Ἐμμ. Λυκούδη 222
32. Ἡλιόφωτα μεσάνυκτα, Ἀν. Πεζοπόρου 224
33. Ἡ Ἁγία Λαύρα, Σπ. Παγανέλη 226
34. Ὁ ταλαίπωρος ἀπόμαχος, Ἐμμ. Λυκούδη 242
35. Τὸ ἐλάφι, Στ. Γρανίτσα 243

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Β΄. Εκ τῆς Συλλογῆς Θ. Παρασκευοπούλου

1. Αἱ διχόνοιαι δὲν φέρουν ἐλευθερίαν, Ἀδ. Κοραῆ 12
2. Ἡ διχόνοια (ποίημα), Διον. Σολωμοῦ 14
3. Ὕμνος πρὸς τὴν σημαίαν (ποίημα), Στ. Δάφνη 19
4. Στὴ Δωδεκάνησο (ποίημα), Σωτ. Σκίπη 25
5. Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα), Γ. Σουρῆ 34
6. Ὁ παπᾶς, Ν. Πετιμεζᾶ 35
7. Τῆς Κοκώνας τὸ σπίτι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 48
8. Ἀποχωρισμός. Ἡ μάνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 56
9. Τὸ παιδὶ (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 56
10. Ἄρατε πύλας, Ἀλ. Μωραϊτίδου 69
11. Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, Ἰω. Δαμβέργη 75
12. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα), Γ. Δροσίνη 80
13. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 82
14. Παιδικὴ Πασχαλιά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 83
15. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἀγγ. Τανάγρα 97
16. Ἡ ψαρόβαρκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη 99
17. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 106
18. Τὸ ἁλώνισμα, Ἀλ. Μωραϊτίδου 107
19. Ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη 109
20. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, μετάφρασις Μ. Στασινοπούλου 139
21. Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Χρ. Τσούντα 173
22. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἀριστ. Κουρτίδου 189
23. Ὁ Κολοκοτρώνης μέλος τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελᾶ 202
24. Μιαούλης καὶ Νέλσων, Σπ. Μελᾶ 205
25. Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Γ. Μόδη 220
26. Ὁ κόσσυφας, Στ. Γρανίτσα 233
27. Τὸ ἀγριομελίσσι, Στ. Γρανίτσα 239
28. Παροιμίαι, Ν. Γ. Πολίτου 255
29. Ὁ πεζοδρόμος τοῦ Μαραθῶνα, Ν. Γ. Πολίτου 258
30. Ὁ θάνατος τοῦ ἀμπελουργοῦ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 259

Γ΄. Εκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου

1. Τυρταίου: Πολεμιστήριον σάλπισμα (ποίημα), μετάφρ. Σπ. Τρικούπη 7
2. Ἡ νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 23
3. Πρὸς τὸ μέτωπον, Γ. Τσοκοπούλου 28
4. Γράμμα στὸ μέτωπο (ποίημα), Γ. Ἀθάνα 30
5. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης, Χαρ. Ἀννίνου 31
6. Ἡ σημαία ἑνὸς συντάγματος, Χρ. Ζαλοκώστα 40
7. Μητρικὴ αὐταπάρνησις, Γ. Βιζυηνοῦ 45

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

8. Νανούρισμα (δημοτικὸ) 57
9. Κοιμᾶται (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη 57
10. Νὰ ἤμουνα παπποὺς (ποίημα), Γ. Σουρῆ 58
11. Γιὰ τὴν προίκα τῆς ἀδερφῆς, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 61
12. Μεταμορφώσεις (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 64
13. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ 93
14. Κουπὶ καὶ τιμόνι (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 97
15. Τὸ χωριό μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη 99
16. Τὸ χωριὸ (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 99
17. Οἱ δύο μικροί, Μ. Μητσάκη 114
18. Ἡ ὡραιοτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς φορεσιάς, Ἀρ. Κουρτίδου 118
19 Ἡ σταφίδα τοῦ γείτονα, Ν. Ἔλατου 123
20. Ἡ ἔρις Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ 158
21. Φαέθων, υἱὸς Ἀπόλλωνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ 162
22. Εἰς τὴν Κάλυμνον, Ἐμμ. Λυκούδη 223
23. Ὁ κρασοποῦλος, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 229
24. Πτερωτοὶ μετανάσται, Ἐμμ. Λυκούδη 231
25. Οἱ πονηριὲς τῆς σουπιᾶς, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 235
26. Αὐτοθυσία μάνας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 247

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα — Σ. Δουφεξῆ

1. Ἡ γαλανόλευκη στὰ Δωδεκάνησα, Ἀχ. Κύρου 23
2. Ὁ πνιγμὸς τοῦ Κορδῆ, Σπ. Μελᾶ 29
3. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας (ποίημα), Κ. Μάνου 27
4. Ἀποχαιρετισμός, Δ. Κοκκίνου 38
5. Τραγούδι μου, φτερούγισε (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 39
6. Τὸ ἀτίμητό μου φυλαχτὸ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 42
7. Ἀθῶοι φόβοι (ποίημα), Γερ. Μαρκορᾶ 59
8. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη (δημοτικὸ) 60
9. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδου 75
10. Ὁ Αἰνείας καὶ ὁ πατήρ του, Λ. Μελᾶ 81
11. Θεὸς καὶ θάνατος (ποίημα), Ἰω. Καρασούτσα 89
12. Στὴ φουρτούνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 101
13. Μὲ τὸ παραγάδι, Ἐμμ. Λυκούδη 102
14. Ἡ θημωνιὰ (ποίημα), Γ. Στρατήγη 109
15. Ἀετὸς στὸ κοτέτσι (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδου 123
16. Ὁ ἀναποδιασμένος, Ἀλ. Μωραϊτίδου 123
17. Ἀγὼν ἁρματοδρομίας εἰς τὴν Τρῳάδα, Π. Ι. Θεοδωροπούλου . . . 141
18. Ἕκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη (ποίημα), μετάφρ. Ἀλ. Πάλλη 146
19. Ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία, Δ. Βικέλα 148
20. Λυκοῦργος, Λ. Μελᾶ 163

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

21. Ὁ Βόσπορος καὶ τὸ Βυζάντιον, Ἀδ. Ἀδαμαντίου 167
22. Ὁ Βυζαντινὸς στρατιώτης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου 169
23. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 172
24. Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι (δημοτικὸ) 175
25. Νικόλαος Γύζης, Στ. Σπεράντσα 193
26. Εὐαγγελίζου γῆ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 208
27. Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κ. Παπαρρηγοπούλου 209
28. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, Δ. Σολωμοῦ 210
29. Ὁ Ἄθως (ποίημα), Π. Σούτσου 222

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΥΠΟΘΗΚΑΙ

1. Τυρταίου : Πολεμιστήριον σάλπισμα (ποίημα), μετάφρ. Σπ. Τρικούπη 7
2. Πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἔθνους, Ἀδ. Κοραῆ 7
3. Μεγάλοι ἄνδρες, μεγάλοι λόγοι, μεγάλα ἔργα, Π. Δ. Οἰκονόμου . . 8
4. Τρεῖς γενεαὶ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 10
5. Αἱ διχόνοιαι δὲν φέρουν ἐλευθερίαν, Ἀδ. Κοραῆ 12
6. Ἡ διχόνοια (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ 14

2. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Ὕμνος πρὸς τὴν σημαίαν (ποίημα), Στ. Δάφνη 19
2. Αὐτὸ ἦτο τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1940 - 41, Στάνλεϋ Κάσσον 19
3. Οἱ νέοι τριακόσιοι, Ἀχ. Κύρου 20
4. Ἡ νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 23
5. Ἡ γαλανόλευκη στὰ Δωδεκάνησα, Ἀχ. Κύρου 23
6. Στὴ Δωδεκάνησο (ποίημα), Σωτ. Σκίπη 25
7. Ὁ πνιγμὸς τοῦ Κορδῆ, Σπ. Μελᾶ 26
8. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ πατρίδα μας (ποίημα), Κ. Μάνου 27
9. Πρὸς τὸ μέτωπον, Γ. Τσοκοπούλου 28
10. Γράμμα στὸ μέτωπο (ποίημα), Γ. Ἀθάνα 30
11. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης, Χαρ. Ἀννίνου 31
12. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 33
13. Τὰ πήραμε τὰ Γιάννινα (ποίημα), Γ. Σουρῆ 34
14. Ὁ παπάς, Ν. Πετιμεζᾶ 35
15. Ἀποχαιρετισμός, Δ. Κοκκίνου 38
16. Τραγούδι μου, φτερούγισε (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 39
17. Ἡ σημαία ἑνὸς συντάγματος, Χρ. Ζαλοκώστα 40
18. Τὸ ἀτίμητό μου φυλαχτὸ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 42

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Τὸ σπίτι μου (ποίημα), Γ. Ἀθάνα 45
2. Μητρικὴ αὐταπάρνησις, Γ. Βιζυηνοῦ 45
3. Συζύγου ἐγκαρτέρησις, Ἐμμ. Λυκούδη 47
4. Τῆς Κοκώνας τὸ σπίτι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 48
5. Ἀποχωρισμός. Ἡ μάνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 56
6. Τὸ παιδὶ (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 56
7. Νανούρισμα (δημοτικὸ) 57

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

9. Κοιμᾶται (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη 57
10. Νὰ ἤμουνα παπποὺς (ποίημα), Γ. Σουρῆ 58
11. Ἀθῷοι φόβοι (ποίημα), Γερ. Μαρκορᾶ 59
12. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη (δημοτικὸ) 60
13. Γιὰ τὴν προίκα τῆς ἀδερφῆς, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 61
14. Μεταμορφώσεις (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 64

4. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἑσπερινὸς (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 69
2. Ἄρατε πύλας, Ἀλ. Μωραϊτίδου 69
3. Ἡ καμπάνα (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδου 75
4. Τὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας, Ἰω. Δαμβέργη 75
5. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀχ. Παράσχου 79
6. Νύχτα Χριστουγεννιάτικη (ποίημα), Γ. Δροσίνη 80
7. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη 81
8. Ὁ Αἰνείας καὶ ὁ πατήρ του, Λ. Μελᾶ 81
9. Εἰς τὸν Γολγοθᾶν (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 82
10. Παιδικὴ Πασχαλιά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 83
11. Ἐξοχικὴ Λαμπρή, Ἀλ. Παπαδιαμάντη 86
12. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ 89
13. Θεὸς καὶ θάνατος (ποίημα), Ἰω. Καρασούτσα 89

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

(οἰκονομικὸς - γεωργικὸς - ναυτικὸς)

1. Κουπί καὶ τιμόνι (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 93
2. Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ, Ἐμμ. Ροΐδου 93
3. Τὸ χωριό μας (ποίημα), Γ. Δροσίνη 95
4. Τὸ χωριὸ (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 95
5. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Ἀγγ. Τανάγρα 97
6. Ἡ ψαρόβαρκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη 99
7. Ἡ βαρκούλα (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη 100
8. Στὸ ψαρολίμανο (ποίημα), Γ. Δροσίνη 101
9. Στὴ φουρτούνα (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ 101
10. Μὲ τὸ παραγάδι, Ἐμμ. Λυκούδη 102
11. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη (ποίημα), Ἀρ. Προβελεγγίου 106
12. Τὸ ἁλώνισμα, Ἀλ. Μωραϊτίδου 107
13. Ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη 109
14. Ἡ θημωνιὰ (ποίημα), Σ. Στρατήγη 109
15. Οἱ δύο μικροί, Μ. Μητσάκη 110
16. Ἡ ὡραιοτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς φορεσιάς, Ἀρ. Κουρτίδου 114
17. Ἡ σταφίδα τοῦ γείτονα, Ν. Ἔλατου 119
18. Ὁ Φοῖνιξ, Ἐμμ. Λυκούδη 121

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

19. Ἀετὸς στὸ κοτέτσι (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδη 123
20. Ὁ Ἀναποδιασμένος, Ἀλ. Μωραϊτίδου 123

6. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

1. Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 131
2. Ἡ Ἀθηνᾶ προστάτις, Κ. Παλαμᾶ 131
3. Ἡ ζωὴ καὶ τὰ μαθήματα εἰς τὴν σχολὴν ἡρώων τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, μετάφρ. Μ. Κωνσταντινίδου 133
4. Ὁ Πρίαμος καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς (ποίημα), μετάφρ. Μ. Στασινοπούλου 139
5. Ἀγὼν ἁρματοδρομίας εἰς τὴν Τρῳάδα, Π. Ι. Θεοδωροπούλου . . . 141
6. Ἕκτωρ καὶ Ἀνδρομάχη, μετάφρ. Ἀλ. Πάλλη 146
7. Ἡ ἀρχαία Ὀλυμπία, Δ. Βικέλα 148
8. Ἀγῶνες πανελλήνιοι καὶ αἱ διεθνεῖς ὀλυμπιάδες, Ἀντ. Κεραμοπούλου . 150
9. Ὁ Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 153
10. Ὁ στέφανος τῆς νίκης (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 153
11. Ἡ ἔρις Ἀθηνᾶς καὶ Ποσειδῶνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ 154
12. Φαέθων, υἱὸς Ἀπόλλωνος, Ἀλ. Ραγκαβῆ 158
13. Λυκοῦργος, Λ. Μελᾶ 163
14. Ὁ Βόσπορος καὶ τὸ Βυζάντιον, Ἀδ. Ἀδαμαντίου 167
15. Ὁ Βυζαντινὸς στρατιώτης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου 169
16. Ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 172
17. Τὸ προσκύνημα τοῦ Βουλγαροκτόνου, Χρ. Τσούντα 173
18. Τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι, (δημοτικὸ) 175

7. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

1. Ὁ Λουδοβῖκος Παστέρ, Δ. Κακλαμάνου 181
2. Ἡ χαρὰ (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ 185

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

1. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἀρ. Κουρτίδου 189
2. Νικόλαος Γύζης, Στ. Σπεράντσα 193

9. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Τὸ μάγο σας τὸ φῶς (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ 199
2. Ὁ καπετὰν καλόγερος, Χρ. Χρηστοβασίλη 199
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Πάργας (δημοτικὸ) 201
4. Ὁ Κολοκοτρώνης μέλος τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελᾶ 202
5. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημοτικὸ) 205
6. Μιαούλης καὶ Νέλσων, Σπ. Μελᾶ 205
7. Εὐαγγελίζου γῆ (ποίημα), Στ. Σπεράντσα 208

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

8. Τοῦ Νικοτσάρα (δημοτικὸ) 208
10. Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται, Ψαριανοί, Κ. Παπαρρηγοπούλου 209
11. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ 210

10. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ
(Περιγραφαὶ)

1. Τὸ τραγούδι τοῦ ἥλιου (ποίημα), Κ. Μάνου 213
2. Ἡ κοιλὰς τῶν Τεμπῶν, Ἐμμ. Λυκούδη 214
3. Ἡλιόφωτα μεσάνυκτα, Ἀν. Πεζοπόρου 216
4. Ἡ Ἁγία Λαύρα, Σπ. Παγανέλη 218
5. Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Γ. Μόδη 220
6. Ὁ Ἄθως (ποίημα), Π. Σούτσου 222
7. Εἰς τὴν Κάλυμνον, Ἐμμ. Λυκούδη 223

11. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ
(Διηγήσεις — Περιγραφαὶ)

1. Ὁ κρασοποῦλος, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 229
2. Πτερωτοὶ μετανάσται, Ἐμμ. Λυκούδη 231
3. Ὁ κόσσυφας, Στ. Γρανίτσα 233
4. Οἱ πονηριὲς τῆς σουπιᾶς, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 235
5. Τὸ ἀγριομελίσσι, Στ. Γρανίτσα 239
6. Ὁ ταλαίπωρος ἀπόμαχος, Ἐμμ. Λυκούδη 242
7. Τὸ ἐλάφι, Στ. Γρανίτσα 243
8. Αὐτοθυσία μάνας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα 247

12. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ — ΜΥΘΟΙ

1. Παροιμίαι, Ν. Γ. Πολίτου 255
2. Ὁ πεζοδρόμος τοῦ Μαραθῶνα, Ν. Γ. Πολίτου 258
3. Ὁ θάνατος τοῦ ἀμπελουργοῦ (ποίημα), Ἰω. Πολέμη 259

Λεξιλόγιον 261
Βιογραφικαὶ σημειώσεις 269
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς 275
Πίναξ περιεχομένων 279

Ἐξώφ. ΕΛΕΝΗΣ Δ. ΖΗΚΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουσι τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α′ 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε′, 1965 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 10.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1292/1.6.65

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΠΑΠΥΡΟΣ - ΓΡΑΦΙΚΑΙ - ΤΕΧΝΑΙ Α.Ε. ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

0020556107
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

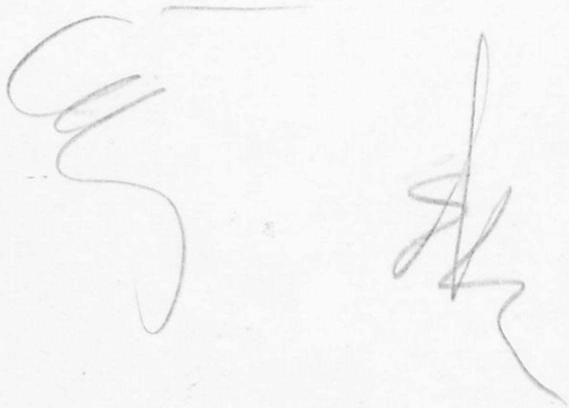

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΕ
ΔΒ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής